

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

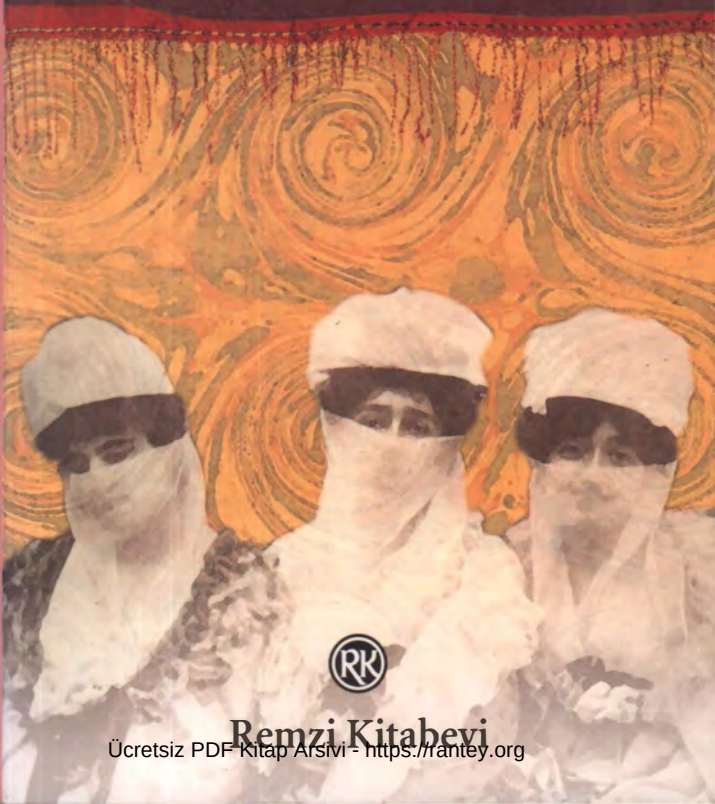
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ALEV AKSOY CROUTIER

ALEV AKSOY CROUTIER

Üçüncü Kadın

Üçüncü Kadın

Remzi Kitabevi

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://ranney.org>

ALEV AKSOY CROUTIER, kitapları birçok ülkede yayımlanan, 21 dile çevrilen bir yazar. Yayımlandığında çok satanlar listesine giren *Harem: The World Behind the Veil* (Harem: Peçenin Ardındaki Dünya), *Taking the Waters* adlı kitapların ardından *The Palace of Tears* (Gözyaşı Sarayı) ve *Seven Houses* (Yedi Evin Sırları) adlı romanları yazdı. Çocuklar için yazdığı *Leyla: The Black Tulip* adlı romanı American Girl dizisinde yayınlandı ve kitapla birlikte sunulmak üzere Mattel tarafından geleneksel giysili Türk bebeği hazırlandı.

Croutier, İstanbul Robert Koleji'ni bitirdikten sonra ABD'de Oberlin Koleji'nde Sanat Tarihi eğitimi aldı. Daha sonra Dartmouth, Goddard, San Francisco üniversitelerinde öğretim görevlisi olarak çalıştı ve Japonya, Türkiye, Avrupa ve ABD'de sinema yazarlığı, yönetmenlik yaptı. "Tell Me a Riddle" adlı senaryosuyla Guggenheim Ödülü'nü (ilk olarak bir senaryoya verilen) aldı (1984). Diğer ödülleri: McGrew Film Ödülü (1974), Yılın Editörü (1987), Ulusal Kadın Politik Platformu Ödülü (1991), "Daughters of Atatürk" kapsamında Yılın Kadını Ödülü (2003) ve Türk-Amerikan Konsülü kültür ödülü.

1983'te ünlü yayınevlerinden Mercury House'u San Francisco'da kurdu ve 9 yıl bu yayınevinin şef editörü olarak çalıştı. Bu süreç içinde değişik kültürlerden yazarlara destek vererek, onların eserlerinin çevrilip yayınlanmasını sağladı. Öte yandan ünlü *Art & Antiques*, *Harper's*, *London Telegraph*, *Gourment*, *Focus*, *Zyzyva* gibi dergilerde yazıları yer aldı ve "Roots & Branches," "İstanbul," "I Should Have Stayed Home" gibi antolojilere makaleleri alındı.

2002 yılında Cenova'daki G-8 Zirvesi'nde Amos Oz, Tahar Ben Jelloun, Max Gallo, Amin Malouf ve Luis Sepulveda'nın da yer aldığı "A Window over the Mediterranean" oturumuna katkıda bulunmak üzere seçilen iki kadın yazardan biri oldu.

Ortadoğu kadınları, Türk kültürü ve oryantalizm üzerine çeşitli konferanslar sürdüren Alev Aksoy Croutier, Osmanlı Devleti'nin son döneminde geçen "The Lily and the Crescent" adlı romanı üzerinde çalışmakta ve San Francisco'da yaşamaktadır.

www.alevcrouitier.com
alevc@aol.com.

ALEV AKSOY CROUTIER

ÜÇÜNCÜ KADIN

Türkçesi
Leylâ Özcengiz

Remzi Kitabevi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

ÜÇÜNCÜ KADIN / Alev Aksoy Croutier

© Alev Aksoy Croutier, 2006

Türkçe yayın hakları © Remzi Kitabevi, 2006

Her hakkı saklıdır. Bu yapıtın aynen ya da
özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı
sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına hazırlayan: Saadet Özkal

Kapak: Ömer Erduran

ISBN-13: 978-975-14-1160-0

ISBN-10: 975-14-1160-2

BİRİNCİ BASIM: Ekim, 2006

Kitabın basımı 5000 adet olarak yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez, E3-14, 34337 Etiler-İstanbul

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Remzi Kitabevi A.Ş. tesislerinde basılmıştır.

*Bu, gerçek bir hikâyedir.
Ona dair ne kadar çok bilgilenirseniz,
o kadar az bildiğinizi anlarsınız.*

Paris

O, MELANKOLİ DİYARINDA taştan bir melek kesildi. Ailesinin sessiz siluetleri, gözü yaşlı hizmetkârlar ve mırlayan kediler etrafını sararken, ruhu gitgide bulanıklaşıp sonunda beyaz bir çakışla Pirenelerden yukarı yükseldi. Benim hayal ettiğim, bu.

Le Figaro gazetesi, devlet töreninin ardından onun Oléron Adası'nda defnedileceğini yazıyor; mezar taşında şu satırlar olacakmış: "Hayat dediğimiz, ölüme yolculuktur. Ölüm dediğimizse, yaşama açılmak." Bir akademisyenin kelimeleri, evet. Ümit ederim ki, bir şair olarak o açılışı sahiden keşfeder.

Leyla'ya imzaladığı resim hâlâ çalışma masamın üstünde, yirmi yıl önce koyduğum yerde duruyor; kaybettiğimiz varlıklarımıza sahip çıkmamızı ısrarla hatırlatan bir görüntü. Ama yoklukları hafızanın çiçeklerini toplayıp onlardan bir buket derliyor. Şimdi kendi faniliğimle yüz yüze gelmişken, *Désenchantées*'nin, o 'Mutsuz Kadınlar'ın gerçek hikâyesini gün ışığına çıkarmaya karar vermiş bulunuyorum. Aslında o kadar uzun zaman geçti ki, belki de tekrar eşelemenin bir manası yok. Ama artık Loti'yi aşağılamak veya kalbini kırmak söz konusu olamayacağından, edebi kalıcılık kaygısıyla üçüncü kadının gerçek kimliğini ifşa edeceğim.

Leyla hâlâ yaşıyor.

Aradan geçen zaman yüzünden olayı kopuk kopuk hatırladığım için, büyük edebi şakamızı, o muhteşem *supercherie*'yi ortaya koyabilmek için hafızamın tozunu alma konusunda eski fotoğraflara, mektuplara ve günlüklere güveniyorum. Gerçek yazarın kim olduğu kararını ise size bırakacağım.

Hatırladığım her şeyi anlatacağım.

Marc Helys

Paris, 23 Haziran 1923

Birinci Bölüm

Şark Ekspresi

(Nisan 1902)

İ ki buçuk günden beri bu vagon benim evim. Kompartımanımda başka yolcu yok; çünkü Wagon Lits Cook, Şark Ekspresi'nde geçecek bir yazı yazmam karşılığında bana 'müesseseden' bir seyahat teklifinde bulundu. Bu benim de çok istediğim bir şeydi zaten; birkaç gün yalnız kalıp hayatımı gözden geçirmek, akıp giden manzaraya hiç takılmadan Konstantinopl'u hayal edebilmek...

Rouen'da bir saatlik bir mola veriyoruz. Herkes yemek yenecek en iyi restoranlara koştururken, ben muhteşem Katedral'i Monet'nin gözüyle alacakaranlıkta görmek için sıvışıyor ve ne mutlu ki, hayalimi gerçekleştiriyorum. Katedral devamlılıkla değişebilirliğin mucizevi bir ifadesi. Güneş cephesini her gün değiştirirken, o, etrafa yayılan ışıktaki hep yeniden doğuyor. Şekil aynı kalsa da renkler durmadan değişiyor.

Yanağım pencereye dayalı, manzaranın hızlı akışıyla ipnotize olmuş gibi, şehir isimlerini ezberliyorum: Dijon, Vallorbe, Lozan. Işıltılı bir gece taşra istasyonlarını aydınlatıyor. Peronlarda şaşkın ve evrensel bir dil uğuldamakta. Kuru sesler, aceleci ve noktayı koyan, hiçbir şey duyurmayan duyurular gibi. Eller, sıcak içecek ve yerli yiyeceklerle camları tırmalıyor. Tren yavaşlarken tıslayan buharın ısıtıcı, pasın ve frenlerin gıcirtısı, koridor boyunca gürültülü adımlar... Sınır muhafızları "Pasaportlar!" diye kitli kapımı yumrukluyor ve beni sürdürmek istediğim bir rüyadan çekip uyandırıyor.

Gece yarısı, kenarında kırmızı, sarı, mavi ışık noktacılarıyla

Leman Gölü, ışıklandırılmış bir feribot. Uykuya dalmak istemiyorum, Doğu'ya yapmakta olduğum bu ilk seyahatin her ânının tadına varmak arzusundayım. Geleceğin neler getireceğini hayal etmeye çalışarak dalıp gidiyorum.

Uyanık kalmak uğruna, üçüncü mevkinin kolonya, ucuz tütün ve sütlü kahve sisi içindeki vagonlarını arşınladım. Altın rengi deri koridorlar boyunca arzu başa vurmuş; kalıcı olmayanlara aşk yurdu hizmeti veren perdelerin ardında, bastırılmış sesler.... Yalnızlığımı geri dönüyorum.

Çantama her uzanışımda, Redhouse'un Türkçe Sözlük ve Gramer Kitabı beni çağırıyor. Nihayet bir tür mecburiyet duygusu karşısında teslim oluyorum. Dil konusunda genellikle kabiliyetliyimdir ama Türkçe, kelimelerinin o tuhaf sıralanışı yüzünden bende hep bir sıkıntı yaratmıştır, Fransızcaya ya da çeviri yapacak kadar iyi bildiğim İtalyanca ve İngilizceye hiç benzemez. Ama Konstantinopl'a varmadan bazı tabirleri öğrenmeliyim. Söz dizimlerini anlamadan, insanları anlamamız mümkün olabilir mi?

"Bu lisan, ettirgen fiilleri ve iç içe geçmiş karışık zamanları, isim yerine kullanılan sıfatları, sıfat gibi kullanılan zarflarıyla size her tür gramer mantığından yoksun gelecektir. Gördüğünüz gibi, tamamen bitişken," diye açıklamıştı Şinasi Bey. Sadece üç hafta önce, tanıştıkları zaman.

Rue Jacob'da, Amazon Kraliçesi'nin salonunda bir suare. Varoluşun bir sonraki evresini kararlaştırmak üzere gerekli bütün unsurların bir araya geldiği o anlardan biri. Korku ve kuşku ya dur diyen bir gerçek ânının büyüü.

"Seslerin ve jestlerin arasına karışınca daha çabuk kavrayabilirim diye ümit ediyorum," diyorum Şinasi Bey'e.

"Sakın kolay pes etmeyin Madam Lera, kendi kültürünüzde yaygın olmayan, beklenmedik hisler uyandırabilecek, başka hiçbir dilde bulunmayan sonsuz nüanslar keşfedebilirsiniz bu dilde. Asla tenkit için söylemiyorum, ama bu böyle."

"Böyle olan nedir?"

"Süflilikteki gibi, burada da aşkla ölümü, hazla acıyı, erotizmle siyaseti birleştiren içsel bir hassasiyet vardır. Bu unsurlar, madde ve maneviyat ülkesinde, eda denen bir eriyis içinde buluşurlar.

Kelimeler kendilerinden öte bir alan yaratırlar, içlerinde doğuştan varolan kudretin çiçek açmasıdır bu.”

Sözleri, duyanda yeni bir dil öğrenme arzusu yaratmaya, *eda* peşinde ömür boyu sürecek bir maceraya atılmaya yeterdi. Karanlıkta oturmuş, o ânı hatırlıyorum. Bazen dantel perdelerin arasından hayaletler beliriyor sanki. Işık ve duvarlardaki kakma işlerinin koyu tonları, farklı şekillere bürünüyor.

Nathalie Barney, Amazon Kraliçesi, ortaya çıkıp ellerini cırparak misafirlerin dikkatini rica ediyor. Akıcı bir dille konuşuyor ve gür siyah saçlı, kaytan bıyıklı, orta yaşlı bir adamı, sürgündeki şairi tanıtıyor. Kalabalık nazıkçe alkış tutuyor. Sağdan soldan fikirler yürütülüyor; çoğu manasız benim için, ama şairin söyledikleri beni çok duygulandırdı. Bahçe canlı bir yeşil; zambak öbekleri ve onların etrafında toplanmış sigara tüttüren kadın grupları dışında çıplak. Küçük bir grup, hafif bir tezgâh havası içinde, kayboluşlarının dikkati çekmeyeceğini ümit ederek, yan odalardan birine süzülüyor.

Daha sonra Şinasi Bey, Barney’in bahçesindeki Yunan Tapınağı’nın yakınında bazı öğrencilerle ayaküstü sohbet.

“Artık Konstantinopl yok,” diyerek başını sallıyor. “Yeni Roma, Konstantin’in şehri Konstantinopolis, Bizans, artık hepisi geçmişe ait bir serap.”

“Gene de hâlâ kısmen Avrupa’da kısmen Asya’da olan tek şehir o.”

“Aslında ikisinde de değil. Bizim büyük müşkülümüz işte bu,” diye iç geçiriyor Şinasi Bey. “Nereye ait olduğumuz konusunda aklımız karışık. Doğu mu Batı mı, Kuzey mi Güney mi?”

Kültürlü biri. Fransızca’yı hep aynı tempoda, yeknesak bir aksanla konuşuyor.

O arada Çinli hizmetkârlar sağa sola seğırtip, Oscar Wilde’in anısına rengârenk minik pastalar, mendil misali üçgen şekilli salatalıklı sandviçler, klasik atıflı şiirsel lezzetler ikram ediyorlar.

“Sizce bir ayrışma olacak mı? Yani biri diğerine baskın çıkabilir mi?”

“Hayır. Kutuplaşma ülkeyi mahveder. Bu yüzden terazinin kefesini daha öncekinin aksi yönünde eğmemiz gerek.”

Bir tünelden öbürüne geçiyoruz, bana hiç bitmeyecekmiş gibi gelen uzun tüneller, sonra birden her şey simsiyah kesiliyor, sanki tekerlekler girdaba yakalanmış gibi sesler boğuklaşıyor. Tıpkı bir sandık içinde, su altında olmak gibi.

“Kadınlarınız hâlâ haremelerde mi yaşıyorlar?” diye soruyorum Şinasi’ye.

“Ah hanımefendi, bu çok hüznü verici bir konu. Cidden çok acı. Çok utandırıcı! Dört eşin evin dört direği olduğu günlerde çokeşlilik bir ölçüde mazur görülebilirdi. Ama artık bu devam edemez. Şimdi haremdeki hanımlar Zola ve Marie-Claire okuyor, kıyafetlerini ve mobilyalarını Paris’ten sipariş ediyorlar.”

Kuşu boyunlu, incecik bir kadın ikimizin arasına sokuluyor. Tepede toplanmış zaptı zor sarı saçlarının kimi telleri, siyah sürmeli gözlerine ters düşen, meleklerle has bir hâle meydana getirmiş.

“Konstantinopl’a dönmeyi çok isterdim.” Renée Vivien’i resimlerinden tanıyorum. O da bir şair. Amazon Kraliçesi’nin sevgilisi. Birkaç yudum şampanya daha yuvarlayıp yeni bir sigara yakıyor. “Esir hayatı süren zavallı, zavallı hanımlar.” Sonra örümceğe benzer kollarıyla kukla gibi hareketler yaparak şiirlerinden birini okuyor. Şinasi Bey’le bakışıyoruz. Rahatsız olmuş, uzaklaşmak istiyor.

“Hemen kalkıp gitmeyiniz, anlatıyorum. O hanımlar içinde en güzeli Kerime’ydi.” Vivien sadece kendi sesinde teselli bularak, el kol hareketleri için kendine bir alan yaratmaya devam ediyor.

“Bu bir *coup de foudre*, tam anlamıyla yıldırım aşkı. Onunla hemen tanışmayı arzu ettim. Peşine düştüm, ta ki kayıklarımız karşılaşıp kadar.”

Sonra, âşığı Amazon Kraliçesi Nathalie Barney’le birlikte bir Amazon milleti oluşturma rüyasıyla Lesbos Adası’na gidişlerini ve “başka dünyalardan gelme bir cazibe taşıyan güzel Kerime” ile buluşmalarını anlatmaya koyuluyor. Kerime, tanınmış bir aileye mensup bir vezir hanımı...

Trenin tekdüze tekerlek seslerinin kesilmesiyle uyanıp, gözlerimi Viyana’da bir Belle Epoch istasyonunda açıyorum. Gecenin bundan sonrası, uyku ile onu bölenler, vagon penceresinden gö-

rünen sarı ışıklar arasında sürüp giden bir oyun şeklinde geçecek. Münih, Budapeşte, Venedik, Lyubliana, Belgrad, Sofya... Tren, Fransa'da kalabalık, İsviçre'de derli toplu ve edepli, İtalya'da gü-rültülü, Balkanlarda tıklım tıkış ve şen.

Paris'ten ayrılmamdan iki gün önce, Vivien bana sürpriz bir ziyarette bulundu. Bu beklenmedik geliş, bende nedenini bilemediğim hafif bir tedirginlik yarattı. Ayıktı. Terzi elinden çıkma ye-şil tayyörü ve ona uygun, devekuşu tüyüyle süslenmiş şapkasıyla çok şıktı. Bana bir buket leylak uzattı.

"Konstantinopl'da birine bir şey iletmenizi istesem, çok mu zahmet vermiş olurum?" diye sordu son derece tatlı bir sesle.

Küçük paket, Prenses Kerime'ye gidecekti. Sonra da bir kâğı-da Madame Jeanne Ostrorog adını yazdı. "Muhakkak aramalısı-nız. Konstantinopl'da tanışmaya değer herkesle ahbaptır. Şehrin en güzel salonu ondadır. Mutlaka uğramalısınız."

Kutunun içinde ne olduğunu çok merak ettimse de sorma-dım, dokunarak ya da şekil ve ağırlığına bakarak tahmine de ça-lışmadım. Bir kitap olmalıydı.

Şafak vakti tren çuflayarak kırları bayırları aşarken, hafif bir yağmur yağıyor, otlarda ürkek damlacıklar... Çayırarda otlayan inekler yarı uykulu. Yağmur altında kilometrelerce sapsarı uza-nan ayçiçeği ve mısır tarlaları, suskun bir suluboya resim misali huzur telkin ediyor. Bulgaristan'da, o değişmez manzara ve sefa-letten kurtulmaya çabalayan bir göçebelik atmosferi hâkim.

Nihayet sabah erkenden Türk sınırındayız: Sadece iki tah-ta sıra ve hem Arap, hem de Latin harfleriyle yazılmış bir isim, Edirne. Yan yana kulelerde nöbet tutan askerler, en küçük olayda birbirlerine ateş etmeye hazırlar. Doğu'nun iki yüzü anında orta-ya dökülüyor: ezan ve pazaryeri. Müezzin, Selimiye Camii'nin sa-vaş izleri taşıyan minarelerinden, esrarengiz bir acıyla yüreği dağ-layan sonsuz bir hüznün ilahisini söylemekte. Demli çay ve zey-tinle ilk kahvaltımı ediyorum bu ülkede.

Denkler toparlanmış, akrabalar toplanmış, herkes tren henüz durmadan vagonlardan fırlamak için bir işaret bekliyor. Ben de hazırım ama kalbim o kadar şiddetli çarpıyor ki dengemi bulamı-yorum. Biraz temiz hava almak için indirdiğim pencereden dolan

ılık rüzgâr saçlarımı havalandırıyor, Doğu'nun o tuzlu tadıyla karışmış kömür kokusunu getirerek.

Bir raylar labirentinde yavaşlarken, kondüktör vagondan vagona, koridorlarda koşarak “Konstantinopl” diye üst üste ilan ediyor. Batı'nın son durağı Sirkeci İstasyonu'ndayız. Yoksa Doğu'nun mu son istasyonu? Baktığınız yere göre değişir. Her şey nerede başlıyor, nerede bitiyor? Perondaki bütün saatler farklı zamanları gösterirken durmuş. Onları ayarlamak zahmetine girmemiş hiç kimse. Burada insan zamanı seçebilir.

Konstantinopl'dayım şimdi ve zaman durmuş burada.

Konstantinopl

Galata Kulesi'ne giden tek duraklı Tünel civarında kuyumculuk yapan bir Ermeni karı kocanın Pera'daki apartmanında bir oda kiraladım. Pencereyden, gökyüzü ve yokuş aşağı iki binanın arkasındaki açıklıktan Haliç görünüyor. Günde beş defa, müezzinin kimi zaman gözlerimi dolduran şarkısını duyuyorum.

Camilerin ve minarelerin silueti, ebedi bir oluşum süreci içinde antik şehrin yedi tepesine yerleşmiş. Eski saraylar dökülüyor, Avrupa esintili yenileri, geceleri tünleyen kuşlar misali, derme çatma kulübeler halinde dikiliveriyor, akşamdan sabaha, taş yığınları, çöpler ve korkunç yangınların enkazı üstünde filizlenerek. Zarif bir sokak aniden bir uçurum kenarında sonlanıyor. Bir gün tiyatrodan çıkıp yürüdüğümde kendimi bir ticaret merkezinin orta yerinde, mezar taşlarıyla çevrili buldum.

Carlos Americo, eski kocam, "Seyahat, kim olduğumuzu ve kültürümüzün bizi nasıl yönlendirdiğini kavramamıza yardımcı olur," derdi.

Konsolos olarak sürdürdüğü çalışma hayatı boyunca ona eşlik ederken gezdiğim Orta Amerika'daki şehirlerin –Guatemala, Honduras ya da Meksika– hiçbirine benzemiyor burası. Aslında, Şinasi Bey'in söylediği gibi, üç şehirden meydana geliyor. "Hipodrom, Ayasofya ve Haliç'in güney yakasındaki Topkapı Sarayı'nın arkası İstanbul, eski Bizans'ın yeri. Yerli halk burada baştan beri tecrit edilmiş gibi yaşıyor. Kuzey yakada, yani Pera'da, gayri Müslimler, Levantenler herhangi bir Avrupa başşehirinde-

kinden farksız bir hayat sürerler. Orada her şeyi bulabilirsiniz, ke-
limenin tam anlamıyla her şeyi.”

“Hep böyle miymiş?” diye sordum Şinasi Bey’e.

“Her zaman. Asırlardır hiç değişmemiş ve yabancıların nüfuz
etmesi çok zor.” Merakımla oynuyordu.

İşte artık Pera’dayım, kalabalık Avrupalılaşmış nüfus beni hay-
rete düşürüyor. Herkesin Fransızca konuşması, giyinişimizi tak-
lit etmeleri beni şaşırttı; şehir resmen kolonimiz olmamasına rağ-
men, kültür üstündeki etkimiz İngiliz, Alman ve Ruslarınkinden
çok daha fazlaymış meğer...

İlk başta mukayeseler heyecan verdi ama, ikinci haftanın so-
nunda insan alışmaya başlıyor. Henüz söyleşebileceğim hiçbir
Türk kadınıyla karşılaşmadım. Kadınların dünyasının yabancıla-
ra tamamen kapalı olduğunu keşfettim. Elbette ki dillerini bilmi-
yor olmam da hatırı sayılır bir engel. Tanrı biliyor ya, ben elim-
den geleni yaptım; isim ve takıları. Onun ismi, senin ismin, be-
nim ismim, sizin isminiz. *Çok Yok.*

Türk erkekleriyle ilk karşılaşmalarımda ise, ya hür bir kadın
oluşum yüzünden beni görmezden geldiler, ya da yalnız yolculuk
eden bir kadının normal ahlak sınırlarının dışında kaldığı ve ha-
yattaki tek işlevinin onların zevklerine hizmet etmek olduğu zan-
nıyla kur yapmaya kalkıştılar. Bunların, sadece bilgili değil aynı
zamanda son derece hassas bir erkek olan Şinasi Bey’le hiç ala-
kaları yok. Onun ağzından çıkan her söz şiir gibi. Yavaş yavaş bu
kültürün kutuplarının, aşırı uçlarının farkına varmaya başlıyo-
rum.

Kerime Hanım’a, Vivien’in arkadaşı olduğumu anlatan bir
mektup yazdım. Bana hemen cevap verip, Emirgân’daki köşküne
davet etti. Bir hemcinsine şiir ilham eden bir kadınla buluşacak
olmak fikri ilgimi çekmişti. Meraktan ölüyordum.

Özel bir kapıdan girilen park içindeki büyük eve vardığım-
da Ampir stili bir salona alındım, bir hizmetkârın kahve ikramı-
nın ardından, uzun bir bekleyişten sonra Kerime’den bir not gel-
di; hasta olduğunu söylüyor ve özür diliyordu. Uzun bir vapur

yolculuğu yapmıştım, beni ta Emirgân'a boşuna getirtmek büyük kabalıktı. Doğruyu söylemediğine emindim. Ya mesajı yazan kendisi değilse? Ya biri benimle görüşmesini engellemeye çalışıyorsa? Ama hangi nedenle? Vivien'le ahbaplık etmesi yasak edilmişse?

Vivien'in paketi çantamda uykudaydı ve talimatı uyarınca, Kerime'nin eline verene kadar onu uyandırmaya cesaretim yoktu. Ama içimde paketin muhtevasına dair müthiş bir merakın yuvalandığını da söylemeliyim. Kerime'ye bir mektup yazıp adresimi bıraktım ve sağlığı düzelince benimle temas kurmasını rica ettim.

Şinasi Bey'le Renée Vivien'in ısrarla aramamı istedikleri ikinci kişi, herkesi tanımasıyla meşhur Madam Ostrorog adlı bir Levanten hanımefendiydi. Ailesi birçok nesil önce buraya yerleşmişti. Nezaket gösterip beni Asya yakasında, Kanlıca'daki yalına davet etti. Bir vapur gezisi sırasında o yalıyı dışardan görmüş-tüm zaten; Osmanlı kırmızısına özenle boyanmış ev, bir çam ormanının ön kısmında yer alıyordu.

Güneşli bir öğleüstü dışarıda, Boğaz'ı aşır gelen yumuşak esintide, römorkörler, kayıklar, mavnalar, çeşit çeşit balıkçı tekneleri, dalgalanan çok renkli bayraklardan oluşan o daimi deniz trafiğini seyrederek, mor salkımlı çardağın altında oturuyorduk.

Kontes tanıştığımız ilk andan itibaren içimi açan Tanrı vergisi bir ışıltıya sahip. Onda hayatın bütün armağanlarını olağan karşılayanların havası var ve o da tabiidir ki, bunları cömertçe sunuyor etrafına. Benim haremde yaşayan kadınlara merak duyduğumu biliyordu. Şehrin kütüğüne sahip olmakla ünlendiğinden onun tavsiyesini rica etmiştim, ama o, nedenini açıklamadan beni atlatmıştı. Yanılmıyorsam sebebi kocasının Sultan Abdülhamid'in hukuk müşaviri olmasıydı. "Basın"a aracılık etmeyi göze alamamıştı.

İşte, gazeteci olmanın kötü yanlarından biri. İnsan her bakımdan dostluk kurabilme vaadi taşıyan olağanüstü kimselerle karşılaşsa bile, görevi yalnızca bilgi edinip bunu şahsileştirmeden tarafsız bir gözle sunmak olduğundan, daima yabancı olarak kalır. Konuştuğunuz kişi sizi küçümsemekle birlikte ekseriya sahte bir

muhabbet gösterir, sözlerinizden çekinse bile, onları menfaatine uydurmaya çalışır.

Kırmızı Yalı'yı ikinci ziyaretimde, gözlerinde yanıp sönen muzip pırıltıdan Kontes'in aklında bir şey olduğunu hissetmiştim. Merakımı mümkün olduğunca gemledim, yazımı yazma yolunda adım atamayışından dolayı duyduğum hayal kırıklığını aktarmayı ümit ediyordum. Ama diğer misafirlerin, Fransız Sefirinin karısı Madam Constans'ın, Madam Duz adındaki tomlu Ermeni hanımın ve Dul Bayan Plessa diye tanıtılan bir başka Levanten hanımefendinin önünde susmayı tercih ettim.

Onlar gitmeye hazırlanırken, Kontes kolumu tutup kalmamı söyledi. Daha sonra gelip yanıma oturdu, sesini alçaltarak, bir sır paylaşır havasıyla, "Bütün gün sizinle konuşmak için yanıp tutuştum ama bir an bile baş başa kalamadık. Kusura bakmayın," dedi.

"Merakla sizi dinliyorum, Kontes."

"Güzel bir haberim var, Marie. Sizinle tanışmayı arzulayan, köklü bir Osmanlı ailesine mensup iki genç hanımla tanıştım."

"Neden tanışmak istiyorlar?"

"Piyano dersi almak için."

Bu sohbetin nereye varacağını kestirememiştim.

"Ben sizi tavsiye ettim. Kesinlikle, bu rolü oynayacak kadar iyi piyano çalıyorsunuz," diye devam etti. "Sizi Fransız Konso losluğundaki konserde dinlemiştim. Çok hoştu. Gerçek bir hare me girip genç Türk hanımlarıyla tanışma fırsatının sizi sevindire ceğini düşündüm."

"Tabii, çok sevindirdi."

"Avrupalı bir kadın, hele de bir yazarsa, böyle bir imtiyaz için neler vermez. Aklınızı çelip sizi Konstantinopl'a getiren bu de ğil miydi?"

"Bu genç hanımlarla tanışmayı çok isterim, Madam. Ama pi yano öğretmeni rolünü kıvrılabileceğimden hiç emin değilim. Repertuarım biraz eski ve basit."

"Bence mükemmel uyarısınız. Onlara, ağzını açıp tek laf etme yen Orta Avrupalı öğretmenler de ğil, sizin gibi samimiyetle ko nuşabilecekleri birisi lazım. Bu hanımlar de ğişik. Buradaki genç

hanımların çoğu bizim kültür dediğimiz şeye, o bilgi cılasına sahip değildir, biliyorsunuz. Ama sizi temin ederim ki, Zinnur ve Nuriye tamamiyle istisna.”

“Ne bakımdan, sorabilir miyim?”

“Büyükbabaları Châteauneuf, Kırım Savaşı’ndan sonra buraya yerleşmiş bir Fransız. Haremden bir kadına âşık olmuş. Bir yabancı adam, haremden bir kadını nasıl tanımış orasını bilemiyorum tabii. Neyse, o kadınla ne yapıp yapıp evlenmiş ve Müslüman olmuş. Babaları Nuri Bey ise Babıâli’de Sultan’ın istişare meclisinde görevli. Genç hanımların kabiliyetlerinin işlenmesi de dahil, ilerici fikirleri olan bir zat.”

“Hangi kabiliyetler?”

“Zinnur ve Nuriye birkaç lisan konuşuyorlar, müzik ve sanatla ilgililer. Resim yapıyorlar, şarkı söylüyor ve piyano çalıyorlar. İslami eğitim almışlar, biraz Farsça ve Arapça biliyorlar, ayrıca hatırı sayılır ölçüde Fransızca, Almanca, İngilizce, Rumca, Rusça ve İtalyancaları var.”

“İnanılmaz! Ben kızların eğitimine izin verilmediğini zannediyordum.”

“Aynı sosyal sınıfa mensup pek çok genç kız gibi onlara da yabancı ülkelerden gelme özel öğretmenler tutulmuş. Tarih, felsefe, edebiyat okumuşlar. Tabii biraz üstünkörü. Ama sizin de çok yakında keşfedeceğiniz gibi, sevgili Marie, canlı ve esnek zekâları sayesinde bu kızlar aydın kafalara sahipler.”

Kıvrımlar çizen bu Boğaz, yeryüzünün göbeği. Tek anahtarla iki dünyayı, iki denizi açıp kapıyor. Medeniyetin odak noktası. Bir opera gibi ihtişamlı. Jason’u, Daryüs’ü, Fatih Sultan Mehmet’i kaçınılmaz kaderlerine sürükleyen yelken gölgelerinin peşinde, o zırh kuşanmış kahramanlarla aynı suları aşarken, elimde olmadan coşkun hislere kapılıyorum.

Kale duvarlarını taçlandıran usta işi leylek yuvalarından dışarı uğramış beyaz tüylerin telaşı, solumda Rumeli Hisarı, sağında Anadolu Hisarı; korunma değil fetih amacıyla yapılmış ortaçağ kaleleri. Az ileride eski bir sarayın yanıp kül olmuş cephe-

si, yarı yarıya suya gömülü sütunlarıyla terkedilmiş bir iskelet gibi titriyor.

Kontesle ben kendimizi şemsiyelerimizle güneşten korurken, iki kürekçi küreklere asıldılar. Demir vapurlar kırmızı bayraklarını titreterek kıyı boyunca gidip geliyordu. Midye dolu bir balıkçı teknesi sessizce yanımızdan geçti, ardından dalgada bir kırılma meydana geldi. Adamın biri hızlı bir tempoyla bize doğru yüzüyordu.

“Tanrım!” diye bağırdı Kontes güneş şemsiyesini kapatıp ayağa kalkarken. “Mösyö Bargone, buralarda yüzmek de nereden çıktı? Sizinle şakadan bahse girmiştim!”

Yüzücü yanaşıp kayığa tutundu. Nefes nefeseydi. “Batıya doğru yüzmemiz gerektiğini söyleyen siz değil miydiniz Madam? Ben de öyle yapıyorum. Batıya yüzüyorum. Asya’dan Avrupa’ya.”

“Ama dip akıntısı son derece tehlikeli, Mösyö Bargone, bir denizci olarak bunu benden daha iyi bilirsiniz.”

“Telaşlanmayın, Kontes. Sizi temin ederim ki ben Lord Byron’dan çok daha iyi bir yüzücüyümdür.”

Gözleri vahşi bakan, bariton sesli, yakışıklı, yağız bir genç adamdı. Nefes alıp verişleri arasından gizlemeye çalıştığı bir enerji fazlası taşıyordu.

“Madam Lera, sizi Mösyö Bargone’la tanıştırayım,” diyerek takdime yeltendi Kontes. Bargone bir eliyle kayığa tutunmaya devam ederek diğeriyle beni kibarca selamladı ve yükselip kendini kayığa attı. Kontes kürekçilere bir şeyler söyledi, eliyle yaptığı işaretlere bakılırsa Bargone’a havlu ve hasır sepetteki Çin porselen takımından sıcak çay vermelerini istemişti.

Adam Kontes’e teşekkür etti ve aniden tekrar suya atlayarak, geldiği gibi hızla karşı kıyıya yüzmeye koyuldu.

“Ne kadar dikkatsiz davranan bir adam!”

“Mösyö Bargone kim?” diye sordum.

“Bir yazar, çok yetenekli. Daha çok Claude Farrère diye tanınıyor.”

Farrère’i tabii ki duymuştum, o sıra Paris’teki edebiyat çevrelerinde dâhi olarak anılıyordu. Kafelerde ve salonlarda en çok adı geçenlerden biri.

“Lord Byron’dan daha iyi yüzücüyüm demekle neyi kastetti?” diye sordum.

“Biliyorsunuz, Byron Çanakkale Boğazı’nı geçerken ölmüştü.”

“Hatırlıyorum. Peki, Farrère buraya ne amaçla gelmiş?”

“Fransız Sefaretinin maiyet gemisi *Vautour*’da görevli.”

“Sefirimiz Farrère’in burada olduğundan hiç bahsetmedi. Bir edebiyatçı olarak onunla ilgileneceğimi tahmin edebilirdi.”

“Çok safsınız, sevgili Marie. Mösyö Costans canı kime ne söylemek isterse onu söyler. Henüz Konstantinopl’daki dalavereleri anlayacak kadar uzun kalmadınız burada.”

Konstantinopl’da dönenler tabirini ilk duyuşum değildi ama belli ki kırmızı feslilerin yaydığı rivayetlerin dolaştığı, çeşitli mihrakların kulis faaliyetlerinin döndüğü çevrelerde pek bulunmuyordum. Gene de, Boğaziçi’nde ufak, gri renkli balıkları andıran Avrupa filolarına ait gemilerin ve düzenli sefer yapan süratli yolcu gemilerinin çoğaldığı gözümünden kaçmamıştı. Zırlı ziyaretçilerin varlığı her gün biraz daha olağan hale gelirken, Şark Ekspresi de her hafta yeni tüccar ve banker orduları taşıyıp getirmekteydi. Peralılar, fiyatların büyük dalgalanmalar gösterdiği piyasada dönen vahşi kumardan “Bosphorescence”, Boğaz fosforu ışıltısı diye söz ediyorlardı.

“Sahi, Konstantinopl’da neler oluyor?”

“Kısaca, Avrupa kuvvetleri şimdiden Osmanlı İmparatorluğu’nu ele geçirmiş gibi davranıyorlar. İngilizler Basra Körfezi’ni kendi etki alanları olarak görürken, Siyonistler Yahudilere bir vatan kurmak için Filistin’in bir parçasını satın almaya uğraşıyorlar. Bu arada İmparatorluk içinde Sadrazam İzzet’in başını çektiği bir Pan İslamizm hareketi sürüp gidiyor.” Madam Ostrorog Fransızca konuştuğu için kürekçilerin anlamasından çekinmeden rahatça anlatıyordu.

“Nüfusun büyük kısmı dehşetli bir fakirlik çekerken, her tarafta şehrin silüetine yeni yeni camiler eklendiğini görüyorum. Bazı geceler gözüme uyku girmiyor. Sultan fanatik bir hırsla Sünnilerle Şii’leri birleştirerek İslami üstünlüğü sağlamaya uğraşıyor. Bir restlesme olması halinde, Majesteleri ertesi gün sofula-

ra, ayaklanın ve Batılı Hristiyan zalimleri katledin işareti verirse, kimse şaşırmasın.”

Bir hanımla, nerede olursa olsun, böyle akıllıca konuşmalar yapmak nadir bir ödüldü.

“İmparatorluğu yabancı kuvvetlerden temizlemek uğruna Cihad bile ilan edebilir diyorlar. Mikrop kapma ve zehirlenme korkusu yüzünden mektuplarını açamadığından, çalışma masasına evrak yığılmış. Yıldız’ın odalarında papağanlarla yaşıyor. Gölgesinden bile korkuyor. Çok ürkütücü. Her neyse, Farrère’le daha farklı koşullarda yeniden bir araya gelmenizi sağlamalıyız. Enteresan bir adamdır.”

“Daha ziyade kendini göstermeyi seviyor sanki.”

Madam Ostrorog gülümsedi ve şemsiyesinin açısını değiştirdi.

Her iki yakada, manolyalar, laleler ve zakkumlarla süslü bahçeler içinde, telkâri misali işlenmiş ahşap yalılar sıralanmıştı. Küçük dünyaları içinde o konaklarda yaşanan hayatların, şehrin tatsız yanlarını kendi dışlarında tuttukları aşikârdı. Kanlıca’nın kızıl kayalıkları ardında özellikle bir tanesi, tabii ahşabı ve kafesli pencereleriyle dikkatimi çekti. Güneş, arkasında gölgelerin kıpırdandığı arı kovanı şekilli kanallardan içeri süzülüyordu. Hiç hayat belirtisi yoktu, sadece hayaletlere has bir sükûnet.

Siyah yelekler giymiş, fesli iki zenci, bize yardım için evden dışarı, rıhtıma koştular. Onların hadım hizmetliler olduğunu tahmin ettim ve ısrarla diğer erkeklerden ayırabilecek, gözle görülür bir işaret aradım. İkisi de köseydi, armudi vücutluydular, tenleri ekmek hamuru gibi yumuşaktı. Siyah istanbulinler giymişlerdi. Bir yandan yüksek oktavlı seslerine kulak kabartırken bir yandan da bu zavallı adamlara yapılmış olan şeyleri düşünüp fena oldum. Okuduklarıma göre oğlan çocukları hadım edildikten sonra yaraları dezenfekte olsun diye gırtlaklarına kadar kızgın çöl kumuna gömülürlermiş. Hayatta kalanlar arasında ergen olanları iyi fiyata müşteri bulurmuş. Bu asırda onların hâlâ var olabileceği hiç aklıma gelmemişti.

Büyük olanı, bizi törensel bir edayla bütün odaların açıldığı büyük bir sofadan geçirdi. Evin içi ilk bakışta Avrupa’daki emsal-

lerinden çok da değişik gelmedi, bir farkla ki, kadınların yaşadığı harem ile erkeklerin yaşadığı ve ayrı olarak keyif sürdükleri *selamlık* bölümünün birbirinden tamamen ayrı, iki girişi vardı.

Rehberimizin peşinde Viktorya tarzı merdivenden çıkıp harem bölümüne yollanırken, hafızamın cephaneliğinde, kadınların bu tecrit edilmiş dünyasıyla, hiçbir yabancıнын giriş izni olmadığı bu gizli yerle ilgili hikâyeler patlayıp duruyordu: Rengârenk çini döşeli duvarları ve serin fiskiyeleriyle zevk ve sefaya yönelik iç mekânlarda, insanı âdeta uyuşturan bir ahenkle dalgalanan açık saçık giyimli, takıp takıştırmış kadın öbekleri, saten kaplı divanlara uzanmış, göz süzerek, efendinin, gelişiyle içeriği şerefliendirmesini bekleyen odalıklar. Bizim kendi ressamlarımızın tuvallerindeki, kadın bedenine takıntılı erkek elinden çıkma o ihtişamlı görünümler, asla girilmemiş hayali haremlemler. O resimlerin bu dünyayla ne ilgisi vardı? İnsan, sokaklarda çarşaf altındaki o şekilsiz yığınları, böylesi erotik bir büyüleniş ve cinsel fantezinin unsurları olarak nasıl hayal edebilirdi?

Hadımlardan uzun boylusu, insanda utanç duygusu yaratacak kadar tiz bir sesle, “*Destur*,” diye bağırdı. Hadımı takip ederken, Kontes, “*Destur*, hareme bir yabancıнын girmekte olduğunu haber verir,” diye fısıldadı. “İzninizle demektir.”

Eprimiş ama kıymetli Şark halılarının altında döşeme tahtaları gıcırdayan bir salona alındık. İki genç kadın ellerinde kitaplar, karşılıklı oturuyorlardı. İkisinin de yüzü açıktı, bir örnek krem rengi, kenarlarına türkuvaz ve pembe dantel geçirilmiş çay elbiseleri giymişlerdi, saçları bizimkine benzer pompadur stilinde toplanmıştı.

Uzun boylusu, “*Bonjur Madam*,” diyerek Kontes’i selamladı, sonra da elini bana uzattı. Soluk benzine bir anlık renk salan hafif bir hüzünle gözlerimin ta içine baktı. Dokunuşu tüy gibi, körpecikken usulca yeraltına kayıp giden bir Ofelya misali ruh kadar hafifti.

“*Comment allez-vous?*” diyerek hatır sordu diğer kız kardeş; fıkır fıkır, belirgin bir aksanla konuşuyordu. Tokalaşırken elimi o kadar sert ve hevesle sıktı ki, avucumda yüzüğünün izi kaldı. Zor durumları göğüslezip atlatılabilen birinin tutuşu, diye düşündüm.

"*Très bien merci. Et vous, Mademoiselle?*"

"*Très bien.*"

Sonra ilki devam etti: "*Allez-vous bien?*"

26

"*Très bien. Et vous?*"

"*Tres bien, merci.*"

Bu karşılıklı hal hatır sorma faslını o kadar uzun bir sessizlik takip etti ki, Fransızca bütün bildikleri bu kadar mı acaba diye düşünmekten kendimi alamadım. Ama henüz ne kadar ileri gidebileceğimden emin olmadığım için, ağzımı açmaya da cesaret edemedim. Onları utandırırım endişesiyle lafı uzatmaktan çekindim. Kontes'e baktım, ama o, yüzünde Mona Lisa tebessümüyle sessizce oturmuş, yelpazelenmekle meşguldü.

Salon *art nouveau* mobilyayla zengin renkli kumaşların, zarif halıların, brokar ve ipek döşemeliklerin tuhaf bir harmanıydı. Beyaz Erard piyanonun üstünde Avrupa'dan gelme üç alçı büst duruyordu. Dante, Mozart ve Napolyon. Bu adamların burada ne işi vardı? Bir başka köşede, bir fotoğraf ve kartpostal grubu vardı. Her yeri dolduran biblo koleksiyonları, kıymetli porselen ve kristaller gözüme gereksiz bir lüks gibi göründü.

"Mobilya veya eşya nadiren nesilden nesile geçiyor, sık sık şehri tahrip eden yangınlarda her şey yok olup gidiyor," diye açıklamıştı Kontes. "Çünkü bu evlerin hepsi ahşap. Burada yaşadığım zaman zarfında en az yüz tane yangın gördüm. Geçenlerde dev gibi bir yangın, şehrin neredeyse yarısını kül etti."

Kızlardan fıkır fıkır olanı zarif Sèvres fincanlarıyla bize çay ikram eden hizmetçiye bir şeyler söyledi, kadın servisi yapıp hemen dışarı çıktı. Bakır mangaldaki ateş bir an harlandı, sonra kendi külünün içine gömüldü. Soğuk bir cereyan hissedildi.

Ofelya kıyafetimi süzmekteydi, daha doğrusu şapkama bir göz atmıştı. Acaba hangisiydi?

Kız, sanki zihnimden geçenleri okumuş gibi adını söyledi: "*Je m'appelle Zinnur.*"

Diğeri de onu izledi: "*Je m'appelle Nuriye.*"

"Bu hanım da Madam Lera," dedi Kontes. "Çok kabiliyetli bir kadın. Mükemmel bir piyano hocası olmanın yanı sıra usta bir avcı. Aslan, kaplan bile vurmuş."

Gülümsedim ve tam itiraz etmeye hazırlanırken genç hanımların müthiş etkilenmiş olduklarını fark ettim. Bu doğru değildi elbette, ben tavşan bile vuramazdım ama Kontes'i yalancı çıkarmadım, çünkü o muzip gülüşünün ardında aklından bir şeyler geçtiğini sezmiştim.

"Anneniz nasıllar?" diye sordu kızlara.

"Bildiğiniz gibi."

"Gün boyu örgü örüyor. Bir yere çıkmak, başka bir şey yapmak istemiyor."

"Mükemmel bir doktor tanıyorum, Viyanalı bir psikanalist," diye devam etti Kontes. "Melankoli hastalıklarında çok başarılıymış. Eğer arzu ederse, anneniz için ondan bir randevu alabilirim."

"Doktora görünmeyi de ilaç kullanmayı da istemiyor, Madam. O kadar çok denedik ki, anlatamam."

"O halde ben gidip bir hatırını sorayım. "Ayağa kalktı ve şalını düzeltti. "Sizi Madam Lera'yla baş başa bırakayım, böylece birbirinizi daha yakından tanırırsınız."

Böylece üçümüz yalnız kaldık. Birbirimize sırtıp duruyorduk ama ağzımızdan tek laf çıkmıyordu. Gözüm Nuriye'nin okumakta olan kitabın adına takıldı: Piyer Loti'nin *Tahiti*'si.

"Loti'nin kitaplarını beğenir misiniz?"

"Ah, evet. Bayılıyorz."

Nuriye ıslıl ıslıl yüzlü, elma yanaklı, gözleri cilveli bakan, gür siyah saçlı ve kalın kaşlı bir kızdı. Ufak tefek, esmer, tombulca. Dinmez bir şevkle odada kıpır kıpır dört dönüyor, otururken bile ayaklarını tıkırdatıp duruyordu. Sanki hareketsizlik fikrinde bir tehdit varmış gibi, vücudunun bir parçası hep oynamaktaydı.

"Loti ruhumuzun içini anlıyor," dedi Zinnur.

Portresine modellik ediyormuşçasına, kendine hâkim ama kafa tutar bir pozda oturmuştu. İncecik vücudu ve buğulu gözleriyle, romantik bir eserin acılar içindeki kadın kahramanı gibi -*Kamelyalı Kadın* misali- asil bir farklılık taşıyordu. O tür bir terbiyenin gamı kederiyle yoğrulmuş gibiydi. Bu onların alın yazısıydı. Bir başka dünyada yollarınızın çakıştığı kişiler, önseziye benzer bir his. Olacakları önceden bilemeyeceğime göre, bel-

ki de sırf o ânın kaçınılmazlığından, bu his bende büyük bir şaşkınlık yarattı. Aylar sonra ‘kısmet’in manasını tartışırken Zinnur, “Şaşırmadım. Bizim sizinle ilgili ilk intibamız da aynıydı,” diyecekti. “Tanıdığımız bazı insanlar sanki kayıtları zamanın içinde var olup bize önceden gösterilmiş gibiler, ne dersiniz?”

Zinnur piyanonun kapağını açtı ve çalmasını beklediğimi düşünmüş gibi başına geçip oturdu. Parmakları zarifçe tuşların serin pırıltısına değdi. Chopin’in “Noktürn”ü yabancı bir ruhun melankolisiyle dolu bir kendinden geçişle aktı. Teknikteki eksikliğini, gerçek duyguların gösterisiyle kapatıyordu.

Eve döndüğümde heyecan içindeydim. Kendimizinkine hiç benzemeyen davranış biçimlerine sahip bir dünyada yaşamak nasıl olurdu acaba? Farklı bir manevi şuura nüfuz etmek mümkün müydü? Hepimiz en derinde aynı mıydık? Onlardan biri olmadı, onların hakikatiyle yüz yüze yaşamadan bu kadınlar hakkında yazmam mümkün müydü? Kendilerini gördükleri gibi görebilir miydim acaba onları? Kendimi onların beni gördükleri gibi görebilir miydim?

Haftada üç kere evlerine piyano dersi vermeye gidiyorum. Sınırlı repertuarımda Chopin ve Franck gibi çoktan demode olmuş besteciler var, bu yüzden acaba olmadığım biri gibi davrandığımı hissediyorlar mı diye merak ediyorum. Ama sabırla ders görüyorlar. Gayretle çalışıyorlar. Dersten sonra oturup çay içiyor, tatlı yiyoruz. Bugün bana Türk kahvesi pişirmeyi öğretmek için seferber oldular.

“Biliyor musunuz, iyi koca bulmak için mükemmel kahve pişirebilmeniz lazımdır. Bize usulünce pişirmeyi öğretebilmek için yıllarını verdiler,” diye açıklıyor Nuriye alaycı bir ses tonuyla. “Köpük yükselene kadar bekleyecek, sonra tam taşacağı sırada ateşten çekeceksiniz.”

Kendi marifetim olan kuvvetli karışımı birlikte yudumlarken Zinnur, “Falinıza bakayım,” teklifinde bulunuyor.

“Gaipen haber verme kabiliyetinizden haberim yoktu,” diyor.

“Aslına bakarsanız çok da iyidir,” diyor Nuriye. “Sahiden. Üstelik ben öyle nazara falan da pek inanmam.”

“Ama nazarlık takıyorsunuz.”

“Ne olur ne olmaz diye.”

“Kahvenizi bitirin, ama dibindeki telveyi içmeyin,” diyor Zinnur.

“Fincanınızı ters çevirip fincan tabağına kapatın. Şimdi üç kez çevirin ve soğumasını bekleyin.”

Birkaç dakika sonra Zinnur fincanın içine göz atıyor. “Nuriye, bak!”

Fincanın tam ortasında telve, uçmaya hazır bir kuş şeklini almış. “Sana söylemiştim.”

“Neler oluyor?” diye sordum.

“Uçmaya hazır bir leylek görüyorum,” diye başlıyor Zinnur, fincanı, her yanını görebilecek şekilde çevirirken.

“Ah, demeyin!”

“Yüreğiniz kabarmış ama yakında ferahlayacaksınız.”

“Tanrıya şükür.

“Bakın! Kâğıt fişeklere benzeyen şu beyaz lekeyi görüyor musunuz? O, uçmakta olan bir leylek. Yakında bütün hayatınızda bir daha eşi benzeri olmayacak bir yolculuğa çıkacaksınız.”

Anneleri hakkında soru sormamak için kendimi zor tutuyorum ama, çekeşliliği tartışırken farkında olmadan ağzımdan kaçıyor.

“Babanızın kaç hanımı var?”

“Yalnızca bir tane; annemiz.”

“Daha genç bir karısı vardı, doğum yaparken öldü. Küçük kız kardeşimiz ondan olmadır.”

“İki kadın nasıl geçiniyorlardı?”

“Gayet iyi. Annem yaşlanıyordu, o yüzden kendisine daima sadık kalmış olan babama bu yeni eşi kendisi takdim etti.”

“Erkeklerin birkaç kadınla evlenebilmesi hakkında sizin fikriniz nedir?” diye sordum.

“Ben nefret ediyorum,” dedi Zinnur. “Feci bir âdet. Bırakın birkaçını, ben aynı evde ikinci bir eşle yaşadığımı hayal bile edemiyorum. Asla. Ben annem gibi değilim.”

“Ben de öyle,” diye devam etti kardeşi. “Neden erkeklerin böyle bir hakkı olsun ki?”

“Eh, bir zamanlar bunun sebebi varmış.”

“Biraz şahsi bir soru olacak ama, aldığınız terbiyenin ışığında siz kocanızı nasıl seçeceksiniz?”

“Biz seçmeyeceğiz. Bizim adımıza ailemiz seçecek. Bizi o utanç verici görücü usulüyle yani aracılık müessesesiyle satılığa çıkaracaklar. Fikrimiz bile alınmadan esir gibi kocalarımıza verileceğiz.”

“Ama elbette, sizinki gibi bir aile...”

“Özellikle bizimki gibi bir aile. Bizler eş olmak üzere terbiye gördük.”

Beni sempatik buluyorlar ama, aykırılıklarım kafalarını karıştırıyor. Onları yüzlerini açma, düşündüklerini söyleme konusunda yüreklendiriyorum, ancak kendim hâlâ kendi peçemin ardına saklanmış durumdayım. Onlara mazimle ilgili hiçbir şey anlatmadım. Görgülü davranıyorlar ama dışarıdaki hayattan habersizler, yaşları için tabii olanı tecrübe şansları yok, bu nedenle işi ergenliğe vuruyorlar. Onları engellemeye çalışmıyorum. Hatta ben de aynı havaya giriyorum.

Dediklerine göre eskiden daha serbestlermiş ama, babaları artık dışarıda görülmelerinin Babiâli'deki pozisyonunu zedeleyeceğini düşünüyormuş. İyi aile kızları evde oturuyor, en çok arkadaşlarının ve akrabalarının yaşadığı diğer haremli ziyaret edebiliyorlar. Tabii ara sıra hamama da gidiyorlar ama, halktan kadınlar arasına karışmak, üst sınıflar arasında makbul sayılan bir hal değil.

Piyano derslerimiz artık piyanoyla ilgili olmaktan çıktı. Bizi ilk başta buluşturan sebep aklımızdan çıkmış gibi. Nadiren notayla geliyor, artık onlara kitap getiriyorum, her tür kitap, romanlar, felsefe, maneviyat. Tünele yakın Smith's Kitabevi'nin müdavimi oldum. Bazen de kitapları Fransız Konsolosluğu'ndaki kütüphaneden ödünç alıyorum. Zinnur'la Nuriye'nin her kelimeyi yalayıp yutmasını izlemek müthiş ilgi çekici. O kadar merak dolular, o kadar çok soruyorlar ki... Bana kitapları arkadaşlarına da verip veremeyeceklerini sordular. Arkadaşlarının çoğunun artık

okuma izni yokmuş, çünkü aileleri kitapların onları yoldan çıkardığını düşünüyormuş. Bazen geç saatlere kadar oturuyor ve başka haremlerdeki kadınlar da okuyabilsin diye kitapları kopya ediyoruz. Yakalanırsak felaket olur tabii.

Zinnur'u piyano başında, notalara hınçla basarken buldum. Müthiş bir final yaptı ve durdu.

"Bugün *Polonaise*'le başlayalım," dedim ve Pera'dan satın almış olduğum nota sayfasını çıkardım.

Notayı eliyle itti. "Neden bize yeni bestecilerin parçalarını çaldırmıyorsunuz, ülkenizde moda olan parçalardan, Debussy, Satie ve Saint Seans'tan mesela? Hep bu ölmüş bestecilerden değil de bugüne ait, moda bir şeyler. Franck ve Chopin'den bıktım."

Sinirli bir tavırla notalara gelişigüzel basıp piyanoyu kapattı. Onun sinirli hali beni telaşlandırmıştı. "Canınızı sıkın bir şey mi var, Zinnur Hanım?"

"Gerçek işinizin piyano hocalığı olduğuna inanmıyorum, Madam Lera." Dimdik gözlerimin içine bakıyordu. "Bu hiç akla yakın değil."

Eninde sonunda bunun olacağını tahmin ettiğim halde hazırlıksız yakalanmıştım. Başımı öte yana çevirip uygun bir cevap arandım. Ablasının feveranına bir açıklama arar gibi Nuriye'ye baktım. Son buluşmamızda son derece dostane vedalaşmıştık. Bu ani huysuzluğun sebebi acaba neydi?

"Evet, doğru," dedim itiraz etmeden.

"Anlamıştım. Başından beri bu işte bir tuhafılık seziyordum. Pekâlâ, kimsiniz o halde? Bizden istediğiniz nedir?"

"Ben gazeteciyim," diye itiraf ettim. "Haremde yaşayan kadınlarla, yani sizlerle bizzat tanışmak istedim. Batıda uydurulmuş süslemelerle anlatılan hayatlarınızın gerçeğine şahit olup dünyayı aydınlatmak istedim."

"Hayatlarımız bize aittir Madam Lera," dedi Nuriye usulca. Batılıların anladığı manada aleniyet fikrine yabancı olduğu için, hayatlarını yabancılara sergileme düşüncesi aşağılayıcı gelmiş olmalıydı.

“Kim bilir, belki de siz casussunuz,” diye cevap verdi Zinnur. “Belki bizim ‘faaliyetlerimizden’ şüpheleniyorsunuz?”

“Ne faaliyeti? Yasak kitapları okumanız, kopya etmeniz mi?”

Birbirlerine bakıp bir an tereddüt geçirdiler.

“Bizim misafirperverliğimizden faydalandınız. Haber çıkarmak için bizi kullanmanız affedilmeyecek bir haksızlık. Biz tecrübe tahtası değiliz, Madam. Bizi kendi halimize bırakmalısınız.”

Şaşkındım, utanç içindeydim. Hasır şapkamı, kitaplarımı ve notalarımı topladım.

“Aslan kaplan vurmadığınıza da bahse girerim,” dedi Nuriye arkamdan kapıyı kapatırken. “Hatta tavşan bile.”

Merdivenlerden koşu koşu indim. Kavas Mehmet beni harem-den çıkarmak üzere dışarıda bekliyordu. Rıhtıma kadar bana eşlik etti ve kiralık kayığıma binmeme yardımcı oldu.

Her şey nasıl da hızla neticelenmişti. Daha dün Nuriye ve Zinnur onlara verdiğim hediyelere hayran kalırken, bugün itibarımı kaybetmişim. Alçaklık etmişim. Her şey bitmişti işte. Onları bir daha asla göremeyecektim.

Geceyi yorganın altında uyanık geçirdim. Ertesi gün tam oturup kızlara özür mektubu yazacakken kapı vuruldu. Emektarları Kavas Mehmet bir mektup getirmişti.

Sevgili Madam Lera,

Bu sizin kabahatiniz değil. Sizi affediyoruz. Lütfen geri geliniz.”

Z ve N

Adam, eğer kabul edersem beni götürmeye gelmişti. Utana sıklıkla kabul ettim tabii ki.

Zinnur ve Nuriye beni ilk tanıştığımız salonda karşıladılar.

“Sizi sınır dışı ettirebilirdik ama o kadar açık sözlü davranıyorsunuz ki, size güvenilebileceğimizi düşündük, Madam Lera,” dedi Nuriye.

Bu mantığı anlamasam da sesimi çıkarmadım.

Zinnur, “Bizimle ilgili bilmek istediğiniz her şeyi anlatmaya karar verdik,” diye devam etti. “Hatta belki de bilmek iste-

yeceğinizden de fazlasını. Ama çok ihtiyatlı olmanız gerekiyor. Sırlarımızı içinizde tutmalısınız”

“Söz veriyorum.” Fikir değiştirmelerinin sebebini ve ne gibi sırlardan bahsettiklerini merak etmeme rağmen çok mutlu olmuşum.

“Sizi ailemizin Belgrad ormanı yakınlarındaki sayfiye evinde bizimle birkaç hafta geçirmeniz için kandırabilir miyiz?”

Dönüş biletimi çoktan almıştım, üstelik yayıncıma vermem gereken bazı yazıların teslim tarihi yaklaşıyordu. Ama son ana kadar bu konuyu hiç açmamaya karar verdim.

“Memnuniyetle,” dedim.

Belgrad Ormanı

Burasi, sayısız tabii pınarın beslediği yedi antik su bendiyle büyüleyici bir orman, Romalılardan bu yana kullanılan bir yeraltı suyu kaynağı. Mimar Sinan, eski ruhların cirit attığı ormanın o vahşi ortamına muhteşem su kemerleri dikmiş. Her patika, her ağaç bir efsaneyle yüklü.

İstanbul'un kuzeyinde yer alan ormana Osmanlı seçkinler sınıfının av köşkleri gizlenmiş. Hafta sonları İstambullular, at sırtında ya da faytonlarla sayfiye için buraya geliyorlar. Geri kalan zamanda, tek tük atılan silahlar, nal sesleri ve gece kuşlarının ür-kütücü şarkısı dışında orman sessiz.

Nuriye, Kavas Mehmet'i razı edip ahırlara girebilmemiz için izin koparmış. Kısa bacakları üzengilere ancak yetişiyor olsa da, biniciliğe hemen alıştı. Atla binicisi arasındaki telepatik dostluğa uyum sağlamış olarak, ufak tefek oluşu sayesinde sağlam ve rahat oturuyor. Zinnur'un ise saman kokusuna bile tahammülü yok. Midesini bulandırdığını söylüyor. Atlardan son derece korkuyor. Buna karşılık benim bisikletime binmeye bayılıyor. Bisiklet nazik Kontes Ostrorog'un bana bir hediyesi; şişme lastikli, cilalı ahşap jantlı zarif bir Orient Lady.

Zinnur güllü yolda, evin etrafında turladıkça hadımlar ve kadın hizmetkârlar şaşkınlık içinde bakakalıyorlar. Saçlarını savuruyor ve ellerini bırakıyor. "Ben uçuyorum. Hadi beni yakalayın bakalım!"

Çok hoş bir manzara bu.

Kızların arasındaki çekışmeyi yeni fark etmeye başlıyorum.

Belki bunda benim de biraz suçum var. Her biriyle plansız, hepsiz oluşturdüğüm birliktelik, ilk kıskançlık sancılarını tahrik etmiş olabilir. Ben gelmeden çok önce, hatta çocukluktan beri aralarında var olan çatışmayı farkında olmadan körüklemiş olabilirim. Bilmiyorum. Dönüp geriye bakıldığında aşikâr olan şeylere karşı nasıl da körüz.

“Ateş etmesini bilir misiniz?” diye soruyor Nuriye damdan düşer gibi. “Ah, tabii, bilmez olur musunuz? Kaplanlar aylar avlamışlığınız var. Yalan mı?” Muzır bir tavırla gülüyor.

“Birkaç defa güvercin avına katılmıştım ama artık gitmiyorum.”

“Güvercinleri öldürüyor musunuz?”

“Buradakilerden değil. Onlar büyük ve etli.”

“O halde silah kullanmasını biliyorsunuz.”

“Pek usta sayılmam.”

“Ama biliyorsunuz.”

“Şey, evet, nişan alabilirim.”

“Öyleyse bana da öğretmenizi istiyorum.”

“İyi ama neden? Birini vurmayı mı planlıyorsunuz?”

“Kim bilir? Ne zaman lazım olacağı bilinmez.”

Bu türden, sonu hiçbir yere varmayan cümlelerin sırf beni kıskırtmak için söylendiği belli. Henüz büyük bir ifşaat yapıldığına şahit olmadım.

Kır hayatı dostlarıma yaradı. Dut ağaçlarını silkeliyor, düşenleri toplamak için eteklerini açıyorlar. Çamurlu akarsularda oynayan hantal mandalara bakıyor, hadımların kuzu çevirmelerini seyrediyorlar. Peçesiz olarak yürüyüşe çıkmalarına izin var, tepelerde piknik yapıyorlar ve ev, gün boyu habersiz ve aniden bastıran çoğu akrabadan misafirlerle dolup taşıyor. Bazen gelenlerin günlerce kaldığı oluyor. Devamlı olarak yeni yüzlerle karşılaşmaktayım.

Nuriye’yle at binmekten döndüğümüzde kızların bazı arkadaşlarını bahçede eski bir kameriyenin altında peçesiz olarak toplanmış bulduk. Beni takdim ettiler, bazıları benimle birkaç cümle Fransızca konuştu ama, aslında aralarında bir şeyler çevirdikleri hissine kapılmıştım. Saatlerce alçak sesle fısıldasın durdular ve

kimse de tercüme etme zahmetinde bulunmadı. Sesleri ve jestle-
rinden edindiğim dağınık izlenimlerle yetinmek durumunda kal-
dım.

36

Daha sonra Zinnur'a neyi tartıştıklarını sordum.

"Endişe edecek bir şey yok. Küçük bir isyan hazırlıyoruz sade-
," dedi Zinnur büyük bir ciddiyetle. "Hepsi bu."

"Sahi söylüyorum," diye üsteledim. "Bir şeyler planlıyorsunuz
gibi hissettim."

"Doğru," dedi Nuriye. "Bir şeyler planlıyoruz, evet."

Mülkün içinde neye yaradığını bir türlü bilemediğim ahşap
bir sahne var. İlk cuma, Zinnur ve Nuriye'nin babaları Nuri Bey
beraberinde birtakım dostlarıyla sülün ve bildircin avına geldi.
Adamlar sahnenin üstünde toplanıp şafak sökene kadar gazel at-
tılar. Sesleri uyuyan kırlara yayıldı, içerde yataklarında gözleri-
ni kırpmadan yatan kadınlar kendilerine pek yabancı bir ruhani-
liğe gark oldular. Sesler kadınların dünyasını dışlayan bir duvar
ördü, karşılığında onlar da kendileriyle erkekler arasına bir per-
de çektiler.

Nuri Bey'e kızlarının piyano hocası olarak takdim edilmiştim.
Fransızca'yı mükemmel konuşuyor, her konuda fikir sahibi görü-
nüyor, kültürlü bir adam olmasına rağmen hislerini asla belli et-
miyordu. Hoşgörülü tanınsa da Nuri Bey kadınların, arkadaşla-
rı için planlanmış faaliyetlerin hiçbirine katılmasına müsaade et-
miyordu. Tam kendi başlarına hareket etmeye alışmışken kadın-
lar birden gene hapsolmuşlar, zamanlarını mutfakta geçirip âdeta
hayaletler sarayında görünmez eller tarafından sunulan ziyafet-
ler hazırlamaya koyulmuşlardı. Erkeklerin yaşamıyla kadınların-
ki birbirine değmiyordu. Evin kendilerine ait bölümlerinde ayrı
ayrı yiyor, erkekler genelde açık havada otururken, kadınlar içe-
ri çekiliyorlardı.

Kimseye görünmeden at binmeye gitmiş, ahırlardan dönü-
yordum ki, birtakım sesler merakımı çekti. Ağacların arkasına
gizlendim, yere diz çöken, fır dönen, parmak şaklatan, havada
zıplayan erkekleri seyre koyuldum; zaman âdeta kendini büyüle-

yici bir kayışla eşzamanlı kılmış, onların dışında bir mecrada akar gibiydi. Hepsi erkeksiydi. Güzeldiler. Ve de dehşet verici.

Başları bir yana eğik, kolları açık, sağ avuçları Allah'ın lütfuna mazhar oluyormuşçasına dışa çevrili, sol avuç toprağa veriyormuş gibi yere dönüktü. Gezegenlerin güneş etrafındaki ritmini tekrarlayarak döndüler de döndüler. Oldukları yerde yavaşça yuvarlaklar çizerek, gözleri hazla yumulu ama kusursuz bir denge içinde döndüler. Tefler ve neylerden oluşan bir ekip monoton ve mistik bir müzikle hareketlerine refakat ediyordu. Tempo arttıkça dansçılar hareketlendiler, o havai dönüşle kendilerinden geçmiş gibi dudaklarında tebessümlerle gitgide hızlandılar.

Bir sabah hizmetkârlardan birinin ahırların civarında küçük bir kafeste beslediği gümüş tilkiye bakmaya gitmiştim. Zavallı şeytan, ahmaklık edip paçayı kaptırmıştı. Perişan ve çaresiz görünüyordu, korkudan ve teslimiyetten keskin bir koku salıverdi. Boyun eğip sinmiş, berrak gözleri o dayanılmaz utancını örtmek istercesine ağlıyordu zavallı. Kafesi kurcalamaya niyetleniyordum ki, Nuriye'nin kollarını sağa sola sallayarak bana doğru koştüğünü fark ettim.

"Hayvanı neden serbest bırakmıyorlar?" diye sordum.

"Çünkü tavukları ve kazları yemek için geri dönebilir."

"Niye öldürmüyorsunuz o halde?"

"Çünkü günah. Köpekleri ve o türden hayvanları öldürmeyiz. Dinimize aykırıdır."

"Ama böyle yaşatmak daha günah, değil mi?"

Bir an düşündü. "Belki," dedi. "Hiçbir şey görüldüğü gibi değildir, Madam Lera."

Akıllı uslu konuşurken, bu hanımların zekâlarına hiç de uymayan bir biçimde, söze batıl inançların izleri karışırıyordu; uzatılan bıçağı üstüne tükürmeden almamak, giden birinin ardından su dökmek, bir şey kaybedildiğinde şeytana düğüm bağlamak veya korunma amacıyla nazar muskaları taşımak gibi. Ölüm meleği Azrail her yerde hazır ve nazırdı. Biri ürperecek olsa "Azrail seni okşadı," diyorlardı. Azrail'in okşaması, ölüme işaretti.

"İlki konusunda tasalanmayın," dedi Nuriye. "Belki bir gün kaçıp gider. Ama bakalım vahşi tabiatla hayatta kalabilmeyi yeneden öğrenebilecek mi? Belki esir yaşamak, hakkında daha hayırlı. Her neyse Madam Lera, kameriyede ne konuştuğumuzu merak etmişsiniz. Şimdi kendi gözlerinizle göreceksiniz. Geliniz, ava gidenler dönmeden elimizi çabuk turalım. Ama, bugün şahit olacaklarınızdan asla kimseye bahsetmeyeceğinize dair annenizin üstüne yemin etmelisiniz."

Annem çoktan ölmüş olduğundan, bu benim için mesele değildi. Güldüm ve dudaklarıma, sonra da kalbime dokundum. "Yemin ederim, ağzımı mühürledim."

Yukarı, Zinnur'la paylaştıkları odaya çıktık. Gri renkli çarşaf giydiler, bir tane de bana giydirdiler. Bunu daha önce hiç denememişim.

"Bu yazlık çarşaf mı?"

"Yok. Gri oluşunun sebebi bu değil. Bilirsiniz, bu şafak rengidir, güneş yükselmeden önce gökyüzünün rengi," diye ders anlatır gibi açıkladı Zinnur.

Dışarıda bir patırtı koptu. Arka bahçeye perdeleri kapalı bir araba gelmişti.

"Buradalar. Koşalım."

Arabaya doluştuk, ormana doğru tepeye tırmandık, bir dönemece kıvrılıp eski bir sayfiye evinin önünde durduk. Oradan da gri çarşafı bürünmüş birkaç genç hanım daha fırladı, kalabalığa dar gelen arabaya atladılar. Sardalye konservesi gibi sıkış tıktı, o sıcak ve nemli havada.

Rivayete göre, Sultan Abdülaziz'in aşık olduğu İmparatoriçe Eugenie için yaptırdığı İmparatoriçe Yolu'nun üstündeki gözlerden gizlenmiş sayfiye evlerini geçerek ormanın derinliklerine daldık. Yaysız eski araba ve doğru dürüst koşulmamış bitkin ihtiyar at, elle açılmış patikalarda sarsılarak ilerlerken gruptan tıs çıkmıyor, ben de nereye gittiğimize dair en ufak bir ipucu bulamıyordum. Aniden durduk. Nuriye perdeyi araladı ve hava taze çam kokusuyla doldu. Bir nöbetçi kulübesinin önünde, hilalli bayrağın altında süngü takmış genç bir asker bekliyordu.

"Alacakaranlık," dedi hanımlardan biri.

“Alacakaranlık,” diye cevap verdi asker ve hepimize inmemizi işaret etti. Arabacıya dönüp, “Bir saat sonra burada olun,” dedi.

Asker elinde süngüsüyle eşlik ederek, bizi ağaçlıklı bir yoldan kilitli bir bahçe kapısına götürdü. Kapıda bir kişinin zor bela geçebileceği bir delik vardı. Sonra da papatya ve gelinciklerle kaplı eski bir yola çıktık. Kurbağalar, ordular halinde göle atlarken, ısıkları aksisedalar yaratmaktaydı.

Belgrad ormanının derinliklerinde, çalılıkların arasında kendilerine yol açmaya çalışan bir grup peçeli Türk kadınının peşine takılmış gidiyordum. Bu *La Vie Féminine* dergisi için ne müthiş bir hikâye olurdu, hem de birinci tekil şahıs ağzından! Gerçek hayatımı terk etmişim hissine kapılmışım. Kalbim şiddetle çarpıyordu, yanaklarıma ateş basmıştı.

Bir çavlan yakınında küçük bir açıklığa ulaştık. Bazıları gri kostümlü, bazıları asker üniforması giymiş bir düzine kadar genç adam ayakta grup halinde bekliyorlardı. Biz kadınları gördüklerinde, Osmanlı adabınca selam verdiler.

“Biz bendin öbür tarafından geldik,” diye açıkladı içlerinden biri. “Böylesi daha az dikkat çeker diye düşündük.”

Bir başkası nazik bir ses tonuyla, “Buyrun, oturun,” diyerek bazı kayaları ve devrilmiş ağaç gövdelerini işaret etti. “Lütfen.”

Erkekler bir yana kadınlar bir yana yerleştiler, kimse ne diyeceğini, nereden başlayacağını bilmiyor gibiydi.

“Bugün, fanatik insanoğlunun etrafımıza çektiği kalın duvarı alaşağı etmek için buradayız,” diye başladı gençlerden biri. Özel bir misafiri, bir filozof ve şairi takdim ederek devam etti. Tuhaf durumumuz göz önüne alındığında bunu söylemek biraz gerçekdışı kaçacak ama, onu tanımışım. Bu kişi, bana buralara gelme ilhamını veren Şinasi Bey’den başkası değildi. Geri döneceğini tahmin etmiyordum.

Arada tesadüfen yakaladığım birkaç kelime dışında ne dediğini tam olarak anlayamıyordum ama, sesindeki vurgulu alçalıp yükselişe ve seyircinin heyecanına ben de kapılmışım. Havadaki değişim ihtiras yayıyordu.

“Babasının eşleriyle aynı evde geçen mutsuz çocukluğundan bahsediyor. O iskenceyi, o kıskançlığı anlatıyor,” diye tercüme et-

ti Zinnur alçak sesle. “Haremin pancurlarının arkasında şafak söküyor. Coşun hanımlar, çünkü artık kapılar açılacak, paravanlar kalkacak, peçeler yalnızca vitrinlerde süs olacak. Hadımlar üzücü çocukluk hatıraları olarak kalacak, yüzünüzü, zarafetinizi ve ruhlarınızın hazinelerini dünyaya serbestçe göstereceksiniz.”

Bir başka genç, “Kadınlar horlanırsa, insanlık aşağılanmış olur,” diye sesini yükseltti.

“Kadınlar sezgi ve sempati, vericilik ve analık içgüdülerine sahiptirler,” dedi toplantıyı açmış olan. “Tabiatın erkeğe haksız olarak verdiği tek nitelik, fiziksel kuvvettir! Erkek tarih boyunca kadını itaat etmek zorunda bırakmıştır. Artık uyanalım ve zincirlerimizi kıralım arkadaşlar.”

Alkışlar... Herkes ayağa kalktı. Aniden kızlar peçelerini açtılar, ben de öyle yaptım. Erkekler yumruklarını havaya kaldırdılar. Sanki az önce bir suç ortaklığı anlaşmasına imza koymuşlar gibi hepsinin gözleri dolmuştu.

En tehlikeli başlangıçlarda daima olduğu gibi, o öğle sonrasında bütün bunlar fısıltılar içinde olup bitmişti. Genç beyler ve hanımlar bir an savaşılar sahne olmuş bu ormanda oturup birbirleriyle eşit olarak konuştular. Hanımlardan biri, gruptan altı kişinin kendilerini öldürmelerini ve hürriyet şehidi olmalarını teklif etti. Neyse ki bu teklif şiddetle reddedildi.

Beylerden bazılarının çıkardığı ihtilalci gazetenin Abdülhamid’in emriyle kapatıldığını öğrendim. Onlar da işi yeraltı faaliyetine dökmüşler, şimdi de Şinasi Bey’in Fransa’dan taşıdığı taze fikirlerle yeni bir canlılık kazanmışlardı. Olaydan kurtardıkları bir matbaa makinesiyle gazeteyi basmaya devam ediyorlardı. Hanımların arabaları aranmadığından, dağıtım için onların yardımına başvuruyorlardı.

Demek ki Zinnur’la Nuriye’nin büyük sırrı buydu. Onca hile ve entrikanın bu masum toplantı uğruna yapılmış olması dokunaklıydı, onca tehlikeyi göze almak! Biz Batılı kadınlar pek çok serbestliğin kıymetini bilmiyoruz.

Şinasi Bey gözümün ta içine baktı ama beni tanıdığına dair en ufak bir harekette bulunmadı. Sahiden tanımamış olabilir miydi? Çok ilgisiz bir yerde karşısına çıkmış olmamanı, aklını karıştırmış

olması mümkün müydü? Yoksa kendine göre sebepler yüzünden beni tanımamazlıktan mı geliyordu?

Hassas durum yüzünden ağzımı açamadım ama hevesim kırılmıştı.

Bir ara Zinnur'la grubun lideri Turan Bey'in bakıştıklarını gördüm. Bir kırılma ânıydı, sanki çoktan doğmuş bir hissi bastırmaya çalışmanın manasızlığının farkına varmışlar gibi. İsimlendirilemez bir yere kaçıp gitmişlerdi çoktan. Kaçınılmaz bir lütuftu bu.

Akşam Nuri Bey, Zinnur'u çalışma odasına çağırdı.

"Ancak tasvip etmediği bir hareketimiz olmuştusa bizi bu şekilde çağırır. İnşallah bugün olup biteni duymamıştır. Ya duymuşsa?"

"Madam Lera'yı ormanda gezmeye götürdüğümüzü söyle, yalan da değil zaten. Değil mi, Madam Lera?"

"Neden beni yalnız görmek istedi, seni niye çağırmadı Nuriye? İçime bir kuşku düştü."

"Benden büyük olduğun için sorumluluk sana düştü herhalde. Üzme kendini."

Bu sabah kapımın altından atılmış Fransızca bir not buldum.

Öğlene doğru, babamlar şarkı faslı için toplandıklarında ayva bahçesinde buluşabilir miyiz? Z

Burada hayatın akışına kendimi öylesine kaptırmıştım ki, son haftalardaki intibalarımı akıl süzgecinden geçirmeye vakit ayıramamıştım. Ormandaki toplantıya gelince, bunu tam olarak yorumlayamamıştım ama, zaman zaman zihnimde sahneler belirliyordu. Şinasi Bey neden bana selam vermemişti? Neden beni tanıdığına dair hiçbir harekette bulunmamıştı? Acaba bu toplantının ardında, görünenin dışında başka bir entrika mı vardı? Olanı biteni yarım yamalak kavırıyordum. Keşke dillerini anlayabilseydim!

Sabah odamda kalıp müzik faslı başlayana kadar gözlemlerimi kâğıda döktüm. Öğlene doğru sırtıma şalımı alıp ayva bahçesine yollandım. Zinnur gelmiş beni bekliyordu. Bana doğru hamle etti, âdeta düşerken beni de düşürmek ister gibi sarıldı.

“Neyiniz var?” diye sordum

“Babam. Despot. Hayatımı mahvetti!”

“Ne oldu? Anlat bana canım.” Ona sarıldım, hıçkırmaya başladı. Sonra benden uzaklaştı.

“Dün akşam kendisini görmeye gittiğimde, kızgından ziyade sinirli bir hali vardı. Kazandığı kupalarının arasında, masasına kurulmuş, pipo içmekteydi. Yüzüme beni huzursuz eden bir ilgiyle baktı. Dışarı kaçtık diye azarlanacağımdan emindim. Ama o piposunu tüttürmeye devam etti. Söyleyeceklerini nasıl toparlayacağını düşünür gibi gözlerini tavana dikmişti. Ayakta durup korkuyla bekledim.

“‘Hoş bir kız oldun Zinnur,’ dedi nihayet kalemimi masasına vurarak. ‘Ama kaprislisin. Bu, hayatını kolaylaştıracak bir tabiat değil... Ben siz kızlarınızı önemli adamların eşleri olun, güçlü çocuklar yetiştirin diye terbiyeli, modern hanımlar olarak büyüttüm. Ama ne zaman bu evlilik meselesini açtıysam, kendini geri çektin. Bu bir bencillik. Artık yirmi iki yaşındasın. Kendinden küçük iki kız kardeşini de düşünmelisin.’

“‘Er geç bunun başıma geleceğini biliyordum, efendim, ama bir mucize olur da bu son derece sevimsiz kaderden beni kurtarır ümidini taşıyordum.’

“‘Sadece kendini düşünmemelisin, Zinnur. Pekâlâ biliyorsun ki, sen evlenmeden kardeşlerin evlenemezler. Bu yüzden kararımı verdim. Senin için mükemmel bir koca seçtim, doktorum Piyale Bey’in yeğeni. Babıâli’de ataşe, Saray’da da büyük istikbal vaat ediyor.’”

Zinnur burnunu silip gözyaşlarını kuruladı. Uzanıp elini tuttum.

“Bana minnet duymamı bekler gibi baktı,” diye devam etti. “Bu baskının aramızı ebediyen soğutacağı hakkında hiçbir fikri yok.” Neden birdenbire eski değerleri zorla kabul ettirmeye kalkıştıyordu? Bunun sebebi Babıâli’deki görevini korumak ve Sultan’a

olan bağılılığı mıydı? Mevkii kızının hayatından daha mı önemliydi yoksa?

“Onu dinlerken bayılacağımı sanmıştım ama, aksine buz gibi oldum ve taş kesildim. ‘O halde bizi neden bu kadar çok okutunuz, kültürümüzü geliştirdiniz, Baba? Sonunda bizi böyle satacaksanız?’ diye sordum ona. Cevap vermedi. Kalktım ve müsaade istemeden odayı terk ettim. Arkamdan ‘Zinnur,’ diye bağırdı ama kulak asmadım, odama kaçtım.”

Anlatması bittiğinde Zinnur nefes nefese kalmıştı. Ne söyleyeceğimi bilemiyordum. “Çok üzüldüm,” desem bayat kaçardı. Benden bir sigara istedi, yakıp verdim.

“Bana yardımını olacak, beni koruyacak kimse yok bu dünyada, Madam Lera,” diye devam etti. “Keşke annemin şuuru yerinde olsaydı. Konuşabileceğim bir tek siz varsınız. Evdeki herkes babamın beni neden çağırttığını bildiği halde, hiçbirisi bana bir imada bulunmadı, beni buna hazırlamadılar. Şimdiden nişanlımdan öğreniyorum. Hayatta sevmediğim her şeyi temsil eden bir adamla beni birleşmeye zorladığı için babamdan da nefret ediyorum.”

Gerçek düşüncem bu âdetlerin haksız olduğuydu ama benzer durumlar medeni sanılan ülkemde dahi hâlâ yaşanıyor.

“Zinnur’cuğum, nişanlıyla tanışmadan neden bu kadar katı davranıyorsun?” diye sordum, teselliye çalışarak. İlimli dozlarla da olsa bu insanları Batılılığa yönlendirmenin doğru ve isabetli olup olmadığını düşünüyordum. Bütün bu elem ve keder, kendi değerlerimizi ve kendi müesseselerimizi onlara zorla kabul ettirmek istememiz yüzündendi. Doğu’yu hep küçük görüyorduk. Ya bu milletler yeniliğin önünde engel-teşkil ederlerse? Ya onların tanrıları başkaysa?

“Nişanlınıza neden bu kadar şiddetle itiraz ediyorsunuz Zinnur?” diye kurcaladım tekrar. “İleride Babiâli’de parlak bir geleceği olan, iyi bir aileden birisiymiş.”

“Hiç değilse siz anlarsınız diye ümit etmişim, Madam Lera,” dedi gözleri dolarak. “Onun hiçbir kusuru olmayabilir, ne var ki kendisini ben seçmedim. Bu bir zoraki evlilik.” Bu sözleri, âdeti içinde kendisinin de bir karakter olarak içinde yer aldığı bir romandan naklede, gibi tiyatroya bir edayla söyledi. “Gelenegi

bilmiyor değilim. Aslında onun kabahatli olmadığını da biliyorum. Bir erkekle bir kadının aşık olup evliliğe kendilerinin karar verdiği o kadar çok kitap okudum ki! Soruyorum, neden bir kız eşini seçme konusunda söz sahibi olamasın? Kendinizi benim yerime koyun. Söyleyiniz Madam Lera, siz ne yapardınız?”

Sığ merakla gerçek anlayış arasındaki farkı anlayacağından, onu gücendirmeden gerçekçi cevaplar vermeliydim.

“Reddederdim.”

“Ya başka çareniz yoksa?”

“Her şeyin bir çaresi vardır Zinnur, seçimi kabul etmek ya da reddetmek anlamına bile gelse.”

“Siz olsaydınız ne yapardınız?” diye ısrar etti.

“Ortadan kaybolurdum.”

Zinnur’un yüzünde meraklı bir ifade vardı, gözleri parlıyordu âdeta.

“Keşke gidecek bir yerim olsaydı. Nereye gidilebilir ki?”

“Beni anlayışla karşılayacak akrabalara, dostlara... Bu onlara herhangi bir zarar getirmeyecekse elbette. Kimsem yoksa, bir trene atlayıp uzak bir yere gider, orada yeni bir hayata başlardım. Belki misyoner olurdum.” İşi şakaya vurmak istedim. “Ya da müthiş bir kadın seyyah.”

“Ailenizin müsaadesi olmadan mı?”

“Ben yetişkin bir kadını. Hayatımı kendim kazanıyorum. Nereye gideceğim ne kadar kalacağım konusundaki kararlar benim sorumluluğum.”

Kabul edemiyormuş gibi kafasını salladı. “Sizi buralara kadar getiren nedir, Madam Lera... gerçek adınız buysa tabii,” diye patladı birdenbire. “Ve niye bekârsınız? Mantıklı değil, hiç mantıklı değil. Neyin peşindesiniz hiç anlayamıyorum.”

Çaresizlikten sinir içindeydi. Kendi dürtülerini anlamak için benimkileri kavramaya çabalıyordu. Belki de ona haksızlık etmiştim.

“Bakınız Zinnur, ben kendimi evimden çok uzaklara attım, hayatı kendi üslûbumla yaşayabileyim diye,” diye itiraf ettim. “Daha gerçekçi bir değerlendirme için. Aradaki mesafenin bana bu bilgiyi vereceğini ümit etmiştim.”

“Kiminle aranızdaki mesafenin? Bir şeyden mi kaçırıyorsunuz?”

“Ben kendimi kastettim.”

“Bir kalp macerası, değil mi?” diye sordu aniden gözü parlayarak.

“Bir kalp macerası” kelimeleri, bu haktan menedilmiş bir insan tarafından telaffuz edildiği için kulağa öyle masum geliyordu ki... Zavallı Zinnur bir kütüphane dolusu aşk hikâyesi arasında kendini kaybetmişti. Ve bu sefer de, mesele Batı tesirinden kaynaklanıyor olsa da, her Şark hikâyesi gibi imtihanlarla dolu, acı sonuçlıydı.

“Çok fazla romantik kitap okumuşsunuz, Zinnur; Loti, Flaubert, Dumas gibilerini... Biliyor musunuz, onlar hep hayali bir dünya yaratırlar?”

“Maalesef bunu asla bilemeyeceğim,” diye devam etti. “Ne kadar talihli olduğunuzun farkında mısınız Madam Lera, ailenizin rızası ve tasdiki olmadan, yüksek makamlardan müsaade almadan, dilediğiniz gibi davranma hürriyetine sahipsiniz.”

“Şanslıyım herhalde. Yine de her şeyin bir bedeli var, Zinnur. Hayatımı tek başına devam ettirmek mecburiyetindeyim.”

“Yalnızlık sıkıcı olmalı. Gene de aşkı hiç tatmamak kadar sıkıcı olmasa gerek.”

Yürüye yürüye arazinin sınırına varmıştı. Olgun karadutlar yerlere dökülmüştü. Zinnur bir avuç toplayıp bana ikram etti, elleri mora boyanmıştı.

Sessizlik silah sesleriyle bozuldu, ardından yaklaşan nal sesleri takip etti. Zinnur atlardan ürktüğünden korkuyla elime yapıştı. At sırtında bir adam çiftesiyle yaklaştı. Kendisini derhal tanıdım: dünkü toplantının lideri, Turan Bey.

Zinnur’a hitaben, “*Keklik*,” dedi.

“*Keklik*,” diye tekrarladı Zinnur.

Ben de ne söylediğimi bilmeden, tekrarladım. Turan Bey Zinnur’a bazı şeyler sordu. Zinnur başını salladı. Sonra adam ortaya çıktığı gibi aniden ormanın derinliklerinde kayboldu.

“Beni bu halde gördü!” Zinnur dut lekesiyle mosmor ellerini öne uzattı. “Bir bilse!”

“Keklik’le ne demek istedi?”

“Bir parolamız.” Bir an tereddüt etti. “Turan Bey hakkındaki düşünceleriniz ne?” diye sordu.

“Beğendim. Ciddi bir genç. Peki ama burada ne işi vardı, çok merak ettim?”

“Ava çıkmış olmalı. Ailesi komşu mülkün sahibi. Ama babalarımız hiç geçinemezler.”

Demek bu bir Romeo ve Jülyet hikâyesiydi. “Dünkü toplantı dışında, önceden tanıştığınızı bilmiyordum.”

“Çocukken beraber oynardık. Hatta birlikte ders de gördük. Sonra işin içine peçe girdi ve oyunların sonu geldi. On bir yaşındaydım. Küçük kardeşim Mihrinur kadar. Biliyor musunuz, gelecek ay o da çarşafa giriyor.”

Yağmur çiseliyordu. Başlarımızı şallarla örtüp eve yollandık. Siyahlar içinde iki hadım, ellerinde şemsiyelerle bize doğru koşuyorlardı. Balçığa batıp çıktıkça sesler çıkaran lastik ayakkabılarımızla bizi çamurlu araziden geçirip götürdüler.

Yukarıda bakır bir mangalın başında Nuriye yüksek sesle *Aziyade*’yi okurken üvey kız kardeşi mısır patlatıyordu. Sessiz bir kızdı Mihrinur, utangaç ve içe dönük, ama her söylenen kelimeye dikkatle kulak kabartıyordu. Bu tatlı çocuğun körpe güzelliğinin yakında çarşafa gömüleceğini düşününce içim cız etti.

“*Aziyade*’yi okumuş muydunuz Madam Lera?” diye sordu Nuriye.

“İtiraf etmeliyim ki hayır. Popüler edebiyattan pek hoşlanmam.”

“O halde bu esere bir istisna yapın. Kitabı verir misin Nuriye? Şunu dinleyin,” diye başladı Zinnur: “*Gün gelecek aşk rüyamızdan geriye hiçbir şey kalmayacak, biz ikimiz en karanlık geceye karışmış olacağız, bizden tek bir iz bile olmayacak, mezar taşları üstündeki adlarımız bile.*’ Ne ince bir yazar. Loti bizim ruhumuzu biliyor!” diye devam etti. “Ama ruhumuzun nasıl boğulduğundan haberi var mı? Gerçek hayatta *Aziyade*’yi kurtarmayı başaramadı.”

“Bu sadece bir roman, Zinnur,” dedim.

Lafıma takılmış gibi, kızlar birbirlerine baktılar.

“Gerçek hadiselerle roman arasındaki farkı biliyoruz,” dedi Nuriye.

“Aslında ne fark eder ki?” diye sordu Zinnur. “Loti bu macerayı yaşamadıysa ne olmuş, bir şeyi yazmak onu yaşamak değil de nedir? Siz bir yazarsınız, Madam Lera. Mutlaka anlarsınız. Hayal kırıklığını da anlayabilirsiniz.”

“Anlıyorum.”

Ertesi gün Nuri Bey aniden herkesin şehre dönmesini emretti ve hepimiz bu acelenin sebebini bilmeden Belgrad Ormanı’ndan ayrıldık.

Gidişimi daha fazla erteleyemezdim. Birkaç gün sonra Paris’e döndüm.

Paris

Monceau Parkı yakınlarında üçüncü katta mütevazı bir daireye taşındım. Terası, tatiller dışında akmayan çeşmesi ve ıhlamur ağaçlarıyla küçük bir üçgen alana bakıyor. Akşamları vaktimin çoğunu yazarak geçiriyorum, sık sık sabahladığım oluyor. *La Vie Féminine* için yazdığım birkaç makale kirayı ödüyor; Ramazan, Müslüman kadının kıyafeti ve Türk mutfağından birkaç tarif kabilinden hafif şeyler, ama Z ve N'yle dostluğuma dair hiçbir atıfta bulunmadım. Onları “haremdeki Türk kadınına” misal göstermek veya herkese sunmak bana açtıkları sırlara hürmetsizlik olacak gibi geldi. Bir kadın dergisinde onları hafifsemek, kendime olan saygımı kaybetmeme sebep olurdu.

Paris'e döndükten sonra, önceleri Zinnur bana haftada birkaç defa yazıyordu, tuhaftır ama yakındaki evliliğinden hiç bahis yoktu. Ama birden hiçbir izahat olmaksızın mektupları kesiliverdi. Acaba benim yazdığım bir şey, söylediğim bir söz mü onu gücendirdi diye evhamlandım. Hatta ona gönderdiğim mektupların kopyalarını bile –her yazdığımın kopyasını tutarım– tekrar okuyup onu nasıl incitmiş olabileceğime dair ipuçları aradım. Ancak Nuriye'den bu uzun mektubu aldıktan sonradır ki, olup bitene bir mana verebildim:

Sevgili Madam Lera,

Siz gittiğinizden beri hayat daha da tahammül edilmez bir hal aldı. Zinnur, Sefa Bey'le “evlendirildi”. Şimdi kocası ve ka-

yınvalidesiyle Pera'nın üst tarafında, yeni bir mahalle olan Taksim'de modern bir apartmanda oturuyor. Birbirimizi arzu ettiğimiz kadar sık görebilmemiz çok zor. Projemize gelince (Belgrad ormanını hatırlıyor musunuz?), gazetecilerden üçünün tevkif edilip sürülmesinden ötürü sekteye uğradı. Dördüncüsü ise matbaa makinesinin önünde sırtından vuruldu. Bu feci haberi vermekten dolayı çok üzgünüm ama bu kişi bizim akıl hocamız, sizinse dostunuz olan Şinasi Bey'di. Suçu bir Ermeni asinin üstüne attılar, fakat biz işin arkasında asıl kimin olduğunu biliyoruz. Daha fazla söylemeyeceğim.

Zinnur benim için büyük bir endişe kaynağı. Malumunuz, asla kocasıyla birlikte olmak istemiyor. Aralarında bir donukluk, bir durgunluk var. Korkarım ki, henüz alevlenmeden, aralarındaki ateşi söndürdüler.

Zinnur onun varlıklı olduğunu biliyordu; bu bize gönderdiği hediyelerden belliydi: Rus çay takımı, sterlin gümüş semaver ve ailenin tüm kadınları için atlas kaftanlar. Ablam onun örnek bir Osmanlı erkeği olduğunun farkındaydı, mısır püskülü saçlı ve bıyıklı, gür kaşlı, kimsenin içine nüfuz etmesine izin vermediği gözleri sert bakan, donukluğuna rağmen görülmekten korkan biri. Püsküller ve apoletlerle süslü üniforması içinde epey yakışıklı. Klapasında saltanat rozeti taşıyor. Başında mücevherli fesi. Göz kamaştırıcı. Ama ablamın gözünde değil. Ben olsam onun gibi biriyle evlenmeye itirazım olmazdı.

Kasten yapmasa da kocasına bakışı, aşağılar gibi. Acı olan şu ki ablam, isyankârlığı hariç kocasının aradığı bütün vasıflara sahip. Kim bilir, belki ona atlarını hatırlatıyordur. Terbiye edilmesi lazım gelen bir varlık. Belki de kamçıyla.

“Yeraltı faaliyet programınızla bana evliliği benimseteceğinizi mi zannediyorsunuz?” dediği an, o da tokadı yapıştırmış, ablam bana kendi anlattı.

Düğün muhteşemdi tabii ki, babamız prestijini göstermek hevesindeydi. Ziyafetler, çiçekler, neler neler... Burada olsanız baylırdınız eminim. Mahalli renkle. Kadınlar harikula de müzik çaldılar, çok oynadık. Erkekler ayrı eğlendiler elbette. Selamlıkta küfelik olana kadar kafa çektiler. Onları eğlendir-

mek için sur dibinden çingene köçekler bile geldi. Kim bilir daha neler oldu?

Ertesi sabah, atları çiçekler ve boncuklarla süslenmiş şık bir fayton Zinnur'u kaynanasının evine götürmeye geldi. Onun, bir koza içindeymişçesine, kanatları bağlı, evden faytona uzayan ipekten paravanı geçerek yuvadan ayrılışını seyrettim.

Hayatımız boyunca Zinnur'la hiç kopmamıştık. Şimdiyse aramızda manevi bir uçurum meydana geldi, hoş ikimizin de bunu itiraf etmesi imkânsız. Ablamı bunaltan hüznün farkına vardım, bir karışıklık ve kuşku döneminin çökmesine sebep olan bir değişim. Duyduğu can sıkıntısının çiçekleri sanki bir tür çılgınlığın içinde açmaktalar. Derin bir acıyla çöküyor ve ben bunu bütün herkesten saklamak mecburiyetindeyim.

Ben ondan sadece iki yaş küçük olmama rağmen, şartlar erken olgunlaşmamı mecburi kılıyor. Annem hep bir başka dünyada yaşadığından, ablam kendini nasıl çekip çevirmesi lazım geldiğine dair herhangi bir ipucundan yoksundu. Sakin tavrımı ve yüzündeki belli belirsiz tebessümü gören onu mutlu sanabilir. Ama tıpkı annemiz gibi, onun da ruhu bozuk galiba...

Bana gelince, geçenlerde eve görücüler geldi gitti, ben de elimden geldiğince terbiyesizlik etmeye çalıştım. (Birinin üstüne kahve bile döktüm!) Ama uzun zaman direnemeyeceğimi biliyorum. Halimiz ne olacak acaba?

Dostunuz,
Nuriye

Ayrıca, Taksim'de bir çeşmeyi gösteren bir kartpostalı, üstüne "Qui en a bu, en boira" yazıp yollamıştı. Kim içerse, mutlaka tekar gelir içmeye...

Ben de o çeşmeden içmiştim elbette, o çelik gibi ve tatlı sudan.

Antoine Redier beni öğle yemeğine davet etti. Döndüğüm-den beri kendisini görmemiştim. Biraz heyecanlıydım. İsveçli kadınlar kitabı hakkında, ne cevap vereceğini tahmin edemedi-

ğim bir teklif sunmuştum. Bana hâlâ avansımın yarısını borç-luydu.

Place Cluny yakınlarında bir kafede buluştuk ve kocaman bir tabakta servis edilen *choucrouste* sipariş ettik. Sıcak lahana kokusu sonbaharın sonunu haber veriyordu. İnsanın sıcak ve leziz bir şeyler istediği, içini ısıtacak bir yemek çektiği günlerden biriydi. Canım bir kadeh Boujalais istiyordu.

“Kadınlara oy hakkı verilmesi günümüzün entelektüel oyun-cağı haline geldi,” diyerek girdi sohbete. “Kadın-erkek eşitliği ve onca sıkıntılı erkek işlerini yapabilme hakkı, her nedense, daha doğrusu anlayamadığım bazı sebeplerden dolayı, kadınlara cazip geliyor. Hiç aklım ermiyor doğrusu.”

“Bunun için mi İsveç’te kadınların sahip olduğu hürriyetler hakkında bir kitap yazmamı istemiştin?”

“Belki. Ama beni bugünlerde asıl ilgilendiren konu, haremde yaşayan modern Türk kadınları. Hâlâ çarşaf giymeleri. Sosyal ha-yata katılamamaları. Ailenin erkeklerinden kütü muamele gör-meleri.”

Güldüm. “Geçen yıl size ne söylediğimi unuttunuz mu?”

“Her zaman içgüdülerinizin hayranıyım, Marie. Bazen, mensubu olduğum zayıf cinsin çoğu gibi sezgilerimde yanılabilirim. Her neyse, İstanbul’a dönüp geçen sene dost olduğun kadınlar hakkında bir kitap yazmaya ne dersin?”

Hiçbir şey söylemedim ve hevesim kursağımda kalır diye he-yecanımı gizledim.

“Ama *La Vie Féminine* için yazdığın türde hafif şeyler değil; gerçek hayatları, düşünceleri falan,” diye devam etti.

Masraflarımı onun karşılayacağını biliyordum, hoş, pazarlık etmekten pek anladığım da söylenemezdi. Bu görev sayesinde sevdiğim şehre geri dönecektim, bu da en başından adil bir alış-veriş değildi zaten.

Hemen Nuriye’ye, Madam Ostrorog’a, Avusturya Konso-losluğu’ndan Hans Hansel’e haberi bildirdim. Nuriye cevabın-da beni evlerinde kalmaya davet etti ama ben Pera’da bir Yahudi aileyle anlaşıyordum. Çok cazip bir teklif olmasına rağmen, bir gazeteci olarak evime serbestçe girip çıkabilmem gerekiyordu.

İşim, onlarınki gibi geleneksel bir ev düzeninde yaşamayı kaldırmazdı.

O günler aynı zamanda içime dönüp kendimi tahlil ettiğim günlerdi, çünkü yavaş yavaş yaşlanmanın işaretlerini ve ömrümün sonuna kadar yalnız yaşamının dehşetini hissetmeye başlıyordum. Seneler geçmesine rağmen, Carlos Americo'dan boşanmanın sarsıntısını hâlâ tamamen atlatabilmiş değildim; ne de olsa değişik ve uzak ülkelerin tadına varmayı onun bana sunduğu hayat sayesinde öğrenmiştim. Kadınla erkek arasında mükemmel bir ahenk ihtimali, o birbirlerinin ruhuna kabul edilme hali, tek vücut olma efsanesi konusunda ümidimi kaybetmiştim. Beraberliklerin sınırlılığını kabul etmiş, aksini savunanlarla sathi münasebetler kurmakla yetinir olmuştum.

Hem sonra Marguerite vardı. Ama söz verdiğim için bu kitapta Marguerite'ten bahsetmeyeceğim.

Konstantinopl

Sirkeci İstasyonu

B atı lehçelerinin sert Doğu seslerine karışmış düz ahengi, dervişler ve papazlar, tavuk satan çiftçiler, kırmızı fesli askerlerle hıncahınç dolu iskelede yankılı bir kubbe meydana getirmişti. Her türden işportacı, yolculara itiş kakış mal satma telaşındaydı. Hamallar sandıkları yüklenmişler, iki büklüm olmuşlardı. Keşmekeş halindeki beşeriyetin baş döndürücü heyecanı dört bir yanı sarmıştı.

Gümrüğe gelince, insanı canından bezdiren bir işkence... Mesele memurların Paris'teki Osmanlı Sefaretinden aldığım vizenin sahte olup olmadığını kurcalamalarıyla başlamış, sırf inattan bütün çantalarımı açtırmışlardı. Bir valiz dolusu kitabım dökmüştü.

Gümrük polisi, sanki yüz kızartıcı bir suç işlemişim gibi bana adaleti savunarak, "Her tür matbu malzeme, tütün ve puro, silah ve cephane, alkol ve parfüm nevinden her cins sıvı madde sokmak yasaktır!" demişti. "Bunlara el koymak mecburiyetindeyiz."

Her ne kadar kitapların bir tehdit unsuru taşımadığını anlatmaya çalıştıysam da memurlar kararlıydılar. Orada öylece dişimi sıkarak durup saklambaç oyununun sona ermesini bekledim. Bir miktar rüşvetin durumu halledeceğini hissediyordum ama, rüşvetin nasıl verileceğine dair en ufak bir fikrim yoktu. Bordo feslinin biri köşeden olan biteni seyretmekteydi. Çaresiz, bu meseleyi Fransız Konsolosluğu'na bildirmeye yemin ettim, bu arada kitaplarım mangalları boylamasın diye dua etmem gerekiyordu tabii.

Gümrükten çıkarken asabım bozuktu, bu yüzden Zinnur ve

Nuriye'nin baba evindeki Kürt hizmetkârı, aksayarak yürüyen uzun boylu Kavas Mehmet'i görmek içimi açtı.

"Hoş geldin, Marie Abla."

"Bacağına ne oldu Mehmet Efendi?"

"Ah, Abla, eşekten düştüm... N'apalım, kader."

Ona, o koskoca gövdesiyle eşek sırtında ne işi olduğunu sormadım tabii. "Ümit ederim ciddi bir şey değildir. Ver, bavulumu kendim taşıyım," dedim yarım yamalak Türkçemle.

Ama itirazıma kulak asmadan, sanki hakarete uğramış gibi, valizlerimi kapıvermişti. "Hiç öyle şey olur mu, Abla, sana bavul taşıtır mıyım? Ben ne güne duruyorum?"

Peronda yalpalayarak gidişini endişeyle seyrettim, sonra arkasından dışarıya çıktım. Basmakalıp bir ifadeyle, medeniyetin cadı kazanı dört bir yanımda fokurduyordu. Mehmet beni bir arabaya bindirdi, içinde Zinnur'la Nuriye'yi bulacağımı ummuştum ama boştu. Beni karşılamak için hiçbir jestte bulunmamışlardı. Ne içine şiir konmuş çiçekler, ne lokum dolu mendiller, ne bu yaşam dahilinde şairane saydığım bir şey. Sadece, âdeta elden ayaktan düştüklerini hatırlatırcasına, cefakâr Kavas Mehmet.

"Hanımların nasıl?"

"Hamdolsun." Belli ki daha fazla bilgi vermeye gönlü yoktu.

"Umarım bir sıkıntı yok?"

Bir tereddüt geçirdi. "İşler pek yolunda değil, Ablacığım," dedi. "Zinnur Hanım'ı verdiklerinden beri.... N'apalım, Allah'ın takdiri. Allah Kerim."

"Verdikleri" kelimesi beni huzursuz etmişti ama dillerini doğru dürüst bilmememden kaynaklanmış da olabilirdi. "Ne var Mehmet? Ne oldu? Hadi söyle."

Suratını hüzünle buruşturdu. "Korkuyoruz Abla. Endişeliyiz. Derdimiz çok."

Birkaç gün sonra Nuriye beni hamama davet etti.

"Zinnur ne âlemde?"

"Kaynana derdi var. Bizim dilimizde, kötü bir şeydir kaynana, arzu edilmeyen biridir. Zorbadır, karıyla kocanın arasını zehirle-

yen zararlı bir membadır, arabozucudur. Bir büyücü, acuze. Her neyse, Zinnur'un kaynanası Taksim civarındaki şu ince duvarlı modern apartmanlardan birinde, onlarla birlikte oturuyor.”

“Kolay değil yeni evliler için.”

“Öyle. Kadın bütün birleşmelerinin hesabını tutuyor ve sayısını namaz odasında sakladığı bir deftere kaydediyormuş. Zinnur'un aybaşılarını ve yumurtlama zamanlarını bile hesaplıyor. O kıymetli zamanlarda oğluna aşk iksirleri falan içiriyor. Ablama gelince, gebelikten hiç eser yok.”

“Henüz erken,” dedim.

“Biliyorum ama, kaynana oğluna ablamın mutlaka kısır olduğunu söylüyormuş. Bunu başından beri tahmin etmişmiş. Oğluna ablamın içinin kurumuş olduğunu, bu sebeple bütün gün oturup kitap okumaktan başka bir işe yaramadığını söylemiş.”

“Ee, o ne demiş?”

“Bir oğul annesine katiyen karşı gelemmez. ‘Madem o kadar emindin, beni evlenmeden önce ikaz etmeliydin,’ demiş. Annesi de, ‘Uğraştım, oğlum. Allah şahit ya uğraştım. Ama sen bana kaynana kıskançlığı yaptığımı söyledin.’”

Nuriye endişelerini biriyle paylaşabildiği için ferahlamışa benziyordu. Ayrıca Taksim’e taşındıklarından beri Zinnur’da feci bir astım hastalığı baş gösterdiğini anlattı. (Ama hiç afyon lafı etmedi. Onun sırası sonradan gelecekti.)

Hamamın orta ısıllı soğukluk yerinde, tepedeki pencereden oynatarak içeri dökülen ışığı seyredip bir sigara tütürdüm.

“Zinnur’un yeni bir ilhama ihtiyacı var bence. Hayata bağlanması lazım,” dedim.

Bana daha açılmamı bekliyormuş gibi baktı. Bu hassas ânı kaçırmayıp kız kardeşlerin bana baştan beri sormak için deli oldukları soruyu sordu.

“Madam Lera, siz hiç evlenmediniz mi?”

“Buna cevap vermem şart mı?”

“Evet, lütfen.”

“Neden bu kadar merak ediyorsunuz?”

“Çünkü...”

“Bir ara evliydim.”

“Ama artık?”

“Değilim.”

“Neden? Ne oldu?”

Sanki geçiştirmek ister gibi omuz silktim. Özel hayatından bahsetmeyi seven bir insan değilim. Rahatsız olduğumu anlayınca ısrar etmedi. Ama sonradan evlerinde çay içerken yine konuyu o taraflara çekti.

“Nerede doğdunuz?” diye sordu.

“St. Nazaire’de.” Fransız hayatı ve terbiyesine pek meraklı oldukları için hediye etmiş olduğum rehber kitapta Fransa haritasını işaret ettim. Her şey bir yana, bu kızların büyükbabaları bir Fransızdı.

“Buraya Kırım Savaşı esnasında gelmiş, bir Çerkeze âşık olmuş ve burada yerleşmiş,” diye anlatmıştı Nuriye. Adam, Casimir de Châteauneuf olan adını Reşad Bey’e çevirip Türk ve Müslüman olmuş.

Kızlar, sanki harf kümeleri varlıklarını tasdik edebilirmiş gibi, kitaplarda okudukları yerleri daha iyi hayal edebilecekleri kanaatindeydiler.

Nuriye bana, “Haritaları pek severim,” demişti. “Çocukken saatlerce yer, dağ, nehir isimleri ezberlerdik. Amerika’nın bütün eyaletlerini ve başşehirlerini öğrenmiştik. Alplerde ve Andlarda her dağ silsilesinin, Akdeniz’deki bütün limanların, güney denizlerindeki bütün adaların ve takımadaların, en büyük göllerin isimlerini hep bilirdik. Kıtaların nasıl meydana geldiğini öğrenmiştik.”

“Demek ki coğrafya gibi konular sadece erkeklerin ilgi alanına girmiyor, aynı şekilde kadınlar için de oyalayıcı ve merak uyandırıcı olabiliyor,” dedim. “Bu da, kadınlardan mükemmel denizci ve kâşif çıkabileceği yolundaki teorimi destekliyor. Kanaatimce kadınlar üstün seyir kabiliyetine sahipler ama bunu kullanmaları için asla şans tanınmamış. Kadınların sezgileri, erkeklerin yön duygularından daha güçlü.”

“Biz pusula olmadan yönümüzü bulabiliriz, ayrıca yıldızları da okuyabiliriz.”

“St. Nazaire’i daha önce duymuştum,” dedi Nuriye. “Atlan-

tik'te hareketli bir liman. Amerikalıların bütün trafiği oraya akıyor.”

“Konstantinopl kadar hareketli, ama onun kadar güzel değil. Belki burada kendimi evimde hissedişim, bu yüzden.”

“Mevzuyu yine değiştirmeye mi çalışıyorsunuz?”

“Belki... Babam Fransız Denizyolları'nda kaptandı, bu sebeple çok sık denize çıkardı. Döndüğünde bir sürü hediye getirirdi; Afrika'dan garip maskeler, Suriye'den çamur ikonlar. Hindistan'dan kaplan kafaları, ince ince işlenmiş fildişi oymalar. Gençliğimin çoğu annemin ailesinin ve Blois piskoposu olan dayımın yanında geçti. Dua etmekten ziyade gönlü hoş olsun diye cemaatini ziyarete giderdim. Kilise bana şarkı söyleme imkânı da yaratmıştı. Korodaydım. Carlos Americo Lera ile yollarımızın çakışması da bu sayede oldu.”

Hava kararıyordu, Kavas Mehmet çoktan telaşa düşmüş olmalıydı.

Ertesi gün Nuriye arabayla gelip beni aldı. Beyoğlu'ndan geçerken Hacı Bekir şekerisinde durduk, biri güllü diğeri fıstıklı iki kutu lokum aldım. Daha sonra Maçka'ya yöneldik. Yeni apartmanlar, Paris'te moda olan Guimard balkonlarının orantısız kopyalarını sergileyen, *art nouveau* ile *jugendstil* melezi, altı katlı binalardı. Mermer ve taş karoların yerini beton almıştı. Üst tabaka, aslen buraya dışarıdan ticaret için gelmiş Türkleşen Peralılar gibi yaşamak hevesindeydi. Peralıların bir bölümü Ortodoks Hristiyan olup Bizans soyundan kalanlardı. Sefaradlar, İspanya'daki engizisyonundan kaçıp buraya sığınan Yahudilerdi. Rumlar ve Ermeniler karışmışlardı.

Yeni nesil, Avrupalı gibi giyinip tam benimsemeden aynı kültürü taklit ederken, önemli mevkilerdekiler iktidar koltuklarına yakın olmak için Pera'da veya Yıldız'da yuva kuruyorlardı. Yabancı iş adamlarının sırtını sıvazlamaya gittikleri Cercle d'Orient kulübünün müdavimi olmaya başlamışlardı. Eşleri de birbirleriyle kabul günü yapıyorlardı.

“Projeniz nasıl gidiyor?” diye sordum Nuriye'ye.

“Felaket. Bazılarımız tevkif edildi, sürüldü veya katledildi. Kadınların evden çıkmaları artık neredeyse imkânsız, yazmıştım biliyorsunuz, Padişahın jurnalcileri sağ olsunlar. Daha çok casus, daha çok ihbar var. Takkeliler, tekkeliler her yerde. Ama biz yine de harem harem dolaşıp, kadınları eğitmeye, haklarını öğretmeye, medenileşme ihtiyacını izaha çalışıyoruz. Kitap, gazete dağıtıyoruz.”

“Sizi nasıl karşılıyorlar?”

“Biz kadınlar neşriyat müsaadesine sahip olmadığımız için fikirlerimizi yaymak kolay değil. Ama Turan Bey gibi diğer sempatanların yardımıyla bir bülten dağıtmaya başladık. Takma erkek imzalarıyla yazıyoruz. Ya yakalanırsak....”

“Çok cesursunuz.”

“Ama pek de tesirli değiliz. Biliyorsunuz Madam Lera, tecrübe-miz yok, kendi başımıza başarmamız mümkün değil. Yaşadığımız şartları dünyaya bir duyurabilsek!”

Demir kafesli bir asansörle altıncı kata çıktık. Bir hizmetçi bizi salona buyur etti. İlk bakışta bir modern ve taklit antikalar karışımı, birbiriyle uyumsuz bir renk ve ton düzeni. İki Louis XV koltuk pencereye dönük yerleştirilmişti. Duvara dayalı duran ve derhal tanıdığım beyaz Erard piyanonun üstünde Mozart’ın büstü vardı.

“Dante ile Napolyon’a ne oldu?” diye sordum.

“Zinnur onları babamlarda bıraktı. Evde tuhaf adamların heykellerinin olması kaynanasının sinirine dokunuyormuş. Mozart’ı kadın zannediyor, saçı uzun ya. Zinnur şaka olsun diye ona öyle demiş.” Kıkırdadı. “Böylece büstün kalması için müsaade ko-parmış.”

Zinnur içeri adım attığı an, Nuriye’nin bana mektuplarında anlattıklarını gözlerimle gördüm. Tek fark, onu son gördüğüm-den bu yana zayıflamış olması değildi. Zaten akıllara durgunluk veren incelikteki beliyle her zaman ince ve narindi. Mesele, başka dünyalardan gelmiş bir yaratık misali, içinden kılcal damarları seçebildiğiniz su şeffaflığına sahip teni de değildi. Gözlerinin etrafındaki mor halkalar, yüzünün tek açık bölümünü gölgeli-yordu.

Birbirimizi her iki yanaktan da öptük, yeşil kadife kanepede, yanıma çöküp ellerimi tuttu.

“Sizi bize geri getiren nasıl bir mucizedir?” Sesinden, çok duyulandığı belliydi.

“Bir kitap için malzeme topluyorum.”

“Haremlere dair, öyle mi?” Turmac sigaralarının bulunduğu kristal kutuya uzandı ve bana ikram etti. Sonra bir tane de kendisi aldı.

“Bana yazmaktan vazgeçtiniz, Zinnur.”

“Biliyorum,” dedi. “Tuhaf ama artık yazmak ilgimi çekmez oldu, mektup bile. Hatta kocamın ailesinin itirazlarına rağmen Erard’ı zorla buraya sürüklemiş olsam da, piyano çalma isteği de duymuyorum. Ama bana evlilik hayatının sırlarını soracak olursanız, size birkaç sözüm olabilir. Artık benim için bir belirsizlik olmaktan çıktı, orası kesin. Size *Araf* diyeyim. Artık cennete ve cehenneme inanmıyorum. Sadece *Araf*.”

Fetva verme kudretine sahip en yüksek seviyeli dini lider *Şeyhülislam*’la mucize kabilinden görüşmeyi başardım. Başları önde, sarıklı genç *hocalar* bana, ortada bir bakır mangalın durduğu, cumbalı pencereleri önünde alçak sedirler bulunan, içerisine sandal ağacının güçlü kokusu sinmiş kocaman bir sofaya, Şeyh’in özel dairesine kadar refakat ettiler. Şeyh, İran işi zarif bir kaftan giymişti, başında küçük, yuvarlak bir sarık vardı, koyu yeşil kuşağının Mekke’ye Hacca gittiği, yani hacı olduğu manasına geldiğini biliyordum. Ardında, sanki kudretinin kaynağıymışçasına, Süleymaniye Camii yükseliyordu. Başına ve kalbine dokunduktan sonra, debelenen bir deve misali, geniş sedire gelişigüzel bağdaş kurup oturdu ve kahveyle tatlı emretti.

Görüşmemiz boyunca göz teması kurmadı, başından sonuna kadar gözlerini esrarengiz bir noktaya dikerek, bakışlarını benden kasten kaçırdı.

Ona kadınların neden camiye Cuma namazına gitmekten alıkonduklarını sordum.

“Cami bir hassasiyet alanıdır. Müzakere mahalli olmamalı.”

Kadın özgürlüğü konusunu açtığımda, gülümsedi.

“İnşallah. Allah eğer isterse, kendi takdir edeceği bir zamanda kadınlara özgürlük verecektir. Biz onun emir kuluyuz. Allah Kerim. Onun tasası bize düşmez.”

Ama ben tasalanıyorum, ağır çarşaflarının altında solup giden genç kızlar için kaygı duyuyorum, kendi istekleri dışında eve kapatılmaları, tecrit edilmeleri bana dert oldu.

Onların dünyasına girebilmenin bir yolunu bulabilsem. Bu kadınlar ve o kafesler ardında olup bitenler hakkında o kadar az şey biliyoruz ki. İçsel bir varoluşa sahipler mi? Düşünüyorlar mı? Onları yakından tanımak en büyük arzum.

Ostroroglar'da Akşam Yemeği

Avrupa seyahatinden yeni dönen Kont ve Kontes Ostrorog verdikleri akşam ziyafetine beni de davet ettiler. Kontes erken gelip son hazırlıklara yardım etmemi rica etti, hem böylece diğer misafirler gelmeden görüşmek için bir parça vaktimiz olacaktı. Beni gördüğüne sevinmiş benziyordu ama, her zamanki halinin aksine endişeli bir havası vardı. Çabuk çabuk konuşuyor, dilli dolanıyordu.

“Üç masa, her masada sekiz kişi,” dedi bana. “Sizi Farrère’in yanına oturtmamda bir mahzur var mı? Fransızca konuşabilirsiniz. Tercihan içgüdüleri yerine zihnini çalıştırması daha uygun olur.”

Acaba ne ima etmeye çalışıyordu? Geçen yaz Kontes’le birlikte Farrère’e Boğaz’da yüzerken rastladığımız gün –Zinnur’la Nuriye’yi ilk defa ziyarete gittiğimiz gündü– hatırıma geldi. Görünce onu hemen tanıdım; sağlam, inatçı bir duruş ve kuşkusuz değerli bir beyne yuvalık eden kuvvetli bir alın. Gözlerindeki parıltı flörte meyilli ve çocuksuydu ama dimdik, güvenli duruşu ona seçkin bir hava kazandırıyordu. İlk başta Kontes’in, Farrère’le aramızda bir kıvılcım parlamasını tasarladığından şüphelenmiştim, çünkü o, olgun kadınlara hayranlık duymasıyla şöhret kazanmıştı. Ama ben hiçbir zaman hayatın kendisinden

daha büyük erkeklere taraftar olmamışımdır, hele de benden on yaş genç birine.

Sohbete katılmakla birlikte Farrère'in aklı başka yerdeydi. Soğuk bir huzursuzluk içinde oturuyor, ara sıra bana dönüyor, kibarca gülümsüyordu. Bu arada gözleri gizlice bütün masayı taramış ve zengin dul Plessa'nın, dantel altından güzel göğüslerini mütevazı bir tavırla sergileyen, kaymak gibi, akça pakça iki güzel kızına takılıp kalmıştı. Birden bir kıskançlık hissine kapıldım, Farrère'de gözüm olduğundan değil, böyle bir hayranlığı ateşleyecek bir şeyi, geri getiremeyeceğim bir şeyleri kaybetmiş olmaktan dolayı duyduğum bir histi bu. Bu duygu ideallerimle hiç bağdaşmıyordu.

Farrère, "Hanımefendiler, mor mürekkebin tehlikeli bir madde olduğunu unutmayınız. Göğsüne mürekkep izi bırakacak bir mektup bastıran kadın, aynı gece dekoltesini açmamalı," diyerek, bir delikanlı çapkınlığıyla genç hanımlarla flörte dalmıştı. Bu haliyle tam Fransızdı. Kızlar mahcup mahcup kıkırdıyorlardı, ne rahatsız edici bir masumiyet. Genç tenlerinin o pırıltısı...

Zinnur'la Nuriye'yi düşündüm, aynı yaşlarda olsalar bile, hem daha ciddi hem de eğitililerdi. Hayat onlara asla böyle bir fırsatı sunmayacaktı; bir ziyafet sofrasında oturup karşı cinsten birileriyle eşit olarak sohbet edebilmek.

Farrère, meşhur yazar Maupassant'ın hamile kadınları itici bulmasını tartışmaktaydı. "Onunla aynı fikirde değilim. Bir kadının memesinden damlayan süttten daha güzel bir şey yoktur." Bana döndü. "Ümit ederim bu sohbeti fazla yakışksız bulmuyorsunuzdur, Madam Lera."

"Her kadın işin erbabını takdir eder, Mösyö Farrère," dedim şaka yollu.

Gülümsedi. Bedensel temas, tenin ve nefesin kokusu konusunda, bilmekten öte bir tecrübe sahibi olduğumu aklından bile geçirmedişini düşündüm. Bir zamanlar benim göğüslerimin de beslenmenin yanı sıra bir zevk kaynağı da olduğunu... Beni fazla mütevazı, hem de kapalı bulmuş olabilirdi. Genç yazara herhangi bir açıklama yapmadım. O alanlar benim ruhuma aitti.

Beni terasa çıkarıp koydaki hızlı akıntıyı işaret etti. Su, fasıla-

sız bir kaynayış ve mırıltılı bir kıpırdanışla mermer rıhtımı aşıyordu. Ağaçların arasından, tараçalı duvarlar boyunca esen rüzgârın tiz seslere eklenen uğultusu, bana ormanın derinliklerinde bir şelaleyi veya bir oğul arının mahmur vızıldayışını anımsattı. Bütün liman İstanbul'un fethinin yıldönümü şerefine aydınlatılmış, hisarlardan gümbür gümbür top atılıyor, aynı zamanda yedi tepenin hepsinin üstünde havai fişekler patlıyordu. Topkapı ve Boğaz'da sıralanan bütün saraylar, Yıldız, Çırağan, Dolmabahçe, elektrikle aydınlatılmıştı. Pera'nın sokakları gaz lambalarıyla aydınlatılmıştı. Ama Müslümanların yaşadığı İstanbul tamamen karanlığa gömülmüştü, sadece bastırılmış seslerin ve sinsice ayak sürüyüşlerin duyulduğu, pusu kurmuş bir karanlığa.

"Dördüncü asırdan beri İstanbul pek değişmemiş," diye devam etti.

"Gün gelip Müslümanlarla Avrupalılar arasındaki bu ayrılık sona erecek mi acaba?"

"Biz bunu bir ihtilaf meselesi yaptıkça, bitmez. Birileri bu zıtlıklardan menfaat sağlıyor."

"Deniz subayı olmanız sizi edebi uğraşınızdan alıkoymuyor mu?" diye sordum.

"Aksine. Hemen hemen bir yıldır gemide bir roman yazmaktayım." Coşkusunun verdiği cesaretle henüz gösteremediği marifetleriyle böbürlenlen bir çocuğa beziyordu.

"Ne hakkında?" diye sordum sırf ilgi göstermiş olmak için.

"*Les Civilisés. Medeniler*. Yani karanlık bir kültür içinde yaşayan aydınlanmış kişiler." Bende uyandırdığı tesiri anlamak için gözlerimin içine baktı. "Denizdeki uzun günler, demir attığımız yerlerde geçen zamanlar, insana tefekkür lüksü sağlıyor, Madam Lera. Bizimkine benzemeyen öyle garip dünyalar, öyle vahşilikler var ki, insan sürekli hayrete düşüyor. Denizin sessizliğiyle karanın hareketliliği arasındaki med cezir, tam yazarlara uyan bir ödül."

"Şanslısınız. Ben her zaman gemi hayatının hoşuma gideceğini düşünmüştümdür, bu da maalesef kadınlardan esirgenen ayrıcalıklardan biri."

"Bu durum çok uzun devam edemez, Madam. Burada, Osmanlı İmparatorluğu'nda büyük bir değişimin eşliğindeyiz. Bu

efsanevi ülke metamorfozun orta yerinde asılı kalmış gibi. Ne Doğulu, ne Batılı. Ama birkaç yıl içinde bir tercih yapmak gerekecek ve göreceksiniz, burası bambaşka bir dünya olacak.”

“Ne gibi?”

“Osmanlı İmparatorluğu çökecek ve parçalanacak.” Sesini alçalttı. “Eminim bir gazeteci olarak durumun farkındasınız.” Çocuk korkutur gibi olayı dramatize ediyordu.

“Sistemin etiğini kuvvetten çok korku yönetiyor. Halk, dostlarını ve komşularını ihbar etme konusunda cesaretlendiriliyor. Bu baskı, düzeni yenileştirme gibi gösterilse de geçmişten gelen aşiret kavgaları katliama dönüşüyor.

İhbarcılar ortaya çıkardıkları komplolar oranında itibar kazanmaya devam ediyor, bu yüzden en ufak muhalif korları kısıp kavurucu yangınlara dönüştürme konusunda maharet kazanmış durumdalar.

Farrère’in sanki bütün bunlara şahit olmuş olgun biriymişçesine olayları sonsuz ciddiyetle anlatışı hoşuma gitmişti. Üslubunda yalnızca gençlerin becerebildiği bir cüret buluyordum. İyi bir yazar olduğu belliydi.

“Sultan’a gelince, İslam birliğine kafasını takmış paranoid bir gerici.”

Kontes yanımda belirip bizi salona davet etti. Hanımlar şöminenin başında oturmuş Benedictine’lerini yudumlarken, erkeklerin çoğu puro içmek için sigara salonunda toplanmıştı. Farrère konuyu şu anda görev yaptığı ve Beykoz’da demirli olan Fransız sefaret gemisi “*Vautour*”a getirdi.

“*Courier de Constantinople* gazetesinin yazdığına inanalım mı, Mösyö Farrère?”

“Evet, efendim. Yeni kaptanımız yarın buraya ulaşıyor. Türkleri çok seven, onlar tarafından da çok sevilen bir şahıs. Meslekten diplomat olmamasına rağmen Fransız Denizyollarında parlak bir kariyeri var. Ayrıca büyük bir yazar. Eserlerine hep derin bir hayranlık duymuşumdur.”

Farrère’in ifşaatı bütün salonu dolandı ve usul usul tesirini kaybetti.

“Deniz yolculukları dendi mi benim aklıma tek bir yazar geli-

yor, tabii sizin dışınızda Mösyö Farrère,” diye söze karıştı Madam Duz içine doğmuş gibi.

“Gerçekten de öyle Madam, dünyanın Pierre Loti olarak tanıdığı ünlü Julien Marie Viaud.”

“Pierre Loti mi? Yirmi sene sonra sevgili şehrine dönüyor demek ki!”

“*Aziyade*’yi unutamamış herhalde.”

“Herhalde. Kendisini meşhur eden o büyülü macerayı burada yaşadı.”

“İyi ama, Tanrı aşkına, neden Loti’ye küçük bir geminin komutanlığı veriliyor, *Vautour* sadece altmış dokuz metrelik bir gemi. Loti’nin rütbesi çok daha yüksek.” Kont Ostrorog ilk defa söze girmişti.

“Ama Fransız sefaretinin maiyet gemisi. Dahası, o bizim yüzer diplomasımız,” diye ilave etti Farrère.

“Almanlar Hasta Adam’a kur yaptıklarına göre Fransa’nın da Türklerle münasebetlerini geliştirmek için rekabete girmesi şaşırtıcı bir şey değil,” dedi İngiliz Sefiri.

“Evet efendim, İngiltere de aynı vaziyette,” diye kesti Ostrorog.

“Hangi Hasta Adam?” diye sordu Plessa’nın kızlarından biri aptalca.

“Avrupalılar Osmanlı İmparatorluğu’na bu ismi taktı,” diye izah etti Farrère. “Can çekişen hasta bir adam.”

“Kayzer, Majesteleri’yle pek sıkı fıkı,” diye devam etti Ostrorog. Onun dazlaklaşmakta olan, özellikle parlatılmış gibi mükemmel bakımlı kafası dikkatimi çekti. “Son zamanlarda Malta Köşkü Kayzer’in ikinci evi oldu neredeyse. Dikkatli olun.”

“Burayı ziyaret ettiklerinde Kayzerina’ya takdim edilen buketin içine ne gizlenmiş, duyduunuz mu?” Madam Duz kirpiklerini kırıştırdı. “Koskocaman bir elmas.”

“Skandal bu yahu!”

“Rohrman, konuyla ilgili Alman şef otorite, Bağdat demiryolunun Almanya için siyasi hayat sigortası olduğunu söylüyor.”

“Bu vaziyette, tabiidir ki meydana Almanlara bırakamayız, bu imtiyaz için Fransızların da yarışa katılmaları lazım.”

“Hariciye nazırımız Lord Lansdowne, İngiltere’nin Basra Körfezi’nde takviyeli bir liman veya bir deniz üssü tesisini kendi menfaatlerine çok ağır bir darbe olarak kabul edeceğini ve buna her şekilde kesinlikle karşı çıkılacağını ilan etti.”

“Tabii, Hindistan’a giden yol bu.”

“Evet, Körfez’e ulaşma imkânı zannettiğimizden daha önemli. Eski şehirlerin harabelerini kazabilelim diye de değil. Burası söze dökülmeyen bazı kaynaklara sahip.”

Büyükelçimiz Mösyö Constans, ne itiraz etti, ne de savunma yaptı, kılı bile kıpırdamadı. Yaşlı tilkinin tekiydi o. Fransa’da dahiliye nazırlığı görevinde bulunmuş, ondan önce de Hindicini’nin ilk valisi olarak görev yapmıştı. Sessizce purosunu tüttürüyor, duvarlardaki tabloları yakından inceleyerek salonu dolaşıyordu. Girişte bir Preziosi, şöminenin üstünde harika bir Van Mour. Kontes’in Zonnaro tarafından yapılmış muhteşem bir portresi. Zannederim Mösyö Constans, Mösyö Ostrorog’un bir gün işe yarayabileceğini hesaplıyordu.

Ayrılırken Kontes beni kenara çekip fısıldadı: “Loti’nin geliyor olması beni müthiş heyecanlandırdı. Ya sizi? *Vautour*’a bir piyano hediye edeceğim. Ne dersiniz? Mösyö Loti’nin hoşuna gider mi acaba? Duyduğuma göre bayağı usta bir piyanistmiş.”

“Ümit ederim, benden ona piyano dersi vermemi istemezsiniz Kontes,” diye güldüm, fakat ayrılırken hâlâ konuşulan durumu düşünüyordum.

İkinci Bölüm

En büyük rüyam gerçekleşti; Türkiye'deyim, kendi gemimdeyim, sekiz aylığına burada sürgündeyim, tatlı melankolinin sürgününde. Burada tüy gibi hafif bir sihir ülkesi ve zamanın uçup gidişine hiç mi hiç aldırmayan hüznü ve leziz bir sarhoşluk dururken, hayatın sayılı günlerini ziyan etmek, ne mantıksızlık...

Sevgili cennet! Şimdi o, neden iki vatana birden böylesine mecbur: biri doğduğu yer, öbürü Şark'taki yuvası diye mi?

*Pierre Loti, Şahsi Hatıratı
10 Eylül 1904, Perşembe
Beykoz*

Masmejean'ın Notları

Vautour, şırıl şırıl dereleri, yemyeşil çayırları ve muhteşem çınar ağaçlarıyla Asya kıyısında bir köy olan Beykoz'da demirli. Kazıklar üstündeki eski evler ve balık lokantaları, semt sakinlerinin su aldığı veya el yüz yıkadığı on sekizinci asırdan kalma mermer çeşmeli bir meydana çevreliyor. Amycus adlı hain bir kral burada Argonotlar'la savaşırken ölmüş. Düştüğü yerden bir defne ağacı fışkırmış. Yapraklarını koparırsanız delilik yapar diyorlar. Meydanda hâlâ dev bir defne ağacı var ama, kimse dokunmasın diye etrafı parmaklıkla çevrilmiş. Ancak, gördüğüm kadarıyla bu sessiz sakin köyde en küçük bir delilik işareti yok.

Adım Auguste-Laurent Masméjean, Fransız donanmasına ait Vautour'un ikinci zâbitiyim. Şu andaki resmi vazifem bu. Ama açıklamaya yetkili olmadığım başka uğraşlarım da var.

Ben Komutan Loti'den birkaç hafta önce geldim ve onu gemide karşıladım. Selamıma öylesine yapmacıksız ve samimi bir şekilde karşılık verdi ki, bir anda aramızda kırk yılda bir rastlanacak türden bir güven doğdu. Ufak tefek oluşu ilk başta beni şaşırttı, boyu filika küpeştesini ancak aşılıyor. Karagöz'üne benzer iri, şehvetli bir burnu var. Bıyığı simsiyah ve gür. Bakışı, bir yırtıcı kuşunkinin madeni ısrarlılığı ile bir kedinin derin ve ürkmüş duyarlılığını birleştiriyor. Toplam etki manyetik denebilir, koca burunlu, berrak gözlü adama saygınlık kazandırıyor.

Gemiye geldiği ilk akşam güvertede oturmuş sigara içiyordum, bir ara Loti'nin kamarasından çıktığını gördüm. Beni görmedi, herkesi uykuda zannediyor olmalıydı. Başını kaldırıp gök-

yüzüne baktı; suyun sathındaki ışığın gümüşü oyununu seyretti ve belki de bir saltanat kayığında Aziyadesi'yle süzülüşünü hayal etti.

Her gece yumuşacık sesiyle bu nakaratı söylüyor, ilginç ritimlerle ve her cümle sonunda o melankolik, oryantal bitişleri olan uzun ve monoton bir şarkı. İstanbul'dan ayrıldıktan sonra, ondan ebediyen uzak kalsam da, Aziyade'nin şarkısını gecenin içinde tekrar duyacağım.

Hislerine ayıracak pek vakti yoktu. Protokolün icapları, sefaret işlerinde ve Majesteleri Sultan II. Abdülhamid'in Cuma selamlığıyla başlayan diğer mecburi merasimlerde hazır bulunmasını gerektiriyordu. Geçen yıl selamlığa katılmış olduğundan, olayın, Sultan'ın Hamidiye Camii'nde bendeleriyle bir araya geldiği mütevazı bir buluşmadan muazzam bir maskeli baloya çevrilmiş olduğunu görmek beni çok şaşırtmıştı. Kızıl bir fes denizi halinde tepeyi kaplayan askerler, yeşil türbanlı Araplar, Trablus'tan gelmeler, sarılar içinde Zoaveler etkileyici bir tablo meydana getiriyordu. Resmigeçit yapan taburlar, nişan töreni, Majesteleri'nin büyük bir iktidar ve başarı havası yayarak camiden ayrılışı sırasında coşkunlukla Hamidiye marşını söyleyen kalabalık...

Ah, mağrur olma Sultanım, senden büyük Allah var.

Sultan bizi altın yıldızlı mavi salonda kabul ettiğinde, "Siz yabancı değil, bizden birisiniz, Loti," diye iltifat etti. Soluk tenli, gaga burunlu, kara gözlerinin çevresi mor halkalarla çevrili, ince yapılı bir adamdı Abdülhamid. Aksi ama tatlı dilli, daimi bir hüznü dalgınlık haline rağmen zeki ve seçkindi.

"Hoş geldiniz Loti. Sizi özlemiştik." Loti buradaki diplomatik sırt sıvazlama tonunu fark etmiş olmalıydı ama, o vatanının hizmetindeydi. Karşısındaki adam ne kadar karizmatik olursa olsun intikam duygusuyla tutuşan, yersiz kuşkuların pençesine düşmüş bir zattı. Halkı korku zoruyla yönetiyordu, kendi korkusu bendelerini aşmış, saltanat içinde tarifsiz bir takıntı halini almıştı.

"Beni şerefendiriyorsunuz, Ekselansları."

"Bunu hak eden sizsiniz, Loti. Yarın akşam *La Traviata* operası için bize Yıldız'da katılır mısınız? En hoşuma giden operalar-

dan biridir. Ne hararetili müzik, ne dokunaklı bir hikâye, ama sonu beni hep pek rahatsız etmiştir; o yüzden bir aile ferdimizden librettoyu yeniden kaleme almasını istedim.”

Erkekler, aralarında kadınlardan asla bahsetmediklerinden, bu aile ferдинin adını vermedi. Ama belli ki, bahis mevzuu kişi haremdeki gözdelelerinden biriydi.

“Ailesinin hangi ferдинi kastetti?” diye sordu Loti bana sonradan.

“Safiye Sultan olmalı, eşlerinden biri, güzel sanatlar konusundaki kabiliyetiyle ve devlet işlerine merakıyla tanınıyor. Bana anlatıldığına göre, Sultan’ın yanına oturup eldivenli elleriyle mektuplarını açıp, kendisine okuyor.”

“O eldivenli eller piyano tuşlarına dokunmalı, devletin gizli arşivlerine değil.”

Cevap vermedim, akıntının ne yana dönmekte olduğuna dair bir şey söylemek istemiyordum. Loti yirmi yıl bu memleketten uzak kalmıştı.

“Bunca bilgiyi nasıl edindiniz Masméjean?” diye sordu.

“Geceleri şehirde dolaşmayı severim, Kaptan.”

“Ben de öyle.”

Yırtıcılara av olmuş bütün can çekişen şehirlerde olduğu gibi, bunun ne kadar tehlikeli olduğunu hayal bile edemezdi. Benim sadakatimi fark ediyor ve bana duyduğu güvenin işaretlerini ek-sik etmiyordu. Aramızda, gerçek dostlar arasında var olan, söze dökülmemiş bir anlaşma vardı. Onun sadece ikinci kaptanı değildim, birkaç gün içinde gölgesi oluvermiştim, bu da bana büyük bir haz veriyordu.

Ertesi akşam kendisinin Yıldız Sarayı’nın altın yıldızlı mavi salonunda yerini almasına nezaret ettim. Loti’nin de aralarında bulunduğu davetliler, Ampir stili koltuklara oturmuşlar, Sultan’ın haremindeki hanımlar ise kafeslerin arkasında yerlerini almışlardı. Gözümüz görmemekle birlikte, varlıklarından haberdardık. Hayatın kıskançlıklar, oyunlar ve efsanelerle dolu bir korteje benzediği ilginç bir *Traviata*’ydı, Violetta’nın ölmeyip Armand’la birleştiği bir mutlu sonla bitiyordu.

Davetliler Violetta’nın mucizevi iyileşmesinden büyük sevinç

duyarak salonu gülümseyerek terk ettiler. Bütün gece Sultan tek bir kelime Fransızca anlamamış gibi davranmıştı ama aslında bu dili akıcı bir şekilde konuştuğunu biliyordum. Tercümeyle geçen zamandan faydalanıp misafirin ağzını arardı. Kocaman gözlerinde uykudan eser yoktu. Ayrılmadan önce, Loti'ye *Madam Krizantem* romanına daha neşeli bir son yazmayı düşünüp düşünmediğini sordu. Puccini'nin *Madame Butterfly*'ına temel teşkil eden bu eser, şu anda Pera'daki Concordia Tiyatrosu'nda sahnelenmeye başlamıştı.

"Bazen acı sonlar yeni başlangıçlara kapı açar," diye cevap verdi Loti. Neyi kastettiğinden tam olarak emin olamasam da, Sultan'ın cevap vermeyip, alaycı bir tebessümle onu tepeden tırnağa süzmesinden son derece rahatsız olduğunu fark ettim. Sultan'ın hafiyelerine, Loti'nin resmi ve özel hayatı hakkında hem tetikte, hem de müsamahakâr olunması için çoktan emir verdiğine eminim. Her halükârda Loti, *bir persona grata*, dokunulmaz kişi muamelesi görecekti.

Loti, Yıldız'dan çıkarken huzursuzdu ve Beşiktaş'a kadar yürümek istedi. Bizim *mouette*, ikimizi *Vautour*'a geri götürmek üzere orada bekliyordu. Loti, *Madame Butterfly*'a mutlu son yazmasını istemekle, Sultan'ın kendisiyle alay ettiğine kanaat getir-mişti.

"Pruvasındaki büyük altın kuşu, sırmalar giymiş yirmi altı kürekçisiyle o altın yaldızlı kayığı ilk defa 1876'da, genç bir denizciyken Konstantinopl'a geldiğimde gördüm. Yeni Sultan'ı cülûsu münasebetiyle kutsal Eyüp Sultan Camii'ne götürüyorlardı. Kendisinden önceki Osmanlı hanedanına mensup bütün Sultanların yaptığı gibi, Peygamber'in kılıcını kuşanacaktı. Hiçlikten sonsuz iktidara taşıdıkları bu adam bana, tedirgin bir dalgınlığa gömülmüş gibi geldi. Bu hal beni korkutmuştu."

Sadrazam yeni Sultan'a politikasının ne olacağını sorduğunda şöyle cevap vermişti:

"Halihazırdaki politikam, nazırlara itaat. Öğreneceğimi öğrendikten sonra politikamı değiştireceğim, o zaman nazırlar bana itaat edecekler."

Abdülhamid sözünü tuttu. Geleneksel Osmanlı mutlakiyeti-

nin yerine bir Doğu ve Batı sentezi değil, Batılı demokrasi anlayışına kesin bir teslimiyetle, Batı tarzında bir kanunuesasi kabul etti. Mithat Paşa, ideallerini aksettiren bu anayasayı yağmurlu bir günde Babiâli önünde okudu.

Bir yıl sonra Abdülhamid Mithat'ı, monarşi için muhtemel bir tehdit ilan etti. Önce sürüldü, sonra da hücresinde boğulmuş olarak bulundu. Abdülhamid bu hususta herhangi bir sorumluluğu olduğunu asla kabul etmedi. 1878'de Osmanlı parlamentosu feshedildi. Tekrar vücut bulması otuz yıl sürecekti.

Osmanlı Sultanı olarak Abdülhamid hem halkın idarecisi, hem de aynı zamanda İslam inancının başı, yani *Halife*. Bu hal devlete, halkın manevi dünyasına müdahale hakkı veriyor. Abdülhamid bütün Müslüman dünyaya egemen olmak, Kâfirlerin dünyasına karşı tek bir kuvvet meydana getirmek adına bütün Müslüman mezheplerin, Şiiilerin, Sünnilerin, Alevilerin ve Sûfilerin sadakatini talep etti.

"Kendimizi Hristiyan kuvvetlerinden korumanın tek yolu İslam nüfusunu artırmak ve İnançların en Yücesini kucaklamak," diye buyurmuştu.

Kur'an-ı Kerimlerle ve Osmanlı sancağıyla donanmış dervişler yollara düşüp, kâfirleri dine döndürmek amacıyla İmparatorluğun en uzak eyaletlerine, Zanzibar'a, Sibirya'ya ve Java'ya kadar gittiler. Batılı devletler, Abdülhamid'in büyüklük kuruntularına gark olduğunu düşünüyorlardı.

Abdülhamid'in büyük projesi, hacıların İstanbul'dan Mekke'ye doğrudan gidebilmeleri için Bağdat-Hicaz demiryolunu inşa etmektir. Avrupalılar bu demiryolu inşasının taahhüdünü alma fırsatına atladılar, ama aynı zamanda yolu Basra Körfezi'ne kadar kontrol etme emelini de taşımaktaydılar. Musul bölgesinde kazı yapan bir grup Alman arkeoloğun aslında harabe değil petrol denen bir maddeyi araştırıran jeologlar olduğu ortaya çıktı.

Böylece Yıldız Sarayı İslam'ın Vatikan'ı olmuştu. Konstantinopl şimdiden Balkanlardan yoğun mülteci akınına uğramıştı ve bunların çoğu Cihad çağrısı yapan muhalif gazeteler çıkarıyor, kendilerini diledikleri gibi oynatıp itaate zorlayan Batı'dan intikam alma çağrısı yapıyorlardı.

Bu arada Osmanlı idaresinden hoşnut olmayan Araplar, Halifeliliğin Peygamber'in doğduğu Arabistan'a geçmesinden yandıydılar. Bundan başka, daha ileri bir vizyonları yoktu. Avrupalılar bunu, işe el koyup kendi hırslarını tatmin ve Osmanlı İmparatorluğu'nu paylaşmak için fırsat bildiler.

Saat gecenin dokuzu. Kamarama kapandım. Vardiyasını tamamlamış bir zâbit olarak, sadece denizcilerin anlayabileceği o bencilce huzurun keyfini çıkarıyorum. Aşağılardan makinelerin uğultusu geliyor. Yukarıda, gerilen direkler ve kuvvetlenen rüzgârın melankoli dolu sesi.

Kamaram, genç Farrère'in kamarasıyla aynı koridor üstünde. Farrère içmeyi seviyor ve sık sık –aniden ilham bastırıyor olmalı– gece geç vakitlere kadar bir şeyler yazıyor. İyi bir denizci ama yaşama heyecanının sınırlarını zorluyor. Packard adında bir arkadaş var, iyice kafayı çekip etrafı ayağa kaldırmaya bayılıyorlar. Duyduğuma göre bazı akşamlar afyon da içiyorlarmış. Bu bilhassa Doğu'daki şehirlerde denizciler arasında sık rastlanan bir hal. Afyon ağrı kesici olarak kullanıldığından, reçete bulmak zor değil.

Geceleri bazen Farrère'in kamarasını arşınladığını duyuyorum. Kendi kendine konuşuyor, yüksek oktavlarla alçaklar arasında bir yelpazede, sesini değiştiriyor. Kitaplarındaki karakterlerin rollerini canlandırıyormuş böylece. Bazen kamarası sessizliğe gömülüveriyor, ama bir içeri giren olsa, onu, damla damla erimiş ince mumların sessiz aydınlığında, yüzü lombozlardan birinin yamacında, ranzasına uzanmış, yanında çubuğu, kısılmış gözlerle körfeze düşmüş ışıkların oynasmasını seyrederken bulacağına şüphe yok.

Belki Loti onu biraz disiplin altına almalı ama, her nasılsa aşırılıkları işine tesir etmiyor. Ertesi gün çakı gibi ve taptaze işbaşında, vazifelerini asla ihmal etmiyor.

Loti ile Farrère'in edebiyattan ileri gelen bir dostlukları yok. Loti'nin yaşı Farrère'inin iki katı; Loti dünyaca meşhur bir kalem ustası, Farrère ise Loti'nin yarı yaşında, sadece gelecek

vaat eden bir yazar. Zannedirim Loti, Farrère'in gayelerinin farkında ama onlara hiç atıfta bulunmuyor. Gemideyken onu ilgilendiren tek şey, denizcileri ve seyahatleri, hiç de şairane olmayan, sıradan, gündelik hayat. Ben uzun felsefi tartışmalar yapacağımızı ummuştum ama, sadece kediler ve hayaletler gibi basit şeyler hakkında konuşuyoruz.

Onun edebiyattan veya kendi eserlerinden bahsettiğini pek duymadım. Sessiz sedasız yazma alışkanlığı var. Yemekten sonra mecburi bir işi yoksa kapısını kapatıyor ve yalnızken ne yaptığını kimseler bilmiyor. Dışarıdayken kamarası kilitli ama bir seferinde ben yazdıklarına bir göz atmak için içeri süzölmeyi başardım; çoğu mektup ve hatıra defterine düştüğü kayıtlardı. İsfahan hakkında bir kitap üstünde çalışıyor. Her gün Ludovic Baldassary adlı bir adam gelip müsveddelerini temize çekiyor.

Ona postasını ben götürüyorum. Yığınlar halinde geliyor, her cins davetiye, görünüşe göre dünyanın her yerinden yollanmış hayran mektupları.

Kamarası geminin kış tarafında. Sedef kakmalı bir masa üstünde sergilediği Şark işi silahlar ve çeşit çeşit biblosu var. İçerinin havasına sık sık gülsuyu ve hafif bir tütün kokusu karışıyor. Dumanın ardında, sarı zafer kelebekleri gibi, akademisyen denizcinin çeşitli süs eşyası serili. Bir kavanozda muhafaza edilen insan eli türünden bir alay tuhaf nesne de var. Ama en şaşırtıcı olanı, üstü buradaki mezarlıklardaki gibi çiçek oymalı, beyaz mermerden, yepyeni bir mezar taşı. Bir kadına ait olduğu aşikâr. Bunun onun kamarasında ne işi var acaba? Bunu mezar hırsızlarından almış olmasın sakın?

Geçen pazar Loti'yle Galatasaray'dan Tünel'e yürürken, resmen, köpekleri ve çobanları eşliğinde şehrin dik yokuşlarından aşağı koşuşturan bir koyun sürüsünün arasında kaldık. O güzelim şapkaları ve güneş şemsiyeleriyle Peralı hanımların bu zararsız sürüden korkmuş gibi sağa sola seğırtmeleri son derece komikti. Paganla fanatiklerin karşılaşması ne olağanüstü bir şey...

Koyunlar aileler tarafından satın alınıp bir ay boyunca besle-

necek. Çocuklar evcil hayvanlarıymış gibi onlarla oynayacak. Ay sonunda Bayram münasebetiyle kurban edilip etleri parçalanarak fakirlere dağıtılacak. Hayır işleri, İslam'ın kuvvetli fakat vahşi bir unsuru.

Ana sokaklardan birinden çıkarak, süslü kemeraltı çarşıları ve lokantaları, balık ve çiçek pazarlarıyla gürültülü Pera caddesinden uzaklaşıp tehlikeli bir yokuşu indikten sonra, yüksek duvarlarla çevrili, sakın ve medeni bir on yedinci asır Fransız şatosuna gelivermek insanı şaşırtıyor. Burası hem sefarethane, hem de Büyükelçimiz Mösyö Constans'ın hanesi. Kendine has kuralları olan çok parçalı bir dünya. Ayrıca bir okulu, bir ufak kilisesi, bir de mahkemesi var. Burada Fransızlara daha sonra pişmanlığa sebep olacak kapitülasyonlar ve özel haklar verilmiş.

Mürettebat, Fransız Sarayı'ndaki iyine katılıyor. Denizcilerinin manevi huzuru Loti'nin en önem verdiği şey olduğundan, o da onlara eşlik ediyor. Diğer zamanların aksine o gün Saray'a vardığımızda avluda büyük bir hareketlilik göze çarpıyordu. Bir koç zamansız olarak kesilip yüzülmüştü. Bunun ciddi bir manası olmalıydı, çünkü Kurban bayramı dışında hayvan kesmek büyük bir hürmetsizlik sayılırdı. Kan dereleri toprakla karışmış, âdeta kil çamuru oluşmuştu.

Sefaret ataşesi Fennel'e, "Ne oldu?" diye sordum.

"Aptal hayvan Madam Constans'a saldırıp onu ciddi biçimde yaraladı, muhafızlardan biri de silahını çekip onu vurdu."

Loti protokole boş verip Madam Constans'ı görmek üzere yukarı koştu.

Zannederim bu türden bir duygu gösterisi asla diplomatik olmayıp, insiyaki ve şahsi idi. Madam'ın durumu onu sahiden endişelendirmişti. Madam Constans onun hayran zümresi arasında çoktan yerini almıştı ve Loti ona koşarak gidecekti.

Buna karşılık Mösyö Contans olaydan fazla rahatsız olmuşa benzemiyordu. Daha sonra Loti'den kalıp birlikte poker oynamalarını istedi ama Loti bir mazeret ileri sürdü. Kâğıt oyunlarından ve insanları suni bir şekilde bir araya toplama usullerinden hiç hoşlanmıyor. Korkarım Mösyö Constans, Loti'nin reddini biraz şahsi bir saldırı olarak aldı. İkisinin arasında meydana gelecek bir

husumet benim hayatımı da zorlaştıracak. Ümit ederim ki bu geçici bir soğukluktur.

Dönüşte Loti beni ünlü bir mahalli topluluğun çaldığı, şehrin alaturka müzik bahçelerinden birine davet etti. Adamlardan biri kanun, diğeri ud çalıyor, en önde tombul bir Çingene kadın anemonlar gibi açılıp kapanan parmaklarıyla, el hareketleri yaparak şarkı söylüyordu. Rakı servisi yapıldı. Birkaç kadehten sonra halk da bir ağızdan türküye başlamıştı. Sonra şehvetli bir Ermeni dansöz sahneye çıktı, Şark'ın o baştan çıkaran gözleriyle bizi ânında esir etmişti. Gözünü hiç kırpmıyor, kıvrımlı hatlarını kıvrıp bukerken sabit bakışını asla bozmuyordu. Flaubert'in ünlü Mısırlı dansözü Küçük Hanım'ı hatırlatan, titreşen bir parlaklığa sahipti, erkeğin karnını yakan türden bir ateşe.

Daha sonra birlikte Taksim'e doğru çıkarken Loti büyük bir hararet ve samimiyetle, bu ülkenin amansız bir melankoliyle sevdiği yaşmaklı zarafetinden bahsetti. Sesini hâlâ duyar gibiyim; sanki sadece kendisinin koklayabildiği bir parfümü içine çekmişçesine huşu içindeydi. O, altı asırdır haçı hilale dönüştüren simyanın erbabı bu ulu İmparatorluğun, Bizans'ın harabeleri ve Konstantin'in hayaleti üstünde yükselen bu şehrin, rakipsiz en son şairi ve ressamı.

Loti'nin kitapları o kadar şahsi, o kadar özel ki, okuyan bu derin hissiyatın, onun aynı zamanda duygularını inceden inceye ve apaçık kaydetmiş olmasıyla nasıl bağdaştığına şaşabilir. Tasvirde günümüzün en usta yazarı. Ama o, bu cazibeyle tatmin olmayıp, hem tensel hem de ruhsal olarak en ileri saflığın ahlaki anlayışıyla da harmanlıyor.

Loti'nin aralarında olduğu dedikodusu Pera sosyetesinin salonlarında hızla yayıldı. *Aziyade* ve *Madam Krizantem*'i kaleme alan yazarın kendileriyle aynı havayı teneffüs ettiği fikri, Levantenlerin hayallerini okşuyor. Sosyetik hanımefendiler onu fethedebilmek için planlar yapıyor, fellik fellik onu arıyorlar. "Onu da davetlerimize çağırabiliriz, dünya gözüyle şöyle yakından görebiliriz, dostluğunu kazanabiliriz. Gönüllü çalışmalar için

onun da desteğini alabiliriz. *Courier de Constantinople* gazetesinde bizim de adımız geçebilir.”

Loti'ye yığınla davetiye gelmesine rağmen o sadece küçük bir dost çevresiyle görüşüyor. Mevkilerini bildiği halde Ostroroglar'daki bir akşam davetine red cevabı verdi. Ama Farrère Kontes'in alafranga yemek ikramı yaptığını söyleyince (tuhaftır, Loti'nin Türkiye'yle ilgili tek sevmediği şey yemekler, oysa fikrimce yemeklerin leziz olması bir yana, Türk mutfağı dünyanın en iyi mutfaklarından biri) memnuniyetle razı oldu.

Loti'nin varlığından heyecan duyanlar sadece Peralı hanımefendiler değil. Şehrin Anadolu yakasında harem duvarları ardında tecrit edilmiş hanımlar da aynı ölçüde çılgına dönmüş durumdadılar. Loti onlar için bir kurtarıcı manası taşıyor, ruhlarının beyaz atlı prensi, kültürlerinin yarattığı mahpusluk ve esaretten onları kurtarmaya gelen bir hayal sevgili. Onlar da Loti'nin kitaplarını okumuşlar; ona gizli mektuplar yolluyor, resim gönderiyor, hatta masum sırlarını paylaşıyorlar.

Loti gemisine bayağı zaman ayırıyor ve her rütbeden denizciyi davet edip birlikte yemek yiyor. Bu akşam o şeref benimdi. Böyle samimi anlar benim de hoşuma gider.

“Geçmişteki yılların aksine, artık cemiyet hoşbeşinden bıktım, Masméjean,” diye itiraf etti. “Eskiden ortaçağ şölenleri, kıyafet baloları, konserler düzenledim. İnsanları eğlendirmek, onları bildiğim dünyalara taşınmak arzusundaydım, ancak kitaplarım yoluyla elde edebildiğim bir tür tiyatro. Ama şimdi küçük, mütevazı kamaramda daha mutluyum.”

Loti yalnızlığı tercih ediyor, kendi zihninde daha önce gittiği yerlere ve orada yaşamış kişilere yolculuk etmeyi... Yirmi yıl önce aşına olduğu sokaklardan geçiyoruz, o nelerin değiştiğini anlatıyor. Bazen yürüyüşlerimiz sırasında yıkık bir ahşap ev gösteriyor ve eskiden orada yaşayan birinin hikâyesini anlatıyor. Türk beyefendileri gibi kara fesler ve istanbulin denen siyah kıyafetler giyip, çoğu zaman tanınmadan, şehrin ihmal ettiği kısımlarında yürüyüşler yapıyoruz. Kılık değiştirmeyi seven bir adam. Onun akla gelebilecek her tip üniforma ve etnik kıyafet içinde çekilmiş fotoğraflarını gördüm. Kolonicilere tam zıt bir tarzda giyiniyor.

Bana *Le Matin*'in bir nüshasında bir makale gösterdi. Loti'nin *Konstantinopl'daki En Büyük Problemi*:

Şu başına gelene bakın! Herkes Aziyade'nin mezarının nerede olduğunu merak ediyor. Böyle bir keşfin düşüncesi bile Loti için aşagılaiıcı olmalı; Şark Ekspresi ile turlar düzenleyen Cook's şirketi, çok geçmeden o kutsal istirahatgâha da sefer yapmaya başlar. Bir düşünün, şurası Ayasofya, şurası Topkapı Sarayı, daha yukarıda, Ölüler Diyarında da, Aziyade'nin mezarı.

Nihayet kamerasında tuttuğu o gül oymalı mezar taşının lafinı açtı.

"O taş Aziyade'nin," diye itiraf etti.

"Sormamı mazur görün ama, buraya nasıl geldi?"

"Bu, aslı değil. Aziyade'nin, yani Hatice'nin mezarını aramaktayım, bulursam bunu gerçeğiyle değiştireceğim. Ama heyhat, elimde mezarlıkların haritaları olmasına rağmen, yerini bir türlü tespit edemedim."

Demek sık sık mezarlıklara gidişimizin sebebi çapulculuktu! Ona daha fazla soru sormadım ama emrinde olduğumu söyledim.

Sonbahar sonunun sisi, şehrin ruhuna bütün ağırlığıyla çöken bir karanlık taşıyıp getirdi. Doğu'dan esen soğuk rüzgâr, Loti'nin ruh hallerine tesir ediyor. Şehrin çok sevdiği eski mahallelerinden epeyce uzakta, Beykoz'dayken, sık sık, sanki huzur bozucu hatıraların tacizine uğramışçasına mahzunlaşıyor. Aziyade'nin gömülü olduğu yeri nasıl bulacağız? Loti gitgide Konstantinopl'a ölmeye geldiğine inanmaya başlıyor. "Bu gerçek manada şairane bir adalet tecellisi olurdu," diyor bana.

Kırmızı Yalı onun inziva yeri oldu. Nazik Kontes Ostrorog ona romantik Boğaziçi manzaralı, havadar bir oda teklif etti, "dinlenmek, yazmak veya kafa dinlemek için"

Loti bazen orada şekerleme yapıyor, bazen de düşüncelere dalmak üzere dizi dizi divanlı, karanlık bir odaya çekiliyor.

"Küçük pavyondaki o odada uyumayı seviyorum, orada pen-

cerenin yanında uzanıp, suyun bütün o gürültüsüne, çok iğneli oltaların ısıklıklarına, uzaktan geçen küreklerin suyu yarıklarına, balıkçı tekneleri ve kayıklı satıcıların seslenişlerine kulak verebilmek ne büyük bir mutluluk,” diye anlattı bana bir gün yalıya giderken.

Geldiğimizde, Kontes ve birkaç dostu salonda oturmuş Benedictine içiyorlardı.

“Karadeniz’den dolu ve kar taşıyıp gelen fırtınalar başlayınca, bu eski Türk evlerinin nasıl inleyip titrediklerini, Boğaziçi’nin sularının ne netameli bir hal aldığını tahmin edemezsiniz,” diye anlatıyordu Kontes misafirlerine. “İnsanın ruhu kararıyor.”

“Kışı Beykoz’da geçirmiş olduğumdan bunu çok iyi anlıyorum,” diye söze girdi Loti, Kontes’in elini öperken.

Kontes tebessüm ettiğinde veya heyecanlandığı zaman, gençliğin en güzel çağındaymış gibi duruyor. Sonra üstüne esrarengiz bir hal geliyor, yorgun, çaresiz ve çok daha yaşlı görünmeye başlıyor. Galiba zihnini kurcalayan bir şey var.

Dışarıda bir hareketlenme oldu, mermer rıhtıma bir kayığın yanaştığını gördük. Aynı renkte güneş şemsiyesi taşıyan filizi yeşil yaşmaklı bir Türk hanımı rıhtıma adım attı. Rüzgârın peçesini havalandırmasıyla kısacık bir an, solgun ve mahzun bir güzelliğin yüzünü gördük.

“Prenses!”

“Zavallı kadın. Düşünün, Sultan ihanetinden şüphe ettiği için sevgili kocası, öz kardeşi tarafından öldürülüyor.”

“O işte gerçek payı var mıymış?”

“Sadece erkek kardeşinin Makedonya’daki isyancılarla alakası olduğu biliniyor. Şehrin yarısı aynı durumda zaten.”

Prenses yalıya çıkan merdivenleri tırmandığı sırada birden düşüp bayıldı. Hizmetkârlar onu hemen en yakın yere taşıdılar, tesadüfen de burası Loti’nin sığınağı olan odaydı. Kontes de arkalarından koştu.

Bizler salonda o dönünceye kadar sessizce bekledik.

“Prenses şimdi huzur içinde uyuyor. Kendine geldiğinde neredede olduğunu öğrenmek istedi. Ona Pierre Loti’nin yatağına uzanmış olduğunu söyledim. ‘Ne kadar şanslıyım, onun odasın-

da istirahat ediyorum, o ki benim hayatıma çok mana kattı, hem de pek çok,' dedi ve uykuya daldı."

Loti sonradan onun baş koyduğu yastığın asla değiştirilmemesini istedi, böylelikle uzaktaki prenses hatırasını daima yaşatabilecekti. Kendini, bizim Batı'da saklı tuttuğumuz, burada ise kendiliğinden satha çıkan, ilişkilerin ardında bir başka alışveriş olduğu takıntısından asla kurtaramayacaktı.

Rüyaların prensesi, bir Türk sefirinin kızı olan Matmazel Belkıs Haydar kılığında yeniden ortaya çıktı. Belkıs, Paris, Londra ve Viyana'da büyümüş, İsviçre'de özel bir kız okuluna gitmiş. Son moda çay kıyafetleri giyip, şık şapkalar takıyor. Annesi de o da dışarıda yüzünü örtmeyi reddeden bir avuç Türk kadını arasında. Bunu nasıl başarıyorlar? Levanten sakinlerden hiçbir farkları olmadan Pera'da yaşamaktalar.

Belkıs'ı, tasmanın ucunda kocaman bir kara kediyle Bosfor Palas Otelı çay salonunun lobisine yürürkengördüğü an, Loti'nin nefesi kesildi. Belkıs ona yaklaştı ve kitaplarını çok beğendiğini, ünlü yazarla tanışmaktan duyduğu mutluluğu öyle tatlı bir tebesümle ifade etti ki. Kendisinin de şiir yazdığını itiraf etti.

"Hangi konuda yazıyorsunuz Matmazel?"

"Kediler," dedi Belkıs.

"Kediler mi? Ben kedilere hayranımdır," diye heyecanla cevap verdi Loti.

"Ben de öyle. Her cinsine, Ankara, Van, Siyam."

"Ama benim batıl inançtan dolayı kara kedilerden ödüm kopar."

"Şeytan öyle tatlı, öyle uysaldır ki. Korkacak bir şey yok."

"Ben kedilerin tıpkı insanlar gibi evrim geçirmiş hayvanlar olduğuna inanırım, ne var ki onlarınki farklı bir evrim planı."

"Bence de; keşke onlarla konuşabilseydik. Biliyor musunuz, kedilerin düşüncelerimizi okuyabildiklerine inanıyorum."

"Katılıyorum bu inanca. Belki sabır gösterirsek bir gün onların dilini anlayabiliriz, onlar da bizimkini. Ne dersiniz?"

"Ah, ümit ederim. Ümit ederim."

Ertesi gün *Vautour*'a Loti için iki hediye geldi. İkisi de beyaz. Biri büyük, diğeri ufacık. İlki beyaz bir Erard piyanosu, Kontes Ostrorog'un büyük nezaketi... İkincisi, cins bir kedi yavrusu, Ankara kedilerinin bütün seçkin özelliklerini taşıyan, bir gözü mavi, bir gözü sarı, kar beyazı bir tüy yumağı. Loti neşe içinde onunla oynuyor. Gelişinden bu yana hiç bu kadar mutlu olduğunu görmemiştim. Yeni oyuncak almış bir çocuk gibi.

Iskeledeki hareketliliği, tezahürat yapan, şarkı söyleyen denizcileri seyrederken, keyiflenmesi için başka sebepler de var. Nihayet *Vautour*'un Beykoz'dan ayrılıp Tophane rıhtımına yanaşması için emir çıktı. Bu da Konstantinopl'un tam göbeğinde olmamız demek. Rotayı çizdiler bile. Her zamanki ağır tavrının aksine, Loti de eğlenceye katıldı. Dün gece güverte nöbeti bendeydi, nihayet şafakta Picard gelip nöbeti devralınca, yatıp biraz uyudum. Gözümü açtığımda Tophane'deydik, kopan keyifli partının sebebinden habersizdim.

Mısırlı milliyetçi lider Mustafa Kamel Bey bizi iskelede karşılamaya gelmişti. Loti'yle bu şehirde yolları bir defa daha kesişiyordu. Kamel Bey Loti'yi Eyüp'te küçük bir kahveye sürükledi, burada oturup dostluklarını pekiştirmek amacıyla nargile içtiler. İşte bu kahve bir gün "Pierre Loti kahvesi" olarak anılacaktı.

Loti ve Mustafa Kamel Bey karşılıklı olarak bir masaya oturmuşlardı, semaverde çay demleniyordu. Onları baş başa bırakmak gayesiyle ben başka masaya oturdum. Güneş kutsal Eyüp Camii'nin ardında batıyordu. Martılar maviye karışıp gökyüzünde kaybolurken, yalınayak bir oğlan semaverin ateşini tazeledi. Soğumuş duman uzun tüpün içinden, ağızlığın parlak kehribarına yapışmış hevesle bekleyen dudaklara doğru yükselirken nargilenin suyu fokurdadı. Hava hafifçe dumanlandı ve koyun eti kokusu etrafa yayıldı.

"Bu harabeler, bu şehir duvarları da mı bir gün duman olup uçacak? Ebediyetin vasiyeti harabeler, medeniyetin şuurundaki o silinmez hatıralar kaybolup gidecek mi?" diye Loti dostuna sordu.

Mustafa Kamel, “Hayat üzülmeye değmez, üzüntüyle hayat geçmez,” diyerek hayat felsefesini ifşa etti, bu Loti’nin sık sık kullandığı bir tabirdi.

Bu ânı hiç unutmadım.

Kedi’nin Vaftizi

Denizciler, güverteye bir bar kurup topları ipe dizilmiş güllerle süsleyerek güne başladılar. Güverte biraz ılsın diye meşaleler yakıldı, Loti’nin beyaz piyanosu salona taşındı. Mürettebat resmi üniformaları içinde pırıl pırıl, gemiye coşkulu bir atmosfer katıyordu.

Pera aristokrasisi, Ostrorog, Larlenque, Arnoux, Roux, Picard, Seynes, Bodvis, Glavanes –lahana gibi kat kat–, Loti’nin Türkçe Hocası Zeki Maghamez Bey, Mısır Hıdivi, Prens Rıza Han, Mustafa Kamel Bey, minyon Madam Roux öğleden sonra teşrif ettiler. Naşid Bey, geminin adının *Vautour* olması şerefine, canlı bir yavru akbaba getirmişti.

Kâfi miktarda şampanya içildikten sonra Loti piyanoda zâbitandan bazılarının da katılımıyla, Romberg’in *Senfoni Burlesque*’ini dokunaklı bir biçimde icra etti. Piyanonun üstündeki bir sepetin içine konmuş zavallı beyaz kedi yavrusu, alkışlardan ürkünce aşağı atlayıp misafirlerin bacakları arasına sığındı. Loti arkasından koşup yakalayınca da acı bir çığlık koyuverdi ama ânında sahibinin göğsüne sokulup yüksek sesle mırlamaya başladı. Vurmalarının gümbürtüsü duyuldu, Grimm Kardeşlerin masalından fırlamışa benzeyen beyaz rahip elbisesi içinde bir adam, süslü mihraba doğru ilerledi.

“Hanımlar, beyler, kediye ne isim vereceğiz?” diye sordu rahip.

“Tabii ki, Belkıs Hanım,” diye kıkırdadı Dul Bayan Plessa. “Bu şerefi hak etmiyor mu kendileri?”

“Ah, tabii!”

Rahip, “Baba, oğul ve Kutsal Ruh adına seni Belkıs olarak vaf-tiz ediyorum,” diyerek suyu kedi yavrusunun üzerine serpti. Kedi

gene masaların altında kaybolurken, denizciler korusu Belkıs kedicik hakkında saçma sapan bir şarkı tutturamaz mı?

Davetlilerin keyfi yerindeydi ama, efkârı umumiyenin bu olaya vereceği tepkinin pek yumuşak olmayacağından emindim.

Le Figaro Gazetesi

14 Aralık, 1904

La Chatte de Loti (Loti'nin Kedisi)

Seremoni, Loti ve zâbitlerinin icra ettiği Romberg'in Senfoni Burlesque'i ile başladı. Sevimli sefaret ataşelerimizden biri, elinde batonla orkestra şefi taklidi yaptı.

Allegro, minuet ve final, vesaire.

Diğer Fransız gazetelerinde Loti'yi dine saygısızlık ve hoppalıkla suçlayan, törene dair daha mübalağalı haberler çıktı. Alaycı şiir ve şarkıları, Türkiye'yi Loti'nin kedicigi olarak gösteren karikatürler takip etti. Bazı Fransız otoriteler, Loti'yi gayri resmi sefir olarak göndermenin yanlış bir seçim olduğunu düşünmeye başladılar bile.

Efendim,

Mösyö Masméjean kedinize benim ismimi verdiğinizden ve gücenirim diye tereddüt etmiş olduğunuzdan bahsetti. Aksine, bu haber benim için mutlulukların en büyüğüdür. Onu "Belkıs" diye çağırdığınızda sık sık adımları tekrarlamamız lazım gelecek ve her söyleyişte beni hatırlayacaksınız. Bu, hayal gücüne heyecanlar salan ve her saniye daha çok muhabbet duymaya başladığım birinin hatırında kalmanın en emin yolu olacak.

Samimi dostunuz,

Belkıs Haydar

Vautour'a her gün, Loti'ye yazılmış yüzlerce kadın mektubu geldi. "Loti, lütfen kediciginiz olmama izin veriniz", "Loti, sizin için dişi bir aslan gibi mırılayabilirim." Bu kadarla kalmadı, kedili sepetler de gönderilmeye devam etti.

Loti'nin asabı çok bozuktu. Bu kedi yavrularının kaderinden sorumlu olmak istemediğinden derhal terk emri verdi ve kış ortasında *Vautour* dönüp tekrar Beykoz'a demirleyince efkâr gene bastı.

Marie Lera'nın Günlüğü

(Nisan 1904)

Birinci Mektup

Ben de, Mösyö Loti'ye nazik bir mektup yazıp bir mülakat imkânı lütfeder mi diye soran iyimserler arasında bulunuyordum. Antoine Redier bu konuda çok ısrarlıydı. Ama Loti röportaj verecek vakti olmadığını belirterek kestirip attı. Tabii ki müthiş bir hayal kırıklığına uğramıştım ve mantıksız olduğunu bildiğim halde kendimi de reddedilmiş hissediyordum.

Nisanda, soğuk ve karanlık bir gün Zinnur ve Nuriye'yle beyaz emaye bir sobanın etrafında toplanmış, fincan fincan Rize çayı içip pötiför yiyorduk. Körfezdeki sis yükselmiş, etrafımızda buharımsı bir bulut meydana getirmişti. İnsanı aykırı fikirlere teşvik eden günlerden biriydi.

Nuriye ve Zinnur Pera'nın salonlarında olup bitenle ilgili bütün dedikoduyu anlatmamı istiyor, İngiliz sefirinin balosuna kimlerin geldiğini, hanımların nasıl kıyafetler giydiklerini, kuaförlerini, ne tür yemekler ikram edildiğini, hangi yakışıklı erkeklerin davete katıldığını, kimin kiminle flört ettiğini merak ediyorlardı.

Ama ben o geceleri hikâye ettikçe, hele de biraz hararetle bahsettiysem, başlarını öte yana çevirip surat asıyorlardı. Şimdi sebebi aşıkâr ama o sıralar onların, şahsen suni bulduğum o ortama, kendi manyaklıklarına hapsolmuş, sadece kendisi için var

olan o dünyaya ait olma heveslerine karşı duyarsızdım. Zinnur ve Nuriye, sadece ulaşılabilir olduğu için o âlemin bir parçası olmayı arzuluyorlardı. Nasıl olursa olsun, bir açık kapı bulmakta kararlıydılar.

Her gün gizlice Nuri Bey'in *Courier de Constantinople*'unu okuyor, haberlerde isimleri geçenleri âdeta efsanevi varlıklar olarak hayal ediyorlardı.

"Mösyö Farrère Madam Plessa'nın tombul kızlarıyla yine flört etti mi? Madam Ostrorog ne giymişti? Tatlı olarak ne sundular? Ya Mösyö Loti, o geldi mi?"

"Size söylemiş miydik hatırlamıyorum. Loti'ye çok tatlı bir Van kedisi gönderdik, üstelik yüzme de biliyor. Sahiden suya banyo yapıyor. Böylece güverteden düşecek diye meraklanmasına da gerek kalmaz."

"Sonbaharda Sarah Bernhardt'ın buraya gelip Odeon tiyatrosunda sahneye çıkacağını okuduk."

Elbette ki, Odeon'u hayatlarında görmemişlerdi. Pera caddeesindeki bu eski ve tozlu tiyatro, kadifesi solmuş koltukları ve gıcırdayan ahşap zeminiyle, kültürel sürgünlerin ve vatanlarından uzakta yaşayanların, ağlayıp sızlanarak, artık ne terbiye, ne usul erkân, ne de dedikodu itibarıyla içinde yer almadıkları, Avrupa lisanlarının ya da Osmanlıcanın geçmeyip sadece paranın konuştuğu o maddi dünyaya olan hasretlerini dile getirdikleri bir buluşma yeri idi.

Ben de onlara, müthiş kabiliyetli mahalle terzilerinin son Avrupa modasından kopya ettikleri, Osmanlı yakut ve zümrütleriyle ışıldayan, para dökülmüş gece kıyafetleri içinde Odeon'da boy gösteren Peralıları anlattım. Gösterilerden çok, birbirleri için, görmek ve görünmek için gelenleri. Palmiyeli salonların kristal avizeleri altındaki mondenlerin tüylerle taçlandırılmış kabarık saçlarını ve kursak şişiren güvercin misali cömertçe teşhir ettikleri gerdanlarını, o danteller, parfümler içinde nasıl saltanat sürdüklerini hikâye ettim. Sosyete kadınlarının sıkma belli yırtıcı kuşlar gibi, taze kanın, günün şairinin, aktörün veya tenorun peşinde, etrafta nasıl uçtuklarını anlattım.

"Sarah Bernhardt *Tosca*'yı sahnede oynayacakmış."

“Onu hiç seyrettiniz mi? Söyledikleri kadar büyüleyici mi?”

“Öyle, seyirciyi büyüleyen bir cazibesi var. Sadece sahneyi değil bütün kâinatı hükmü altına alıyor.”

“Pierre Loti’nin büyük aşklarından biriymiş,” dedi Zinnur.

“Bunu bilmiyordum.”

“İlk başta Sarah onu aklı başından gitmiş hayranlarından biri sanıp savmış. Ama bir gün evine büyük bir halı gönderilmiş. İriyari iki sahne görevlisi halıyı içeriye taşıyıp asma katta açmışlar, içinden firavun kılığında cin bakışlı bir adam çıkmış, üstünde kısa bir tığa varmış, çıplak bedeninin belden yukarısı altın yaldızla boyalı, başında özene bezene hazırlanmış bir başlık ve mücevherler taşıyormuş.”

“Sarah kahkahalara boğulmuş bunu görünce. Kendini halının üstüne atıp Loti’nin gözlerinin içine bakarak, ‘Galiba şu sizin halıda birlikte uçacağımızı ima ediyorsunuz Pierre Le Fou,’ demiş.”

‘Çılgın Pierre’in bu türden saçmalıklarını inceden inceye bilmeleri ve bu karşılaşmanın taklidini yapmaları, okudukları üzerinde o kadar da seçici olmadıkları konusundaki inancımı doğruluyordu. Zinnur kitaplığa giderek bir kitap çekti ve okumaya başladı:

Kocaman bir odadayız, içerisi tantanalı ve kasvetli; duvarlar, tavan, kapılar ve pencerelerin bütünü, üstü yarasalar ve efsanevi yaratıklarla işli, ağır, siyah Çin sateniyle kaplı... Bir köşede siyah kadife çerçeveli bir boy aynası duruyor, çerçeveye tahnit edilmiş bir vampir yarası tünemiş; tüylü kanatlarını öne uzatmış duran, sahici bir yarası.

“Loti o zamanlar genç bir adammış. İlk romanı *Aziyade*’nin Sarah’ya verdiği imzalı müsveddesine şöyle yazmıştı: ‘Madam, Çılgın Pierre adını taktığınız bu tanınmamış delikanlı, affınıza sığınarak bu hikâyeyi size, dünyanın en kabiliyetlileri arasında pırıl pırıl parlayan şahsınıza ithaf ediyor. Adınız bu mahzun sayfalara büyük bir şiirsellik ve cazibe kazandırdı.’”

“Ne yazık ki kitap birinci tashihten geçeli çok olmuştu ve bu yüzden ithaf bir türlü yerini bulamadı. Bir başka sefer de Loti,

Sarah'ya şöyle yazmıştı: "Uçuk bir hayalim var, sizi yanıma alıp, mürettebatı dostlarımdan oluşan, kendi idaremdeki bir gemiyle dünyanın denizlerini dolaşmak isterdim."

"Eh işte, artık kendi gemisi var, kutsal Sarah'yla denizlere açılabilir."

Tam o sırada gözümüz Boğaz'dan geçen bir gemiye takıldı, üç renkli bayrağı rüzgârda sinirli bir tavırla çırpınıp duruyordu.

"Bakın! *Vautour* bu!"

Dürbünü elden ele geçirdik, güvertede bir hareketlilik olup olmadığını anlamaya çalıştık. Ama birkaç denizciden başka bir şey seçemedik, uzak ve bulanık da olsa kızların bir an bile olsa görmeyi hayal ettiği Loti'den eser yoktu.

"Bu işte bir hayır var!"

"Loti'yle yollarımızın kesişeceğine delalet ediyor," dedi Zinnur vazodaki nergislerin saplarını ve rengârenk lale tomurcuklarını düzelterek. "Ne müthiş bir şey olurdu. Loti'yi dünya gözüyle görmek ne heyecanlı olurdu, kim bilir..."

"Hayal kırıklığına uğrayabilirsiniz. Ben kesinlikle bunu yaşadım. Kendisiyle bir röportaj yapmak istedim ama reddetti."

"Bu hiç de nazik bir davranış değil."

"Ama bu herhalde aynı milletten ve gazeteci oluşunuzdandır. Bizler yabancıyız. Rüyalarındaki modeller olarak ona egzotik gelebiliriz," diye gevezeliğe devam etti Nuriye.

"Benim duyduğum hayranlıktan haberi var zaten," dedi Zinnur. "Geçen sene Rochefort'a, evine bir mektup yollamıştım, *Aziyade*'yi okuduktan sonraki derin hissiyatımı ifade ettim. Kendimi nasıl onun yerine koyduğumu anlattım. *Aziyade*'ye benzer bir yanım yoktu ama onunla aynı ruhu paylaşıyordum. Sen de yazmama yardım etmiştin, Nuriye. Hatırlıyor musun?"

"Hatırlıyorum."

"Ne fark eder? Loti dünyanın dört bucağındaki kadınlardan her gün bunun gibi yüzlerce mektup alıyor. Bütün mektuplarda aynı şey yazılı: '*Cüretimi bağışlayınız ama en azından ruh ikizimi buldum*' veya '*Ruhum sizinkinin kız kardeşi. Hiç kimse sizi benim anladığım kadar anlayamaz.*'"

"Ama benim mektubum son derece samimiydi," diye ısrar et-

ti Zinnur. “Varlığımın en derin yerinden yazılmıştı. O bunu muhakkak hissetmiştir. Sezgileri o kadar kuvvetli ki, kaderlerimizin nasıl birbiriyle iç içe olduğunu hemen fark etmiştir.”

Loti’yi tanıyormuş gibi konuşuyordu. Bu kanaati öylesine güçlüydü ki, ben bile yumuşamaya başlamıştım. Bu tam da benim aradığım şey değil miydi? Bu kadınların gerçeği nasıl yorumladıkları ve bizim Batı dünyasına nasıl uzanmaya çalıştıkları?

“Bizimle buluşmasını rica etsek ne olur? Ona bir mektup yazsak, tabii gerçek isimlerimizi kullanmadan,” dedi Nuriye.

“Peki ya davetinizi kabul edecek olursa?” diye sordum.

“O zaman kendisiyle buluşuruz.”

“Çıkmak için ne bahane bulacaksınız?”

“Bir şey düşünürüz.”

“Bu çılgınlık değil mi?”

“Tam tamına hayatımızda ihtiyaç duyduğumuz türden bir çılgınlık!”

Fransızcamın onlarınkinden daha iyi olması sebebiyle, mektubu düzenleme görevi bana verilmişti. Kalem elime aldığımda, göze görülmez geleceğimizin haritasını çıkaracağımdan habersizdim. Bu, sonradan defalarca açılıp okunacak olan o ünlü mektuptu, şimdi de Fransız Milli Kütüphanesi Bibliothèque Nationale’in özel arşivlerinde yer alıyor.

Elimi tüy kaleme uzattım.

12 Nisan 1904

Mösyö,

Size Konstantinopl’dan yazan ve Aziyade’yi okuduktan sonra ruhunu coşturan hisleri samimiyetle ifade eden bir genç hanımın mektubunu acaba hatırlıyor musunuz? Ben bizim eski dost olduğumuzu düşünüyorum.

Bugün o genç hanım daha da cüretkâr davranarak, her defasında daha büyük bir hayranlıkla kim bilir her kitabını kaç kez okuduğu sevgili yazarıyla tanışmak istiyor.

Şu an bu kadar yakında olmanız bir mucize, Mösyö Loti. Geminizin penceresinin önünden geçtiğini görebiliyorum. Ama aynı zamanda birbirimizden o kadar uzağ ki.

Acaba bir randevu isteme cüretinde bulunabilir miyim? Mümkünse, gelecek cumartesi, öğleden sonra saat iki buçukta, Tarabya'da? Hava güzelse elbette. İskelenin bitişiğinde, buluşabileceğimiz küçük bir kahvehane var. Arabayla geleceğim ve beni tanımakta zorluk çekmeyeceğinizden eminim.

Buluşmamızın size enteresan geleceğini düşünmekle peşin hükümlü olmadığımı ümit ederim. Ama yaşayan bir Aziyade'nin ruhunu keşfetmeyi arzulamaktaysanız, lütfen hemen cevap veriniz.

Ülkemizin şartlarını biliyorsunuz. Size bu davet mektubunu göndermekle nasıl bir tehlikeyi göze aldığımın farkındayım. Ama sizin bir centilmen olduğunuzu biliyor, bundan kimseye bahsetmeyeceğinize bütün kalbimle inanıyorum.

Nur-el-Nisa

Ortak ismimiz diye imzaladım mektubu, kokulu parşömene temize çektik ve sayfaların arasına bir de kurutulmuş mor hercai menekşe koyduk. Fransız Konsolosluğu kaynakları karşısında ağız sıkı davranmaya kararlı olduğumdan, mahrem mektubumuzla ilgili olarak Avusturya Sefareti'nde çalışan bir dostuma, Hans Hansel'e açıldım. Kendisini Nur-el-Nisa adını kullanan bir Türk hanımıyla ünlü bir Fransız yazar arasında aracılık yaptığımı inandırdım. Böylece, benim o esrarengiz kadının ta kendisi olduğum, aklının ucundan bile geçmedi.

O gün tramvayla eve dönerken kızların o masum taşkınlığını, kendilerini ifade için kullandıkları o dramatik tavrı, kaderin ciddi trajedileri karşısındaki o alaycı hallerini düşündüm. Zinnur kendi içinde boğulurken, Nuriye nasıl da saldırgandı. Nasıl olmuş da o sevimli, cana yakın dış görünüşün ardında böylesine yakıcı bir istihza anlayışı geliştirmişlerdi?

İlk başta, onların basit düşünce ve davranışlarını –çoğu kadınınakinin aksine yetiştirilme tarzlarının açık büyütölmelerine imkân tanımasına rağmen– toplumsal olarak tecrit edilmiş olmalarına yordum. Ama aslında onlar babalarının eğlencesi olsunlar diye böyle büyütölmüşlerdi, efendilerini memnun etmek için numaralar öğretilen süs köpekleri gibi. Pek ayırım yapmadan, ede-

bi değeri olan eserler kadar önemsiz şeyleri de okumaya meraklıydılar. Pek çok konuda genel bir bilgi sahibi olmalarına rağmen, bizim türlü çeşitli bilgilerin cilası dediğimiz şeye sahip değildiler. Ama Kontes'in bana söylemiş olduğu gibi, canlı ve esnek zekâları sayesinde sonuçta pırıl pırıl bir kafa ortaya çıkıyordu.

Tam manasıyla bir müşkülpesent olan Loti'nin onca mektup arasından Zinnur'unkini, yegâne ruh ikizinden gelen mektup olarak seçeceğini düşünmekle, nasıl da hoş bir saflık sergilemişlerdi. Hayallerini tuz buz ederim korkusuyla, tabii ki işin bu yönünün üstünde fazla durmadım. Doğrusunu isterseniz, düzmece mektubum Zinnur'un hislerini yumuşatıp hayal gücünü kamçılatabilirdi. Belki Loti'nin cevabını beklemek onun için yeni bir ümit kaynağı ve hayata bağlanış olacaktı, kısacık bir müddet için olsa bile. Piyoano çalarkenki hassasiyeti ta başından beri beni çok etkilemişti. Artık güzelliğı ifade etme arzusunu kaybetmiş ve duyularla bağını koparmış olduğuna göre, kendi dışında başka bir şeye ihtiyacı vardı, bir ilham perisine.

Loti'nin cevap vereceğini hiç tahmin etmiyordum.

Ama verdi.

Birkaç gün sonra mektuplarımı almak için Avusturya Sefaretine uğradığımda Hans Hansel beni heyecan içinde karşıladı.

"Size haber iletmeğ istiyordum, Madam Nur-el-Nisa adına *post restant* bir mektup geldi. Buyrun."

Paşömenin dokusuna, muntazam, okunaklı el yazısına, kelimelerin meyline, pulun üstündeki Kız Kulesi'nin görüntüsüne baktım, dilsiz kırmızı mühre göz gezdirdim. Doğrusu, bunun nazik bir teşekkür notundan başka bir şey olabileceğı aklımın ucundan bile geçmiyordu. Gene de kızarmış olmalıyım; heyecanımı Hansel'den saklamaya çalıştım.

Zarfin içindekine ait ipuçları arayarak, mektubu ışıga tuttum, ama yazıdan hiçbir şey çıkaramadım. Pera caddesi her zamankinden daha kalabalık olduğundan, uzun müddet tramvay bekledim. Sonunda çaresizlikten koşar adım Zinnurlar'ın yolunu tuttum. Asansör, her zamanki gibi, çalışmıyordu. Bu yüzden beşinci

kata kadar koşarak çıkmak zorunda kaldım. Nuriye'yle Zinnur tırabzanlara dayanmış beni bekliyorlardı. Kucaklaştık. Sonra mektubu usulca çantamdan çıkardım ve havada salladım. Okul çocukları gibi çığlıklarını bastırmaya çalışarak hoplayıp zıplamaya başladılar.

Zarfı, zarar görmesin diye fildişi bir mektup açacağıyla yavaşça keserken, Zinnur'un elleri titriyordu.

"Eğer hava güzel olursa," diye okudu nefes nefese, "sizinle cumartesi günü belirtilmiş olan kahvede buluşacağım, tabii gerçekten ciddiyseniz."

Mektup sadece "L" diye imzalanmıştı.

"Bizimle buluşmak istiyor!"

"Sanki lütfedermiş gibi bir havası var!" dedi Nuriye mektubu ablasının elinden çekip alarak. "Bu ne kısa mektup böyle..."

"Yine de cevap verdi ya! Peki ya bu bir tuzaksa? Ya mektup gizli polisin eline geçtiyse? Ayrıca bir düşünün, adamcağız bir Türk kadınından mektup alıyor. Elbette ki bu onun alıştığı bir hal değil. Mektubu tekrar görebilir miyim?"

"Şimdi ona ne yazacağız?" diye sordu Zinnur mektubu bana uzatırken.

"Buluşmak istiyordunuz. Şimdi sözünüzü yerine getiriniz bakalım. Getirmeyecekseniz de ona sunacak makul bir mazeret düşünmeniz lazım."

"Ama Tarabya cehennemin dibinde, oraya gidip dönmemiz saatler sürer. Vapurla en az iki saat. Kış ortasında evden o kadar uzun zaman ayrılmamızı nasıl izah ederiz? Nereye gittiğimizi söyleyebiliriz ki?" Zinnur kopuk kopuk cümlelerle konuşmaya devam etti. "Bu evin halkı daima gözetler, dedikodulara bakıp değer biçer. Şu anda bile kapının arkasında biri bizi dinliyordur mutlaka. Kaynanam bile planımızın kokusunu aldıysa hiç şaşmam. Şüphelerini tasdik edecek her fırsatı kullanmakta asla tereddüt etmez."

"Öyleyse neden daha yakın bir yer seçmediniz? Loti için de daha kolay olurdu. Adamcağız Tophane'den ta Tarabya'ya gidecek, hemen hemen iki saat. Onunla gerçekten buluşmak istiyor musunuz, yoksa bu sadece bir oyun muydu?"

“Tarabya’ya yakın bir yazlık evimiz var. Bildiğim kadarıyla bu mevsimde orada in cin top oynar.”

“Tedbiri elden bırakamayız.”

“Ya takip edilirse? Babamın görevinden dolayı evimizin gözetlendiğinden eminim.”

“Bir yolunu buluruz,” diye ilave etti Nuriye cesur bir tavırla, her zaman bir hal çaresi düşünerek. “Meyve bahçesine açılan arka kapıdan çıkabiliriz, böylece kimse görmez.”

Nuriye bunu bir an kafasında tarttı. “Siz de bizimle gelmelisiniz, Madam Lera!”

“Kesinlikle gelmelisiniz, evet! Sizsiz gitmeyi nasıl düşünebiliriz? Üçümüz bu olayda suç ortağıyız. Bizi şimdi yarı yolda bırakamazsınız, öyle değil mi?”

Her işte bir hayır vardır. İtiraf etmeliyim ki teklifleri aklımdan almıştı çünkü bu sayede benim de Pierre Loti’yle tanışmam mümkün olabilecekti. Belki de benim geri çevrilen mülakat teklifim bir başka mecraya dökülüyordu. Benim gazeteci olduğumu bilmezse, içini daha kolay açabilirdi.

“Loti yanınızda benim gibi bir Fransız kadını görürse, size asla güvenmez. Onu işlettiğinizi zanneder. Bir kandırmaca, bir *supercherie* zannedecektir.”

“Sizin Fransız olduğunuzu nerden bilecek?” diye sordu Nuriye. “Hepimizin yüzü kapalı olacak ve hepimiz Fransızca konuşacağız. Siz de aksanınızı azıcık değiştirirsiniz olur biter.”

“Sizi kuzinimiz diye tanıştırırız.”

“Aramızda epey yaş farkı var. Şüphelenir. Ahmak değil ya!”

“Şüphelenmesi için hiçbir sebep yok. Bize göz kulak olmak için geldiğinizi düşüncektir. Üstelik sadece gözlerinizi görecektir. Göz kenarlarınızda hiç kırışık yok. Göz ifadenizi yumuşatmak için de açık renk bir yaşmak takın. Sesinize gelince, vallahi bir genç kızınıkinden hiç farkı yok.”

“Bu arada peçenin arkasında neler hissettiğimizi, sadece gözlerinizle ve ellerinizle konuşmanın ne demek olduğunu da anlamış olursunuz. Ağzınız kapalı, nefesiniz engellenmiş, sesiniz boğulmuş... Her zaman bir Türk kadınının zihninin içine girmek istediğinizi söylerdiniz. Ne mutlu ki, bu fırsat elinize geçecek.”

Her satırı, her kelimeyi tekrar tekrar inceleyerek, her birimiz şahsi hayalhanemizde var olan manaları yüklemeye çalışarak, mektubu defalarca elden ele geçirdik. Sonra da sessizce ve ihtiyatla planımızı hazırlamaya koyulduk.

Uyku tutmuyor. Kalkıp gaz lambasını yaktım ve kendimi gevşetebilmek için endişelerimi kelimelere dökmeyi arzuladım. İki harem mensubunun Avrupa'nın en iyi tanınan erkek yazarıyla tarihi buluşmasına şahit olmak üzereyim! "Kapalı Bahçe" hakkındaki makalem, iradem dışında, âdeta ilham perileri bana lütufta bulunmuşlarcasına, beklenmedik bir yola dökülüyor. Ve Pierre Loti ile tanışmak üzereyim. Bu aşırı iyimserlik anları yakalanıp, ne kadar suni olursa olsun sabitlenmeli. Bilhassa, gelip geçici tabiatından dolayı.

Hava kapalı ve gri. Önümüzdeki buluşmadan başka hiçbir şey düşünemez haldeyim. Ya yakalanırsak? Ben en kötü ihtimalle sınırı dışı edirim ama Zinnur ve Nuriye'ye nasıl bir ceza verilir? Herkes onları benim tahrik ettiğimi sanacak. Yabancı oluşum ve yaşıım itibarıyla masum genç kızları kandırdığımı düşünecekler.

Burada kadın suçlulara ne yaparlar acaba? Kadınlar hapis-hanesi var mıdır? Onları idam edebilirler mi? Yoksa taşlarlar mı? Gezgincilerin seyahatnamelerinde anlattıkları gibi, acaba hâlâ onları çuvalın içine koyup Marmara Denizi'ne atıyorlar mı? Jurnalcilerin gözünden hiçbir şey kaçmaz diyorlar. Zinnur ve Nuriye adına bu işin sonundan endişe duymaktayım. Ama kendilerini böyle bir tehlikeye atmak onların umurlarında bile değil.

Tünel terminalinde, Robert McGill'in kitabevine uğradım. Loti'nin eserleri hakkında daha fazla bilgi edinmem lazım.

"Madam Lera, görüyorum ki Loti'nin cazibesi sonunda sizi de esir almış." Loti'nin teşhirdeki eserlerine göz atarken, Kontes Ostrorog'a yakalanmıştım.

"Aziyade'yi arıyorum ama yokmuş," dedim sakın görünmeye çalışarak.

“Evde bir yerlerde fazladan bir tane olduğuna eminim. Size gönderirim.”

Plütark’ın *Stratonice*’sinin özel bir baskısını satın aldı. Kitabinden birlikte çıktık. Güneş pırıl pırıldı, buz gibi soğuk havaya rağmen. Avrupa stili lokantalar açık havada yiyip içen adamlarla dolup taşıyordu. Peralı hanımefendiler, Cité de Pera’nın, Çiçekçiler Pasajı’nın üstü kapalı çarşılarında kendilerini alışveriş çılgınlığına kaptırmışlardı.

“Ferace ve yaşmak almak için Bonmarşe’ye gidiyordum,” diye izaha giriştim Kontes’e.

“İlk yaşmakta daima bir esrar gizlidir, bir tür kılık değiştirme. Ben de Bonmarşe’ye gidip, yeni bir güneş şemsiyesi almak istiyorum. Ama önce sizi Café Central’de çaya davet etmek isterim.”

Ben bir profiterol ısmarladım, o da Viyana kahvesi.

“Son zamanlarda kız kardeşlerle görüştünüz mü?” diye sordu.

İlk önce bir şey söylemedim ama güvenebileceğim bir kişiye ihtiyaç hissediyordum. Kendimi tutamayıp ona şöhretli Fransız yazarıyla gerçekleşmesi beklenen buluşmadan bahsettim. Yüzü aydınlandı, gülmeye başladı.

“Aramızda kalacağına söz vermelisiniz,” dedim sesimi alçaltarak. “Benim için pek bir mesele yok ama onların başına büyük bir dert açılabilir. Babalarının Babil’deki pozisyonunu biliyorsunuz.”

“Ağzımı mühürledim!” Gülümsedi. “Başınıza sardığınız bu iş siyasi bir skandala dönüşebilir. Dikkatli olmalısınız sevgili Marie. Burası Paris değil. Hiçbir zaman Konstantinopl’da olduğumuzu unutmamalıyız. Dışardan aynı görünseler de, burada aydın insanlar dahi dünyayı bizden farklı görürler.” Gözleri salonu taramdı, gizli haber alma teşkilatından üç adamın muhallebi yemekte olduğu masaya takıldı.

“Biliyorum, Kontes. Doğru söylüyorsunuz, burası esrarengiz Konstantinopl.”

“Konuşuklarımız tamamen *entre nous*. Sır dediğiniz de öyle olmalı zaten, değil mi? *Aramızda*. Bir gün benim de paylaşmak istediğim bir şey olabilir.”

Uğursuz sis ve camları döven yağmur bütün gece devam etti. Sabahleyin nihayet durdu ama onun yerini acı bir rüzgâr aldı. Sokaklar ıslak ıslak parlıyordu.

Ruhun o kasvetli esaretini ilk defa hissediyor, ferace giymekle dine hürmetsizlik ve saygısızlık ettiğimden şüpheleniyordum. İlk başta nefes almak imkânsızdı; kumaş ağzıma yapışmış ve nefesimle ısınmıştı. Peçeyle yüzüm arasında bayat bir koku vardı.

Randevumuzu iptal etmek zorunda kalacağımızdan emin, erkenden Zinnurlar'a geldim, ama Zinnur ve Nuriye çoktan giyinmiş, hazır bekliyorlardı. Kavas Mehmet yanımıza alacağımız öteberiyi hazırlamıştı.

"İnanılmaz derecede bize benzemişsiniz!" dedi Nuriye. "Sahiden, kimse tahmin bile edemez."

"Ama omuzlarım nerede?" diye sordum aynada kendime bakarken.

"İşte, feracenin özelliği omuzları gizlemesi; kadının şekli göz önünde olmamalı."

Görüntümü arayarak yeniden aynaya baktım. Artık ben de o birbirinden farksız ve isimsiz bohçalardan biriydim. Ortadan kaybolmuştum. Yüzüm, ifadelerim hatta sesim bile kaybolmuştu. Ufalmıştım; kimliğim küçücük kalmıştı. Tek seçebildiğim minik karelerden meydana gelen bir koloniydi. Yüzümü çevirmek yetmeyecekti, belki daha iyi görebilmek için bütün vücudumla dönmem lazımdı.

"Neler hissediyorsunuz?" diye sordu Zinnur.

"Çok tuhaf geldi." Buna en yakın his, gözetim altında ama kimliksiz, bir maskeli baloda bulunmaktı. Beni kimsenin tanıyamayacağını bilmek hiç ummadığım bir hürriyet hissi veriyordu. Görünmez olarak, benimle ilgisi olmayan sohbetlere kulak verebilirdim. Acaba neden daha önce Türk hanımı kılığına girmek aklıma gelmemişti?

"Endişe etmeyin, hiç kimse sizi tanıyamaz. Sadece bizim hanımlar gibi yürümeyi öğrenmeniz lazım," diye gösterdi Nuriye.

Yan yan yürüyüşlerini, o kısırmalarını taklit ettim, ağızlarını elleriyle örterek güldüler.

“Şşş! Kocamı uyandıracaksınız.”

“Hadi gidelim.”

Köşede bir araba bekliyordu. “İnşallah vapur hâlâ çalışıyor-
dur. Nereden çıktı bu berbat hava?”

“İşe şeytan karıştı,” diye sızlandı Nuriye, atlar iskeleye doğru
tırıs giderken.

“İmkânı yok gelmeyecek, böyle bir günde kim randevuya gi-
der,” dedi Zinnur. “Ben olsam katiyen gelmezdim.”

“Bu kadar kaderci olma, Abla,” diye tersledi onu Nuriye.
“Bunu başlatan biziz. Onu biz davet ettik. O da kabul etti. Bu se-
beple kendi davetimizi şereflendirmek mecburiyetindeyiz.”

İskeleye vardığımızda Boğaz vapuru kalkmak üzereydi. Geç
kalmıştık. Bundan sonraki vapur için iki saat beklememiz lazım
gelecekti.

O sırada vapur birkaç balıkçı teknesine yer açmak için tor-
nistan edince, bu yakınlaşmayı fırsat bilen Kavas Mehmet, tam
çımacı halatı çözüp vapur iskeleden ayrılırken içeri atlamamıza
yardım etti.

Kavas tam teçhizat, harem kamarasının dışında soğukta bek-
lerken, biz içerdeki beyaz banklara oturmuş, avuçlarımızı ısıtmak
için sıcacık çay içiyorduk. Vapur eski çağların hayaletlerine ihtar
eder gibi, düdüğünü derin derin çaldı.

Üçümüz heyecanımızı bastırarak konuşurken, bu yüzen ha-
remdeki diğer kadınlar göz ucuyla bize bakıyorlardı. Çoğu peçe-
lerini kaldırmıştı ama, biz tanınmak istemediğimizden yüzümü-
zü açmamıştık. Tabii ki bu diğer hanımlara karşı terbiyesizce bir
hareketti.

“Şu sarı feraceli hanımı tanıdım. Büyükdere’den komşumuz,”
diye mırıldandı Nuriye. “Bizim tarafa bakıyor.”

İki kız kardeş yer değiştirip kadının bakışlarından uzaklaşma-
ya çalıştılar.

“Muhakkak tanıdı. Ne yapacağız şimdi?”

“Bana bırakın,” diyerek Nuriye ayağa kalktı. Kadına doğru yü-
rüdü.

“Sen misin Nuriye’ciğim? Seni o peçeyle bile tanırım. O hilal kaşların beni hiç aldatmaz.” Bizden yana baktı. “Hemşirelerin mi?”

“Biri hemşirem, diğeri kuzinimiz.”

“Böyle berbat bir havada Boğaz vapurunda ne işiniz var?” diye sırıttı, ardından da sesini alçalttı: “Bir hıznırlık peşinde olmayasınız? Yoksa gizli bir randevunuz mu var?”

Nuriye gülerek peçesini indirdi. “Fırtınadan sonra yazlık ev ne vaziyette, ona bakmaya gidiyoruz. Siz nasılsınız Sema Hanım?”

Zinnur konuşmayı tercüme etti. Kadın da Büyükdere’ye “odaları havalandırmaya” gidiyordu. Evi bakımlı tutmak ve etrafı küf bürümesini önlemek için birkaç haftada bir oraya yollanıyordu.

“Dönmeden bana bir kahve içmeye gelin,” dedi kadın Zinnur’la beni işaret ederek. Zinnur başıyla selam verdi. Büyüklerinin yanında mahcup davranmaya gayret ediyorlar. Zinnur bu işin ustası ama Nuriye daha girgin.

“Lütfen, hiç zahmet etmeyin!” dedi kadına.

“Niye gidip kadınla konuştun?” diye sordu Zinnur, Nuriye yanına dönünce.

“Çünkü artık Kavas Mehmet’i başımızdan savmak için bir bahanemiz var. Adamcağızı komşuya geçiyoruz diye kandırırız. Birkaç dakika oturur, kahvemizi içer, uygun bir mazeret bulup kaçarız.”

“Evet ama bize rastladığını herkese anlatacak.”

“Anlatmaz. Onun da belki sakladığı şeyler olabilir. Dostoyevski’nin dediği gibi, suçlular zorluk karşısında suç ortaklığı yaparlar.”

Yazlık köşk naftalin ve küf kokuyor, eşyalar, üstlerine atılmış çarşaf lar yüzünden hortlak gibi duruyorlardı. Bütün panjurlar kapalıydı. Kavas Mehmet şömineyi yaktığı halde ortalığa küflü ıslaklık kokusu sinmişti.

Mucize kabilinden, evin arka tarafındaki terasa fırtına zarar vermemişti. Az ilerideki tepe, mor noktalarla kaplı, uçsuz bucaksız bir yeşillikti. Zinnur menekşelerin güzelliğini abartmamıştı.

Bu önemli günün hatırası olsun diye, kızların çiçekler arasında fotoğraflarını çektim. Zinnur altını şöyle imzalayacaktı. “*Moi! La dame aux violettes. Ben! Menekşeli kadınken.*”

Yemekten sonra boş bir odaya girip aşırı zarif, şık ayakkabılar giydik, yaşmaklarımızı düzelttik. Kavas Mehmet’e komşunun bizi çaya davet ettiğini, gitmezsek çok ayıp olacağını, yani kabalık etmiş olacağımızı söyledik.

“Ben sizi götürürüm.”

“Aman Mehmet, sen de bize çocuk muamelesi mi yapacaksın!” diye azarladı Zinnur onu.

“Olmaz, Abla, öyle deme. Benim görevim sizleri tehlikeden korumak.”

“Yılın bu zamanı Büyükdere’de ne tehlikesi olacak, Allah aşkına? Terk edilmiş köşklerdeki cinleri kastetmiyorsan tabii.”

“Gene başımı derde sokacaksınız, Nuriye Hanım,” dedi çaresizlik içinde ellerini dua eder gibi açarak. “Çok uzun kalmayın. Allah bana sabır versin.”

Köşeyi dönüp ıslak, Arnavut kaldırımli sokaklara dalana kadar arkamızdan seyretti. Varlıklı ailelerin ve sefaretlerin boş köşklere, rıhtım boyunca uzanan kapalı dükkânlar Büyükdere’yi bir hayalet şehrine çevirmişti. Tepelerdeki kışlarına dönmekte olan birkaç askerin dışında etrafta kimse yoktu.

Buluşma yeri olarak belirlenen kahvehanede her şey terk edilmiş gibiydi. Sandalyeler ve tavla masaları içerde birbiri üstüne istiflenmişti. Avlu bile boştu. Üstünde Fransızca “Mevsim müddetince kapalıyız!” yazan bir tabela konmuştu. *Fermé pour la season.*

“Burada cinler cirit atıyor. Çok ürkütücü.”

“Size gelmeyeceğini söylemiştim,” diye Zinnur hatırlattı. “Kim böyle berbat bir havada dışarı çıkacak kadar sersem olabilir?”

“Allah aşkına Zinnur, daha saat iki buçuk olmadı.”

“Belki daha erken geldi, kahvehanenin kapalı olduğunu görünce bunun bir şaka olduğunu düşünüp gitti. Ona kim kaba hat bulabilir?”

“İçime doğmuştu,” diye tekrarladı Zinnur. “Bütün bunlar saçmalık. Burası öyle soğuk ve karamsar ki.”

“Bizi bekletmesi centilmenliğe hiç sığmıyor.”

“Belki vapuru kaçırmıştır. Az kalsın biz de yetişemiyorduk,” diye araya girdim.

“Birkaç dakika daha bekleyelim.”

“Dikkat çekeceğiz.”

“Etrafta kimseler yok.”

Bir derviş, meczupla mübarek kişi arası biri, arkada, taş duvarın ardında belirip denize bir miktar çöp boşalttı. Şans eseri bizi görmemişti.

“Burada kalamayız.”

“Biraz daha bekleyelim bakalım,” dedi Nuriye suyun kenarına yaklaşarak. “Belki de arabayla geliyordu.”

“Gelmeyecek, göreceksin! Hadi dönelim.”

Rüzgâr yeniden kuvvetlenmeye başlamıştı. Vakit ilerliyordu. Kavas Mehmet çoktan ona yalan söylediğimizi fark edip krize girmiş olmalıydı. Karanlık basmadan Taksim’e dönmeliydik. Ne hayal kırıcı bir son!

Önce sesleri duyduk, bunlar belirgin Fransızca konuşmalardı, sonra loşluğun içinde, suyun kenarında iki adam şekillendi. Biri bizden uzaklaşıp, kıyı boyunca uzanan bir duvarın üstüne oturdu. Öbürü bize doğru ilerledi.

“Geldi!” dedi Nuriye heyecanla.

“Ama yalnız gelmemiş!”

“Nur-el-Nisa da öyle.”

“Öbür adam kim?”

“Ya bir casussa? Ya takip edildiyse? Yoksa niye kendini göstermek istemiyor gibi uzaklaşsın?” Zinnur yine söylenmeye başlamıştı.

“Sus. Önce varlığımızı belli edelim, bakalım ne olacak,” dedi kız kardeşi.

Karşıya geçtik. Loti öbür adama doğru bir işaret yaptı ve peşimize düştü. Yavaşladık, Şark’ta zaten kimse hızlı hareket etmez. Kuytu bir köşe bulana kadar Loti birkaç adım arkamızdan takip etti.

“Onunla önce siz konuşun,” diye Nuriye beni dürttü. “Lütfen!”

“Mösyö Loti?” diye sordum ihtiyatla.

“Evet Madam, çağırdınız ve işte buradayım. Ama siz, yani sizler demek istiyorum, büyük bir tehlikeyi göze almışsınız.”

“Sırf sizinle tanışabilme zevkine nail olabilmek için Mösyö,” diye söze girdi Zinnur.

“İnanın o zevk bana ait, benim için gerçekten büyük şeref.” Sesinde hafif bir tedirginlik baş göstermişti. “Ben...”

“Gelmeyeceksiniz diye öyle korktuk ki,” diye lafa karıştı üçüncü ses. “Kıyıda olduğunuzu fark edince çok rahatladık.”

“Kahvehane kapalıydı. Birinin bana şaka yaptığını düşündüm. Ayrıca ben bir kişi bekliyordum, karşıma üçünüz çıktınız. Ama bakıyorum, hepiniz de mükemmel Fransızca konuşuyorsunuz,” diye kekeleydi.

“Biz de sizin yalnız geleceğinizi zannediyorduk!”

“Çok özür dilerim. O gölgem gibidir. Korkacak bir şey yok.” Sesi, başına talih kuşu konduğuna inanamayan bir çocuğunki gibi yumuşak ve nazikti. “Acaba kimlerle müşerref oluyorum?”

“Hayır, Mösyö. Bunu cevaplamamız imkânsız. Ve siz de bize, ayrıldıktan sonra, her ne hal olursa olsun kimliğimizi öğrenmeye teşebbüs etmeyeceğinize dair şeref sözü vermelisiniz.”

“Söz veriyorum, Matmazel. Bu sır benimle mezara gidecek. Ama hiç değilse, yüzlerinizi görmeme müsaade eder misiniz?”

Hiçbirimizden ses çıkmadı, bunu takip eden sessizlik içinde uygunsuz bir ricada bulunduğunu anlamış olmalıydı. Bir *faux pas*. Türkçede buna *gaf* diyorlar. Özür dilemek ister gibiydi. Bu onun, istikbalde samimi olduktan sonra bile, yüzümüzü son görmek isteyişi oldu.

“İsimlerinizi bilmiyorum. Yüzlerinizi göremiyorum. Hayaletler gibisiniz. Sadece peçelerinizin altından, birbirinden ayırt edilemeyen, bastırılmış seslerinizi duyabiliyorum. Aceleciliğimi mazur görün ama, lütfen size nasıl hitap edebileceğimi söyler misiniz?”

Hepimiz koro halinde, “Nur-el-Nisa.” dedik.

Loti kızardı, sonra rengi soldu, gözleri parlıyordu. Hepsisi bu. Daha fazla söyleyecek bir şeyimiz yoktu. Hepimiz aynı anda ellerimizi ona doğru uzattık, o da trajik bir ifadeyle eğilip selam verdi.

Ayrılışımız böyle oldu. Gölgem dediği yol arkadaşı koluna girip onu bizimle aynı vapura bindirdi, ama onlar tabii erkeklerle mahsus bölümde oturdular ve Galata'ya gelmezden önce Beşiktaş'ta indiler.

Bu defa yüzer haremde sabahki gibi gülüşüp planlar yapıyorduk. Hatta peçelerimizi bile açmıştık. Bize bu kadar korunmasız yaklaşan bir adamcağızı eğlence konusu haline getirmek nezaketsizlik olacaktı. Sanki ölümcül bir suç işlemişiz gibi, neye kalkıştığımıza şaşarak, sessizliğe gömülüp kalmıştık.

Bir romancının, gerçek hayatta romanlardakine benzer bir durumla karşılaşmasına şahit olmak ne kadar heyecan vericiydi! Tarabya'da yaşanan sahne, âdeta bir romanda geçiyormuşçasına, Lotieskti. Mükemmelen, Loti'nin kendi kitaplarından bir sahne olabilirdi. Gelgelelim, biz dünyevi bir yaklaşım ve kibirli haller beklerken, Loti'nin o çekingen ve hassas tavrı sürpriz olmuştu.

Ayrılırken, tatmin olmamış bir hali vardı. Sanki rüya gördüğünü zannediyor, uyanmak istemiyor, ama yürüyüp o rüyaya dalmaya da cesaret edemiyordu. Kitaplarında kendine mal ettiği karşılaşmalar hayali olabilir miydi? Sakın *Aziyade* de bir *supercherie*, bir yutturmaca, bir şaka olmasındı ?

O akşam eve döndüğümde, Kontes'in gönderdiği *Aziyade*'yi buldum. Mumları yaktım, yorganın altına girdim, elimde kitapla büzülüp yattım.

1890'larda genç bir deniz subayı Selanik'e gelir. Bir haremın kafesleri ardında bir çift güzel göz, Aziyade, aklını başından alır. Daha sonra Konstantinopl'da devam edecek olan gizli ama ihtiraslı bir maceraya sürüklenirler. Loti ayrılıp gider. Kadın kederden ölür. Daha sonra denizci, tanınmış bir yazar olur, aşklarının hikâyesi de, yazarına şöhret ve para kazandıran *Aziyade* adında bir esere dönüşür. Ama yazarın, aşk uğruna her şeyini kaybeden bu genç kadına karşı hissettiği suçluluk duygusu ve vicdan azabı, ömrü boyunca peşini bırakmayacaktır.

Loti'nin egzotizmi belli ki artistik bir kapris değildi, sıkıntı ve

korkularının yegâne merhemi olarak varlığının duyduğu bir ihtiyaçtı. Hayal gücünün gizli kaynağı da işte burada yatıyordu. Her şeyi, sanki uyandığı rüyada sihirli bir şekilde bir görünüp kaybolmuşlar gibi resmediyordu. Tasvirlerinin, gerçek olanın karşısında teslime hazır bir havası vardı. Olmak ve görünmek fiilleri sürekli tekrarlanıyordu. Ve bunca mutluluğun, bunca büyülenişin ve ya bunca dehşetin zihninde sürekli uyanışı, insani acıların teskini bakımından Loti için bir nevi afyon, kendi ıstırabının rüya âni içinde bir hafifleme yoluuydu.

Romanın her kelimesini yutar gibi okudum, mum eriyip sönene kadar da elimden bırakamadım, sonra da, şehrin sabah yaygarası başlayıncaya kadar yatakta öylece yatıp vereceğim cevabı düşündüm.

Daha sonra oturup, öncelikle *Aziyade*'ye duyduğum derin hayranlığı ve de kendisinin sözcüklerle oynamada rakipsiz bir büyücü olduğunu ifade ettiğim daha uzun bir mektubu kaleme aldım. Sırf romanı okumuş olmak, beni şehvet ve mucize dolu bir harikalar diyarına götürmeye yetmişti. Şöyle devam ettim:

Ama artık Aziyade, olmayan bir maziye ait acı-tatlı bir rüya, Loti. Dün buluştuğunuz üç hanım ve bu şehirde yaşamakta olan kadınların pek çoğu Aziyade'den daha karmaşıklar. Bizler düşünüyoruz, soru soruyoruz. İyi, kötü, vasat, elimize ne geçerse okuyoruz. Daha incelmış ihtiyaçlarımız var. O ihtiyaçları ifade edebilmek için içimiz gidiyor.

Bir erkek ve bir yazar olarak size büyük bir saygı duymaktayız. Bu sebeple, 'kadınları' gezilerinizin latif yadigarlarından öte varlıklar olarak düşünmeniz için hissiyatımıza sesleniyoruz. Bir kadın, esirgenecek bir çocuk, ya da sadece şefkatle tatmin olacak bir sevgili olarak düşünülmemeli. Aziyade ölmüştür, ona duyduğunuz bağlılıktan ve kalbinizdeki yerinden ötürü size minnettarız ama, artık onu kollarımıza alamazsınız.

Bizler yaşıyoruz. Acaba kalplerimizde ve hayatlarımızda neler olup bittiğine dair bir ipucunuz var mı? Aşkın bizim için ne mana ifade ettiğini biliyor musunuz? Evleniyoruz ama kocalarımızı seçmekte hür değiliz. Kalplerimiz daha doğma fırsatı bula-

madan ölüyor. Tıpkı inci çiçeklerinin, sebze bahçesinde yeri olmayışı gibi. Onlar sadece süs içindir ve insanın ruhunu beslerler.

Sizin pitoresk ve romantik olanın ötesinde bir şeyi kovalamakla, daha büyük bir tatmin duygusuna kavuşacağımıza inanmıyoruz. Kalemınızı önemli bir fikrin hizmetine koşturmayla var mısınız? Bizlerin hissettiği acı, aşağılanma ve kederi hissetmek üzere kalbinizi açabilir misiniz? Biliyoruz ki, bunu yapmakla edebi prestijinizi kaybetmeyecek, aksine yepyeni bir şey keşfedeceksiniz. Belki de bir başka görüş açısının anahtarını.

*Saygılarımla,
Nur-el-Nisa*

Mektuba, ne yazacağıma dair en küçük bir fikrim olmadan başlamıştım. Kelimelerim, kalem âdeta başka bir irade tarafından yönetiliyormuşçasına, ket vurulmamış bir berraklıkla sökün etmişti. Bazen cahilce kanaatlerden cesur davranışlar doğar.

Zamanla, Müslüman kadınlar hakkındaki kanaatimin, onların kendilerini nasıl gördüğünden çok farklı olduğunu idrak ettim. Ben içinde bulundukları halle ilgili olarak, onları uzaktan seyreden bir Avrupalının görüş açısından faraziyeler yürütmekteydim.

“Bakın, üç peçeli dilsiz, üç ilham perisine dönüşmeli. Loti’yi tekrar görmeliyiz. Ona Konstantinopl’daki günlerine ait unutulmaz bir hatıra yaşatacağız,” dedim Zinnur ve Nuriye’ye. Yüksek sesle okuduğum mektubu dinlediler, sonra ikisi birden aynı anda bana sarıldılar. Sıkıntıdan, güle oynaya kendimizi içinde bulduğumuz bu durum, beklenmedik bir yola dökülüyordu.

Bayramın birinci günü.

Sabahleyin, unutmabeni, ful ve kırmızı güllerden, göğse takılacak üç renkli çiçek buketleri hazırladık, kayıgımıza da aynı çiçeklerden *fleur de lys* şeklinde bir süsleme yaptık. Fransız sembolü...

Bugün hanımlar arabalarına ve kayıklarına kurulup mukad-

des yerleri gezmeye çıkarlar, camilere duaya gidilir, mezarlıklar ziyaret edilir. Şehzade ve Beyazıt camileri arasında âdeti bir fayton resmi geçidi yaşanır, sonra da bir alay tekne onları günbatımına kadar kalabilecekleri Anadolu yakasındaki Göksu Deresi'ne götürür. Bu gelenek, Zinnur'la Nuriye'nin evden kolaylıkla çıkmalarını sağladı.

Göksu'ya erken geldik ve saat dörde kadar bekledik. Bu defa geleceğinden katiyetle emin olduğumuz halde, Loti'den eser yoktu. Kıyı boyunca ona ait bir iz aranıp kolayca dikkat çeken kayığını gözleyerek, küreğe kuvvet, derede bir aşağı bir yukarı gezindik durduk ama, Loti ortalıkta görünmüyordu. Bir Avrupalıyı ayırt etmek aslında zor değildir ama, Loti'nin değişik kostüm merakı işimizi güçleştiriyordu. Ne giyeceğini söylememiştir.

Zinnur'la Nuriye'ye, "Onu bir de çayırda, piknikçilerin arasında arayayım," deyip bir Türk hanımı gibi giyinmiş olduğumu unutarak paldır küldür kendimi kayıktan kıyıya attım.

Suyun kenarında, çınarlar ve servilerle gölgelenmiş kocaman çayır, pikniğe gelenlerle hıncahınçtı. Bohçacı kadınların etrafını oynayan ayılar sarmıştı. Ateşteki kocaman kazanlarda koçanlı mısır kaynıyordu. Göksu'nun çamurundan mamul testi, çömlek ve çiçek saksısı satan tüccar takımı çadırlarını kurmuşlardı. Rengârenk kıyafetleriyle çingene falcılar, ellerinde fasulyeleri ve yarasa kanatları, hanımlara yalvar yakar oluyorlardı.

Güneş aniden bulutların arkasına saklanmış, yaklaşmakta olan fırtınayı haber veriyordu. Gezintiye çıkmış olanlar, evdeki ziyafet sofrasına yetişmek üzere dağılmaya başlamışlardı bile. O sırada bir laterna tıngırtısı duyuldu; kalabalığı bir arada tutmak ister gibi olanca canlılığıyla ortalığa yayıldı. Rumca bir aşk şarkısıydı. *Sagapo*. Frikya makamında salınan, feryat ediyormuş gibi uzayıp giden bir erkek sesi.

Loti'yi bulmaktan vazgeçerek dere kenarına yollandım. Tam o sırada dallarını gölgelik gibi uzatmış bir erguvan ağacının altında sırtı bana dönük duran, denizci üniforması giymiş bir adam dikkatimi çekti. Sadece çenesinden aşağısını görebildim. Karşısında bir bayan beyaz bir güneş şemsiyesini çevirip döndürdü. Adam, kadının elini alıp dudaklarına götürdü. Kadın ondan hemen

uzaklaşp, arkasına bakmadan, zarif adımlarla suyun kenarına yürüdü, yüzünü güneş şemsiyesinin ardında gizlemeye devam ederek kendisini beklemekte olan kırmızı kayığa atladı.

Esrarengiz kadının Kontes Ostrorog olduğuna dair kafamda en ufak bir şüphe yoktu. Denizci üniforması giymiş adamınsa Kont olmadığından emindim. Bu Loti olmalıydı. Nasıl bir oyun oynuyordu böyle? Kafam karışmıştı.

Sessizce Zinnur’la Nuriye’nin beklemekte olduğu kayığa geri döndüm.

“Hiçbir yerde bulamadım,” dedim onlara. “Bir terslik oldu herhalde.”

“Hadi dönelim,” dedi Zinnur. “Yemeğe geç kalmak istemiyoruz.”

Olayı aklımdan çıkaramıyordum. Adam denizci kıyafeti içindeydi; sahi o Loti miydi? Yoksa Kontes’in peşinde miydi? Ama eğer öyleyse, neden bize de aynı saatte randevu versindi? Bu hiç akla uygun değildi.

Gün berbat olmuştu. İskeleye vardığımızda üç renkli çiçekler de solup gitmişti.

Masméjean'ın Notları

(22 Nisan)

Dün tam anlamıyla bir zaman kayıydı. Loti, Nur-el-Nisa ile Göksu'da buluşmak üzere sözleşmişti. Bir arabanın içinde saatlerce bekledik ama gelmediler. Bu arada *Vautour*'dan bir başka subayla, tanınmış bir hanımefendi gözüme ilişti. Bundan Loti'ye bahsetmedim ama, işi daha derinlemesine kurcalamaya karar verdim.

Bu sabah Farrère kamarama geldi, yüzü kızgınlık ve utançtan kıpkırmızıydı. Dediğine göre talihsiz bir olay vuku bulmuştu. Bir hanıma yazdığı şahsi bir mektup jurnalcilerin eline geçmişti. Bu hal hanımefendi için büyük bir utanç kaynağı ve tehlike teşkil ediyordu. Kopacak bir skandal kendisinin ve kocasının şöhretini lekeleyebilirdi. Mektubu geri alıp olayı örtbas etmek şarttı.

Vaziyeti hemen anladım. Söz konusu hanımefendiyi görmüştüm, Farrère'in dediği gibi böyle bir skandalı göze alamazdık. Derhal Loti'nin yardımına başvurdum, onun Abdülhamid'le olan dostluğunu kullanarak, bu bir gönül meselesi olduğundan, belki ricada bulunabilirdi.

Loti genç adamın davranışını tenkit etmedi. Bir an bile tereddüt geçirmedi. Farrère onun denizcilerinden biriydi, başı beladaydı ve yardıma ihtiyacı vardı. Onun bu tepkisi, Kaptan Loti'ye saygı ve sadakatimi kuvvetlendirdi, bu bağlılığım ömür boyu sürecekti.

Loti ve Farrère bilinmeyen bir adrese doğru yola çıktılar. Ben onlara refakat etmedim ama Farrère'in günlüğüne bir göz atma fırsatı buldum:

Ne kadar tuhaf bir gün! Daha önce hayatımda hiç böyle garip ve kırılgan, böyle üzüntü dolu saatler geçirmemiştim. Kelimelerle anlatılması imkânsız bir hal. Marmara'nın o bomboş uzayıp giden kumsallarından birine gittim. Bana saatler gibi gelen bir zaman müddetince koştum, koştum ve göze görünmez bir seyirci kalabalığına kederimi haykırdım. Bu olayın yakın zamanda tayin manasına geldiğini biliyorum. Ondan ve Konstantinopl'dan ayrılma düşüncesine tahammül edemiyorum.

Marie Lera'nın Günlüğü

(22 Nisan)

Bu sabah aldığım mektupta Loti, bütün öğleden sonra, çadırın öbür tarafında bir araba içinde, bizi nasıl beklediğini anlatmış. Sonunda gölgesi Masméjean'ı bizi aramaya göndermiş, bir aksilik olmasından korkmuş, başımıza bir hal geldi diye endişelenmiş.

Bizim kayıkla gelmiş olmamız, birbirimizi bulamamaktan doğan karışıklığı izah ediyordu ama, ya onun Madam Ostrorog'la buluşma sı meselesi ne olacaktı?

Derin üzüntülerimi ifade etmeme müsaade ediniz. Bana bir başka randevu lütfetme nezaketini göstereceğinizi ümit ediyorum. Dilerim rahatsız edilmeden konuşabileceğimiz, gözden uzak bir yer seçebilirsiniz.

Aynı gün Zinnurlar'a gittiğimde, merdiven başında beni, nane, kâfuru ve okalıptüs kokusu karşıladı. Zinnur başını sarmıştı ve birkaç dakikada bir inatçı öksürük nöbetlerine tutuluyordu.

"Zannederim geçen gün Tarabya'da üşüttü," diye izaha girişti Nuriye. "Adaçayı kaynatıyorum."

"Nefes alırken ağrıyor," diye mızıldandı Zinnur ve yüzünü üstüne monogramı işlenmiş bir mendile gömdü. Yüzü bir anda çizilenmişti. O da Nuriye gibi sabırsızlık içindeydi. Hal ve tavırlarına bakınca, benden bir şey sakladıklarından şüphelendim.

"Konuşuyorduk da," dedi Nuriye, "Loti ile buluşmaya devam etmemizin ancak tek bir maksadı olabilir."

"Ona yazıp, fikirlerini ve hissiyatını sadece parfüm kokulu se-

yahatnamelerle harcamadan, yüce bir davanın hizmetine sunmasını istemiştiniz,” dedi Zinnur.

“Eğer Loti’yi sesimiz olmaya, haremdaki mağdur kadın hakları savunucularının yani bizim gibilerin başında olan bu derdi anlatan bir roman kaleme almaya ikna edebilirsek, yazacaklarını biz yönlendirebiliriz.”

Acaba insan neden yazarların kendi başlarına kâfi malzeme bulamayıp başkalarının hikâyelerini yazmak isteyebileceklerini düşünür?

“Ama kim olursa olsun bir yazara ne yazacağını söylemek, ona hakaret olur.”

“Kadınlarımızın haklarına dikkat çekmek için onun şöhretinden faydalanmalıyız,” dedi Nuriye.

“Ama Loti bu meseleye alaka duymuyor ki. O her şeyi eski haliyle seviyor. Egzotik dişiliğimizin kaybolacağından, tıpkı Batılı hemcinslerimize benzeyeceğimizden endişe ediyor,” diye karşılık verdi Zinnur.

“Bu doğru. Gerçeğin katılığı onu daima itmiştir. Kitaplarına baksanıza!” diye izaha çalıştım. Onları ilgilendiren Loti’nin hayal gücünün sınırlarıydı. Acaba Loti işi romantize etmeden, güçlü bir tez ortaya koyabilir miydi?

“Zihninin nasıl çalıştığını anlayabiliyorum,” diye devam ettim. “Meftun olmak, gizli aşklar, entrikalar yaşamak, cezbedilmek, büyülenmek, hayrete düşmek ihtiyacında. Yazabilmek için bu anların yarattığı güçlü duygulara muhtaç. Ruhunun ıstırap içinde olması lazım.”

“Tamamen romantizme boğulup kalmış. Öyle değil mi?”

“Dolayısıyla o romantizmi sağlamamız, Aziyade’ye duymuş olduğu ihtirası tekrar canlandırmamız lazım.”

İsteklerinde gösterdikleri sebat beni etkiliyordu. “İyi de, o türden kadın kahramanlar, kısa ömürlü ihtiras oyuncakları nasıl yaratılır, bir fikriniz var mı?”

“Siz, Madam Lera. O kadın siz olacaksınız. Loti için bir karakter yaratacaksınız, onu çıldırtacak biri. Yaratabilmesi için onu kendinden geçirecek, adı ve yüzü olan bir karakter.”

“Ciddi olamazsı ız!”

“Siz, eğer isterseniz, kendinizin dışına çıkabiliyorsunuz, Madam Lera,” dedi Nuriye. Otoriter haliyle bu beni ilk şaşkınlığa sürükleyişi değildi. “Onu hep birlikte yaratmamız lazım tabii. Bütün olayı baştan sona kurgulamalıyız. Loti içinde bulunduğumuz durumu hayalinde canlandıramayacağına göre, bu tecrübeyi ona biz üçümüz yaşatacağız. Ve bu üçlünün arasında, romantik ilgi alanını en iyi oynayabilecek olan sizsiniz,” diyerek beni işaret etti.

“Siz Loti’nin âşık olacağı Şarklı benliğinizi oluşturabilirsiniz. Size çılgınca vurulunca, öyle bir ihtirasla yazmaya koyulacak ki, haremelerin bu ıstırap içindeki halkının, yirminci yüzyılın Müslüman kadınının kaderini değiştirecek.”

“Bu rolü neden ikinizden biri oynamıyor? Sizler çok daha uygunsunuz. Gençsiniz. Hem sonra bu sizin hayatınız. Ben bir Müslüman kadın değilim. Bir gözlemciyim sadece.”

“Ama siz onun dilini bizim asla muvaffak olamayacağımız bir derinlikle anlıyorsunuz. Bizi, bizim yapamayacağımız kadar ustaca yorumlayabilirsiniz.”

“Ayrıca siz kaçıp kurtulabilirsiniz, ama bizim için bu mümkün değil.”

Sinirli bir tavırla güldüm. “Bu esrarengiz kadının adı ne olacak peki?”

Havaya bir avuç isimler konfetisi fırlatıldı. Meryem, Meltem, Mihrinur, Lamia, Lale. Leyla!”

“Leyla! Evet! Leyla olsun.”

Zinnur isim sanki cennetten gönderilmiş gibi ellerini çırp-tı, sonra gelip yanıma oturdu. “Gecenin ruhu manasına gelir.” Şefkatle ellerimi tuttu. “Harika bir Leyla olacaksınız, Madam Lera. Lera, Leyla. Sevgili Madam Leyla. Aradaki bağlantıyı görmüyor musunuz?” Öksürüğü kesilmişti. Yüzünü bir huzur kaplamıştı.

“Leyla bizim asıl Şehrazadımız olacak,” diye devam etti Zinnur.” Ve kötü Hain Sultan’ı sevap bir yola döndürecek.”

“Biz de Konstantinopl’un üç masalcısı olacağız.”

“Veya üç kara hayaleti,” dedi Zinnur melodramatik bir edayla.

“İlham perisi olan hayaletler.”

“Ya da hayalet oluveren ilham perileri.”

Ve işte benim, yani Hortense Marie Helliard'ın, namı diğer Marie Lera'nın, namı diğer Marc Helys'in, Leyla ismini alışı böyle başladı.

Eve dönerken, yeni mektubu Loti'ye *posterestante* olarak göndermek üzere Avusturya Sefareti'ne uğradığımda, sırdaşımız Hans Hansel ofisinden çıkıp beni selamladı.

“Mektuplaşma nasıl gidiyor?” diye sordu.

Ona Nur-el-Nisa'nın, Avrupalı bir beyefendiye âşık bir Türk hanımı olduğunu söylemiştim. Bu hanım arkadaşımı ve ben de ona gizli randevularında aracı oluyordum. Ona yarım kalan buluşmaları ve bunların ayarlanması esnasında yaşanan telaşı hikâye ettim. Hans, onu ilk gördüğüm andan itibaren bana kendisini sevdiren o ölçülü samimiyetiyle, pür dikkat dinledi.

Küçük kafalı, ince uzun bir adamdı. Özellikle kulak çevresinde saç çok kısa tıraş edilmişti. Onu hafiflik, hatta şeffaflık gibi kelimelerle tarif etmek uygun olacaktı, çünkü rüzgârda uçacakmış hissi veriyordu. Alçak sesle, kelimelerine bir tembellik katan ve anlaşılmasını zorlaştıran belirgin bir aksanla konuşurdu.

“Belki de dostunuz, bahis konusu beyefendi ile buluşmak için alışılmadık bir yer seçmeli.”

“Bir tavsiyeniz var mı Herr Hansel?”

“Eyüp'teki mezarlık mesela. Nur-el-Nisa Hanım, İslam'ın böyle kutsal bir yerinde görüldüğü takdirde herkes onun ne kadar dindar olduğunu düşünecektir. Bu da ona muafiyet sağlar ve “romantik ilgi alanı”na lazım gelen gizliliği temin eder.”

“Çok enteresan.”

Sonra da, Madam Plessa'nın Cercle d'Orient'daki gecesine giderken, beni de landosuyla götürmeyi teklif etti.

Cercle d'Orient'in bahçelerinde huzur dolu bir gece. Son yağmurların ardından etraf yemyeşil ışıltıyor. Saksılar içinde palmi-

yeler sıra sıra dizilmiş, üstlerine telli fenerler asılmış. Sağda solda papağan ve ibikli papağan kafesleri sallanıyor, ipek maymunlar suni muz dallarından sarkıyorlar.

Kadının biri öbürüne, “Padişah bunları Madam Plessa’ya Yıldız’daki kendi özel hayvanat bahçesinden göndermiş,” diyerek dedikodu yapıyor.

“Neleri? Ahevet, maymunları! Sahi mi? O halde Majesteleri’nin Yıldız’da yaban kedileri, leopar ve panter beslediği, mahkûmları da yem niyetine kullandığı doğru.”

“Ne korkunç! Tubiniler’in evi Yıldız’a yakın. Madam Tubini bana anlattı, gece yarısı feryat eder gibi kükreyen bir aslanın sesiyle uyanıyormuş. Kendini eski Bizans’ta zannediyor, gladyatörlerin dövüşüyle gözünü açmayı bekliyorsun sanki, diyor.”

Zillerin birbirine vuruşu. Vurmalıların ağır gümbürtüsü. On yedinci yüzyıl Yeniçeri kostümleri giymiş, başlıklarının tepesine devede keşu tüyleri kondurulmuş bir Mehter takımı uygun adım ilerliyor. Kazan şeklindeki büyük orkestra davulları, üçgenler, hareketli bir ritimle vuruyor.

“Zannederim Avrupalılar bu akisleri çoktan unuttular.” Türklerin beraberlerinde getirdikleri müzikleri eşliğinde, güruh halinde pür hiddet Viyana kapılarına yürüyüşlerine atıfta bulunuyor. Artık bağırarak konuşmak zorundalar.

“Eğer Türkler başarsalardı, neler olurdu bir düşünün.”

“En büyük kâbusumuz gerçekleşmiş olurdu: Müslüman güruh Batı medeniyetini parça parça edip yağmalıyor. Sahiden de çok vahşi bir güruh bunlar.”

Kleopatra kılığı içinde kendimi biraz da maskara hissederek, külahımsı kavukların, Şam ipeğinden şalvarların ve tüylü sorguçların arasında avare avare dolaştım. Geçkin hanımlar ihtiraslı sultanlar veya afyonlanmış odalıklar pozunda, *tableaux vivants*, canlı tablolar meydana getirmişlerdi. Bankerler ve diplomatlar palalı Mağribî, Bedevi ve Nübyalı sipahi kılığında göbeklerini sallıyorlardı. Gözlerim tanıdık birilerini aradı. Ben gazeteciler için elzem olan bu tür sosyete toplantılarını pek sevmem. Arkamı dönünce, bir firavunla burun buruna geldim.

Adam, “Biz ikimiz birbirimizi tamamlıyoruz,” diye sohbete

girdi. Mısırlı milliyetçi Mustafa Bey'i hemen tanıdım. Birbirine uygun kostümlerimiz ortak bir zemin bulmamızı kolaylaştırmıştı. Ona Makedonya'da olan biteni sordum.

"Halka ülke dahilinde basit bir huzursuzluk olduğu söylen-di. Ama isyancılar Balkanlarda başarı kazanmışa benziyorlar. Bulgaristan, Makedonya, bütün bu takım yarın bağımsızlık diye ayağa kalkacak. Sonra ne olacak Madam?"

Sesini alçaltmıştı. İkimiz de insiyaki olarak dinleyen biri var mı diye etrafımıza bakındık.

"Şu Jön Türkler'e ne diyorsunuz? Kulağıma devamlı Enver ve Talat isimleri çalınıyor. Herkesin ağzında bu isimler. Bunlar sahi-den de saltanat için bir tehdit mi?" diye sordum.

"Maalesef öyle, Madam Lera. Şahsen ben o Enver denen adamdan nefret ediyorum. Fanatiğin biri. Abdülhamid'den de beter. Ermenilerden nefret ediyor. Zalim bir adam. Batı'nın ger-çek fanatizmi de, ona eşlik eden şiddeti de kavradığı fikrinde de-ğilim."

"Bunun manası nedir?"

"Hasta Adam'ı zayıf düşürecek çalkantıları asıl büyük güçler tahrik ediyor. İmparatorluk Balkanlarda bu aile içi çekişmelerle meşgulken, asıl tehlike Arabistan'da kıpırdanıyor."

Yeniçeri kılığındaki Farrère de bize katılmıştı, siyaha boyanmış dağınık beyaz saçları ve palabıyığı, hatlarını lüzumsuz yere vur-gulayarak ona büsbütün yabani bir görünüş kazandırmıştı. Açık seçik cümlelerle konuşuyordu. Sesinin o tonu, kimi şeyin kesin-kes doğruluğu hakkındaki o ısrarlı soruları. "Konstantinopl'un nüfusu ne kadardır? Yıldız Sarayı kaç metrekaredir?" O her şeyi, dakika, gün, sene ve asırla ölçen hali. "Ayasofya ikinci defa ne za-man inşa edilmiş?" Her cümlecik arasında gözleri dalgın dalgın kalabalığı tarıyordu. Daha ilk dakikalarda misafirleri gevşetmeyi başarmış ve mutat kurlarına başlamıştı.

Grubumuza bir tanıdık yüz daha katılmıştı. Tarabya'daki bu-luşmada beni sadece çarşafı görmüş olmasına rağmen, bir şekil-de gözümden veya sesimden tanır mı diye korkuya kapıldım.

"Madam Lera, Mösyö Masméjean'la tanışıyor muydunuz? Kendisi *Vautour*'un ikinci zâbitidir."

Masméjean hiçbir tanışıklık işareti göstermeden elini uzattı. Ben “Evet, sizi tanıyorum. Siz Loti’nin gölgesisiniz,” demek isterdim ama, onunla ilk defa karşılaşmışım gibi elimi uzattım. “Tanıştığımıza memnun oldum, Mösyö.”

Gözüme bahçenin dik merdivenlerini tırmanmakta olan Ostroroglar takıldı, ikisi de alışılmadık ölçüde ciddi görünüyordu. Leotard’ın tablosundaki Hanım Sultan’ın entarisinin kopyası, solgun gümüşü ve mavi bir kaftan giymiş olan Kontes, herkesi samimiyetle selamlayıp, parlak tebessümünden bol bol dağıttı.

“Korent seferinde Kaptan Loti’ye refakat edecek misiniz?” diye sordu Mustafa Kamel Bey Farrère’e.

“Korkarım Konstantinopl’dan yakında ayrılıyorum,” dedi Farrère. “Elbette görev süremi uzatmanın yollarını araştırdım ama Fransız makamları ricalarımı görmezden geldiler.”

“Mösyö Constans ile şahsen görüştünüz mü?” diye sordu Mustafa Bey tekrardan.

Farrère acı acı tebessüm etti: “Bu mümkün değil.”

“Ya Kumandan Loti?”

“Zaten şimdiye kadar Kumandan’dan pek çok ricada bulundum. O dahi ayrılmamın doğru olacağı kanaatinde.”

Farrère konu hakkında daha fazla konuşmak istemiyordu. Yanımızdan uzaklaştı. O sırada gözüne Ostroroglar ilişti. Ama gidip onları selamlayacağına, bahçelere doğru ilerledi.

Masméjean da onu gözlemekteydi, birden şaşkınlık içinde dönüp bana baktı. Bu bir tesadüf müydü, yoksa bir şeylerden mi şüphelenmişti? Ben hiçbir şeyin farkında değilmişim gibi, başımı öte yana çevirdim.

Bir hanım Masméjean’a, “Mösyö Loti bu akşam gelecek mi?” diye sordu.

“Maalesef. Yazılarına gömülmüş bir halde ve bir müddet cemiyet hayatından uzaklaşmak mecburiyetinde,” dedi Masméjean. “Bilirsiniz, insan yaşamakla yazmak arasında bir tercih yapmak zorundadır.”

“Bu yeni kitap ne hakkında?”

“Bunu şimdilik saklı tutuyor.”

“Hiç ipucu yakalayamadınız mı?”

Aralarındaki sohbeti fırsat bilip yanlarından uzaklaştım.

“Haremden bazı hanımlarla bir olup ihtilal kışkırtıcılığı yaptığına dair birtakım rivayetler duydum.”

“Loti’nin namına bakarsanız, böyle bir şey mümkün değil.”

“Yani kendi cinsinden olanları mı tercih ediyor demek istiyorsunuz?”

Fenerleri yakmakla meşgul olan hizmetkârlardan birine, “Kontes Ostroroggitti mi?” diye sordum. Bilmiyordu. Temiz hava almak için dışarı çıktım. Mehtap yakamozlarını suya yaymış, cami silüetlerini âdeta görünmez bir iplikle birbirine bağlamıştı. İmparator Jüstinyen’in harap sarayının suya inen merdivenlerinde, Fener’in başında, Venüs ve Seres heykelleri duruyordu. Sultan’ın yıldönümü kutlaması münasebetiyle aydınlatılmış olan donanma gemilerinin haricinde, ipek gibi bir karanlık hüküm sürüyordu.

Gaz lambasının ışığında iki karaltı, taştan balkon korkuluğuna dayanmış duruyordu. Bakışları müphemdi, vücutları arasında sarsılan, elektrikli bir boşluk vardı, belli ki bir münakaşanın tam ortasıydılar. Birbirlerine öyle dalmışlardı ki, sanki bana yasak bir inanç mabedine girmişim gibi, o an varlığımı silip yok edebilmek istedim.

Ne çare ki beni görmüşlerdi. İkisi de zoraki bir biçimde tebessüm etmeye çalışılsa da, kendilerini hapseden o donuk buluttan tamamen sıyrılamadılar. Birden zihnimde bir ışık yandı; Göksu’da Kontes’in yanındaki Loti değildi! O, Farrère’di! Tabii ya! Nasıl bu kadar saf olabilmiştim? O gür saçları nasıl fark etmemiştim? Ama doğru ya, başında denizci şapkası vardı. Birden hafızamda Boğaz’ı yüzerek geçen Farrère’e rastladığımız gün ve Kontes’in o endişeli hali canlandı. “Ben Lord Byron’dan daha iyi yüzücüyümdür.” O gün aynı zamanda Zinnur ve Nuriye ile ilk tanıştığım gündü. Sonra, Ostroroglar’ın yalısındaki yemekte de Kontes telaşlı haller sergilemişti.

Aniden karşlarına çıkınca, hiçbir şeyden haberim yokmuş gibi, aklımdan geçenler belli olmasın diye sesimi kontrol etmeye çalışarak abuk sabuk bir sohbeye giriştim.

Kontes hep susuyordu. Kont’la ayrı hayat yaşadıkları kulağıma çalınmıştı ama Kontes asla bir skandal istemezdi. Tabii koca-

sını terk etmeye niyetli değilse. Yoksa bu, perde aralarında yaşanan bir aristokrat eğlencesinden mi ibaretti?

“Oturmaz mısınız? Size retsina ikram edebilir miyim?” diye sordu Farrère.

“Çok nazıksınız ama hava biraz serin, gidip şalımı bulmam lazım,” diye bir mazeret uydurdum ve salona doğru yürüdüm.

“Kostümünüz pek hoş, Madam Lera.” Kont kıyıya doğru geliyordu. “Jeanne’i gördünüz mü?” Karısıyla dost olmama rağmen, onunla aramızda gizli bir resmiyet vardı. Hiçbir zaman hürmette kusur etmemiş ve bana hep aynı seviyedeymiş gibi davranmış olsa da, sanki o aristokrasinin gücüne henüz kafa tutulmayan başka bir çağdan geliyor gibiydi. O aileden zengin biri, bir kanun adamıydı. Benim ıskartaya çıkarmaya çalıştığım fikirlere o hâlâ derinden bağlıydı. Ona nasıl davranmam lazım geldiğini, âdet yerini bulsun kabilinden hareketlerin, etrafa karşı takınılan o suni tavrın dışına nasıl çıkabileceğimi hiç bilememiştim.

“Kontes de herkes gibi limonlukta olmalı, Zonnaro’nun yeni eserleri sergileniyor. Çok müstesna şeyler! Görmelisiniz.”

Teşekkür edip limonluğa yollandı. Koşarak Farrère’le Kontes’in yanına döndüm. “Kont sizi arıyor. Ona limonlukta olduğunuzu söyledim.”

Geldiğim gibi hızla yanlarından ayrıldım. Şalımı alıp sıvışmaya hazırlanıyordum.

“Hah, işte buradasınız,” diyerek Madam Plessa belli belirsiz ak-sayarak yaklaştı. “Hava serinledi. Bir şal ister misiniz, hayatım?”

“Çok nazıksınız ama hayır, teşekkür ederim. Biraz içeri gireceğim.”

“Kontes’i buldunuz mu?”

“Evet, buldum.”

“Ya Mösyö Farrère’i?”

Gözlerini titretişinden, bir imada bulunduğunu hissettim.

“Neden sordunuz?”

Omuzlarını silkti. “Neden dersiniz?” Sonra da kahkahalara boğuldu. “*Entre nous, bien chérie. N’est ce pas?*” Aramızda canikom, öyle değil mi?

Sevgili Loti,

Hava güzel olursa, perşembe günü Eyüp'te buluşabilir miyiz? Saat iki sularında kayıkla geleceğiz, camiye giden mermer döşeli yolun tam sonunda, suyun kenarındaki basamaklarda... Fes giyiniz ve bizi avluda bekleyiniz. Camiye bir girip çıkacağız. Çıktığımızı görünce Ölüler Diyarı'na doğru yürümeye başlayınız ve rahat konuşabileceğimiz bir yer bakınız. Biz arkanızdan geleceğiz. Adınız Sefa Bey olacak, bizler de üç hanımınız olacağız.

Nur-el-Nisa

Geceleri garip ışıkların parlayıp söndüğü, üstü bulutlarla kaplı Ölüler Diyarı'nı uzaktan birçok defa görmüştüm ama, bu mezarlar ve mucizeler bahçesine ilk gelişimdi. Loti ile buluştuğumuzda beklenmedik bir aksilik çıkmasın diye "kostümlü prova" amacıyla burada bulunuyorduk.

Nuriye ve Zinnur, beni, din ulusu Eyüp Ensari'nin ismiyle anılan camiye çevreleyen zarif demir kafesli, sağlam parmaklıktan içeri aldılar.

"Hazreti Eyüp, Peygamber'in sancaktarıydı, tam burada şehit olmuş."

Şehitlik, yani insanın Tanrıya hizmet için canını vermesi, bana yabancı bir kavramdı. Nasıl bir Tanrı kendi yarattığı insanlara böyle bir kader sunardı?

"Bu sebeple, yıllar sonra Türkler Bizans'ı fethedince, burada yapılan ilk camiye onun adı verildi."

"İçeri girebilir miyiz?"

Birbirlerine baktılar. "Kâfirler bu camiden içeri adım atamaz," dedi Zinnur.

"Ancak Müminler girebilir."

"Ama ben Sultanahmet'e ve Ayasofya'ya girdim. Başımı örttüğüm müddetçe kimsenin bir itirazı olmadı."

"Fakat burası Eyüp. Burada Peygamberimiz'in mukaddes emanetleri saklanıyor! Yüzyıllardır Padişahlarımız burada kılıç kuşanıyor. Kâfirler giremez."

Dini meseleler bahis konusu olduğunda, Zinnur'la Nuriye'nin değişmez vicdani tereddütleri vardı. Ne kadar ileri fikirli görüşürlerse görünsünler, ruhlarına kök salmış birtakım batıl inançlar, birtakım çekişmeler mevcuttu. Kem göze, her tür bedduaya inanırlardı. Ama gene de kâfir olarak nitelenmiş olmaktan rahatsız oldum, çünkü zaman içinde hepimizin bir olduğuna inanır olmuştum.

Caminin etrafında yuva yapmış beyaz leylekler gaga vurarak, dua edenler arasında geziniyorlardı. Pantolon paçalarını kıvrırmış, belden yukarısı çıplak bir adam avucunu kepçelemiş, mermer çeşmeden su alıyordu. Ağzını çalkaladı, suyu çekip sonra da sümkürerek burnunu temizledi. Bir avuç daha alıp yüzünü, sonra da kollarını yıkadı. Islak elleriyle başını sıvazlayıp arkasından ayaklarına, bileğe kadar su döktü, bir şeyler mırıldandı.

"Allah'ın Peygamberini böyle abdest alırken gördüm," diye tercüme etti Zinnur gözlerini yarı çıplak erkek vücudundan ayırmadan. "Göğsündeki o kıllarla hayvan gibi. Ne kadar da çirkin!"

Nuriye, "Çok çirkin," diyerek beni bitişik avludan uzaklaştırmaya çalışırken gözümüze harıl harıl bir şeyi kesip biçen üç adam ilişti, her yerde kocaman kan gölleri vardı. Kısacık bir an, hayvanın bacaklarının aşağı sallanarak duruşu yüzünden, insan doğuruyorlarmış gibi bir manzara meydana geldi. Gördüğümüz, sanki Hieronymus Bosch veya Bruegel'den bir sahne, yaşamının tabiatında var olan o vahşi garabetin şaşaasını apaçık gösteren ilkel bir görüntüydü.

"Esirgenme, minnet ve mucizeler için kurban kesiyorlar," diye izah etti Nuriye, sanki düşüncelerimi okuyup savunma ihtiyacı duymuş gibi. "Kurban etmedin mi, hiçbir şeyden hayır gelmez. Hiçbir şeyden."

Parke taşları kırılmış ara yollardan devam ettik. Gelişigüzel dağınık duran taşlar, sarık veya çiçek şeklinde elle yontulmuş, Arapça yazıyla süslü sonsuz bir mezar taşı ormanına açıldı. Taşların bazıları eğilmiş, sevgililer gibi birbirlerine sokulmuştu. Bazıları yere devrilmiş, üstlerini otlar bürümüşü.

"Çiçekli süsler kadınların, sarıklar da erkeklerin." Ölümde bile erkek bir yörünge, kadınsa bir resim kalıbıydı.

“Her zaman hazır ve nazır olan Allahım. Bu dünyanın bahçesine vasıl oldum ama hiç şefkat bulamadım,” diye okudu Zinnur kitabelerden birini. Taş tam o noktada kırıldığından, kelimelerin geri kalanı okunmuyordu. Çoktan toprak olmuş bir kadın şimdi çıkagelip şefkat istiyormuş gibi, nasıl da tuhaf bir sevgi uyan-dırıvermişti.

Muhteşem bir dekindi. Loti’yle bu mezar taşı ormanında buluşma fikri, aşk macerasını süslemek ve bir roman sahnesi kurmak bakımından mükemmeldi. Ölüler Diyarı’nda Loti ve kendilerini ölümsüzleştirmesi için ona yalvaran üç genç Türk hanımı. Aziyade’nin ruhunu davet için mükemmel, onun yeniden vücut bulması için pek uygun. Sahiden de en doğrusu, ruha, onun ilham perisinin uyuduğu yerde dirilik kazandırmak olacaktı.

Burası dünyanın sonu, Haliç’in son kıvrımı. Daha ötesi yok, hiçbir yere çıkmıyor. Kıydan da daha ötesine yol yok, her şey burada son buluyor; denizin kolu ve şehrin hengâmesi.

İhtiyar usul usul kürek çekerken kendi kendine şarkı mırıldanıyor, Orfeus gibi küreklerin temposuna sesiyle kumanda ediyordu. Kayığımız bir fes fabrikası, baruthane ve çöplük tepelerine doğru genişlemiş bakımsız bir sefalet bölgesi arasında, durgun ve cam gibi suyu yararken, üçümüz sanki bir sessizlik anlaşması imzalamış gibi çıt çıkarmadan oturuyorduk. Sonra harap konakların ahşap duvarları başladı. Kırılıp dökülmüş, kemerlere oyulmuş o şairane isimler neredeyse okunmaz olmuştu: *Cennet Yolu; Bülbül Kuyusu; Altın Hurilerin Yedi Çeşmesi.*

Loti’yle sadece bir defa buluşmuştuk. Ama bağlantımızın temeli olan mektuplar, gizliliğin yarattığı heyecan, aramızda ebedi bir dayanışmanın taahhüdü olmuştu. Tekrar buluşmak üzere olduğumuz bu adamla her birimiz kendimize göre ayrı bir bağ kurmuştuk. Her birimiz, buluşmayı sadece kendisinin yaşayacağını hayal ediyordu. Ama ortak gayemiz sebebiyle de, sanki tek vücut-muşuz gibi davranıyorduk.

Mermer döşeli yol, sabah yağan yağmur yüzünden ıslak. Nu-

riye hemen fırlayıp Eyüp Camii'nin etrafındaki parmaklığa koşmuş, birkaç saniye geçmeden, gelmemiz için bize el etmişti. Siyah istanbulin ve siyah fes giymiş, parmakları arasında doksan dokuzluk kehribar tespih çeken, Fransız züppesinden dönme meçhul Bey, leylekleri yemlemekteydi.

Kat kat kumaşın altında tanınmaz halde yanından geçerken Zinnur, mendilini düşürüp onu dalgınlığından kurtardı. Caminin girişinde ayakkabılarımızı çıkarıp dar merdivenden yukarı, arı kovanı şekilli kafeslerle korunmuş kadınlar bölümüne çıktık. Ben, kızlar ne yaparsa aynını taklit ediyordum. Bana yasak olan bu mukaddes yere girmeme izin vermiş olmanın ciddi sonuçlarını tamamen unutmuşu benziyorlardı. Bir an için, sabitleşen bir an müddetince, o aramızdaki bağın tesiri altında kaldılar. Hâlâ tek vücuttuk: Nur-el-Nisa. Ama o kaçınılmaz yabancılaşmaya mağlup olunca, bir kâfiri İslam'ın mukaddes mabedine getirmiş olmaktan duydukları dine hürmetsizlik duygusu yakalarına yapıştırdı.

Büyük kubbenin altında yüzlerce erkek, diz çöküp, müminlerce bahşedilen kıymetli halılardan meydana gelen bir yamalı bohça üstünde secdeye varıyorlardı. Allahü Ekber. Allahü Ekber. Allahü Ekber. Mihraptan, Allah'ın bütün isimlerini tekrarlayan Başımam'ın sesi yükseldi. İsimler doksan dokuz taneydi, tespihlerde de aynı sayıda boncuk çekilirdi. Her Allahü Ekber'i dua, diz çöküş ve secde takip etti. Allah büyüktür. Muhammed onun Resûlü'dür.

Allah ve Halife, dünyanın en asil toplulukları arasında sayılan, vatanları tehlide, veya İslam ve İman tehlikeye maruz kaldığında savaş alanında korkunç bir kuvvetle yüce kahramanlıklar gösteren, dininde ibadetinde bu şefkatli ve sadık insanları her daim korusun ve esirgesin. Amin.

Üst kattaki kafesli paravanların ardında, aşağıda oturan, diz çöken, eğilen, secde eden erkeklerin bölümlenmiş vücut gölgeleri kıpırdıyordu. Şiddetli bir tabiat kuvveti gibi hep birden ayağa kalkıp güneye, Mekke'ye döndüklerinde, o titreyişi hissedebiliyordum. Onlar, Burç işaretlerinin kocaman gümüş gökkuşakları gi-

bi üst üste keşiştiği baş döndürücü mesafelerde, Peygamber'in binip gül renkli semalarda dolaştığı kadın başlı kanatlı atı, Elborak'ı görmüşlerdi.

Kadınlar bir duvar meydana getirip duaya durmaya hazırlandılar. Gruptan yavaşça ayrıldım. Devam etmek saygısızlık olurdu. Beni gören bir İmam yaklaşıp anlamadığım Türkçe bir şeyler söyledi.

"Hanım dilsiz. Buraya bir mucize için dua etmeye geldik," diye derhal araya girdi Nuriye. İmam şüpheli bir ifadeyle, sonra da bir el hareketiyle uzaklaştı. *Hadi git! Git!*

Erkekler namazı bitirmeden üçümüz yan merdivenlerden dışarı süzüldük. Biz çıkarken aynı imam durmuş bizi gözlüyordu.

"Ona ne dediniz?"

"Dilsiz olduğunuzu ve buraya Peygamber'e bir mucize için yalvarmaya geldiğimizi söyledim. Mükemmeldiniz. O kadar şaşırmış görünüyordunuz ki, konuşamadığınıza inandı."

Hâlâ çınarların altında aynı yerde oturmakta olan Loti, kapıya asılı kara perdenin arkasından çıktığımızı gördü. Cep saatine göz attı, ayağa kalktı ve Ölüler Diyarı'na doğru yürümeye başladı. Bizler de itaatte kusur etmeyen Müslüman eşler gibi on adım gerisinden, mızrak şekilli servilerin altında, bakımsızlıktan üstlelerini dikenler ve pisi pisi otları bürümüş türbeler arasından kıvrılarak onu takip ettik.

Tepeye varıp İstanbul panoramasına karşı durduğumuzda, zaman sanki yolundan çıkıp başka mecralara sapmış gibiydi. Olayın sahnelenişi öyle mükemmeldi ki! İşte ben, tepeden tırnağa örtülü olarak orada, dünyanın tepesinde, mukaddes Eyüp mın-tıkasında, zamanın donakalmış sıfatlarıyla çevrili, genç bir Türk hanımı kılığında, büyük yazar Pierre Loti'nin karşısında durmaktaydım! Hilalle zambağın dansına şahit oluyordum. Gerçek hayatta böyle şeyler olmaz dedim kendi kendime. Hafıza, İlham Perilerinin anası, böyle dakikaları saklı tutar.

Loti daha sonra bizi klasik bir koroya benzetecekti, süzülerek tek bir kaynaktan toplanıp sonra huniden tekrar dışarı dökülen üç ses. Rüzgârda uçuşup duran çarşaflarımız Loti'ye ağıt gibi gelen tek bir kara kütle meydana getirmişti. Yüzlerimizi açmak isteme-

yişimize, Nur-el-Nisa dediğimiz tek bir ismi kullanmamıza saygı duyduğunu, ama öğrendiği takdirde gizli tutacağına yemin ederek, gerçek isimlerimizi bilmeyi çok arzu ettiğini söyledi.

“Uydurmak mecburiyetinde olsanız bile, bana kullanabileceğim üç isim verseniz....”

“O halde benim ismim Zeynep,” dedi Zinnur.

“Benimki de Melek,” diye ilave etti Nuriye. “Biz ikimiz kardeşiz.”

“Ya siz, Madam?”

“Ben de kuzinleri Leyla,”

“Zeynep, Melek, Leyla,” diye tekrarladı. “Zeynep, Melek, Leyla.” İsimleri âdeta şarkı gibi söylüyordu. “Zeynep, Melek, Leyla. Evet, şimdi oldu.”

Küçük bir defter çıkarıp böcek izine benzer, zor okunan incecik bir yazıyla isimlerimizi not etti. O miniskül harflerden belli bir mahcubiyet, rahatsız ediyor olmaktan çekinme, bir de yok olma arzusu yayılıverdi.

Nihayet, Loti sözü son yazdığım mektuba getirdi. “Benden ne yapmamı istiyorsunuz?” diye sordu.

“Sizi yakından tanımak istiyoruz Mösyö Loti, sizin de bizi tanımanızı. Hayatlarımızı size açmak, mutluluklarımızı ve hayal kırıklıklarımızı paylaşmak... Bu son söylediğim bilhassa önemli,” diye cevap verdim.

“Dostluğunuza, şefkatinize, anlayışınıza talibiz, belki böylece hüznümüzü dış dünyayla paylaşmak mümkün olabilir. Bizler kafalı ve eğitilmiş genç kadınlar olarak cemiyete faydalı olabileceken, yirminci yüzyılın haremlerinde tutsağız. Sizin kitabınız bize hürriyetimizi kazandırabilir,” diye açıkladı Nuriye otoriter bir tavırla.

Loti’nin yüzü kıpkırmızı oldu. İtiraz eder gibi ellerini kaldırdı. “Hanımlar, hanımlar. Benden istediğinizi yapabilmem hiç mümkün değil.” Darılmış gibi, daha doğrusu ne yapacağını şaşırmış gibi başını öte yana çevirdi. “Ben buraya siyasete bulaşmaya değil, Şarklı olmaya, *keyfetmeye*, şehrin ruhuna ağıtlar yazmaya geldim. Gazeteci değilim; biliyorsunuz ben hissi romanlar yazarım. Dünyayı gözleyip yeniden yaratma şeklim bu değil. Ne kadar me-

rak uyandırıcı olursa olsun, ben başkalarının sözlerini değil, sadece kendi kitaplarımı yazabilirim.”

“Bunun farkındayız Mösyö Loti, bu sebeple size ilham verme sorumluluğunu biz üstümüze alıyoruz. İhtiyacınız olan romantik aşkı size biz yaratacağız. Size en gizli sırlarımızı açacağız,” diye ilave ettim ben de.

“Başkalarına ait masalları yazmak beni ilgilendirmiyor, Madam. Benim kendi hikâyelerim, birkaç ömür boyu bana yeter.”

“Elbette. Ama bu size bizim bir hediyemiz olacak. Ruhumuzdan doğan bir hediye. Bu *sizin* hikâyenize dönüşecek. Anlamıyor musunuz?”

“Birçok ressamınız ve yazarınız haremeleri hayal edip durmuşlar Mösyö Loti, ama hiçbirisi gerçek bir haremın içine girmeye muvaffak olamamış. Bizim gibi, siz de bunun yasak olduğunu biliyorsunuz. Ama şu sanatçılar, estetik hayal gücünün meyveleriyle aklımızı çelmiş durumdalar. Ailenin en yakınları dışında hiçbir erkeğin hareme girmesine izin verilmez. Haremde yabancı bir erkeğin varlığı ise düşünülemez. Ama biz bu şartı bozacağız.”

“Bizim gizli dünyamıza kısaca göz atmanızı sağlayabiliriz, böylece siz de haremi gerçeğine uygun olarak anlatabilirsiniz.”

“Düşünün, binlerce Müslüman kadın size ebediyen minnet duyacak.”

Ter, yüzündeki allığın akmasına neden oluyordu. Loti mendiliyle yüzünü kuruladı. Kafasının nasıl karışmış olduğunu hissettim. “Ben maziye seven bir adamım,” dedi yalvarır gibi. “Acıyınız bana, genç hanımlar.”

“Zamanı tersine çeviremezsiniz, Mösyö Loti. Önemli olan, dünyayı harekete geçirmek, bizim gibi kadınların maziyle istikbal arasındaki geçişte kurbanlar olduğunu hatırlamak,” diye devam ettim.

Başını mütevazı bir tavırla, rica eder gibi salladı, sanki bu mutsuz adamla boşuna eğlenmeyin der gibiydi, ama sonra soran gözlerle âdeta akıl ister gibi bana baktı. Ben de tevazuyla gözlerimi yere indirdim. Böyle bir anda Leyla’ya bu hareketi yakıştırmıştım. Karşımda solgun yüzü allıkla renklendirilmiş, saç ve bıyığı kuzguni siyaha boyalı, boylu görünmek için yüksek tabanlı ayak-

kabılar giymiş, gözleri ona acıklı bir ifade veren sürmeyle çevrelenmiş, ufak tefek bir adam duruyordu. İnce ama yapılı vücudunu gülünç bir biçimde saran tiyatrovârî siyah pelerini, onu yaşlanmaktan ve ruhuna hapsettiği şeylerin fani olmasından dehşetli korkan, yetişkin bir adamın marifetlerine sahip, küçük bir çocuğa çevirmişti. Ama gözleri evrensel bir göle doğru derinleşen bir kuyuydu.

İtiraf ediyorum; ben de Mösyö Contans da dahil, tıpkı diğerleri gibi, Loti'nin yapmacık hallerini alaya almıştım ama, insanın kendi küçüklüğünü ve kendi eksikliklerini gizlemeye yarayan o bencil hükümlerin ağırlığı altında onun karşısında dururken, hislerim şefkate, affedişe, hatta karşımdaki adamın örtündüğü o suniliğe karşı bir acımaya döndü. Kendi latifliklerini kara çarşaflara sarmış iki hanım da aynı durumda sayılmazlar mıydı? Bir an her şeyi apaçık gördüm.

Ben aksine, çarşafın ardında bir özgürlük buluyor, kendi sesimle şarkı söylememe imkân verecek bir kurtuluş hissediyordum. Kimse beni tanıyamazdı. Kimse bir şey bekleyemezdi. Kendimi yeniden yaratabilirdim.

O sırada kaldırım taşları üstünde bir hareketlenme oldu, konuşmalar, ayak sesleri duyuldu. Dönemeçte bir fes göründü, adamın biri el kol sallıyordu. *Tehlike yaklaşıyor*. Dar yolun aşağısında nöbet tutan Masméjean bizi ikaz etmek için koşmuştu. Adamcağız nefes nefeseydi. Tepeye tırmanmakta olan bir grup askeri işaret etti. Çarşafli üç kadının ölmüşlere dua etmek yerine bir adamla konuşmaları, dikkatlerini çekmiş olmalıydı. Mücrimlere etraflarına saygıyı hatırlatmak için hücumla geçmişlerdi.

Biz paldır küldür başka yoldan aşağı inerken Loti bir anda toz oldu. Askerler tepeye varmışlardı. Kovalamaca, aradaki güvenli mesafe kapanmadan, kıyıda iskeleye bağlı kayığımıza ulaşana kadar sürdü. Neyse ki kayıkımız sadakatle dönüşümüzü bekliyordu. Askerler aralarına yeni katılanlarla birlikte, bizi kıyı boyunca kovalamaya devam ettiler.

Biri, "İşte oradalar," diye bağırdı ve kayığımızı işaret etti. "Kafirler! Ölümlere hakaret ettiler!"

"Fahişeler!"

“Orospu.”

“Bunlar ya Rum ya Ermeni.”

“Türk mezarlığında ne işleri varmış yahu?”

“Biz ölülerimize sizin o örümcek kafanızın alabileceğinden çok daha saygılıyız!” diye Türkçe bağırarak karşılık verdi Zinnur.

Askerler yine hareketlendi. Nuriye başımıza dert açmasından tedirgin, Zinnur’a susmasını söyledi. Neyse ki, kıydan askerlerin bizi takip edemeyecekleri kadar uzaklaşmıştık.

İleride, kendi cafcacı kayığına kurulmuş olan Loti gözüme ilişti. Huzursuz oldum.

Ondan teklifimize bir cevap alamamıştık.

Masméjean'ın Notları

A rtık kafamda pek kuşku kalmadı; Madam Plessa'nın davetinde tanıştığım Marie Lera, Loti'nin üç hayaletinden biri. Bugün gözlerine yakından bakınca emin oldum. O, Leyla! Gözler bana asla ihanet etmez, işimi seçme sebeplerinden biri de bu. Ben istihbaratçıyım ama türüm başka. Hayatımı insanları gözlemeye, onların karakterini incelemeye adadım. Ben hayat hikâyeleri yazarım ama, konularım, onların hayatlarını deşerek zanaatıma sadık kalabildiğimi asla bilmez.

Hayaletleri tanıdığıma işaret edecek hiçbir harekette bulunmadım, aksi halde sırrı asla çözemem. Ama Fransız Sarayı'nın arşivlerinde ve kütüphanelerinde Marie Lera hakkında araştırma yapmaya başladım. Kadının hayatına dair fazla bir bilgi yok, sanki hiç yaşamamış gibi. Tabii yazar olarak kullandığı malum *nom de plum* Marc Helys'ten başka takma adlar kullanıyorsa onu bilemem. Aslına bakarsanız onun Jean Janin ya da bazen Helios takma adlarıyla imzaladığı bazı makalelerine rastladım. Helios. Helys. Kızlık adı Helliard, aynı kök üstüne çeşitlemeler.

Nüfus sayımı kayıtlarına göre, Marie Lera, Hortense-Marie Helliard adıyla, 2 Haziran 1864'te, Fransa'nın Atlantik kıyısındaki önemli ticaret limanlarından biri olan St. Nazaire'de doğmuş. Babası François Helliard, Transatlantik Genel Şirketi kapitanlarından olup Lejyon Donör nişanıyla taltif edilmiş. Annesi Marie Philomène Laborde, Blois piskoposu Charles-Honoré Laborde'un yeğeni.

Marie epeyce korunmalı bir çocukluk yaşamış. Ne doğduğu

liman kenti St Nazaire'in dışına çıkmış, ne de kadın için marifet sayılmayan okuma dışında, faydalı bir kabiliyet geliştirmiş. Ama doğuştan lisan kulağı varmış.

Marie Lera, 10 Ağustos 1886'da, Carlos Americo Lera Macias'la (doğumu 5 Kasım 1855, Havana, ölümü 1926, St. Nazaire) evlenmiş. O tarihte Carlos Americo 31 yaşında, Marie'den dokuz yaş büyük, dört oğlan babası dul bir adammış. Fransa ile Havana, Vera Cruz ve Orta Amerika'nın çeşitli bölgeleri arasındaki deniz ticaretinin merkezi olan St Nazaire'de son Meksika konsolosuymuş. Sırasıyla Meksika, Guatemala, Nikaragua, Kosta Rika, Manila, Çin, Japonya ve Rusya büyükelçiliği görevlerinde bulunmuş.

5 Kasım 1888'de Marie Lera doğum yapmış. Babalarıyla aynı günde doğan ikiz kızlardan biri doğum esnasında ölmüş. Marie, diğerine Marguerite adını vermiş. Marie ve Carlos yedi yıllık bir evliliğin ardından 1893'te ayrılmışlar. Marie o tarihte yirmi yedi yaşındaymış. Marguerite ise beş yaşında bile yokmuş.

Bilenler bu noktada sona eriyor. Marie'nin kocasını ve kızını neden terk ettiğine dair hiçbir ipucu yok. Ayrıca bir ev kadını durumundayken nasıl olup da mucizevi bir şekilde, milletlerarası bir gazeteci kimliğine geçtiği de bilinmiyor. Eğer Türkiye'ye ilk defa 1902'de geldiyse, bu gezi Carlos Americo'dan ayrılmasından neredeyse on yıl sonrası. Bu zaman zarfında nerede yaşadı, nelerle meşguldü? Hiçbir ipucu yok. Hayatını başka bir kimlik altında sürdürmüş olması mümkün mü?

Peki, ya Marc Helys? Müstear ad edinmek o kadar alışılmadık bir durum değil, özellikle kadın yazarların takma isim olarak erkek ismi kullanmaları. Yazarların çoğu özel hayatlarını mesleki hayatlarından ayırma ihtiyacı duyarlar. Avrupa'da, kadınlık erkeğin birbirlerinin kıyafetlerini giymeleri de alışılmadık bir durum değil, karşı cins gibi giyinmek zamanımızda moda. Cinsler, aralarındaki farklılıkları koruyacaklarına, belirsiz ve muğlak cinsellikle sonlanan bir benzerlikler alt metni yaratmışa benziyorlar.

Loti mesela. Doğumu, Julien-Marie Viaud. "Loti", delikanlılık çağında aşırı mahcup oluşuna yapılan bir atıfmış. Utangaçlığı yüzünden arkadaşları ona, gözden uzakta kızarmayı seven nadir bir

çiçeğin adı olan “Le Loti” adını vermişler. Ama Loti’ye göre bu isim ona Tahiti’nin ruhunu hatırlatıyordu, Güney Denizlerinin sükûnetini ve ona Loti adını veren Tahitili bir kızın çiçeksi etinin tadına varmış olduğunu...

Loti gibi Lera da Atlantik kıyısının malı; Rochefort ve St Nazaire’in, aynı uğrak limanlarının, aynı rüzgârların, aynı çürümüş plankton kokusunun, istiridye yataklarının ve *menhir* denen o esrarengiz Neolitik taşların ürünü. Loti, Lera’ya babasını hatırlatan bir kişi; gemisi uzak limanlara doğru demir alırken koyu renk üniforması içinde el sallayarak onu bırakıp giden bir deniz adamı, dönüşte gittiği yerlerden tuhaf şeyler –bir kaplan başı, balina omurgası, köpekbalığı dişi, kuruyup ufalmış bir yerli kafası– ve içlerindeki sırları taşıyıp getiren bir baba. Marie onun Paskalya Adası’nda anıt kafaların yanında, çıplak memeli esmer kadınlarla, fillere binmiş adamlarla birlikte çekilmiş fotoğraflarını saklardı belki. Babası denize çıkarken, mutlaka “Ben de geleyim mi?” diye sormuş olmalı.

Hayal gücüm çok çalışır, henüz bilmediklerimi şimdiden yorumlamaya başladım bile. Başından beri, Loti’nin üç hayaletten ilk mektubu alışından bu yana bir çeşit *entrikadan* kuşkulanıp durdum. Geriye şu soru kalıyor: Marie Lera niçin Türk kadını kılığına girdi ve diğer iki kadın kim? Gerçekte Loti’den istedikleri ne?

Marie Lera’nın gelmişini geçmişini biraz öğrendim ya, şimdi bunları Loti’ye anlatıp anlatmama konusunda büyük bir müşkül içindeyim. Söylesem, tabiat kanununa karşı gelmek gibi olacak, çünkü Loti ile hayaletler arasında kendiliğinden bir şeyler geliyor ve müdahale edilmemesi lazım. Bırakmalı, her şey olacağına varsın.

Öte yandan, Loti benim yakın bir dostum. Öğrenecek olursa, her şeyi bilip de tek kelime etmemiş olmamı acaba affeder mi?

Marie Lera'nın Günlüğü

E peydir Loti'yi görmemiş olsak da mektuplaşmamız bütün hızıyla devam ediyor. Kaderin işine bakın ki, Şark kadını-nı bir Batılı erkeğe tanıtmak benim gibi bir Fransız kadınına düştü! Sanki kelimelerden, zihnin dilinden ve de entelektüel marifetlerin yükünden yoksun olan Aziyade'yle tezat yaratmak ister gibi... İlk başta, Loti özellikle bu paradokstan rahatsız olmuş olmalı. Yerli kadını, o vahşi masumu, ona bildik gelen ama “hılal ruhlu bir kadını”, karmaşık ve muğlak fikirlerle yüklenmiş bir Avrupalı kadın uğruna kurban etmek istemiyordu. Evet, bu metafor, bir yazar olarak onu tahrik ediyordu.

Kendini vekâlet ettiği Türk erkeğinin yerine koyup her şeyi onun gözünden görebilirdi. Pek çok erkekte olduğu gibi, aynı anda birden fazla kadına sahip olma rüyasının gerçekleştiğini ona gösterecek yegâne şey, gözleriydi. Beni asıl şaşırtan onun sıcak, çekingen, derinlerden geliyormuş gibi bir iç yankısı olan sesiydi. Ağzından çıkan her kelimede, içimde hassas bir yerlere dokunan, ısrarlı bir tını vardı.

Araştırmak, görmek, kayıt düşmek, sonradan hatırlamama yarayacak ipuçları edinmek için her zaman büyük bir istek duyarım. Daima taşı toprağı benimkinden değişik, meçhul, yalnız yerler aranırdım. Çocukluğum, hayali oyun arkadaşlarıyla hıncahınc doluydu. Yetişkinliğimde ise bir erkeğin ismini aldım. Bundan sadece mesleki bir fayda sağlamakla kalmayıp, bu fırsatı kendi sınırlarımı keşfetmek için de kullandım. Şimdi de, bu yeni bir kadın karakter yaratma hevesi, âdeta genetik bir şekilde gelişi-

yor; sanki bunca yıl içinde yaşayan bir tohum varmış da, tek yapmanın gereken onun farkına varmakmış gibi.

Günlük hayatımda artık Leyla gibi giyiniyorum. Her sabah örtünüyorum, çarşafımı muntazam bir şekilde katlayıp, peçemi düzeltiyorum. Geçen gün ev sahibem sebebini sorduğunda, bir yazı için araştırma yaptığımı söyledim. Sokakta iki yana yalpa vurup çalkalanarak, ayak sürüyüp arada tökezleyerek, rahatsız iskarpinlerle, gayri muntazam taşlar üstünde yürümelerini taklit ediyorum. Ama bu yalpalama, bacaklardaki bu zafiyet felaket bir şey.

Sokakta kimsenin yabancı olmamdan şüphelendiğini zannetmiyorum, en azından bana öyle geliyor. Ama birkaç gün önce kırmızı fesli bir adam arada otuz adım kadar bir mesafe bırakarak peşime düştü. Bir ara bir Kodak deklanşörünün sesini duydum ve adımlarımı hızlandırdım.

Artık onları tanıyorum. Bazen sarkıntılık ettikleri oluyor. Adam peşime düştü, ben de kaçacak bir yol bulurum ümidiyle kendimi Pera Palas'a attım. Adam arkamdan camlı asansöre bindi. Yavaş yavaş yukarı çıkarken, sebebini bilemediğim bir tehdit hissettim. Gözlerim yere dikili, kollarım vücuduma yapışık, öylece durdum. Adam Türkçe bazı sözler söyledi, ben duymamış gibi yaptım, ama ağzının şeklinden açık saçık konuştuğu belliydi. Lobiden yükseldiğimizde biraz daha yanaştı, apaçık ortadaydık, belki de bilhassa bu yüzden yanaşmıştı. İnsiyaki olarak kendimi yana çektim. Adamın yüzünde canı acımış bir oğlan çocuğu ifadesi belirdi. Asansör ağır ağır üçüncü kata çıktı. Demir kapıyı açıp mümkün olduğu kadar çabuk kendimi dışarı attım.

Eve döndüğümde ev sahibeme hadiseyi anlattım.

"Muhtemelen adam sizi otellerde ve restoranlarda sık rastlanan fahişelerden biri zannetti. Burada kanuna uygun genelevlerle dolu koca bir sokak var."

"Her yerde kırmızı fesli adamlar görüyorum. Beni ürkütüyorlar. Kim bunlar? Bir tür dini mezhep falan mı?"

"Onlar Padişah hazretlerinin casusları. Halk onlara *jurnalci* adını takmış, herkes hakkında gizli dosya tutuyorlar. Bizi istisna kabul ettiklerini hiç sanmam."

Bazı temel tabirler dışında doğru dürüst konuşamasam da,

artık Türkçeyi anlamaya başladım. Kapalıçarşı'da kumaş bakıp, sürme ve kına alan müşterilerin sözlerine kulak misafiri oluyorum.

Pera caddesinin arka sokaklarında, o yüzü olmayan hanumlardan biri gibi, tesadüfen bir başka âleme geçiverdim; dünyanın yüzündeki gölgeler misali, katılmadan şehir hayatında var olmayı mümkün kılan bir görünmezler ülkesi. Bu garip karaltılar, şairlerin şiir düzdüğü o sabah ışıkları, huzur pınarları, güllerin küçük taç yaprakları, hilal ve parlak yıldızlar mı sahi? Gençliğimde papaz evinin arkasındaki gölgeli bahçede okuduğum, Victor Hugo'nun *Doğulular*'ındaki esir kadınlar bunlar mı?

Vücudum bile değişiyor. Leyla'nın hayatındaki bütün sıkıntıları yükledim, şimdi onun manzarasının iç tarafına gözümü dikmiş bakıyorum. Loti'ye, maceranın labirentlerinde rehberlik etmek uğruna, Leyla'yım artık. Artık bir başkası olmak için gayret göstermemeye ihtiyaç yok. Hikâyemiz bir renkler akordeonu içinde kendiliğinden ilerliyor.

Kapalıçarşı'da hepsi birbirine benzeyen küçük tezgâhlardan birinde türkuvaz renkli ipek bir ferace ile onunla aynı renkte, fil-dişi saplı, eliş bir güneş şemsiyesi beğeniyorum. Daha sonra onları prova edip aynanın karşısında poz veriyor, gözlerin lisanıyla tecrübeler yapıyorum. Gözlerimi vurgulamak için göz kapaklarına sürme çekiyorum. Sonra yarı şeffaf yaşmakla yüzümü örtüyorum. Gözlerim yüzümün geri kalanından ayrılıp tek başlarına kalıyorlar, daha önce hiç dikkatimi çekmemişler, içinde koyu kahve ve kehribar noktacıklar olan, birbirine yakın yeşil gözler, sağ göz hafifçe sola kayıyor, bunun en cazip yerim kabul edilmesine hep şaşırmışımdır. Asimetrimin, eksik, kusurlu olmaktan doğan bir cazibesi var. Gözlerim kalbimin lisanını konuşuyor. Artık yaşsızım. Artık gençlik çağını geride bırakmış bir Fransız kadını değil, beklenmedik bir başkalaşma geçirmek üzere olan biriyim.

Pera caddesi boyunca her köşe başına çökmüş çingene kadınlar, küçük torbalar içinde lavanta satıyorlar. Lavanta kokusu beni her dem cezbeder ve içimi açar.

Avusturya Sefaretine vardığımda Hans Hansel çıkmak üzereydi. Ona bir lavanta torbası verdim, kızardı. Uzun boylu, sarışın bir genç adam, Kuzey ırkın mükemmel bir örneği. Sonra, ona Loti'ye iletilmek üzere bir mektup uzattım.

"Dün Kariye'de kime rastladım dersiniz?" diye sordu bana.

"Kime?"

"Bahis konusu yazara. Hizmetkârının söylediğine göre yalnız kalıp düşünmek için oraya sık sık gidermiş."

"Öyle mi? Siz Kariye'ye ne maksatla gitmiştiniz?"

"Orası kiliselerin en güzeli. Hazreti İsa ve Meryem'in bu kadar muhteşem mozaiklerini hiçbir yerde görmemiştim."

"İtiraf edeyim ki ben orayı henüz göremedim."

"O halde elinizi çabuk tutun."

Bana Loti'den geldiğini düşündüğüm bir mektup uzattı, ama mektubun üstünde Paris pulu ve damgası vardı. Antoine Redier'nin el yazısı. Hemen açtım. Hiç beklemediğim bir haberdirdi. Ne kadar zamansız! Ne yapacaktım ben şimdi? Hikâyemizi böylesine kritik bir noktada nasıl bırakabilirdim? Ama maddi kaynaklarım hızla tükeniyordu ve durumum tehlikedeydi. Yayıncımdan gelen bu mektup beni uyandırmıştı.

Antoine'ın mektubunu Nuriye'ye uzattım. Bir nefeste okudu. "Saçma! Fransa'daki yayıncısı Madam Lera'nın derhal İsveç'e gitmesini istiyor. Seçimler'den önce!" diye açıkladı Zinnur'a.

Zinnur gözlerini silmeye başlamıştı bile. "Kitabımız ne olacak? Biz ne olacağız?"

"Burada mühim bir işiniz olduğunu söyleyin."

"Veya birkaç aylık bir mühlet talep edin."

"Loti hikâyemizi tamamlamadan, bizi terk etmeyiniz!" diye üsteledi Zinnur.

"Eğer şimdi giderseniz Loti kitabı asla bitirmeyecektir."

"Siz ikiniz bu işi devam ettirebilirsiniz, eminim."

"Siz olmadan olmaz. Bizden çok sizinle ilgileniyor. Ona ne söylemek lazım geldiğini, onun sözlerinin nasıl kullanılacağını siz biliyorsunuz."

“Bence size âşık,” dedi Nuriye alaylı bir tavırla.

“O ancak âşık olunca yazabilir.”

“Saçmalamayın. Hiçbirimizi ayırmıyor. Yani demek istiyorum ki, o hepimizi hâlâ tek bir kişi gibi görüyor.”

“Artık öyle değil. Ona üç isim verdik, üçü de çoktan kahramanlarının adı olmuştur mutlaka.”

“Yok, değiştirmesi lazım.”

İkisi de roman bitene kadar ondan benim sorumlu olduğumu düşünüyorlardı. Ayrıca benim gibi bir kadının niçin çalışmak mecburiyetinde olduğunu akılları almıyordu. Azad olmanın tehlikelerinden biri miydi bu? Niye akrabalarımın biri bana bakmıyordu? Ne tuhaftır ki bir sene geçmeden, kendileri de benzer bir sıkıntı, belki de daha beterini yaşayacaklardı.

“Bir kadının kendi kazandığıyla geçinmesi felaket bir şey,” diye ürperdi Zinnur.

“Mücevherlerimizi satıp size yardım edebiliriz.”

Sadece hayatımı kazanmak için değil, ama aynı zamanda işim bana bir yaşama sebebi bahsettiği için çalıştığımı nasıl izah edebildim? İlerde tercüme yapmak ve popüler gazetelere makaleler yazmaktan öte gayelerim vardı. Bir gün roman yazmayı ümit ediyordum.

“Bu arada sık sık birbirimize yazarız. Kitabı böyle bitiririz.”

Öğleden sonra geri kalan zamanımızı Loti ile son randevumuzu planlamakla geçirdik. Loti’ye, yaz için İzmir’e gideceğimizi söyleyeceğiz. Ben mektuplarımı İzmir’deki bir dosta postalayacağım, o da İzmir damgasıyla Loti’ye iletecek. Tehlikeli yansımaları olabilecek uzun ve karışık bir süreç. Bazı boş kâğıtlara ve kartpostallara Leyla’nın imzasını attım. Nuriye ve Zinnur ileride bunları hepimiz aynı sayfaya yazmışız gibi Loti’ye gönderecekler.

Kızların ince detaylar konusundaki inanılmaz kabiliyetleri beni hâlâ şaşırtıyor. Entrikayı sadece düşünmek bile onları canlandırıyor.

“Ben Avrupalı bir kadın olsam, Sherlock Holmes gibi bir dedektif olmak isterdim,” dedi Zinnur.

“Ben istemem,” dedi Nuriye.

“Ya sen ne olmak isterdin Nuriye?

“Kendi modaevimi, kendi terzihanemi açmak isterdim,” diye güldü Nuriye.

“İnşallah.” dedim ben de. “İnşallah, bir gün açarsın.”

14 Mayıs 1905

“Sultanahmet’te Firuz Ağa Camii’nin avlusundan girin; caminin girişi, tramvay geçen geniş, ağaçlıklı bir caddeye açılır. Tam karşınızda büyük bir ev göreceksiniz. Parmaklığın çevresini dolaşın. Büyük evin arkasında beyaz boyalı küçük bir ev var. Gelin. Kapıya üç defa vurun...”

Zeynep, Melek ve Leyla

Sokağın çatlamış taşları arasından gelişi güzel ot öbekleri, hardal otu, devedikeni ve kırmızı gelincikler fışkırmıştı. Büyük çeşmeden taşan suyun meydana getirdiği dereciklerde, çocuklar kâğıttan kayıklarını yüzdürüyorlardı. Süleyma beyaz evinin önünde durmuş, sinirle ellerini ovuşturuyordu.

Çökecek gibi duran merdivenden, altıgen sehpa ve birkaç alçak sedir dışında, boş sayılabilecek tertemiz bir odaya çıktık. Beyaz badanalı duvarlar, havı dökülmüş birkaç kilim atılmış koyu ahşap döşemeyle tezat meydana getiriyordu. Duvarda Sultan Abdülhamid’in gençlik yıllarına ait bir portre, kapının üstünde ise uzun tesirli nazar mus’kası dizileriyle çevrili bir çerçeve içinde, değeri pek fazla olmayan bir Osmanlı hat örneği asılıydı.

Son birkaç saat müddetince atma, asma, eşyaların yerini değiştirme telaşı geçirdik. Sedirler renkli kumaş ve yastıklarla kaplandı. Çıplak duvarlara Sultan’ın şehzadelerinin sünnet törenlerini gösteren minyatürler asıldı, sehpalara menekşe ve nergis vazoları kondu.

Kızların büyükannelerinden kalma zarif mi zarif jorjet bluzlar, kol ağızları işlemeli kaftanlar giymiş, ayağımıza kıvrık burunlu terlik geçirmiştik. Bu, gerçekten tamamen uzak bir Şark masalı, Loti’yi büyüleyeceğini ümit ettiğimiz, geçmiş asrın haremine ait bir dekordu. Bugün üç cariyeydik; tıpkı Avrupalı ressamların tablolarında görünenler gibi...

Nuriye sabırsızlık içinde bir aşağı bir yukarı inip çıkarken, Süleyma kapıda nöbet tutuyor, ben de panjurların arkasına sinmiş, Loti'nin gelmesini bekliyordum. Zinnur hiç olmadığı kadar sakindi –kayıtsız da denebilir– ilgisiz bir tavırla sedire uzanmış, neredeyse uyuklayarak *Gece Geçen Gemiler*'i okuyordu. Ara sıra evde bir inleme. Süleyma'nın yatalak kocasının sesi.

"İşte geliyor!" Süleyma medivenleri koşarak çıktı ve bizi rahatsız etmemek için ortadan kayboldu. Gri ceketi ve muntazam kalıplanmış fesiyle Loti'nin avluyu geçişini gördüm. Masméjean her zamanki gibi peşindeydi ama bir yerde nöbete durdu. Üç nazik vuruş ve Nuriye Loti'yi içeri buyur edip yukarı çıkardı. Loti mahcup bir tavırla eğildi, dudaklarını asla değdirmeden, sanki içlerindeki canı emerek alır gibi, tek tek hepimizin eline bir öpücük kondurdu.

"Sizi beklettiğim için üzüldüm hanımlar, ama ben bu hoş semtin yabancısıyım. Beni affedecek misiniz?" diye sordu.

Döşediğimiz odaya girince, sanki harikalar diyarına ayak basmış gibi etrafına bakındı.

"Burası sizin eviniz mi?"

"Evet."

Zinnur ve Nuriye'nin yüksek tabakadan olduğunu anlamasın diye burada oturuyorlar numarası yapmaya karar vermiştik.

"Yoksa uyudum da, başımda üç huriyle gözümü cennette mi açtım?"

"Şüpheniz mi var?"

Altın işlemeli kristal bardaklarla semaverden çay ve güllü akide ikramında bulunduk. Etrafını süzüp çayını yudumlarırken düşünceli görünüyordu. Bize hayranlarından gelen sayısız mektuptan, daimi ilgi bekleyen o meçhul kalabalıktan bahsetti. Her hafta bütün bir sabahını onları cevaplamaya ayırıyordu ama, daha önce hiç böyle randevu verdiği, bu tür bir teklifi kabul ettiği olmamıştı. Hayranlarıyla buluşursa, hayal gücünden fışkırmış o leziz esrarın büyüsunün bozulacağından korkuyordu.

"Ya biz?"

"Sizler başkasınız. Cezası olmayan bir günah çıkarma gibi," diye gülümsedi. Gözleri yaşına göre inanılmaz bir şevk ve enerjy-

le parıldıyordu. Düşüncenin o yapmacıksız aydınlığının yarattığı şaşkınlık, hayal dünyasındaki o görüntü bir defa daha içeri süzül­dü.

Yanında ben oturuyordum. Elleri dikkatimi çekti, küçük ve muntazamdılar, elini sıcak sudan soğuk suya sokmayan bir ka­dıninkiler gibi kremlenerek bakım gördükleri belliydi. Serçe par­mağına, üstünde minik bir türkuvaz taşı olan gümüş bir halka takmıştı. Baktığımı görünce, yüzüğü hemen çıkarıp ışığa tuttu. “İçinde ne yazıyor okumaya çalışın bakalım, Leyla Hanım.”

Tabii ki Arap harflerini okuyamazdım. Ne yapmalıydım? Sakin olmaya çalışarak yüzüğü aldım.

“Gözlerim çok bozuk. Harfleri seçemiyorum,” dedim Loti’ye, yüzüğü Zinnur’a iletirken.

Zinnur yüzüğü parmakları arasında çevirip ışığa tuttu. “Hatice yazıyor. Hatice kim?”

Loti cevap vermedi. Başını sallamakla yetindi.

Hatice. Aziyade’nin gerçek ismi. Bu yüzük, ölmüş sevgilisiyle evlendiği manasına mı geliyordu? Buna nasıl inanabilirdik? Aziyade’nin gerçek olmadığı yolunda o kadar çok tahmin yürütülmüştü ki. Hatta onun genç bir kadın değil, bir delikanlı olduğu bile rivayet ediliyordu. Loti, pek çok insana nasip olmayan, herkesin anlayamayacağı geniş bir hissi alana sahipti, hem bir kadını hem de bir erkeği eşit ihtirasla, eşit cinsellikle sevebilirdi. O, çok şekilli bir yaratıktı, bir polimorf.

Sadede geldik. Teklifimizi düşünmüş müydü? Başını yana eğdi. “Hayır” demeye gönlü razı olmuyordu. Zaten mesele ne olursa olsun, Loti kolayca hiçbir şeye hayır diyemezdi, kaldı ki ona, birkaç gün sonra İzmir’e gideceğimizi bildirmiştik.

“Evet, kitabı yazacağım, ancak sizlerin yardımıyla.”

“Size dilediğimiz kadar sık mektup göndermemiz mümkün olmayabilir.”

“Kitabın adı ne olacak?”

“Henüz bilemiyorum. Sizin bir fikriniz var mı?”

“*Mutsuz Kadınlar*,” diye çıktı ağzımdan.

“İnsanın mutlu veya mutsuz olması için önce hayatı tatması lazım. Biz önce yaşamak istiyoruz,” diye Zinnur ilave etti. “Biz

mutşuz filan değiliz, perperişanız, tecrit dilmiş haldeyiz, boğulmuşuz.”

“Tamam! *Boğulan Kadınlar*. Mesele halloldu.” Nuriye kendini tutamamıştı. “Boğulmuşuz tabii ya, bu ağır peğelerin altında nefes alamıyoruz. Boğulduk, evet.”

139

“Ben *Mutşuz Kadınlar*’ı tercih ediyorum,” dedi Loti bana bakarak.

“Size sık sık yazıp hayatımıza dair bilmek istediğiniz her şeyi anlatacağız,” dedim. Bu gidişin bir veda olmadığına onu ikna etmeye çalıştık. Yaz sonunda dönünce, tekrar buluşacaktık.

Aslına bakılırsa, bu benim  su ortağımıla geçirdiğim son dakikalarımdı. Karadeniz yoluyla Köstence’ye giden bir Romen gemisine bilet almıştım. Oradan da Uppsala trenine binecektim.

Loti'nin Günlüğü

Konstantinopl'da, Firuz Ağa Camii'nin arkasındaki esra-rengiz evde hayaletlerimle son buluşmam. Nihayet kafeslerin arkasını da gördüm. Pencereleleri demir parmaklıklı mütevazı oturma odasında benim için zarif bir bonbon tabağı, sigaralar ve Türk çayı hazırlamışlardı. Bugün son defa kocaları Sefa Bey oldum. Artık yoklar. Kim bilir haremimin bu zarif hanımlarını bir daha ne zaman görürüm?

Marie Lera'nın Günlüğü

(Kariye)

Ayrılmak bana çok zor gelir ama hayatım ayrılıklarla dopdolu. Birilerinin beni uğurlamaya gelmesine dayanamıyorum; rıhtımlarda opera sahnelerine has vedalaşmalar, mendiller, vaatler, gözyaşları, el sallayışlar. Ve her şey sonra erdikten sonra duyulan o rahatlama. İnsan usulca çekip gidebilmeli, kimseyi haberdar etmeden ayrılmalı ki, yeniden dönebilsin.

Bir şahane İznik vazosu ve ve küçük bir kilimden oluşan antika öteberim ayak altında sürünmesin diye, eşyayı daha önce kargoya vermiştim. Son günümde turkuvaz feracemi son defa giymiş, Bizans'tan kalma şehir duvarlarının kuzey uzantısı Edirnekapı'ya çok uzak olmayan eski Fatih semtinin arı kovani dar sokaklarına dalmıştım.

Kariye'nin Kutsal Kurtarıcısı'nın girişinin üstünde, "Sınırlanamaz Olanın Mekânı" manasında, iki melek arasında Meryem Ana duruyordu. Mermer başlı parekklesion sütunların desteklediği, nartekse açılan girişin üstündeki kemer mozaigine melek büstleri oyulmuştu.

Sonradan camiye çevrilen on birinci asra ait kilisenin o ulu loşluğuna daldım. Nartekslerdeki ibadet panoları, orta kısımdaki freskler bir zamanlar Bizans'ın altın zaferinin kocaman gözlerine bakıp durmuşlardı. Mezarlar şapelinde içlerinde imparator kemiklerinin, azizlere ve günahkârlara ait iskeletlerin bulunduğu farz olunan antika taştan lahitler vardı. Yalnız başıma oturup, adı olmayan, ama bu tür yerlerin ruhunu kutsayan bir tanrıya dua ya koyuldum. Başka bir tanrıya inanan bir medeniyetin ikonları-

nı yıkmak yerine, ruhunu korumaya alan Osmanlıları kutsayan o tanrıya...

Altın parçacıklarının yaydığı ışık asırlarca beyaz badananın altında saklı kalmıştı. O mukaddes serinlik beni huzur dolu bir boşlukla sardı. Kubbenin tepesinde birikmiş yaprakların kararttığı küçük pencereden bir ışık huzmesi içeri sızarken, taştan hayalet kümeleri Bizans ruhunun canlılığıyla bir yığın oluşturmuşlardı.

Kapının açıldığını duydum, eski mermerin üstünde ayak sesleri yankılandı. Küçük şapele bir adam girdi. Beni fark edince, yalnız olamayacağını anlayıp kalktı. Kapının gıcırdaması üzerine dönüp arkama baktığımda, gözüme Fransız denizci üniforması giymiş biri ilişti. Kariye’de tek başına bir Müslüman kadın görmek onu şaşırtmış olmalıydı. Hans Hensel’in Loti’yi burada görmüş olduğunu hatırladım. Acaba o muydu?

İtalyan bir karı koca fresklere göz atmak için girdiler, sonra da çıkıp gittiler. Çıktığımda, avlunun kuytu bir köşesinde Masméjean’a rastlayınca, hayrete düştüm.

“Lütfen hanımefendi.”

Ne kadar serbest yetişmiş olursa olsun, bir Türk kadınının, ki bu kıyafetimle öyle sanılırdım, bir yabancıyla konuşması düşünülemezdi ama, merakım ağır bastı.

“Siz yazar mısınız hanımefendi?” İntibalarımı yazdığım defter dikkatini çekmişti. Kapağında imalatçısı Clairfontine’in adı ve alâmeti farikası olan deseni vardı.

“Bir şeyler yazıyorum, evet.”

Gözlerimiz mozaik panolarda gezinirken, “Hep merak ederim, acaba kadınlar erkeklerden farklı mı yazarlar?” diye sordu damdan düşer gibi. “Ayrı bir sese mi sahiptirler? *Ecriture féminine*, kadınca yazmak diye bir şey var mı sizce?”

“Kadın ruhu diye bir şey var mıdır, beyefendi?”

“Siz katiyen bu kültürün ürünü olamazsınız. Geziyorsunuz, yazıyorsunuz ve Türk kadınıyla ilgili bütün faraziyelerimi çürütüyorsunuz.”

“Her olaydan geriye kalan, sadece onunla ilgili intibamızdır, o da bir anda olurur.”

“Demek sonbahara kadar hafızalarımıza güvenmek durumundayız. Sonbahara kadar, Madam Lera.”

Beni nasıl tanıdı? Bu soru hâlâ cevapsız. Zannederim turkuvaz rengi feracemin yaptığı çağrışımından. Peki bu, Loti’nin de, Leyla’nın aslında Marie Lera olduğunu bildiği manasına mı geliyordu?

Dönüp adamın durduğu yere doğru yürürken, yüzünde ki birli bir ifade bulacağımı düşünüyordum ama aksine gözlerinde merhamet gördüm.

“O biliyor mu?” diye sordum.

Masméjean başını hayır manasında salladı.

Bu karşılaşmadan hiç kimseye, hatta Zinnur’la Nuriye’ye bile bahsetmedim. Bu hatıra sadece bende kalacaktı. Kariye’ye kasten gitmiştim. Loti ile Nur-el-Nisa değil sadece Leyla olarak baş başa kalmak istemiştim. Onun yerine, Loti’nin gölgesi olan adamla karşılaşmış ve onun bizim sahte kişiler olduğumuzu bildiğini keşfetmiştim.

Sadece küçük bir ihanet.

Sanki dünmüş gibi çok berrak hatırlıyorum; yumuşak, neşeli bir mayıs günüydü. Hamallar bavulları yüklüyor, makaralar sandıkları çekiyor, tehlikeli derecede ağır yükler havada sallanıyordu. Birden içime derin bir hüznün çöktü. Bu defa gerçekten Konstantinopl’dan ayrılıyordum! Zinnur’u, Nuriye’yi, Loti’yi ve yaşadığımız hikâyeyi de bırakıp gidiyordum. *Fundu*, 7 numaralı rıhtımda demirliydi. Henüz gemiye çıkmamıza izin verilmişti.

Bekleme salonunda Büyükelçi Constans’ı ve Ostroroglar’ı görünce şaşırdım. Gemiye binecek olan Romanya Başbakanı Mösyö Lehovary’i uğurlamaya gelmişlerdi. Kontes beni görünce diğerlerinden izin isteyip arkamdan bekleme salonuna geldi.

“Buranın çayları bir harika. Seylan çayı ve Darjeeling. Geminin kalkmasına daha iki saat var. Birini mi geçiriyorsunuz?”

“Kendimi.”

“Ben de zannettim ki... Ama bana bir veda notu bile göndermediniz!”

“Veda sahnelerine hiç dayanamam,” diye izah ettim. “Size İsveç’ten yazacaktım.”

“İsveç’ten mi?”

“Yayincım İsveç kadınları hakkında bir kitap yazmamı istiyor.”

“Ya buradaki işleriniz ne olacak?”

“İnsan bazen profesyonel çalışma hayatının mecburiyetleri yüzünden, arzu ettiği şekilde yaşayamaz.”

“Peki ya Loti?”

“Ona yaz müddetince İzmir’de olacağımızı söyledik. Mektuplaşmaya devam edeceğiz. Kitabı tamamlaması için lazım gelen her şeyi temin edeceğimizi ümit ediyorum.” Karmaşık planımızı ona kısaca özetledim.

“Belki de tehlikeli maceraları yaşamak değil yazmak daha akıllıca bir iş. Olayın hayali tabiatı, uzaklığın verdiği imkânsızlık duygusu, kelimelerin düşünülerek seçilişi, bence ihtirası kö-rükler.”

Jeanne Ostrorog’u, asla kendi acılarını açığa vurmayıp hep başkalarının derdine koşan bu zarif kadını özleyeceğim. Kederini hafifletecek bir gizli hayatı olduğunu düşünüp teselli buluyorum.

“Neden kendi kitabınızı yazmıyorsunuz? Kabiliyetlisiniz. Niçin hayalinizdekileri Loti’ye sunuyorsunuz?” diye sordu.

“Yazık ki, yazdıklarım Loti’nin kitapları kadar ilgi görmeyecek. Ben bir kadını, hiç tanınmamış biri. Aslına bakarsanız bizler de Batı’da pek öyle serbest değiliz. Yayıncıların benden istedikleri, kadın modası, adabı muaşeret ve yemek yazılarından ibaret. Kayda değer şeyler değil.”

“Bu değişiyor.”

“Tavsiye ettiğiniz gibi bir kitap yazacak olsam bile, kaç kişi okur dersiniz? Bir avuç insan dışında kimse ilgilenmez. İlgiilenenlerde zaten çoktan aydınlanmış kişilerdir. Bir işe yaramaz yani.”

“Peki o halde, bırakın Loti sizinkini değil, kendi kitabını yaz-
.”

145

“Yapamaz. Siz de pekâlâ biliyorsunuz ki Loti ilerleme, kadın özgürlüğü gibi konulara karşı ilgisiz. Eski günlerdeki gibi yaşamak istiyor, o Şark rüyasının içinde olmayı, o *dolce far niente*’yi, tembelliğin keyfini, o maddi manevi sefahat hali içinde serilip kalmayı, o tenperver hiçliği arzuluyor. Müslüman kadınların da Avrupalı hemcinslerine benzemeye başlamasından, esrarlı havalarını kaybetmelerinden üzüntü duyuyor. Ben bile acaba Loti haklı olabilir mi, bu hürriyet rüyası muzır bir şey mi diye düşünmeye başladım. Loti’ye kalsa, o, Aziyade’nın basit dünyasında yaşayıp gider. Bu sebeple, görüyorsunuz ki onu heyecana getirmek bizim vazifemiz. Biz fincanız, o da su.”

“Ah canım, Türk atasözlerini bayağı iyi öğrenmişsiniz. Loti genellikle duyularının peşinden gider. Onda kadın tabiatı var. Onu kolay incinir kılan da, bu özellik.”

“Aynı zamanda çok da değerli kılıyor.”

“Gidiyor olmanıza çok üzüldüm Madam Lera. Gerçekten. Dostluğunuz benim için büyük bir destektir, büyük bir mana taşıyordu.”

Beni iki yanağımdan öptü ve hâlâ Constans ve Lehovary ile sohbet etmekte olan kocasının yanına döndü. Gemiye çıktım ve görünmeden etrafı seyredeceğim bir lomboz buldum.

Sonbahar

Nuriye'nin Mektubu

30 Ağustos 1904

Sevgili Madam Lera,
Bugün Sultan V. Murad öldü. Adamcağız, onu zorla tahttan indirip yerine geçen ağabeyi Abdülhamid'imiz tarafından yirmi beş senedir Altın Kafes'te inzivada tutulmaktaydı. Düşünsenize! O Sultan olarak kalsa, özellikle biz kadınlar için, hayat daha çekilir olabilirdi. Nazik, şairane, ilerici fikirleri olan bir adamdı. Ama tahtın talepleri zavallıyı sinir hastası edince, Altın Kafes'e geri döndü.

Büyükdere'de yaşanan o sıcak dalgasından beri yazamadığım için özür dilerim. O sıra dağlar daha serin olur diye Belgrad ormanındaki eve geçtik. Keşke gitmez olaydık. Zinnur kocasından ve kayınvalidesinden kurtuldu diye pervasız davranmaya başladı. Her gün bisiklete binip tek başına ormana gidiyor –evet, sizin ona bıraktığınız bisikletten bahsediyorum– saatlerce ortadan kayboluyordu. Başına bir iş gelecek, yakalanacak diye ödüm koptu. Nerede olduğunu soranlara yalanlar uydurmak mecburiyetinde kaldım. Neyse Allah'a şükür, artık Konstantinopl'a döndük.

Belki haberiniz vardır, Loti *Vautour*'la Yunanistan'a bir sefer yapıp döndü. Kitap bayağı ilerlemiş olmalı. Onu görmek için sabırsızlanıyoruz.

Dün bir paşa hanımı misafirlige geldi. Loti'nin, Babiâli'de vazifeli yüksek mevkide birinin, bu yazı İzmir'de geçiren iki kızıyla alakası olduğu yolunda birtakım rivayetler duymuş.

“Bunlar kim acaba, bir fikriniz var mı?” diye sordu hanım yüzümüze şüpheyle bakarak.

Hemen müdafaaya geçip, “Nereden bilelim!” diye cevap verdim. Sanki imasına inanamazmış gibi bir tavır takındım. “Yoksa siz, sakın...”

“Biliyorum canım. Siz değilsiniz, biliyorum. Kapı komşunuz Bernadet, bütün yaz Büyükdere’de, Belgrad ormanında kaldığınız konusunda beni ikna etti. İyi ama bu genç hanımlar kim peki? Mutlaka kulağınıza birtakım dedikodular gelmiştir.”

“Biz böyle bir şey duymadık. Hiçbir fikrim yok.”

“Herkesin ağzında bu laf.”

Bu söylentiler nereden çıktı? Yoksa Loti aramızdaki alakayı başkalarına mı anlattı? Gölge adamı Mösyö Masméjean boşboğazlık etmiş olabilir mi? Veya Avusturya konsolosluğundaki Herr Hansel? Bu dedikoduların nelere yol açabileceğini düşünmek bile korkunç. Jurnalcilerin tahkikatıyla ve Sultan’ın paranoyası arasında nasıl devam edebileceğiz bilmiyorum.

Loti hâlâ bizden ilham almaya muhtaç. Belki de artık gerçek kimliklerimizi açıklama zamanı geldi, Zinnur’unkiyle benimkini yani. Ümit ederim buna bir itirazınız olmaz.

Loti’ye, ailenizin baskıları yüzünden sizin İzmir’de kaldığınızı yazdık. Bu yokluğunuzu açıklar. Lütfen ona İzmir’deki hayatınıza dair uzun ve detaylı mektuplar yollayınız. Ona kalbinizi açınız. Anlattıklarımız inandırıcı olmalı.

İsveç’te güzel bir yaz geçirmiş oluğunuzu, kitabınızın iyi gittiğini ümit ediyoruz. Hemen yazınız.

Sevgilerimizle
Nuriye

Masméjean'ın Notları

Düello

16 Eylül 1904

S ırmalı yelekler giymiş iki kürekçi sakın sakın kürek çekerken, Loti fesi ve istanbulini içinde, Fortuni yastıklarına kurulup oturmuştu. Derken bir vapur dalgasının hücumuna uğradık. Korkuluklardan sarkan delikanlılar yüzü boyalı mösyö-yü işaret edip gülüşüyor, ıslık çalıp yuhalıyorlardı. Loti'yi ilk taciz eden bu oldu, sonra da nereden çıktığı belli olmayan müthiş gösterişli bir tekne şaşılacak kadar yakınıma geldi. Beyaz sakallı ve bıyıklı, kerlifelli bir adam bize el sallıyordu. Ben de ona el salladım.

“Kim bu?” diye sordu Loti.

“Blaque Bey, şehrin en tanınmış şahıslarından biri, varlıklı bir aileye mensup, nüfuzlu bir kişi.”

“Pera'daki sokak tabelalarını Osmanlıcadan Fransızcaya çevirten o değil mi?”

“Evet. Aynı zamanda *Courier de Constantinople*'u basıyor.”

“Yanındaki diğer iki adam kim?”

“Sağdaki Tubini, Bağdat demiryolu işiyle ilgili. Soldaki de zengin bir banker, sağı solu belli olmayan bir adam. Onu gören herkes yolunu değiştirir. Büyükada'da oturuyor. Yelken açmaya bayılır. Ona Korsan adını takmışlar.”

“Aşıl Lorando mu?”

Loti ayağa kalktı ve adamları heyecanla selamladı. Blaque Bey selamına mukabele etti ama Lorando ve Tubini sohbete öylesine dalmışlardı ki, karşılık vermediler. İş konuşmaya devam edip sözün bir yerinde kahkahalara boğuldular.

“Domuzlar,” diye bağırdı Loti. “Domuzdan başka bir şey değil bunlar!”

“Emin misiniz?” diye bağırarak karşılık verdi Lorando bunu duyar duymaz, Tubini’nin ikazıyla. “İsterseniz bu meseleyi bir düelloyla halledebiliriz.”

“Nafle beklersiniz. Türkiye’de düello yasaktır Mösyö.”

“İyi o halde, başka bir ülkeye gidip, orada hallederiz,” diye karşılık verdi Lorando. “Benim için fark etmez. Nereye gömülme istediğinize siz karar verin Mösyö.”

Arz küresini kayıgımıza doğru savurdu, küre suyun üstüne çıkıp sandala yandan çarptı. Kürekçilerden biri eğilip onu sudan çıkardı.

“Mezar taşınızı ben ısmarlamak zorunda kalacağım, lütfen bu işi nerede yapmak istediğinizi bana bildiriniz.”

Loti derhal *Vautour*’a dönmemizi emretti. Sinirden titriyordu. Ne dediysem dinletemedim. Galiba Lorando’nun, hayranlık duyduğu Madam Ostrorog’un babası olduğunun farkında değil-di. Geceyi kamarasında geçirip, akşam yemeğine dahi gelmedi.

Gün batarken şehirde olayı duymayan kalmamıştı. Hikâye mübalağalı anlatılmış, Loti’nin saldırıya uğradığı, itilip kakıldığı, kayıgımıza çerçöp atıldığı söylenmişti. *Vautour*’a sayısız mesaj, teselli mektupları, çiçekler ve hediyeler yağdı.

Loti’ye en fazla tesir eden mesaj, hayaletlerinden değil, bir zamanlar ona ünlü beyaz kedisini hediye etmiş olan tatlı bir genç hanımdan geliyordu. Dediklerine göre Belkıs, düello dedikodusunu duyunca yıkılmış ve herkesin gözü önünde ağlamıştı.

Efendim,

Perişan bir durumdayım. Öyle bir alçakla düello etmeyi nasıl göze alabilirsiniz? Bu sokak köpekleri size nasıl böyle hakaret ederler? Buna tahammül edemem.

Lütfen beni teselli edecek bir kelime yazıp gönderin. Eğer başınıza bir şey gelirse, hayatımı, bütün kalbim ve ruhumla size vakfetmeye hazırım.

*Size tapan,
Belkıs*

Belkis Haydar. Ailesi, yaz mevsimini Lugano'da geçirdiğinden bir müddettir onu görmemiştik. Loti mektubu birkaç defa üst üste yüksek sesle okudu, sonra da kıymetli mektuplarını sakladığı çekmeceye koydu. Leyla hanıminkileri de orada saklıyor. Leyla'nın uzun zamandır bize yazmayışı beni kaygılandırıyordu, ama Kariye'deki karşılaşmamızdan az sonra Paris'e döndüğünü keşfettim. Belki, Loti'ye onun gerçek kimliğini açıklamanın sırası geldi. Fakat kendisine Kariye'de rastladığımdan beri niyetlerini merakla inceliyor, kendisine daha büyük bir yakınlık duyuyordum.

Hem kafeslerin arkasındaki güzellerden, hem de Peralılardan benzer mektuplar geldi; işin tuhafı bunları yazanların hiçbiri Loti'yle karşılaşmış değil. Bir kısmı kara dul kıyafetine bürünmüş, gözlerinden yaş gelmez olana kadar ağlamışlar. Bazı beyler de o iktidar taciri Lorando'nun, küstahlığıyla ünlü o köpekbalığının, masum bir gâvurdan istifade etmesine öfkelenmiş. Piç. *Pezevenk. Pes a vainc.* Türkler misafirlerine böyle mi davranırlar? Nazik misafirperverlikleriyle ünlü Türkler?

Haydarpaşa askeri okulu talebelerini temsilen gelen bir grup, *Vautour*'u ziyarete geldi. "Mösyö Loti'in böyle bir düllöye girmesine müsaade etmek bizim için yüzkarası olur. Kendisi kolayca incinebilecek, yaşlı bir zat. Bizler genciz, kuvvetliyiz. Onun yerini alacağız. Şerefini koruyacağız."

Loti'nin yaşı elli altı. Hayatı boyunca vücuduna itina göstermiş bir adam, hatta gençliğinde akrobat olmak için eğitim bile almış. Düzenli olarak yüzer, ama hayatının şu döneminde merakını zihinsel ve duygusal keşiflere yöneltmiş.

"Vücudum artık aynı ihtiyaçlara, aynı ölçüde cevap vermiyor. Belki de bir düello, yaşlılık bana bütünüyle boyun eğdirmeden, kendimi yeniden kazanmanın şerefli bir yolu olabilir. Masméjean, ümit ederim, bana yardımcım olma şerefini bahşedersin."

Böyle bir rica beni mahcup etti, ama başka seçeneğim yoktu zaten.

"Elbette, ne demek? Ama ben düello fikrine toptan karşıyım!"

Ya Loti ölürse? Ya sakat kalırsa? Ne pahasına olursa olsun, tarafların karşı karşıya gelmeleri engellenmeli.

Sultan meseleyi duyduğunda “Sersem Lorando,” diye homurdanmış. “Lorando silahını ait olduğu yerde tutmayı bir türlü beceremez.”

Fransız Sefareti böyle bir budalalığın diplomatik neticelerinden endişe duyuyor tabii ki. Mösyö Constans bunun sadece bir Türkle bir yabancı arasında bir mesele olmadığını farkında. Bu olay Osmanlı İmparatorluğu’na büyük maddi yardımı olan Lorando ile Diplomatik dokunulmazlığı olan Loti arasında. Ciddi bir milletlerarası mesele haline gelme tehlikesi taşıyor.

“Sersem Loti,” dedi başını sallayarak. “Embesil!”

Loti’nin çıtkırıldım halleri, şaşaalı Şark kostümleri, dolgu tabanlı ayakkabıları ve allıklı yanakları Constans’ı tedirgin ediyor ama huzursuzluğunu ustaca gizlemeyi beceriyor. Taklit etmenin ahlaki olmadığını düşünüyor, Loti’nin şahsiyetinin taşkın ifadesi olan o abuk sabuk kültürlerarası kıyafet değişimlerine itiraz ediyor. Constans’a göre bu düello meselesi, kedinin vaftizinden de beter. Düello ha! Ne cesaretle? *Persona grata*, makbul şahsiyet olsun ya da olmasın, Loti belli ki onun tahditlerine ve toplum adabına saygı göstermiyor. Ayrıca Fransız hükümetine karşı sorumluluğunu da umursamıyor. Fiyakası ve cakası, vatanseverliğine gölge düşürüyor. Bir roman dünyasında yaşaması Fransa’nın işine yarayan türden bir diplomasi değil. Adam hakareti hak etmiş besbelli. Nasıl olur da banker Lorando’nun hükümetimiz açısından taşıdığı o büyük önemin farkında değil? Yoksa mecazi bir çukle mi düşünüp yazıyor herif?

Ben hep Mösyö Constans’ın Loti’nin tayini için sağı solu kıskırttığını düşünüyorum ama Loti hayatın gidişatını tayin eden gücün, ilahi takdir –burada buna *kader* diyorlar– olduğunda ısrarlı.

Ertesi sabah, vapurla Büyükada’ya gittim. Elimde dürbünüm iskelenin yakınında bir kahveye oturdum. Buradan hem deniz trafiğini seyredebilir, hem de Lorando’nun evini gözleyebilirim.

İlk olarak Fransız sefaretinin *muette*’i yanaştı, Fransız Sarayı’nın mahzenlerinden bir kasa özel kav Bordo şarabıyla, Mösyö

Constans köşke girip bir saat sonra da çıktı. Tam ayrılmak üzereyken, bu defa kırmızı boyalı bir kayak iskeleye demir attı, Kontes Ostrorog indi. Birbirlerini geçerken candan bir tavırla, âdeta flört edercesine tebessüm ettiler. İkisi de ziyaret sebebinden haberdar oldukları halde, tek kelime konuşmadılar.

Kontes de yarım saat sonra falan ayrıldı. Ardından Osmanlı saltanat kayığıyla ciddi bakışlı, sert tavırlı üç adam sökün etti. Biri Zinnur'un kocası Sefa Bey'di. Kader bu ya, Sefa Bey ertesi gün *Vautour*'a gelip Loti'ye Sultan'dan bir mesaj getirecekti. İki adam karşılaştıklarında, ben de oradaydım. İkisi de aralarındaki bağın varlığını, vekâlet yoluyla aynı safta yer aldıklarını asla bilmeyecekler.

Birkaç yıl sonra Loti'ye hatırlattım. "Majestelerini temsilen o gün akşamüstü sizi ziyarete gelen genç adamın kim olduğunu biliyor musunuz, Loti? O, Zinnur'un kocasıydı. Gerçek Sefa Bey."

"Gerçek Sefa Bey benim," dedi kendini göstererek. "O sadece benim roman kahramanlarımdan biri."

Le Figaro Gazetesi

Loti, Vautour'dan Mösyö Masméjean'ı ve Fransız Sefaret katiibi Mösyö Seynes de Larbuque'ü şahitleri olarak seçmiştir. Kont Lorando'nun şahitleri Kont Colleredo ve Kont Dudzele'dir. Tubini'ninkiler: Yunan Konsolosu Mösyö Philon ve Mösyö Nikolopouli.

Bu, müthiş bir beynelmilel hadise yaratacak mesele 25 Eylül'de halledilmiş, düello iptal edilmiştir. Majesteleri Sultan Abdülhamid, Lorando, Mösyö Ernest Constans ve güç duruma düşen diğer ilgili taraflar arasında, yüksek değerde bir hediye değiş tokuş edilmiştir.

Ayrıca öğrenildiğine göre Aziyade'nin ünlü yazarı, yakında, yeni bir roman üzerinde çalıştığı İstanbul'dan ayrılıp ülkesine dönecektir. Kitabın konusu sorulduğunda Loti ketum davranmış, "Yeni İstanbul hakkında. Yazık ki, artık eskisi gibi değil," demiştir.

Marie Lera'nın Günlüğü

Hâlâ İzmir'deyim, daha doğrusu Paris'te apartmanımdayım ama, düşüncelerim devamlı olarak beni öbür tarafa sürüklüyor. Paris sokaklarında duyduğum kopuk kopuk konuşmalar kulağıma Türkçeymiş gibi geliyor. Paris'teki herkes o dili konuşuyor gibi, çok tuhaf. Kelimeler başka başka olmakla birlikte benzer manalar üretiyor. Ahenk üst üste biniyor ve ben kelimeleri ayıramaz oluyorum.

Romanımızın bir sonraki bölümünü anlatacak olan mektubu yazmak için kalemi elime aldığımda, Loti ve kızlarla buluşmaya gitmek üzere çarşafımı giymiş gibi oluyorum. Her mektubun yazılışı sadece sonsuz denecek kadar uzun bir zaman almakla kalmıyor, büyük amaca daha da büyük bir sadakatle bağlanmama sebep oluyor. Bu yazışma artık oyun olmaktan çıkıp bir ihtiyaç halini almış durumda.

Gözümü açtığım andan itibaren, hatta belki rüya görürken bile, zihnim Loti'nin düşüncesiyle meşgul. Uyanırken eski yaşanmış olaylar tekrar tekrar canlanıyor ve asla başka düşüncelerin içeri sızmasına müsaade etmiyor. Loti geceleri de rüya kaçışlarına kurnazca dalıveriyor.

Bunca zamandır başka hiçbir şey yazamaz haldeyim. Kendimi İsveçli kadınlar kitabına veremiyorum. Hayatımı sadece kalekimle kazandığım için bu hal çok vahim neticeler doğurabilir.

Yağmurlu bir sonbahar günü. Monceau parkına yürüdüm. Yerler çamurluydu, sağda solda küçük gölcükler meydana gelmişti, ama mucize kabilinden güneş açtı ve bankların üstünde-

ki yağmur damlacıklarını kurutuverdi. İskelet halini almış ağaç gövdelerinin çevresi yaprak yığınlarıyla dolmuştu. Etraf, kimse- nin pek anlamadığı orman perisi heykeli saçmalıkları ve sanatsal çöküşün muhteşem mübalağalıkları olan neoklasik sütunlar dışında boş sayılırdı.

Düşüncelerimi İzmir’de eski bir eve nasıl yoğunlaştırabilirim? Orayı detaylı olarak tasvir edebilmek için hafızamı nasıl harekete geçirebilirim? Bu, roman yazarının sahası. Bense gazeteciyim.

Dadısıyla parka gelmiş çocuğun biri, elindeki bir avuç bademi çamurlu yerlere attı. Sonra da onları çember şeklinde dizmeye koyuldu. Dadı da çocuğu kaptığı gibi ellerini yıkasın diye çeşmeye sürükledi. Geçen yıl, ben Türkiye’deyken, badem toplamaya gidişimizi hatırladım. Çekirdekler henüz o katı ve gözenekli kabukla tamamen kaplanmamıştı. Yanaşmalar Uludağ’dan kocaman buz parçaları getirip bademlerin üstüne koymuşlardı. Üst deriler eldiven gibi sıyrılmış, bembeyaz taze bademler ortaya çıkmıştı. Böyle anları hatırlamak, hafızamın kilidini açmaya yardımcı oluyor.

Leyla’ya şairane bir çocukluk dönemi bahşetmeye karar verdim. O da Azıyade gibi Kafkasya doğumlu olacaktı. Leyla’yı kendi yaşamının içine saldım. Loti’nin roman tarzını taklit edebilmek için, kendimi onunki gibi bir üslupla ifade etmenin ağır sorumluluğunu yükledim. Bu, yazışmalarımızın özü oldu.

Masméjean'ın Notları

Loti kararlaştırılan ayrılış tarihini erteleyip duruyor, çünkü tutulduğu ağır Asya gribini bir türlü üstünden atamadı. Çok hasta ve halsiz. Kaç gecedir yüksek ateş nöbetleri geçiriyor. Sabahları hafifçe hezeyan içinde oluyor, bütün vücudunun âdeta dayak yemiş gibi ağrımasından şikâyet ediyor. Gecenin orta yerinde, titremekten çene kemikleri birbirine geçmiş halde, terden sıırıslam uyanıp üstünü değiştiriyor.

Sabah onu yastığına kapanmış ağlarken buldum.

“Bana kalırsa, hastalığınız bu güzelim şehirden ayrılmak istememenizden kaynaklanıyor dostum,” dedim ona. “Neden kendinizi bu kadar zora sokuyorsunuz?”

“Galiba bu benim kaderim Masméjean. Belki de buraya ölme-ye gelmişim.”

Ölmek üzere olduğundan emin. Bu beteri gripten o kadar çok kişinin öldüğü haberi geldi ki. Şimdiye kadar benim şansım da yaver gitti.

“Olabilir. Ama olmama ihtimali de yüzde elli. Bence sizi tekrar hastaneye yatırmalıyız.”

“Hayır, bir daha o iç karartan zindana dönemem. Asla.”

Çok inatçı. Ama biraz da bahriyelilerin yardımıyla onu Fransız hastanesine nakletmeye muvaffak oldum. Ona, ölüm meleği gibi yükselen, kara, isli bir binaya bakan, manzarası korkunç, özel bir oda tahsis ettiler.

“Böyle basık bir hastane odasında kalmak ruhumu karartıyor Masméjean,” diye yine şikâyet etti. “Bu kadar muhteşem manzaralı

bir şehirde bak nereye koydular beni. Hastaneler insanın içini açan yerler olmalı, büsbütün asap bozmamalı, hele de insan zaten çektiği hastalıkla boğuşurken. Tıkanık Pera'nın patirtisini dinlemektense, Büyükada'da bir evde kalıp çamların kokusunu duymayı, bir leyleğin kanat çırpışlarına kulak vermeyi ne kadar isterdim."

"Belki Mösyö Lorando sizi evine davet eder. Büyükada'daki yalısı harikulade," diye espri yaptım. Loti bu alaylı şakayı hiç de komik bulmadı.

Birkaç gün sonra

Loti'nin ateşi düştü, nöbetleri geçti ama hâlâ ayağa kalkamayacak kadar halsiz. İstirahat etmesi lazımken, hastanedeki odası her saat ziyaretçilerle dolu. İmkânı yok kimseye 'hayır' diyemiyor. Bu kadar, çok insanın ilgilenmesi, gelen çiçekler, kutu kutu şekerler, hediyelik kolonyalar çok hoşuna gidiyor. *Le culte de soi*, kendine tapma. Gerçek hayat iksiri.

Gözlerini dokunulmamış yemek tepsisine dikerek, "Annemin ölümünden beri kendimi hep yapayalnız hissettim," diye içini çekiyor. "Kediciğimden başka kimsem yok bu dünyada."

"İçiniz," diyorum. "Bu tavuk çorbasını kendi ellerimle pişirdim."

Sahiden kediciği mi, yoksa onu her gün ziyarete gelen Matmazel Belkis Haydar'ı mı kastediyor, emin değilim. Loti o gelmeden uzun uzun hazırlanıyor. Saçını ve bıyığını boyatıyor, yanaklarına allık sürüyor. Hâlâ eski sağlığına kavuşmuş değil.

Çok zayıfladı. Kendisini aynada süzüyor. "Bak, II. Ramses'e benziyorum," diyor Mısır'da yeni bulunmuş bir mumyanın resmini göstererek. "Benzerliği görmüyor musunuz? Profilden bir fotoğrafımı çekin de yan yana koyup karşılaştıralım." Poz veriyor.

Uyku uyuyamıyor. Sürekli bir şeyler karalıyor, çiziyor. Başucundaki komodin çekmecesini notlar, şiirler, alıntılar, aforizmalar, atasözleri, anagramlar ve kitap konuları kaydedilmiş minik kâğıt parçalarıyla dolu. Loti bir makbuzun arkasına, "Keşke romanla-

rın nasıl biteceğine karar verdiğimiz gibi, hayatlarımızın sonunu da kendimiz belirleyebilseydik. O zaman ne olurdu? Hangi sonu seçerdim?” diye yazmış.

Bugün öğleden sonra sürpriz ziyaretçileri vardı. Hayaletlerden ikisi, Zeynep ve Melek onu görmeye geldi. Loti’ye eski gazeteler ve bol miktarda cevizli sucuk getirmişler. Kitap üstüne konuştular. Hafif halli iki genç kız. Eksik olan bir şey var. Leyla eksik. Leyla, Mutsuz Kadınlar’ın gerçek kalbi ve ruhu. Ama Loti onları tekrar gördüğüne memnun.

“Konstantinopl’daki günlerim deyince tek hatırladığım, üçünlü birlikte geçirdiğim o büyülü saatler... Ruhlarımız artık birbirinden ayrılmaz.” diyor onlara samimiyetle.

Kendini tutamayıp böyle itiraflarda bulunması saçmalık! Söylediği anda böyle hissediyor olsa da, Loti’nin sorunu şu ki, duyguları çok yoğun olmakla birlikte hemen geçiveriyor. Her an bir başkasına âşık olabiliyor. Birisine ebediyet vaadinde bulunup, dönüp aynı yemini, aynı samimiyetle bir başkasına da tekrarlayabilmesi sinirimi bozuyor. Ağızdan çıkan böyle sözlerin bağlayıcılığını unutmamak lazım.

Zinnur ve Nuriye veda etmek üzere kalkıyorlar.

“Hastaneden çıkınca çaya gelmelisiniz,” diyor Zinnur ona. “Bu defa cidden kendi evimize.”

Tam giderlerken, kara kedisiyle Belkıs çıkageliyor, yüzü peçesiz. Belkıs’la siyah çarşafly hayaletler selamlaşmıyorlar. Ama hayaletlerin, Loti’nin yüzündeki ifadeyi atlamadıklarına eminim.

Birkaç gün sonra

Loti’nin ateşi nihayet düştü ama, hâlâ onu halsiz bırakan öksürük nöbetlerine tutuluyor. Boğulur gibi oluyor. Ama zihni normal işleyişine kavuştu artık. Suriyeli Zeki Maghamez Bey her gün ona Türkçe dersine geliyor. Loti Arap harflerini okumayı bilmiyor, bu karmaşık yazılışa kabiliyeti olduğu da söylenemez ama, daha akıcı konuşma konusundaki azmi eksikliğini kapatıyor.

“Ruhlarına başka nasıl nüfuz edebilirim ki?” diyor.

Bir başka çekmeceyi Fransızca telaffuzları Latin harfleriyle yazılmış Türkçe cümlelerle dolduruyor.

Hamam.

Hamama gidelim.

Odama kimseyi sokmaym.

Lütfen yere temiz bir havlu serin.

Lütfen masaj yapın.

Mümkün olduğu kadar çabuk yapın, çünkü görülmek istemiyorum.

Görülürseniz, ne olur?

Herkesin diline düşerim.

Ben mahremiyetime düşünüm.

Tanınmayan biri olmak istiyorum.

Sokağa çıktım mı kendimi İstanbul’da değil Pera’da buluyorum.

Hakaretler: Hayvan, geri zekâlı, eşek-oğlu-eşek

Her lisandan hakaret kelimeleri toplamış. “Sevdiklerim” başlığıyla bir liste tutmaya başlamış, bir de “Nefret Ettiklerim” listesi var. O kadar küçük harflerle yazıyor ki okurken pertavsız kullanmak zorundayım. İki liste de aynı derecede enteresan. Adımın ilk listede yer aldığını görünce duygulandım, Mösyö Constans ve Lorando’yu ikincide görünce de güldüm. Majesteleri’nin hangisinde olduğunu yazmayacağım. Hemşireler veya jurnalistler ellerini attılar mı bulamasınlar diye listeleri bazı kâğıtların altına saklıyorum. Bulurlarsa, Loti için hiç de iyi olmaz.

Nuriye'nin Mektubu

Sevgili Madam Lera,

Buna asla inanamayacaksınız! Loti hastaneden taburcu oldu ve Belçikalı komşuları vasıtasıyla öbür gün çaya gelme arzusunda olduğunu haber verdi. Modern bir evde oturduğu için Zinnurlar'da buluşmanın daha uygun olacağını düşündük; Loti üzerinde büyük bir tesir bırakmak istiyorduk. Bu ziyaret için nasıl çalgınca hazırlanmaya başladığımızı tahmin edebilirsiniz! Neyse ki Zinnur'un kaynanası Bursa'da kaplıca küründe idi. Hizmetkârlara bir günlük izin verildi, hiç ses eden olmadı. Eski usul bir evde olsak, asla bu işin altından kalkamazdık. Beklenmedik bir zamanda Zinnur'un kocası eve gelecek olsa, benim bir hanım misafirim olduğunu söyleyip onu sokmayacaktık.

Loti tam vaktinde geldi. Zarif çay kıyafetlerimiz içinde Zinnur'la onu kapıda karşıladık. Bizi gördüğüne çok memnun oldu –gözleri dolu dolu olmuştu– ama çay bile içmeden bir başka randevuya koşmak zorunda kaldı. Belkis Haydar'la buluştuğuna eminim. O da niye Konstantinopl'a döndü, bilmem ki. O küçük sıçan, nasıl oluyor da aklını çelip Loti'yi bizden ve kitabımızdan uzaklaştırabiliyor?

Mümkün olabildiğince Loti'yi rehin tutmaya kararlı, kendisini oyalayıp zamanı unutturmak, randevusuna geç kalmasını sağlamaya çalıştık. Onun için piyano çaldık, ben Chopin'den bir şarkı söyledim. Sizin yerinizi almak üzere seçtiğimiz arkadaşımız, bitişik odanın uzak bir köşesindeki divanda sessizce oturdu. Şan

hocamız Madam Weissen'in kızı, Marcelle. Henüz on altı yaşında ama çok daha büyük duruyor. Zinnur'a çok düşkün, vaktinin çoğunu onunla birlikte geçiriyor. Zavallı Zinnur'un dostluğa o kadar ihtiyacı var ki.

Sizi özleyen,
Nuriye

Loti'ye mektuplarımı hayalimden süsleyebileyim diye, yazdıklarına İzmir yöresine ait birtakım notlar ilave etmişti. Biraz soğukluk sezinledim. Galiba yaz sonunda bazı değişiklikler olmuştu.

Masméjean'ın Notları

Hayaletlerin yeni arkadaşlarının ismi, Marcelle. Babası Alfred Weissen'i tanırım. Annecy kökenli tanınmış bir dilci. Özellikle evrensel Esperanto dilinin atası *Volapuk* üstüne uzman. Bu ülkücü dili yaymak üzere karısı ve iki kızıyla Şark seferine çıkmış ve burada yerleşmişler. Weissen birtakım maddi talihsizlikler yaşayınca, eşi Madam Weissen şan dersleri vererek ailenin geçimini sağlamaya başlamış. Şehrin en iyi ailelerinin kızları onun öğrencisi. Hatta onlardan biri olan Zinnur, Madam'ın en kabiliyetli öğrencisi olarak biliniyor.

Marie Lera'nın Günlüğü

Nuriye, Zinnur'la birlikte Loti ile bir iki kere daha görüş-tüklerini yazdı. Benim uzayan suskunluklarım onu te-dirgin ediyormuş.

“Leyla'nın eli kolu bağlı,” demiş Zinnur. “Kocasının ailesi onu her saniye gözlüyor. Leyla bir şeyden şüphelenmiş olmalarından korkuyor.”

Loti de onlara, “Endişeliyim. Bir terslik var bu işte. İzmir'e gi-dip Leyla'yı ziyaret edeceğim,” demiş. “Leyla'yı bir defa daha gör-medem Türkiye'den ayrılmayacağım. Bu mümkün değil.”

Loti kimliğini öğrenme konusunda ısrarcı olmuş. Onlar da sonunda ona Eskişehirli Çerekzade Mehmet Bey'in kızı olduğu-mu söylemişler. Bir sonraki mektubumu Karşıyaka'daki hayatı-ma ait uygun detaylarla nakışladım. En büyük sıkıntım, mektup-lardaki havayı devam ettirebilmek.

İşte şimdi Tocqueville Sokağı'ndaki daireme kapanmış, bir alay İzmir kartpostalını yere sermişim. Black'in Ege'nin turis-tik rehberinin yardımıyla bereketli yeşillikler ve çiçeklerle süs-lü, dağlık memleketi, portakal tomurcuklarının yakıcı rayıhasını, çekirgelerin bitip tükenmez gevezeliğini, kuru bir gül demeti gi-bi kokan samanı, tilkilerin gecede ışıyan gözlerini tasvire daldım. Romantik olmaktan hiç utanmadım, anlattıklarımda biraz fazla müsamahakâr ve mübalağalı davrandım.

Bu uydurma anlatımlar sebebiyle, Paris'teki hayatımda büyü-lü bir atmosfer yaratmış durumdayım. Duyularım daha keskin. Nereye baksam bir başka gerçeklik katı görmekteyim. Boyumu

anıtlarınkiyle mukayese ediyorum. Yazılar arasında, şehrin nispeten az bilinen semtlerinde yürüyor, çeşmeler ve azman heykellerle süslü küçük meydanlarda geziniyorum. Muntazam olarak sıralanmış çınar ve kestane ağaçlarının bulunduğu bahçelerin verdiği iç simetri hissi, içimde bir düzen yaratıyor. Kırılmaçlıkların Batı'ya göçünü seyrederek düşüncelerimi ifade edecek kelimeler arıyorum.

Loti'ye, bana kalsa ebediyen İzmir'de mutluluk içinde yaşayabileceğimi ama evin daima insanlarla dolup taşıdığını, —elbette ki harem hayatının müşküllerini teşhir gayesiyle— bir odayı üç kadınla paylaşmak mecburiyetinde kaldığımı yazdım.

Herkes herkesin gözü önünde olduğu için her an her şeyi saklamak gerekiyor. Tıpkı camdan bir evde yaşar gibiyiz. İnsanlar diğerlerinin programına saygı göstermeksizin istedikleri saatte gelip gidebiliyorlar, kapılarda kilit yok. Yalnızmışım gibi bile davranamıyorum, çünkü hizmetkârlar, aile fertleri, akrabalar, tütün içip hülyalara dalan, müzik çalıp dedikodu üreten, en azından beni gözetlemek için işbirliği yapanlardan meydana gelen daimi bir insan akışı var.

Eğer iyiliğimi düşünüyor ve bana bir şey olmasını istemiyorsanız, İzmir'e gelmeyi aklınızdan bile geçirmeyiniz. Çünkü sizinle buluşabilmem imkânsız, ayrıca bu kadar yakın olduğunuzu bilmek benim için bir işkence olur. Bu tür düşünceleri kafanızdan uzaklaştırmalısınız Loti! Böyle bir hareket benim için tahmininizden çok daha büyük bir hayati tehlike taşıyacaktır. Bir Aziyade daha yaratmak ve beni de kaybetmek istemezsiniz, öyle değil mi?

Leyla

Taptaze hatıralar ve yoğun yazışmalar sayesinde o kimlik içindeki hayatımı, yazdıklarım sanki ikinci bir hayatta devam edip gidiyormuşçasına sürdürüyordum. Artık hikâyemizin sonu gelisin istemiyordum. Loti için kurduğum hayat (daha sonra bundan *Mutsuz Kadınlar*'da bahsetti) onun için tamamen bir gerçekte ve daima öyle kalacaktı.

Bu arada kızlar, Loti'nin Fransa'ya dönerken yanında götü-

rebileceği yeni “hatıralar” –kendi tabirleri– tertiplemeyle meşguldüler. Bana Loti’yle buluşmalarını ve konuştuklarını uzun uzun anlatan mektuplar gönderiyorlardı. Onunla Karadeniz sahilinde yürüyüşler yapmışlar, hatta *Vautour*’u ziyaret etmişlerdi. Aziyade’nin mezarına gittiklerini de okuyunca müthiş bir kıskançlık hissine kapıldım. Loti’nin artık tek yapması gereken, bizlerin sunduğu şeyleri anlatmak, anlattıklarını mektuplarımızla zenginleştirmekti.

Derken, hayatımızın bütün gidişatını değiştirecek olan bir mektup aldım.

Chère Leyla,

21 Temmuzdan beri burada hayat dayanılmaz bir hal aldı. Olup biteni gazetelerden okumuş olduğunuza eminim. Padişah Hazretleri tam Cuma selamlığından çıkarken, Yıldız Camii’nin önünde dinamit dolu bir payton havaya uçtu. Talihsiz kurbanların bedenleri –daha doğrusu onlardan geriye kalanlar– alelacele kaldırıldı, sokak temizlendi, kan yıkandı, hiçbir şey olmamış gibi tören devam etti. Düşünsenize!

Ama bu olaydan beri, terör şehri yiyip bitiriyor. Emniyet, olayın arkasında Ermenilerin olmasından şüpheleniyor ama, yetkililer zaten her tür rezaletten Ermenileri sorumlu tutmaktalar. Tevkipler de, işkence de Sultan’ı teskin etmedi. Halen korku içinde yaşamaktayız.

Sokağın karşı tarafında bir jurnalcı yirmi dört saat evi gözlüyor. Ödümüz kopuyor. Artık hiç dışarı çıkamıyoruz. Bazen başkaları durup onunla konuşuyorlar. Aralarında bir zarf alışverişi oluyor. Herkes şüphe altında. Babamın suratı her an asık. Şehirde her gün polis baskınları, her bölgede tevkipler var. Yüzlerce kişi hapse atıldı, işkence gördü ve öldürüldü. Ortalık bombadan, suikast bombalarından ve komplodan geçilmiyor. Terör devri yaşamaktayız. Neden mektuplarda bu olaylardan bahsetmediğimizi anlıyor musunuz şimdi? Zaten içinde yaşıyor olmamız yeterli değil mi?

Sultanımız, kadınların ihtilalci temayüllerinin sert bir şekilde bastırılması yolunda telkinde bulunarak herkesin buna “evin-

den", kendi kızlarından başlamasını öğütüyor. Genç Türk kızlarının yabancı hocalar tarafından yoldan çıkarılıp isyana teşvik edildiklerini, kızların keman çalıp şiir okuduklarını, bunun da başbozukluğa yol açtığını iddia ediyor. Dışarıda gezip saçma sapan fikirlerimizi birbirimize aşılamayalım diye kadınların haremelerde tutulması konusunda ihtiyatlı olunmasını istiyor.

Bizi mutlu eden rengârenk ince yaşmaklarımız bile siyah renkli kalın kumaştan örtülerle değiştirildi. Evet, bizler de hep sizin bakıp üzüldüğünüz o siyah bohçalardan olduk. Loti'nin kara hayaletleri hakikat oldu.

Sefa Bey ikinci bir eş alınca, Zinnur evimize geri döndü. Beybabam bu durumdan hiç hoşnut değil. Zinnur'la konuşmuyor. Her şeyin suçlusu onu görüyor, kocasına geri dönmesi icap ettiğini, öbür kadına zamanla alıacağını söylüyor. Kocasına itaat etmek zorundaymış. Zinnur'un bu tavrının, mevkiini saracağını söylüyor.

"Sefa Bey'e dönmektense ölürüm daha iyi!" diye yemin etti Zinnur.

Beybabam, Babıâli'den bütün dünyanın yükünü omuzlarında taşırmış gibi dönüyor. Benimle de hiç konuşmuyor, sadece aramızda savunma ağırlıklı, kaçamak bakışmalar oluyor. Makedonya ve Arabistan'daki ayaklanmalar da onun için büyük bir endişe kaynağı oldu.

Neler olup bittiğini bizden çok daha iyi bildiğinizden şüphem yok. Haberleri sansürlüyor almanız orada. Avrupa devletleri kendilerini Basra Körfezi'ne bağlayacak Bağdat demiryolu için birbirleriyle satranç oynarken, biz sadece propaganda ve dedikoduyla besleniyoruz. Siz haklıydınız. Onlar gizli gizli petrol planları yapmaktalar. Eğer Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalayabilirlerse, ta Basra Körfezi'ne kadar Dicle ve Fırat arasındaki topraklara el koyabilecekler. Mesele bundan ibaret.

Annem hep aynı. Kimseyi ziyaret etmiyor ama misafir kabul ediyor. Başka hiçbir şeyle meşgul olmadan, elleri hep hareket halinde, bakışları bomboş, hâlâ hayalindekileri örüp duruyor. Bekleyip durduğu, hangi Ulysses acaba? Zinnur bu tür teslimiyetçi hali ondan almış olmalı. Ablam kendi mahvına zemin

hazırlıyor. Bunu size anlatacağım, Madam Lera, çünkü başka kimseye söyleyemem. Uzun zamandır birine açılmak ihtiyacımdaydın ama onu ele veriyor olmaktan çekindim. Korkarım Zinnur afyon kullanıyor. Biliyorsunuz, burada afyon ağrının bir numaralı ilacı olduğundan temini zor değil, zaten reçetesiz satılıyor.

Zinnur bunun sadece fiziksel acılarını değil, manevi acılarını da dindirdiğini söylüyor. Her şeyi parlak bir ışık içinde görüyor. Her şey dayanılır oluyor. Bütün sunilikler kayboluyor ve varoluşun temelinden sadece güzellik yayılıyor. Tabii sadece ertesi sabaha kadar.

“Her sabah gözüümü açtığımda, beni bekleyen günle yüzleşmemek için tekrar uykuya dalmak istiyorum.” Böyle diyor. Keşke yatalak, sağır dilsiz olsaymış, o zaman kimsenin bir talebi olmadan, ona bakarlarmış. Kendini böyle hasta ediyor. Her sabah kustuğunu duyuyorum. Tahammül edemiyorum.

Bu böyle sürüp gidemez sevgili Leyla. Onu bu dertten kurtarmanın bir yolunu bulmalıyım. Yoksa zavallıyı Bakırköy’e, deli kadınlar koğuşuna götürecekler diye korkuyorum. Bir defa götürdüler mi artık oradan çıkamaz. Bakırköy’den taburcu olan yoktur.

Çaresizlik içinde olan,
Nuriye

Zinnur'un Günlüğü

Meyve ve sebzeden oluşan hafif bir akşam yemeğinden sonra, bir kutu çikolatalı bonbonla odama çekildim. Karanlıkta ateŐin karşısındaki yastık yığına gömüldüm, gözlerim parlak korların titreŐmelerinde, hiç kıpırdamadan. Arada gözlerimin kapalı olmasına rağmen göz kapaklarımın önünde hayaller resmige idi devam ediyor, sonu gelmeyen bir sesler kervanı, uçsuz bucaksız bir manzaranın içinde yer değiştirip eriyerek çeşitli şekiller alıyordu. Zamanın akışı o derece yavaŐlamıŐtı ki, bitkilerin büyüdüklerini bile g rebilirdim. Sahiden de pencerenin önündeki eğreliotunun kıvrık yapraklarını yavaşça açığını fark ediyordum. Bunu hayal gücümün uydurmadığına eminim: görüntüler ger ektekinekıyasla birkaç kat daha yavaş hareket etmekteydiler. Sanki oluŐumları arasındaki fasıllar uzamıŐ gibi.

İpekten bir tünelin içinden geçiyor gibi hissettim kendimi. Nesnelerin kenarları silinmişti. Sesler,  i eklerin şarkı   ylemesini andırıyordu. Yemin ederim, uzak odalardaki sesleri, kulağıma fısıldanıyormuŐ asına yakından iŐitebiliyordum. Hızlı hareket edecek olsam, başım dönüyordu. Bu yüzden, arada ateşi besleyip, yastıklara uzanarak, kıpırdamadan öylece kaldım. İ imdeki endişe yavaş yavaş uçup gitti.

Bu evdeki hiç kimsenin halimi anlamaması beni hayrete düşürüyor. Galiba Nuriye şüpheleniyor, cin gibidir o, ama henüz bir şey   ylemedi. Beni anlayabilecek tek kişi o, ama o da o kadar her şeyi kestirip atan bir kız ki. Ne yapacağımı bilmiyorum. Vaktim

azalıyor, yakında her şey çok fazla aşıkâr olacak. Babam öğrenirse –ki mutlaka kulağına gidecektir– beni öldürür. Belki de ben ondan önce davranmalıyım. Peki ama, ben can alma hakkına sahip miyim ki?

Zihnimde Belgrad ormanında Turan Bey’e rastladığım o günün hatırası, bütün gece gözümü kırpmadan yattım. Birlikte yürüyüşümüz ve beni tutup kendine çekmesi, sadece o an hep kendini tekrarlayıp duruyor. Ama yüzünü, hatlarını bir türlü hatırlayamıyorum.

Gün ağarırken dalmış olmalıyım. Öğlene doğru, sakın ve huzurlu uyandım ama üstümde sanki kurşun yutmuşum gibi bir ağırlık vardı. Yerçekimi beni hükmü altına almıştı. Ümitsizliğim ve endişeli halim bütün gün devam etti. Dönüp gelen acıyı dindirmek için aynı faslı tekrarlamaktan başka çarem yoktu.

Masméjean'ın Notları

Loti'yle İstanbul'un gizli kalmış sokaklarında uzun yürüyüşler yapmaya başladık. Ara sıra küçük bir kahvehanede mola verip nargile içiyoruz. O her gün yürüyor; iştahı da yerinde ama hâlâ Fransa'ya dönmek için yeterince güçlü hissetmiyor kendini. Dostları iyileşmesini hızlandırmak için onu yormayacak gezmelere götürüyorlar, ama onu hâlâ en çok arayıp so-
ran, o cana yakın Matmazel Haydar.

Belkis, modern bir genç kız. Pera sosyetesinin içinde büyük bir rahatlık içinde... Ailesi Nişantaşı'nda tam anlamıyla Avrupalı bir hayat sürüyor. Babası İngiltere'de eğitim görmüş ve epeydir Hariciye'de vazifeli. Osmanlılarda eşlerin ve çocukların, diplomat babaya refakat etmeleri alışılmış bir olay değil ama, Haydar Bey çocuklarının Avrupalı terbiyeyle yetişmelerinden gurur duyuyor.

Belkis da en az hayaletler kadar imtiyazlı yetiştirilmiş ve iyi eğitim görmüş ama, onun dünyevi zevkleri var. "Belli ki Belkis 'şapkalılar'la beraber olmayı tercih ediyor," diyorum Loti'ye.

Loti gülümsüyor. Küçük defterine "*şapkalı insanlar*" diye not düşünüyor. Sonra da başlarında çeşitli şapkalar olan bir alay surat çiziyor: Homburg, geniş kenarlı fötr, klasik fötr. Panama, miğfer, kask, bere, denizci şapkası, melon şapka, Tirol, silindir şapka, çan şapka, gondolcu şapkası. Türban ya da fes yok. Sadece şapkalar.

Tiyatrolarda, konserlerde, balolarda Belkis'a alenen kaval-yelik yapıyor, hatta Nevruz'da bile onunlaydı. Geçen akşam kı-zı Vautour'da *tête à tête* yemeğe davet etti, mum ışığında iki kişi "baş başa" bir yemek. Masa, turuncgil esansının en tatlısını salan *Sadabad* adlı güllerle süslenmişti.

Kız Loti'ye, ismi gümüş çerçeveye Arap harfleriyle kabartma olarak yazılmış imzalı bir fotoğrafını verdi. Notları samimi, ölçülü ve cilveli. O harikulade bir kelebek.

"Dün gelemediğinize üzıldüm, Kaptan. Sizi tam bir Şark gecesi bekliyordu, dansöz elbiseleri, kavas üniformaları, daha bir sürü harika kıyafet. Sizin bizim toplantılara katılmaktan daha önemli işleriniz vardır elbette. Ama hayatın tadını çıkarmayı unutmayın."

Loti dün benden bir ricada bulundu: "Matmazel Haydar'ın unuttuğu mendilini ona göndermek nezaketinde bulunur musunuz? Şu mavi ipek düğmeyi de arasına koyunuz, elbisesinden düşmüş olmalı."

Düğme elbisesinden nasıl düşebilir? Yok canım, daha neler.

Loti, Belkıs'la buluşmaları konusunda gayet açık davranıyor; tamamen gizlilik içinde sürüp giden hayaletler meselesinin aksine, genç kızla arkadaşlıkları bir sır değil. Bu durumun iki taraf arasında şiddetli bir ihtilafa yol açmasından koruyorum.

Bu Loti'de ne var, bu nasıl bir karizma ki kadınlar ruhlarını ona teslim ediyorlar? Delikanlılar da öyleymiş. Ne bu esrarengiz *je-ne-sais-quoi*? Bu esrarengiz, ne bileyim ne?

Loti, Zinnur'la Nuriye'ye neden kendilerine daha fazla sosyal özgürlük tanımadıklarını sordu, Belkıs'ı da misal gösterdi. Bu mukayeseyi yapmak hiç de akıllıca bir seçim değildi.

Hayaletler, Loti'ye mutsuz hayatlarından şikâyet etmeyi âdeti bir iş haline getirdiler. Aslında Konstantinopl'un en seçkin çevreleriyle bağlantıları var, babaları birçok sefirle arkadaş, en başından Loti'yle açık açık ahablık edebilirlerdi. Belçika sefaretinde mesela. Ama has Türk dekorlarında gizli randevular planlamak ve romantik atmosferler yaratmak, gayelerine daha uygun düşmüş olmalı.

Kızlar, Leyla'nın hâlâ İzmir'de olduğunda ısrar ediyorlar. Loti'ye gerçeği bir türlü söyleyemiyorum. Leyla yok, hiçbir zaman yoktu diyemiyorum, mektuplarının şimdi Paris'te olan bir Fransız kadından geldiğini, Leyla'yı kendisinin yarattığını... Söylesem ne olacak ki? Masumluk, mutluluktur.

Marie Lera'nın Günlüğü

Konstantinopl'da kaldığım zaman zarfında bütün tasarrufum suyunu çekti. Nuriye bir gün gülerek, "Düşünün bir," demişti, "posta pullarına, incecik bürümcük yaşmaklara ve çiçeklere harcadığımız parayla neler neler yapabildik."

Şimdi gece gündüz İsveçli kadınlar hakkında yazdığım kitabı bitirmeye uğraşıyorum. Bazı bölümler gazetelerde yayınlandı ve olumlu ses getirdi. Bu sayede Antoine Redier bana biraz daha zaman tanıdı. Bitirebilmek için zihnimi Loti macerasının dışında birtakım şeylerle meşgul etmem, bir buz dünyasına girebilmem lazım.

Gene de gözümü açıp kafamı toplar toplamaz, az önce rüyada karşılaşmışız gibi Loti düşüncelerime yerleşiveriyor. Kafamda o kadar çok hayali konuşma, izahat ve zaaflarımı ifade yolları yarattım ki. Mazimi tekrardan kuruyorum, hayatımı olduğu gibi değil, olmasını istediğim şekilde yeniden yaşıyorum. Leyla ile Loti arasındaki göbek kordonuyla birbirine bağlanmış yakınlığı hissetmediğim tek bir an yok. Bütün boş zamanlarım, paylaştıkları o birkaç ânı hatırlamakla, hayalimde yeni buluşmalar kurgulamakla, Loti'yle hayali konuşmalar yapmakla geçiyor. Zihnim bu düşüncelerle o kadar dolu ki, yalnızlığımı bile ihmal ediyorum.

Aslında kimim ben, Hortense-Marie Helliard Lera? Taşralı bir uyumsuz mu? Feminist gazeteci Marc Helys mi? Yoksa aştığı kültürün içinde kapana kısıp kalmış Leyla Hanım mı? Hepsi de di-

ğerinden bağımsız yaşayabilen kaç kişi var içimde? Onları birleştiren temel bir şahsiyet var mı, çeşitli şekillerle göze görünür olan bir ilahi varlık gibi mesela? Eğer öyleyse, hepsi bir ruhu mu paylaşıyorlar? Savaş mı bu içimde, yoksa ahenk mi?

Kızlar, Loti'nin ilgisinin kendilerinden Belkıs'a kayışını benim yokluğuma bağlıyorlar. Onlarda bir tür sitem havası seziyorum. Türkiye'deki, içinde yaşadıkları onca kargaşayı düşündükçe üzülüyorum, ama bir yandan da bu gelişme, hikâyemize biraz daha malzeme sağlamak gayesiyle mi ortaya atıldı diye düşünmemek mümkün değil. Belkıs, Leyla için aylar boyu, onca çaba ve onca sayfa ile ince ince oyduğum o nişe kurulup oturdu. Onca sayfa evet, ve ruhun insafsız sadakatının kapanında, başka hiçbir şey düşünmeden geçirdiğim günün her saniyesi...

Belkıs'a ilk reaksiyonum, Loti'ye bir daha hiç yazmayarak onu cezalandırmak düşüncesi oldu. Leyla'nın yokluğu yüzünden ıstırap çekmesini istedim. Dikkatsiz davrandığımı anlamasını arzu ettim. Aziyade'yi terk ettiği gibi, onu da bırakıvermişti. Belkıs'a yazdığı sevgi dolu mektuplarını hayal edebiliyordum, bir zamanlar Leyla'ya da böyle mektuplar yazmıştı, aynı şefkat dolu hitaplar, hislerde o aynı acillik... Kim bilir birbirlerine hangi muhabbet kelimelerini bahşetmekte, ne hikâyeler anlatmaktaydılar?

Loti halen evli, daha doğrusu iki kadınla birden evli; biri Blanche, yüksek burjuva Huguenotlar'a mensup, usul erkân meraklısı karısı; diğeri de Crucita, ona iki oğul vermiş olan, kendi halinde Basklı bir kadın. İki ailesini Rochefort'da ayrı ayrı idare ettiğini söylüyorlar. Saygıdeğer akademisyen ve denizci, tohumlarının yabancı bir ırkla karışması için yakıcı bir arzu duyan aile babası.

Arada delikanlılar, denizciler ve dostlar da olmuş; erkeklere duyduğu muhabbet, kadınlara duyduğu o önüne geçilmez tapınma kadar fiziksel ve ihtiras dolu. Hem iki karılı, hem biseksüel, hem de bir polimorf. Ama bu kelimeler onun duyguları için alçaltıcı oluyor. Loti her türlü hissiyatın ortaya dökülmesinden tat alıyor. Romantik arayışlar, onun egzotik ve ilahi olana duyduğu iştahı bastırıyor.

Gençlikteki ihtiraslarının güdümünde, artık sadece zarif heyecanlar arzuluyor. Güçlü muhabbetin, özellikle de kadın muhabbetinin güven tazeleyişinden yoksun kaldığı takdirde, isterse kendini görünmez kılacak kadar küçültme kabiliyetine sahip, hassas bir adam. Bir samimiyetçi. Evet, samimiyet, bu Loti'nin gerçek mesleği.

Nuriye'nin Mektubu

Sevgili Mösyö Loti,
Dün öğleden sonra, Göksu'ya giderken Çengelköy'de çok hoş, beyaz bir yalının önünde kayığınızı gördük. Terasta, beyaz salkımların gölgesinde oturmuş, Matmazel BH ile sohbet etmekteydiniz. Gözlerine, âdeta dünyada ondan başkası yokmuş gibi, öylesine ısrarla bakıyordunuz ki.

Size sorarız Loti, bu genç ve güzel hanımın cazibesinin sırrı nedir, nasıl oluyor da kalbinizi bütünüyle çalıp sizi bizden uzaklaştırabiliyor? Çok mu özel biri? Yoksa size büyü mü yaptı? Belki de onu bu kadar haşin bir biçimde yargılamamalıyız. Alakanızı kendi gayelerimiz için kullanmayı beceremediğimizden, asıl bir şeyler öğrenmesi gerekenler, bizim belki de.

Bize, ruhunuzun bizimkiyle bütünleşip tek bir ruh olduğunu söylemiştiniz. Bizi Nur-el-Nisa'nın, Aziyade'nizin yeniden vücut bulmuş hali olduğuna inandırmıştınız. Kısa bir müddet önce Fransız hastanesinde bize bakıp, "Sizden başka hatıram olmayacak," demiş, Konstantinopl'a dönüşünüzden bu yana yegâne kıymetli ilhamınızı bizden aldığınızı söylemiştiniz. Biz de sizinle buluşabilmek için o kadar çok tehlikeyi göze aldık ki!

Ve şu aralar sizin, Avrupalı bir genç kız gibi yaşama avantajına sahip bir sefahat düşkününe olan tutkunluğunuz Konstantinopl'da herkesin ağzında. Onunla herkesin gözü önüne buluşuyorsunuz. Onu resepsiyonlara, tiyatroya götürüyorsunuz. Onunla *Vautour*'da güllerle süslü bir masada, mum ışığında yemek yiyorsunuz. Kedinize bile onun ismini verdiniz. Ah, kedini-

zin tüylerini okşarken, onu nasıl hayal ediyorsunuzdur kim bilir?

Daha fazla sadakate layık olabilmek için size kalplerimizi kâfi derecede a  madık mı yoksa? Bize gerçeği itiraf etmekte zorlandığınıza kuşku yok, çünkü gözünüzde bir oyuncak kadar, bir ilmi tecr  bekadar bile değerimiz olmamış. Artık size meydan okumaktan vazgeçiyoruz. Bizi işte tam da bu noktada ümitsizliğe düşürdünüz, Loti. Fethettiğinizi ekemezseniz, sonunda duygusal bir açlığın enkazından başka bir şey bulamazsınız.

Kırılan hayallerimle,
Nuriye

Masméjean'ın Notları

Nuriye'nin mektubu Loti'yi çılgına çevirdi. Bundan böyle bu kızlarla görüşmek istemiyor, hâlâ İzmir'de olan Leyla hariç; o tabii Loti'ye asla böyle aptalca bir mektup yazmazdı. Loti, Nuriye'nin kullandığı kavgacı lisan kadar, serzenişlerini de hakaret olarak aldı. Tahakküm edici, kıskançlık kokan taleplere hiç dayanamaz. Kitabı bırakacak mı? Şüpheliyim.

"Elimde değil Masméjean," dedi bana. "Ben kadınları çok seviyorum, bütün kadınları." Gözleri dolu dolu olmuştu. "Zannedirim romanın sonuna geldik. Şimdi hepsi bana kaldı. Ama nasıl bitireceğimi bilemiyorum."

Demek ki bitirecekti. Ferahladım. Kitaba bu derecede bağlı olduğumun ilk defa farkına vardım.

Marie Lera'nın Günlüğü

Nuriye'nin mektubunun kopyasını gördüğümde mahvoldum. Nasıl bu kadar sığ olabilir, kıskançlık yüzünden nasıl böyle bir tartışmaya girerdi? Loti'nin kitabı bitirmesinin ne kadar mühim olduğunu unutmuş gibi hareket etmişti. Yanlarında değildim ki, onlara rehberlik edebileyim. Entrikadan iyi anlıyorlardı ama diplomasiden habersizdiler. Türklerin böyle huyları vardı. Tabii şimdi, Loti kendilerini görmeyi reddedecek diye endişeye kapılmış, kitabı yazmaktan temelli vazgeçmesi, daha fenası, dostluğunu ebediyen kaybetme ihtimali onları korkutmuştu. Oysa gelecekle ilgili planları için onun desteğine muhtaçtılar.

Hatta Nuriye, Loti'nin uzaklaşması yüzünden, bana bile si-tem etti. Loti'yi suçlayan bir mektup yazma fikrinin benden çıktığını söylüyordu. Tahrik edilmemiş olsa, asla böyle bir mektup yazmazmış. Loti'yi biraz azarlamış, o kadar. Benden Loti'yle aralarına girip Nuriye'yi affetmesini sağlamamı, ilgisini yeniden ateşleyip kitabı tamamlaması için bir panzehir icat etmemi istiyordu.

Hemen Loti'ye hayali İzmirimden bir mektup yazıp, Nuriye'nin hizmetçisinin ölü bebeğini küvette bulduktan sonra ağır bir şok geçirip bu hale geldiğini anlattım. (Bu hikâye gerçek olmasına gerçektir ama, iki üç sene önce Zinnur'un başına gelmişti.) Nuriye öyle perişan olmuştu ki, tuhaf davranışlar sergilemeye başlamıştı. Ama artık yavaş yavaş iyileşiyordu. Loti'nin affını rica ettim.

Mektubum, amaçladığım tesiri yarattı. Loti cevabında zavallı küçük dostunu çoktan affettiğini yazdı.

Kızlar bana seyrek yazıyorlar, çoğunlukla hayatlarından fazla bahsetmiyor, sadece Loti'ye yazacağım mektuplar konusunda talimat veren kısa notlar gönderiyorlar. İlgisiz ve uzak bir havaya bürünmüşler gibi. Kopmakta olduğumuzu hissediyorum. Tehlikeli işbirliğimiz ve aramızdaki samimiyet düşünüldüğünde, her şey nasıl böyle birdenbire önemini kaybedebilir? Kolum kanadım kırılmış gibi. İnsan ayrılmanın ipliklerini nasıl çözer ki?

Mektuplaşmamız zaten çok karmaşık ve tehlikeli. Hans Hansel haber yollayıp yakında Münih'e tayininin çıkacağını bildirdi. Ve *Le Figaro*, Pierre Loti'nin ay sonunda Fransa'ya döneceğini yazıyor.

Masméjean'ın Notları

Gideceğinizi düşündükçe, kalbim karalar bağlıyor. Sizi bir daha görememek fikrine tahammül edemiyorum. Sevgili maestro, kendimi teselli için sizden, dünyanın bu küçücük parçasındaki en sadık hayranınızı daima hatırlamanızı rica ediyorum. Siz her zaman hayatımın en değerli hatırası olacaksınız.

Belkıs

1 Nisan, 1905

Loti bu akşam gidiyor. Kitap üstünde çalışmak için yazı Hundaye'de, Bask bölgesinin Pirene yamaçlarındaki sayfiye evinde geçirecek. Kasımda Rochefort'a dönüp, denizden ayrılmadan hemen önce, çocukluktan bu yana hayalini kurduğu Martou kışlasının komutasını alacak.

Sabah Loti ve hizmetkârı Osman'la birlikte Kapalıçarşı'ya gidip hediyeler aldık, daha çok Türk kıyafetleri ve buraya has hediye eşya. Daha sonra Loti Eyüp'teki Mahmut Paşa kahvesinde mola verdi ve son defa nargilesini içti.

Öğleden sonra 2.00'de Belkıs'la ve birkaç yakın dostuyla buluşup İstanbul'un yüreğine daldık, Aksaray yakınlarında ahşap bir köşke gittik. Haremin aralık kapılarından, Osmanlı saray müziğinin nağmeleri, ud çalıp şarkı söyleyen kadınların sesleri dökülüyordu. Sanki huriler Loti'ye elveda demeye gelmişler.

Akşam rıhtımda bir kortej vardı; Yıldız'ı temsilen gelen ve muhteşem bir armağan getiren İbrahim Paşa, Şeyhülislam'ın oğlu Prens Rıza Han, Mösyö Constans dışında bütün Fransız se-

faretinde çalışanlar, *Vautour*'un bütün subayları, Ostroroglar, saten kurdeleyle bağlanmış rengârenk lalelerden bir buket taşıyan Belkis... Aylarca süren aramalardan sonra bulduğum Aziyade'nin orijinal mezar taşı dikkatle paketlenmiş, benim veda hediyem olarak *Vautour*'dan gemideki kamarasına taşınmıştı. Diplomatik dokunulmazlığı olduğuna göre kimse onu ve eşyasını aramaya kalkmazdı.

O sıra arkalarda duran bir arabanın kapalı perdeleri eldivenli bir el tarafından aralandı; iki kadın kısacık bir an peçelerini açıp bir demet zambak fırlattılar, sonra uzaklaştılar.

Gökyüzü kapkaranlıktı, ne mehtap, ne yıldızlar... Sallanan eller ve şapkalar yavaş yavaş silindi. Gemi gri sisin ardında kayboldu. Şehrin patırtısı Loti için artık hayaldi.

Loti gitmişti. En yakın iki dost olarak ayrılmıştık. Şimdiden sanki hayatımın amacı kaybolmuş gibi bir boşluk duyuyordum. İki yıldır günlerimin büyük bölümü onunla dolmuştu. Yakında tayinim çıkardı ama, ben emekliye ayrılmaya karar vermiştim. Artık aşk ve vazife arasında tercih yapmak durumunda kalmak istemiyordum.

Nuriye'nin Günlüğü

Bir inleme sesine uyandım, zor duyulur bir ses, biri ağlıyordu sanki. Doğrulup oturdum ve kulak kabarttım. Dışarıda biri olduğu muhakkaktı ama gene de sesler duvarların içinden geliyor gibiydi. Eski evin hayaletleri uyanmış, kaybettikleri hayatlarının yasını tutuyorlardı sanki.

Ses *selamlıktan* geliyordu. Erkeklerin bölümüne girmem yasaktı ama kulak asmadım. Beybabam masasında öne doğru eğilmiş, hıçkırıyordu. Gözleri arasındaki endişe çizgileri her zamankinden daha derin duruyordu. Geldiğimi duyunca başını kaldırdı.

“Neyiniz var Beybaba?”

“Sen anlayamazsın.”

“Olsun, gene de anlatın. Dinlerim.”

Olduğu yerde sallandı, başını salladı, dudağını ısırdı. Onu hiç böyle korkmuş görmemiştim. Sanki büyük bir kabahat işlemişti. Masaya âdeta yığıldı.

“Ben çok ciddi bir sorumluluk taşımaktayım. Bu benim vazifem. Sadakatte kusur edemem. Ama kimseye güvenemiyorum. Bu korkunç meseleye hiçbir memurumu karıştırmak istemem.” Üstünde Sultan'ın tuğrası bulunan bir fetvayı havada salladı. “Ama bunu bana kopyalayacak biri lazım.”

Tuhaf bir alfabeyle yazılmıştı, Kiril harfleriyle zannederim ve üstünde Odessa damgası vardı.

“Ben size kopya ederim Beybaba,” diye teklif ettim, “lütfen veriniz bana.” Beni duymamıştı.

“Beş yüz kişi!” diye kendi kendine söylenmeye devam etti. “O sefil ihtilalciler. Beş yüz kişi! Üç yüz Rus Yahudisi ve iki yüz Türk. Ne kâbus! Sebep olanın Allah belasını versin! Cehennemde yansın!”

Nuriye'nin Mektubu

Leyla, très chère,
Size daha ne anlatayım ki? Artık ne bir yere gidiyor, ne kimseyi görüyoruz. Hadımlardan biri yanımızda olmadan evden dışarı adım atmıyoruz. Son zamanlarda başımıza gelen felaketlerin hangisinden başlayacağımı bilemiyorum. Arkadaşımız Münire sokakta çarşafsız dolaştığı için fanatiklerin hücumuna uğradı; uzun saçlarını kestiler ve ganimet kazanmış gibi sokaklarda teşhir ettiler. Aynı gece ağabeyi, Münire'yi aile şerefine leke sürdü diye tabancayla öldürdü, sonra da kız kardeşinin acısına dayanamayarak kendini vurdu. Bu felaketin üstüne Turan Bey, hani o Belgrad ormanındaki grubun başı, rejim aleyhtarı broşür basmaktan tevkif edildi. Kimse nerede olduğunu ve başına ne geldiğini bilmiyor. Artık toplantı falan yok.

Loti Fransa'ya döndüğünden beri mektuplaşıyoruz. Ona Sultan'ın yazılı iradesiyle Leyla'nın İzmir'den döndüğünü yazdık. Kocasıyla yeniden evlenmek mecburiyetinde kaldığını, üstüne çılgın bir hal geldiğini ve intihar tehditleri savurduğunu anlattık. Ona ülkeyi terk etmesini tavsiye ettiğimizi, ama Leyla'nın memleketinden ayrılmaktansa ölümü tercih edeceğini söyledik. Bunun Loti'yi ne kadar sarsacağını tahmin edebilirsiniz.

Kitabın bitmesini beklemek, dehşet verici. Artık bu bir kutlama olmaktan çıktı. Kimliklerimizin keşfedileceği muhakkak. Burada basılmayacaksa da, nasıl olsa el altından yayınlanır ve jurnalcilere bizi tevkif fırsatı verir.

Dışarıda da fırtına kopuyor, içeride de. Evin hali daha da be-

ter. Babam maalesef yazamayacağım yüz kızartıcı bir meseleye karışmış. Ruhlarımız taş kesildi, Madam Lera. Kimseye acıyacak, şefkat duyacak halimiz kalmadı.

Dostunuz,
Nuriye

185

Not: Loti'ye yazacağınız bir sonraki mektup için ikinci nikâh hakkında bilgi:

- 1) Duvaksız, sade bir elbise giyilir. Sırma işlemeli, geleneksel kadife kaftan da olabilir, taçtan aşağı dökülen bir demet gümüş tel olsun.
- 2) Davetli yok.
- 3) Evlenecek çiftin vekili sayılan imam, iki şahidin huzurunda nikâhı kıyar.
- 4) Gelin bir perdenin veya bir kapının arkasındadır. Ortaya çıkmaz.
- 5) İmama ailenin gücüne göre para, peşkir, sabun, havlu gibi hediyeler verilir.
- 6) İmama ve şahitlere şerbet sunulur.
- 7) İkinci nikâhta çalgılı düğün yok. İsteyen Kuran okutabilir.

Marie Lera'nın Günlüğü

Sonbahar.

Loti, *Mutsuz Kadınlar*'ın bazı bölümlerini *Revue des Deux Mondes*'da tefrika etmeye razı oldu, ama işi ağırdan alıyor. Hikâyeyi tamamlamaktan acizmiş. Duyguları kamçılایan bir olay olmadan bitiremeyecek gibi geliyor bize.

Şimdi Loti Rochefort'da olduğundan, bildik bir yerde olması içimi rahatlatıyor. Gerçi Loti, duyguları yakinken değil ayrı kalınca çoşan bir adam, ama ben yine de Belkıs'ın uzakta oluşuna memnunum. İlahi bir buluşma peşindeki ayrı düşmüş sevgililer; Şarkın o idealize aşk fikri tam Loti'ye göre. Romanındaki kahramanlar ancak yokluklarında gerçek kişilere dönüşüyor.

Batignolles yakınlarında, Rue de Tocqueville, 40 numaradaki küçük sığınağımın bakıcısı Madam Duval mektuplarımı getirdi. Sağlığımla her zaman yakından ilgilenen, meraklı bir insan. Zannederim erkeksiz, bir başına yaşayan bir kadın olmama üzülüyor. Ne zaman bir erkek dostum gelse, ya beğendim manasınca tavsiye mahiyetinde göz kırıyor, ya da beğenmeyerek başını sallıyor.

"İyisiniz, değil mi Madam?"

"İyiym Madam Duval, teşekkür ederim."

"Bir terslik falan yok değil mi? Belki Madam biraz yorgundur."

"Kesinlikle hayır. Hafta sonu şehir dışındaydım. Yeniden canlandığımı hissediyorum."

Mektuplarımı almak için uzandım ama kadın nedense onları vermeye pek hevesli görünmüyordu.

“Yani sahiden bir problem yok, öyle mi Madam?”

“Yok, her şey yolunda.”

Bir an karşılıklı öylece durduk. Sonunda, “Voila!” dedi. “Ben insanlık görevimi yaptım. Gerisi Tanrı’ya kalmış.” Mektupları bana verdi, dar merdivenin basamaklarını çabuk çabuk inmeye koyuldu. Arada, tam ikna olmamış gibi, dönüp dönüp arkasına bakıyordu.

Kartpostallardan birinde tanıdık bir el yazısı –Nuriye’nin– her zamankinden daha okunaklıydı:

Mektubunuzu aldım, sevgili dostum. Zaman yaklaşıyor. Gerekeni yapmalısınız ama, hepimizin selameti için en kısa zamanda ölmeniz lazım. Çok yakında.

Madam Duval’in neden öyle davrandığını anlamıştım. Apartmanında bir intihar vakası mı yaşanacak diye meraka düşmüştü. Zinnur’dan da bir not vardı.

Sevgili Leyla,

Ölümünüz çok güzel olmalı. Yavaş ölmelisiniz. Son saatlerinizi acı-tatlı bir hale sokun. Olabildiğince uzatın. Son mektubunuzu, her saniyenin kıymetini sayarak, şefkatle yazmalısınız. Sözleriniz, siz ölürken onun yanınızda olmasını sağlamalı. Onun varlığından sıyrılıp uzaklaştığımızı hissetmeli. Ölümünüz onu perişan etmeli. Böyle tesirli bir son bizim son ümidimiz, sevgili kuzin.

İlişikte ayrıca, Aziyade’nin mezar taşının yanında duran Loti’nin fotoğrafı vardı.

Bir pozör olarak Loti; terzilik maharetinin değişken zevklerinin ebedi müptelası olarak, Şarklı ikinci şahsiyetine bürünmüş bir Loti... Bir başka ırkın ya da sınıfın insanları arasında kendine bir rol bulmuş. Acaba bu, kıyafetin asıl benliği silmesinden mi kaynaklanıyor? Bir kostümün içine girer girmez, onu kendi bukalemun teni gibi benimseyiveriyor. Resmi Rochefort’tan Konstantinopl’a göndermiş, ancak kaderin cilvesine bakın ki, fotoğraf yolunu bulup Fransa’ya geri dönmüş.

Şu sıralar, İsveçli kadınlarla ilgili kitabı bitirme telaşında olduğumdan, başımı kaşıyacak, hele hele maceramız için şart olan mektuplardan birini yazacak hiç vaktim yok. Günün sonunda tükenmiş oluyorum. Yayıncım zaten iki defa ek süre verdi, aynı şeyi bir kere daha soramam. Bu sebeple, mektup biraz bekleyecek.

Nuriye'nin Günlüğü

Kapımın eşiğinde Zinnur duruyordu, sırlıslıklamdı. Kaybolmuş bir çocuk gibi korku dolu gözlerle bana bakıyordu. Elini tutup onu odasına çıkardım, yanmakta olan mangalın başına, yastıkların üstüne oturttum, peçesini ve çarşafını çıkardım. İliklerine kadar ıslanmıştı, saçlarından sular damlıyordu. Düğmelerini çözüp bluzunu ve eteğini çıkardım. Titredi.

“Donmak üzeresin!”

Başını salladı.

Büyük bir havlu aldım, omuzlarına dolayarak onu kurulamaya başladım. Tam bornoz getirmek üzere kalkacakken bir elimi yakalayıp avuçlarına aldı, yalvaran gözlerle bana baktı.

“Artık burada kalamam Nuriye. Anlamıyor musun?”

“Evet, biliyorum, abla.”

“Kendimi öldüreceğim.”

Nuriye'nin Mektubu

15 Aralık

Chère Leyla,
Derhal ölmelisiniz. Her şeyi bir kenara bırakıp Loti'ye ölümsüz bir mektup yazmalısınız. Bir saniye daha ziyan edemeyiz. Anlıyor musunuz? Burada mektupta izah edemeyeceğim büyük problemler çıktı. Başımızda ardı arkası gelmez dertler ve bizi bekleyen büyük sıkıntılar var.

Loti'ye derhal uzun bir mektup yazmalısınız, Leyla, ona hayat hikâyenizi o vurucu son ana getiren bir mektup yazmalısınız. İtaate zorlanan her kadının derdini anlatmalısınız. Her kelimeniz doğrudan bir amaca hizmet etmeli. Onu gözyaşlarına boğmalısınız. Kitabımızı bitirebilmesi için, hayal gücü müthiş acıklı bir vedayla yanıp tutuşmalı.

Dostunuz Herr Hansel yakında Konstantinopl'dan ayrılacağını ve artık bize aracılık edemeyeceğini haber verdi. Bu size son mektubumuz olabilir. Elveda sevgili suç ortağımız. *Adieu.*

Daima sizi sevecek olan,
Nuriye

Not: Loti'ye Eyüp Sultan türbesi yakınına gömülmek istediğini söyleyeceğiz. Aziyade'nin yanına.

Marie Lera'nın Günlüğü

15 Aralık, 1905

Gece yarısı. Masama geçtim. Sebebini izah edemediğim, yalnız olmadığımı dair bir hisle tüy kaleme uzandım. Yarattığım genç kadın ölüm döşegindeydi ve ben onun son saatlerini yaşayacaktım. O genç kadın ki, benimkilerden tamamen farklı zaafı ve ani hislerle dolu, benim gerçekte asla olamayacağım kadar samimi ve ateşli biri. Cömert ve açık kalpli bir kadın. Onu o kadar çok sevmeye başlamıştım ki, artık benden başkası olamayacağına inanmaya başlamıştım. İşte şimdi de onu öldürme mecburiyetiyle karşı karşıyaydım.

İnanın ki veda mektubumu ne şuurlu ne de kasıtlı yazdım. Ta derinimde bir yerden, ifade yeteneğimin fevkinde bir tabiiilik içinde fişkırdı. Gözyaşlarım mürekkebin dağılmasına sebep oldu, bu yüzden bazı sayfaları sonradan temize çekmek zorunda kaldım. Mübalağalı görünebilir, ama bizzat yaşadığım için gerçekliğine şahidim.

Masamda Loti'nin sırma apoletli, koyu renk denizci üniforması içinde çekilmiş bir fotoğrafı duruyor. Göğsünde pırıl pırıl madalyalar, belinde süslü bir kılıç sallanıyor. Gururlu ama sanki biraz zihni karışık gibi, dosdoğru gözlerimin içine bakıyor, ısrarlı bakışında inanmazlık var. Fotoğraf Madam Leyla'ya, hiç var olmamış bir kadına imzalanmış. İleride biyografisini yazacaklar için, esrarengiz bir mesele...

On iki sayfalık mektubu tamamladığımda öylesine bitkindim ki, küçük koltukta uyuyakalmışım. O garip pozisyonda uyandı-

ğında, vücudum kaskatı kesilmişti ama ben, bütün gece gözü-mü kırpmadan kâğıda döktüğüm kelimelerin yol açacağı netice-leri düşünmekten kurtuldum.

Sabah ilk iş Malesherbes postanesine yürüyüp, mektubu pos-taya attım. Sonra Monceau Parkı'na gittim, bir banka oturdum. Bir yandan kuşları beslerken, bir yandan da güne başlayan insan-lar, yangın talimi yapan itfaiyeciler, okul yolundaki çocuklar, ku-rumuş yaprakları süpüren bahçıvanlar...

O gün Ölüler Diyarı'na tırmandığımızda kaza eseri size dokun-muştum. Gözlerimi yumdum ve göz kapaklarımın ardında harika görüntüler çakıp durdu.

Bu hayata veda etmeden önce, sizin için büyük değer taşıyan o küçük mezara gittim. Sevdiğinize dua etmek ve ölüm saatinde bana rehberlik etmesi için yalvarmak istedim. Oraya gittim, çünkü kalbi-nizde onunkine sarılı bir hatıram kalsın istedim. Mezarlar arasında gezinip kendime yer beğendim, sonra bir zamanlar birlikte oturdu-ğumuz noktada tek başına durdum. Eve dönerken gökyüzü Haliç'in üstüne güller serpiyordu. Ah! Benim sevgili şehrim, akşam güneşin-de öyle güzeldi ki. O manzarayı benimle birlikte bir sonraki âleme taşımak içim gözlerimi yumdum.

Leyla

Üçüncü Bölüm

Marcelle Weissen'in Günlüğü

Ben hikâyeye tam bu noktada katılıyorum. Zinnur ve Nuriye ile arkadaşlığım, onlara  an dersine giden annem vasıtasıyla başladı. Zinnur çok hoş, içine kapanık bir kızıydı ama rahatlıkla konuşabiliyordum onunla. Evliliği bozulduktan sonra, onu pervasız hareketlere iten sebepsiz korkuların pençesi-ne d      .

Ayağa kalkmaz olmuştu. Onu ziyarete gittiğimde, etrafı sal-kım sarılı, bahçeye bakan bir pencere yanında, b     bir kanepede yatıyordu. Beni görünce gülümsemedi ama doğruldu, iki yanağımdan   t , sonra yine kanepeye serildi.

“Seni bu kadar  zen nedir, Zinnur?” diye sordum. Sesini ıı-karmayınca, ben de sustum.

“*Anatolie!*” diye patladı sonradan. “Beni rahatsız eden o, Marcelle.”

“Anatolie de kim?”

“O bir insan değil, bir gemi.”

“Ee?”

“Geçen ay Karadeniz’de kayıplara karışan gemiyi hatırlıyor musun?”

“ ok feciydi, ne fırtınaymış o,” diye cevap verdim, korkunç olayı hatırlayarak.

“Fırtına falan yoktu, Marcelle. Gemiye bizim donanmamız batırdı!”

Hayal görüyor olmalıydı.

Konudan konuya atlıyordu.

“Rus göçmenleriyle dolu *Anatolie*, içinde Türkler de olmasına rağmen batırıldı. *Beş yüz kişi* öldü. *Beş yüz can* boğuldu.”

“Korkunç bir şey!”

“Sultan’ın Loti ile alakamızı bildiğine eminim. Babamı da bu yüzden kullandı.”

“Ne demek istiyorsun?”

“Anlatacağım. Sana herkesten fazla güveniyorum. Bundan kimseye bahsetmemelisin. Nuriye’ye bile. Söz mü?”

“Tek kelime etmem.”

“*Anatolie*’yi batırma emrini beybabam verdi. Bunu bizim hayatımızı kurtarmak için yaptı. Beybabam gibi iyi adamları böyle alçakça hareketlere mecbur eden bu zalim ülkede nasıl yaşayabilirim? Ölmeyi tercih ederim.”

Ne cevap vereceğimi düşünürken, Nuriye bir tepsiyle içeri girdi.

“Neyin var Zinnur?”

“Çok üzgün,” dedim.

“Neden?”

“*Anatolie*.”

“Ne! Hani kimseye söylemeyeceğine söz vermiştin Zinnur!”

“Biriyle konuşmam lazımdı. Marcelle benim arkadaşım.”

Nuriye toparlandı. “Acınacak durumdayız Marcelle, babamızın oynucağı olduk. Suç işlemek için kendi çocuklarını kullanan, onları suç ortağı yapan bir adam. Bir zamanlar ona duyduğumuz derin sevginin yerini şimdi aşağılama aldı. Anlıyor musun?”

Dizlerim titriyordu.

“Loti ile aramızda sürüp gideni Padişahın bildiğine dair en ufak şüphemiz yok,” diye devam etti. “Bunu bir komplo gibi düşündüğünden eminim, dolayısıyla babama bu şekilde şantaj yolunu seçti. Loti’nin kitabı basıldıktan sonra başımıza neler gelecek acaba?”

“Bu barbarlar ülkesinden kaçmanın bir yolunu bulmalıyız, aksi halde...”

“Kız lisesinin yatakhaneğinde çıkan yangından haberin var mı? İtfaiyeciler, kadına dokunmaları yasak olduğu için kızları kurtaramamışlar.” Nuriye durdu ve derin bir nefes aldı. Sonra da

benden ricada bulundu. “Zinnur’un nevrastenisi var. Aile bunun duyulmasını istemiyor. Sen onun en iyi arkadaşısin. Ablama yardım etmelisin Marcelle.”

“İyi ama nasıl?”

“Onu memleketten göndermeliyiz.”

“Sen çıldırmışsın!”

“İlk iş, bir pasaport bulmak lazım.”

“İki pasaport,” diye mırıldandı Zinnur. “Ben yalnız gide-
mem.”

“Fransa’ya gideceğiz. Orada bağlantı kurabileceğimiz isimler var. Akrabalar. Loti’den de yardım isteyebiliriz. Bu bizim kitap için daha güzel bir sonuç olmaz mı?”

Boğazım kuruyordu. Hayatım boyunca Louvre müzesinde resim tahsili yapmanın hayalini kurmuştum.

“Ailem buna asla izin vermez...”

“Son bir defa gayret göstereceğim, Marcelle,” dedi Zinnur ya-
vaşça. “Sana ihtiyacım var *ma petite chérie*. Tatlım, sen de bizim-
le gel.”

Öğleden sonra telaşla eve dönerken korku içindeydim. Kızlar belli ki benim ve ablam Yvonne’un pasaportlarını ödünç almak istiyorlardı. Ama ya onlarla birlikte kaçma fikri? Tam bir roman gibiydi. Ya başarılılarsa? Ya başarısak? Bu, pasaportuma ihtiyacım olacak demekti. Ailem buna asla razı olmazdı! Asla! Sultan’ın Hıristiyan bendeleri olarak bunu nasıl kabul ederlerdi? Zulüm görmüş Polonya aristokrasisinin soyundan gelenler olarak, kendilerine kucak açana bunu nasıl yaparlardı? Babam Volapuk dili çalışmalarının devamı için bir müddet sonra Mısır’a gitme düşünce-
sindeydi. Annemle Yvonne’un pasaportları onlara lazım olacaktı.

Yemek müddetince ağzımı bıçak açmadı. Evde herkes neyim olduğunu merak etmişti. Daha sonra herkes salona geçti. Yvonne onlara şarkı söylerken ben de annemlerin yatak odasına süzül-
düm. Çalışma masası vazifesi gören şifoniyerin çekmecelerinde bütün alenin pasaportlarını buldum.

Ertesi gün Nuriye bizi ziyarete geldi, anneme inanılmaz dere-
cede hoş, tatlı kokular yayan bir sümbül buketi getirmişti.

“Bahçemizden. Bahar geldi artık,” dedi. Öyle tatlı, öyle ikna

edici bir hali vardı ki bütün ailenin eridiğini fark ettim. Sonra ağladı, üstü örtülü bir şekilde Zinnur'un hastalığından bahsetti.

"Onu yurtdışına gönderemezsek ebediyen kaybedeceğiz, Madam Weissen," dedi. "Bana gelince, ben de görücü usulü bir evliliğe zorlanıyorum. Benim kaderim de galiba Zinnur'unkiyle aynı."

"Ama pasaportlarımız bize lazım," dedi babam. "Biz de Mısır'a gitmek istiyoruz."

Nuriye anne ve babama bunun mesele olmadığını söyledi. "Biz Fransa'ya varır varmaz pasaportları derhal iade ederiz." Mısırlı milliyetçi lider Mustafa Kamel Bey de aile dostuydu. Ayrıca Mısır kraliyet ailesinden bir prensesi tanıyordu, o da elinden geleni yapacağına söz vermişti.

Nuriye bizi öperek veda ederken, bütün ailemi, bunun ablasının hayatını kurtarmanın tek yolu olduğuna, böylece kendisinin de zorla evlendirilmekten kurtulacağına, ayrıca benim de tahsilimi Paris'te sürdürme fırsatı bulacağıma, bana çok iyi bakacaklarına inandırmıştı.

Anneme, "Hayatımız boyunca size minnettar kalacağız," derken ona küçük bir kutu verdiği gözümünden kaçmadı.

O gittikten sonra annemle babam benim Zinnur ve Nuriye ile gitmeme taraftar olmadıklarını söylediler. Ama ileri görüşlü insanlar olduklarından bu kararı her zamanki gibi bana bırakıyorlardı.

İki hafta sonra

1906 yılının karlı bir Ocak sabahı, yabancı basın, haremden çıkma iki genç bayanın, Şark Ekspresi ile Konstantinopl'dan kaçtıklarını duyurdu. Ama bayanlar Belgrad'da yakalanmış ve tevkif edilmişlerdi. Kimliklerinin gizli tutulmasına rağmen Babıâli'de yüksek mevkideki bir şahsiyetin kızları oldukları rivayet ediliyordu.

Nuriye'nin Günlüğü

8 Ocak 1906

Gün ağarmak üzere. Hafif bir ışık huzmesi kafeslerden içeri sızıyor. Gözlerim uykusuzluktan acıyor, zihnim soğuktan buz kesmiş durumda, ortalık sessiz, böyle bir gece için çok sessiz, bu bizim son gecemiz.

Büyüdüğüm bu odadaki her ayrıntıya, her köşeye, her mobilyaya ayrı ayrı bakıyorum ki ebediyen hafızama kazınsınlar.

Saat beşi vururken kalkıp birtakım şeyleri saklama telaşına düşüyorum. Mektuplar, kartpostallar, ben gittikten sonra arkamdan kimsenin görmesini istemediğim hatıra değeri taşıyan öteberi... Bazı şeyleri çay salonundaki tuğla duvarın arkasına koydum, sadık Kavas Mehmet'imiz daha sonra orayı sıvayacak. Hatıra defterlerim valizimin astarına yuvalanmış durumda, bazılarını aceleyle mangalda yaktım, bazı kâğıtları da şeritler halinde kesip rüzgâra savurdum. Allah korusun, eğer yakalanırsak, Loti'nin mektupları yanımızda olmayacak. Onları güvenilir dostumuz Süleyma'ya bırakıyoruz.

Bildiğiniz tek hayattan vazgeçmenin, ailenizi, arkadaşlarınızı, bu hayatın tat ve kokularını, yerlerini ve nesnelerini terk etmenin acısını hayal edin bir. Hatta çarşaflarımızdan dahi ayrılmanın... Hangi kadın o ilk çarşafa girmenin heyecanını, o ilk adımın önemini, kadının o en derin dünyasına buyur edilmenin titreyişini unutabilir?

Yeniden vurmaya başlayan saatin yanında asılı duran büyükbabamın portresine bakıyorum. Casimir de Châteauneuf.

Babamızın aksine, kararlı ve güçlü bir adam. Merak ediyorum, acaba Casimir Bey kaçışımızı nasıl karşıladı? O ki, Fransa'daki hayatını terk edip uzaklara gitmiş, dünyayı gezip dolaşmış, çok arzuladığı Çerkez güzeli büyükannemiz uğruna Müslüman ve Türk olmuş biri. Acaba bizim kendisinin bir zamanlar terk ettiği ülkeye geri dönmemiz hakkında ne düşünürdü?

“Çok iyi görünüyorsunuz Nuriye Hanım,” diyor kahvaltı tepsimi getiren besleme.

“Keşke ablanız sizin yarınız kadar sıhhatli olsa. Bütün gece öksürdü. Tepsisindeki yemeğe dokunmamış bile.”

“Merak etme Kiraz, yakında iyileşecek.” Söylediğime kendim inanıyor muyum acaba?

Kiraz beni şüpheyle süzüyor. “İnşallah. Ama bu sabah öyle solgundu ki...”

Gitme vaktimizi tayin eden, Zinnur'un durumu oldu. Sadece o hüznü siyah gözlerinin yeniden ısladığını görebilmek için, bana bahsettiği o neşe ve sevinci geri ödeyebilmek için, çocukluğumun koruyucu meleşti olduğu için, elimden gelen ne varsa yapmaya hazırım. Artık roller değişti. Ben abla ve anne olmanın yükünü sırtlanabilirim.

Anneme elveda demek için yukarı çıkıyorum. Beni cansız bir tebessümle karşılıyor. Elini avucumda her zamankinden daha uzun tutarak öpüyorum ve gözlerinin ta içine bakıyorum.

“Allahımsırladık anne. Allah'a emanet ol.”

“Nereye gidiyorsun?”

“Süleyma ile hamama gidiyoruz, yeğenin kına gecesi hazırlıkları için.”

“Üşütme.”

“Seni çok seviyorum anne.”

Elini bir daha öpüyorum. Gözlerine bakıyorum. Huzursuzlanıyor. Benden böyle sözler duymaya hiç alışık değil.

“Sen deli bir kızsın,” diyor. “Bir derdin var. Biliyorum.”

“Bir şey yok, canım.” diyorum ona. “Çok iyiyim.” Elini öpüyorum, dalgın dalgın avucuma bir Hamidiye altını sıkıştırıyor.

Ondan ayrılır ayrılmaz Kavas Mehmet yolumu kesiyor. Yüzüne baktığımda bir terslik olduğunu hissediyorum.

“Galata’dan Burgaz’a kalkacak geminin seferi iptal edilmiş. Karadeniz’de sert bir fırtına bekleniyormuş,” diyor. “Yarına kadar bekleyebilesek belki fırtına geçer. Gemiyle kaçmak daha kolay.”

Romanya’ya kapağı attık mı, hürüz. Ama artık işi kismete bırakmamıza imkân yok, mümkün olduğunca çabuk buradan ayrılmamız lazım. İkimiz de tek çarenin bu akşamki Şark Ekspresi olduğunu biliyoruz. Ama bu, sınır değiştirmek manasına geliyor. Osmanlı toprağında on iki saat daha geçirmek çok korkutucu! Daha Makedonya sınırına varamadan bizi muhakkak yakalarlar. Hemen bir çare bulmam lazım.

Üstümdeki her şeyden bir kat daha giyiyorum. Sonra selamlıktan içeri süzülüyorum, yüreğim ağzımda, babamın bir ayakkabı kutusunda sakladığını bildiğim tabancayı bulup alıyorum. Gümüş kabzalı, küçük, işlemeli bir şey, ama ağır ve dolu. Nasıl kullanılacağını bilmiyorum ama başım sıkışırsa, silaha davranır gibi yapıp tabancayı üstlerine doğrultacağım. Elimi çarşafımın içine daldırıp tabancayı korsemim içine saklıyorum. Alışılmadık, soğuk, madeni bir his veriyor.

Süleyma kararlaştırdığımız saatte geliyor. Tek fark şu ki, onu neden çağırdığımı bilmiyor. Yüzüne dikkatle bakıyorum, yüz hatlarını ezberleyeyim diye. Diyorlar ki, yokluklarda sesler hatırlanır ama yüzler unutulur, ölmüşlerin yüzleri hariç. Onlar hiç aklımızdan çıkmaz.

“Dışarısı çok soğuk. Dona çekmiş.”

Üst üste giyinmiş olduğumu fark ediyor, iki bluz, iki ceket, iki eşarp.

“Tombullaşmışsın,” diyor Süleyma. Yanağımdan makas alıyor. “Yaraşmış, ama... Niye yüzüme bakıyorsun öyle?”

“Çünkü birlikte olduğumuz bu ânı hep hatırlayayım istiyorum, Süleyma.”

“Bütün bunlar ne manaya geliyor?” diye soruyor telaşlanarak. “Yoksa Mösyö Loti’ye yeni bir sahne mi hazırlıyorsun? Ben onun gittiğini sanıyordum.”

Zinnur niye bu kadar oyalanıyor? Niye hep böyle yavaş?

“Dün gece uykum kaçtı, evvelsi gece de. Kaç gecedir uyku tutmuyor. Sinirlerim bozuk, hepsi bu.”

“Zinnur’un haline üzülyyorsun, değil mi?”

“Çok üzülyorum, abla.”

“Herhalde birinin nazarı değdi. Bildiğim bir kadın var, büyüyle onun derdine çare bulur. Olmadı Eyüp Sultan’a adak adarız.”

O başka bir asırda yaşıyor. Bizi nasıl anlayabilir?

Zinnur hazırlıklarını tamamladı mı merak ediyorum. “Zinnur’un odasına çıkıp bir bakalım, niye bu kadar gecikti acaba?”

Zinnur’un odası da kendisi gibi kasvetli ve solgun. Yün şallara sarınmış ama pek iyi görünmüyor. Yine kendini uyuşturmuş olmasından endişe ediyorum.

Süleyma anlamasın diye “*Nous ne pouvons pas partir!*” diyorum Fransızca olarak. *Gidemiyoruz!*

“*Quoi? Pourquoi pas?*”

Karadeniz’deki fırtınayı anlatıyorum. Zinnur perişan oluyor ve yastığını dövmeye başlıyor. Ona *chemin de fer*, tren diye fısıldıyorum.

“En iyisi ben sizi baş başa bırakayım,” diyor Süleyma. “Ne derdiniz var bilmiyorum ama pek misafir istemediğiniz belli. Ben her an sizin dostunuzum, biliyorsunuz.”

“Dur. Beni bekle.” Arkasından kapıya koşup ona Loti’den gelmiş mektup destesini uzatıyorum.

“Mümkünse... Mümkünse bunları bizim için saklar mısın?”

“Derdiniz bu muydu? Biri bulur diye mi korktunuz?”

“Evet. Babamın vazifesi dolayısıyla ev daimi olarak gözetleniyor. Aslında seni bu işe bulaştırmak iyi olmaz. Seni de takibe al-sınlar istemem.”

“Üzülme tatlım, mektuplarınız benim yanımda emniyette olacak. O küçücük evde kimse ne benden şüphe eder, ne de sevgili yatalağımdan.” Gitmeden öne mektupları mantosunun içine sokup tebessüm ediyor. Onu geçiriyorum.

“Ablana iyi bak,” diyor giderken.

Arabamız Pera caddesini geçip, Barbaros caddesi 17 numara duruyor. Zinnur’la birlikte üç katı aceleyle tırmanıyoruz.

İçerde birinin şarkı söylediği duyuluyor. Marcelle kapıyı açıp bizi içeri alıyor.

Çarşafımı son defa üstümden atıyorum.

“Acele edin,” diyor Madam Weissen. “Nuriye, benimle banyoya gelin.” Saçıma beyaz talk pudrası serpiyor. Sonra yüzümün çizgilerini derinleştirip sıradan bir kıyafet giydiriyor; boynuma kahverengi bir şal, el örgüsü kahverengi bir kazak, siyah etek, kocaman bir siyah palto, başıma da siyah tül gözlerimi örten siyah bir yas şapkası.

“Kırk iki yaşında bir kadın gibi duruyor muyum, Madam Weissen?” Pasaporta göre yaşı bu.

“O yaşta olduğunuzu düşünün. Ciddiyim. Benim mimiklerimi tekrarlayın. Beni taklit edin. Beni ezberinize alın. Yürüyüşümü, konuşmamı.”

Sirkeci tren istasyonunun dışında, sokak köpekleri gölgelerin içine uzanmış, pirelerini temizlemekle meşguller. İçlerinden biri üstümüze atlayıp elbiselerimizi kokluyor. Kavas Mehmet istasyonun içinde bekliyor, sessiz, ağzını bıçak açmıyor. Bana biletleri uzatıyor. Bizimle hiç konuşmuyor, gözleri nemli. Bize dargınmış gibi bir hali var. Bu zavallı sadık adama öyle büyük bir minnet duyuyorum ki! Onu özleyeceğim. Eline yapışıp öpüyorum. Zinnur de benim gibi yapıyor. Adamcağız daha fazla dayanamıyor, dönüp istasyondan çıkıyor. Kim bilir, şimdi başına neler gelecek.

Trenimizin kalkacağı perona doğru yürüyoruz. İşte, iki yanında da Wagon Lits Cook yazılı Şark Ekspresi.

Peronda hızla ilerliyoruz, “kızlarıma” başları önde yürümelelerini tembihliyorum, henüz bizim vagonumuzla aramızda mesafe var. Birden, tam binecekken, yanımızda dostumuz Hans Hansel bitiveriyor. Zinnur’u hemen tanıyor, beni olgun bir kadın kılığında görünce afallıyor, bize doğru hamle ediyor. Ben tanımamazlığa gelerek hemen arkamı dönüp Zinnur’la Marcelle’i çekeliyorum, sonunda trene binip yataklı vagonumuzu buluyoruz.

Masméjean'ın Notları

Değerli Kaptanım,
İlgileneceğinize emin oldum için, bütün serüveni, dostumuz Hans Hansel'in bana anlattığı şekliyle size nakledeceğim.

Herr Hansel, Viyana'da yeni bir vazifeye başlamak üzere 8 Ocak'ta Konstantinopl'dan ayrılırken, tren istasyonunda iki genç Türk hanımını, şan hocalarının kızı Marcelle Weissen ile birlikte görünce çok şaşırıyor. Matmazel Nuriye orta yaşlı, evli bir kadın kılığında oldukça inandırıcı. Diğer ikisi onun kızı pozundalar. Herr Hansel'i tanımazlıktan geliyorlar.

Hansel bu durumu anlayışla karşılıyor. Ama meraklanmamış da değil. Sınırı geçinceye kadar hiçbir şekilde onları rahatsız etmiyor. Ama sonradan vagonlar boyu treni arşınlayıp hangi yataklıda olduklarını bulmaya çalışıyor.

Tren sınırı geçtikten sonra, bu defa kompartımanına gelip onu bulanlar, genç bayanlar oluyor. Ona kaçışlarının hikâyesini anlatıyorlar. Yakalandıkları takdirde kendilerini öldürmek için korselerine tabanca sakladıklarını da söylüyorlar.

“Yakalanırsak böyle intihar etmeyi, zehir içmeye tercih ederiz.”

Hansel onlara yardım etmeye söz veriyor. Ayrıca Fräulein Nuriye'ye bir yakınlık duymaya başlamış olduğundan, o da gruba katılıyor.

Belgrad'a kadar yolculuk iyi geçmiş. Ama daha tren istasyona girer girmez, bir emniyet grubu trene atlamış. Gizli servis, genç

bayanların gelmesini beklemekteymiş. Biri muhakkak onları ihar etmiş. Biri onlara ihanet etmiş. Ama kim?

Babaları, hanımlara derhal Konstantinopl'a dönmelerini emrediyor. (Bir rivayete göre de iki kız kardeş anne babalarına ait yüklü miktarda para ve mücevherat çalmışlar.) Nuri Bey'in onların Belgrad'dan iadelerini temine çalışmasına rağmen bu işe yaramıyor. Mahalli Sırp makamlar, iki genç Müslüman hanımı alıkoymanın yol açabileceği sonuçlardan çekinip onları gizlice serbest bırakıyor.

Bu maceranın devamı var ama, size daha sonra anlatacağım. Müthiş bir hikâye. Mesela bir dizi akıl almaz olay sonunda Marcelle Weissen, Sırp ordusunda subay rolü yapmış. Kaçaklar ve sempatizanları, Sırp Kralı Pierre'in huzuruna kabul olunmuşlar. Bayanlar, Türk polisinin kurduğu tuzaklara düşmeden kapağı Fransa'ya atmayı başarmışlar. Görünen o ki hayaletleriniz sizi evinize kadar takip ettiler, sevgili Kaptanım. Eminim, yakında onlardan haber alırsınız.

Kulağıma gelenlere göre babaları Nuri Bey perişan olmuş. "Maddi durumuma bakmadan kızlarıma her lüksü verdim, onlara Avrupalı emsalleri gibi modern bir eğitim sağladım. Gerçekleşmiş Batı rüyasının misallerini yarattım. Bunu bana nasıl yaparlar? Onlara beddua ediyorum. Onlar artık lanetli. Tanımıyorum kendilerini. Benim öyle kızlarım yok."

Zinnur'la Nuriye'yi evlatlıktan reddetmiş ve ölmeleri için dua etmiş. Ama ben, zavallı adamın itibarını kaybetmiş olması yetmiyormuş gibi, kendini suçladığına, suçluluk duygusu içinde kıvrandığına eminim. Şu anda meslek hayatı büyük bir tehlikenin eşiğinde. Bütün hayatı boyunca Sultan'a sadakatle hizmet etmiş biri olarak, şimdi büyük bir aşağılanma yaşıyor. Sultan Abdülhamid de sanki ona işkence eder gibi kızlarının bu akılsızca davranışından hiç bahis açmıyormuş. Sonunda Nuri Bey'e bu defteri kapatmasını, olayı unutmasını söylemiş ama bu durum, Nuri Bey'i rahatlatacağına büsbütün üzüntüye gark etmiş.

Karısına gelince, zavallı kadın kızlarının kaçışıyla büsbütün kötüleşmiş. Dediklerine göre dili tutulmuş, artık konuşamıyormuş.

Tahmin edeceğiniz gibi bu büyük bir skandal, Kaptanım. Birçok iyi aile, romanlarda rastlanan türden bu kaçışın kendi kızlarına da örnek olmasından, onların da Zinnur ve Nuriye gibi yapmasından korkuyor. Bu sebeple kızlarını daha çok sıkma-ya başladılar.

Böyle kötü haberler verdim için üzgünüm. Ama Le Figaro'daki abartılı hikâyeyi okumadan önce bu yorumu bilmenizi arzu ettim, sevgili Kaptan.

“Bu kadar şeyi nasıl öğrendin Masméjean?” diyeceksiniz, biliyorum. Benim de size cevabım şu: “Çünkü ben geceleri sokaklarda gezmeyi seviyorum. Ayrıca, benim işim bu.”

Nihayet istifamı arz etmiş bulunuyorum. Baharda ben de Fransa'ya dönmeyi ümit ediyorum.

Sadık dostunuz,
Auguste-Laurent Masméjean

Marie Lera'nın Günlüğü

Zinnur'la Nuriye'nin firarı ayrı bir roman olur, çünkü bu da en az şu yazmış olduğum kadar romanlara yakışır bir hikâye, o ölçüde dramatik bir olay. Bu kaçışı takip eden hadiseler, bende büyük pişmanlıklar yaratmış olsa da.

Kızların kaçıışı sadece Türkiye'de değil, bütün Avrupa'da ciddi bir skandala yol açtı. Gazeteciler, dedikodu kaynakları, elit sosyete, hepsi iki genç hanımın Türkiye'den firarıyla alakalı yerli yersiz bir alay yakıştırmalar yaptı.

Bazı kaynaklar onları feminist fikirli diye öve öve göklere çıkardı, bazıları da onlara amatör, heveskâr deyip geçti. Sosyal statülerini yükseltmek ya da kelebek koleksiyonlarını zenginleştirmek telaşıyla haremnden çıkma ikiliyle tanışmak için çırpınanlar bile oldu. Bildiriler dağıtıldı, davetler yapıldı, bağışlar toplandı.

Henüz kimse kardeşlerin sadece iki harem firarisi değil, aynı zamanda Pierre Loti'nin üzerinde çalıştığı son romanın kahramanları olduğunu bilmiyor.

Birçok gazete Zinnur'un tüberküloz hastası olduğunu, ailesinin razı gelmemesine rağmen Nuriye'nin daha iyi bir tedavi için onu Avrupa'ya getirdiğini ileri sürdü. Genç bayanlar asla bir daha evlerine dönemeyeceklerdi. Gencecik, çaresiz iki Müslüman genç kız Avrupa'da yapayalnız! Göz yaşartan mübalağalı davranışlarla kızların kahramanlığına alkış tutuldu.

Beni en çok Zinnur'un hastalığı kaygılandırıyordu. Daima zayıf bünyeliydi, nefes darlığı çekerdi ama bunu asla veremeyormuştım. Nuriye mektuplarında Zinnur'un sinir nöbetlerinden ve

iptilasından bahsetmişti. Bence Zinnur'un sağlığının asıl bozulma sebebi buydu.

Peki ama Nuriye neden bana firara hazırlandıklarından hiç bahsetmemiști? Böyle bir kararı birdenbire almadıkları muhakkaktı. Mutlaka uzun uzun plan yapmaları gerekmişti. Acaba Loti'nin bu planlardan haberi olmuş muydu? Bu hadiseyi duyunca ne yapmıştı? Kızlar Avrupa'da nasıl yaşayacaklardı? Kitabımıza ne olacaktı?

En kısa zamanda benimle temas kurmaya çalışacaklarından emindim. Hâlâ her gün üstünde onların bildik el yazıları olan bir zarf bulmak ümidiyle posta kutuma bakıyorum ama, her gün hayal kırıklığı yaşıyorum. Sonra küsüveriyorum. Ben onlara hep sadık kaldım. Onların uğruna kendimi duygusal bir karmaşanın içine attım. O mektubun ardından, Leyla'nın ölümünden bu yana, sanki onlar için yokmuşum gibi davranıyorlar. Artık kendilerine bir faydam olmaz diye mi? Öyle ya, beni piyano hocası olarak tuttıkları gibi, atabilirler de elbette.

Zinnur'un Günüğü

Belgrad'dan trene bindik ve o feci yolculuğun nihayetinde kendimizi Fransa'nın güneyinde bulduk. Hastalıktan ayakta duramaz haldeydim. Otel otel dolaştık ama kimse iki saatliğine olsun bize kapısını açmadı. Pansiyoncular yalnız b aşımıza seyahat ettiğimizi öğrenince bizi garip bakışlarla süzüp geri çeviriyorlardı. Üstümüz başımız onlarınki gibiydi, üstelik onların dilini konuşuyorduk. Hristiyan hayırseverliği bu muydu, hasta bir insanı geriye çevirmek? Avrupalılar hastalık ve ölümden niçin bu kadar korkuyorlardı?

Sonradan biri bize durumu izah ederek, otelde ölümün müessesenin adına leke süreceğini, daimi müşterilerin artık burada kalmak istemeyeceklerini anlattı. Bitkin ve çaresiz, geceyi geçirmek üzere tren istasyonuna döndük. Hava soğuktu, ıstırap içindeydik ve çok korkmuştuk. Geceyi hezeyanlar içinde geçirdim. Sabah olunca Nuriye, adını Madam Weissen'in vermiş olduğu bir doktoru buldu. Neyse ki doktor yakınlık gösterdi ve bizi hemen Nice yakınlarında bir sanatoryuma gönderdi.

"Dahili nevroz" hastası olmama rağmen odamdan görünen manzara öyle nefes kesiciydi ki, dayanamayıp bütün pencereleri açtım. Beni masmavi gökyüzünden portakal ağaçlarından, selvi ve zeytin ağaçlarıyla kaplı tepelerden ayıran hiçbir kafes yoktu. Sanatoryumun bahçesinde kışın bile çılgınca bir çiçek bolluğu vardı. Hava mis gibi kokuyordu. Hür öleceğimi bilmekten büyük bir haz duyarak, o manzarayı, tepeleri, denizi derin derin içime çektim. Hürriyete eriştiğimi, bebeğimin de hür olacağını bilerek.

Nuriye'nin Günlüğü

Loti'ye uzun bir mektup yazdım, kaçışımızı ve yaşamakta olduğumuz güçlükleri anlattım. "Zinnur çok hasta. Akli başında değil, bazı günler nerede olduğumuzu, neden buraya geldiğimizi bile unutuyor. Hemen yoruluyor. Doktor istirahat ve sükûnet tavsiye etti. Bana gelince, bu savaşın içinde yapayalnızım. Tamamen yalnız."

"Sizi Rochefort'daki evime davet etmek isterdim ama," diye karşılık verdi Loti, "Atlantik kıyısının havası çok soğuk ve nemlidir. Bu da Zinnur'un sağlığı için zararlı." Bize bir miktar para gönderdi ve ne zaman yardıma ihtiyacımız olursa kendisine güvenilebileceğimizi yazdı. Nis'te ahabap olduğumuz bir Rus hanımefendi sayesinde birçok kişiyle görüşmeye başlamıştım. Bizi Paris'e davet edenler oldu. Ama Zinnur'un durumu yumuşak iklim gerektiriyordu. En azından ilkbahara kadar Nis'te kalmak mecburiyetindeydik. Paramız da gitgide suyunu çekiyordu.

"Bu konuyu açmak çok zor Loti, ama burada hiçbir maddi imkânımız yok," diyerek yeniden kaleme sarıldım. "Ne dersiniz, firarımızın hikâyesini yazsak basılmasına aracılık edebilir misiniz? Hakkımızda çok yazı çıktı ama hiçbir hakikati yansıtmıyor. Anlıyorsunuz değil mi? Ayakta kalabilmek için yardımınıza ihtiyacımız var."

Loti hikâyemizin basılması için elinden geleni yapacağını söyledi. Ama aramızdaki Konstantinopl bağlantısını asla açıklamayacaktık. Kimse, bu merakla beklenen romanın kahramanları olduğumuzdan kuşkulananmamalıydı. Bu, kitabın tesirini azaltırdı.

Hikâyemizi yazmak için çok uğraştım. Biraz Marcelle'den yardım aldım, Zinnur da arada birkaç cümle ilave etti. Daha sonra Loti yazıyı elden geçirdi, daha rahat okunsun diye değişiklikler yaptı, bazı kısımları düzeltti. Şubatta *Le Figaro* kaçış hikâyemizi *Notre évasion du Harem*, "Harem'den Kaçışımız" başlığıyla üç bölüm halinde yayınladı. Yazıların, özellikle bize şair Renée Vivien'i tanıtmaları bakımından işe yaradıkları söylenebilir. Vivien, *Le Figaro*'da hikâyemizi okuyunca bizimle Nis'te temasa geçti.

Madam Vivien, Prenses Kerime'ye cılgınca âşık olmuş, bu aşkı son derece ihtiraslı, erotik mektup ve şiirlere dökmüştü. Kerime'nin Emirgân Köşkü'ne ziyaretlerimizin birinde birkaçını yüksek sesle bize de okuduğu şiirler hiç de fena değildi. Hepimiz o ihtirasla harap olmuş, alışık olmadığımız birtakım hisler duymuştuk.

Geceyi uzat

Korur bizi senin peçenin altında uyumak

Merhametsiz gün ışığını unutarak!

Bırak, bizi aşka gark etsin

Şarabı karanlığın, şarabı yıldızların

Hangi şafak gelecek, kimse bilmez

Hüznünü yüklenmiş kasvetli yarınların

Avucunda titrer dururuz gün boyu,

Rüyamızda, bütün yarınların korkusu.

Bizler Vivien için, ona kendi ihtirasını hatırlatan varlıklardık.

"Türk kız kardeşlerimi kucaklamak istiyorum," dedi açık açık. "Yabancı bir ülkedeler ve onlara yardım edecek kimseleri yok. Her çeşit hürriyete sahip olan bizler bu kadınların neler çektiğini anlayamayız. Bizim cemiyetimiz için bu genç kadınlar sadece merak unsurudur. Bu onların yaşamış olduğu baskıları görmezden gelmek olur. Bu kadınlara insanca davranılmamıştır. Onlar pederşahi bir toplumun yok edici baskısına maruz kalmışlardır. Yaşadıkları trajediyi unutup toparlanabilmeleri için onlara her bakımdan yardım etmemiz gerekir."

Madam Vivien tabular yıkan cesaretimize hayran olmakla bir-

likte, bizi kendi lezbo-feminizminin de destekçileri olarak görmekteydi. Bizi Nis'teki evinde kalmaya davet etti. Birçok geceye katıldık. Başka dünyalara göz atma fırsatı bulmak şahsen hoşuma gitmişti ama Zinnur hâlâ sağlıksızdı, o yüzden Marcelle'i onun başında bırakmak durumundaydım.

Bu yeni çevre içinde Zinnur'la anlaşmazlıklar yaşamaya başlamıştık. Zinnur korkular içinde bana yapıyor, benden dayanabilmemiz için ne lazımsa halletmemi bekliyordu. Ama ben de bana yabancı olan bir ülkedeydim.

Matmazel Vivien'in yardımıyla Madam Monchany adında bir sütnine buldum. Yavaş yavaş kendime ne kadar çok yüklenmiş olduğumu fark ediyordum. Marcelle de huzursuzluk yaratmaya başlamıştı. Ben Promenade des Anglais'de gezip tozarken, kendisinin Zinnur'a dadılık ve hizmetçilik etmek istemediğini söyledi. Bu ülkeye sanat okumak üzere gelmiş, üstüne düşeni yapmıştı. Şimdi artık Paris'e gitmek istiyordu.

Biriyle konuşmaya ihtiyacım vardı. Matmazel Vivien'in kendi dertleri olduğu ortaya çıktı; uyandığı andan itibaren içmeye başlıyor, krizlere giriyordu. Vücudu yediğini kabul etmiyordu, anoreksi iletine tutulmuştu. Madam Lera ile temas kurmayı düşündüm. Ama artık ona hiçbir bağlılık duymuyordum. Leyla şuurumdan silinmişti. Madam Lera artık benim için, hayatın kırıntılarıyla karın doyurmaya çalışan herhangi bir gazeteciden farksızdı.

Martta Loti'ye bir mektup daha yazdım. "Delice bir fedakârlıkta bulunmuşum. Bunu bir tek siz anlayabilirsiniz. Sizden başka kimseye açılamam... Şu an hayattaki tek meşgalem, sevdiğim her şeyden uzaklaşmama sebep olan ablama bakmak.

"Beni dinleyiniz, dostum. Hakkımda pek de iyi şeyler düşünmediğiniz zamanlar oldu biliyorum. Aslında kaçmak isteyen ben değildim. Zinnur bana eğer Konstantinopl'u birlikte terk etmezsek vicdanıma kardeş kanı bulaşacağını söyledi. O sıra Leyla'nın ölümünün yasını tutuyordum. Şimdi tek ümidim, çaresizliğimi Zinnur'dan gizlemek. Aileme çok haksızlık ettim. İnşallah bir gün beni affederler. Her şeye rağmen ablama iyi bakmanın bir yolunu bulmalıyım."

Marcelle'in Günlüğü

Nuriye, Matmazel Vivien ve onun takımıyla çıktı, ben Zinnur'la kaldım. Neyse ki Madam Monchany yükü üstümden aldı. Bu sene erken gelen baharın tesiriyle olsa gerek, Zinnur gitgide hayata daha çok sarılıyor. G   topladı, gözlerindeki h  z n hafıfledi.

Babamdan son derece asap bozucu bir mektup geldi. Nuri Bey babamı ikaz etmiş:

“Nuriye'nin Kahire'de Mısırlı prenses arkadaşı filan olmadığı gün gibi aşıkâr. Belki duymuşsundur, zavallı Mustafa Kamel Bey de suikasta kurban gitti. Artık annen ve ablan asla pasaport alıp Türkiye'den ayrılamaz. Ben de  yle. Peki ne yapacağız? Bütün bunların olmasına nasıl müsaade ettin? O lanet olası kızlar...”

Mektubu Nuriye'ye gösterdim. Bir nefeste okudu. Bir an sessizlik oldu, sonra i  geçirdi. Tek söylediği şuydu: “Durmadan başımın etini yiyorsun! Kendi problemlerim bana yeter.”

Marie Lera'nın Günlüğü

15 Mart 1906

Kaçaklar bugün öğleden sonra Paris'e geliyorlar. Antoine Redier, *La Vie Féminine* için onlarla röportaj yapmamı istedi. Tuhaf bir histi; hem onları tekrar görmeyi çok istiyordum, hem de yüz vermemelerinden korkuyordum. Sebepsizce beni hayatlarından silmişlerdi. İncinmiştim. Bu suskunluklarının sebebini hâlâ bilmiyordum.

Lyon Garı'nda onları beklerken yalnız değildim. Peron siyah şapkalar ve şık kürklerle kaynıyordu, gazeteciler, feministler, meraklılar... Bir sokak bandosu Mozart'ın "Türk Marşı"nı prova ediyordu. Hâkim yakalı, monokllü bir grup bohem birbirlerine espriler fısldayıp alçak sesle gülüşüyorlardı. Orali birkaç entelektüel ve birkaç Jön Türk de gözüme ilişti.

Tren düdüğü çaldı, çufçufuları gitgide şiddetlendi. Yolcular o anda yaptıkları işe ara verdiler. Tam gara girerken bando şefi batonunu indirdi. İstim kedi gibi tısladı. Ziller birbirine vurdu. Bando marşa başladı. Trenin kapıları açıldı, hamallar vagonlara doğru hamle ettiler. Jandarmalar yolcuların çıkabilmesi için platformdakileri dağıttılar.

Sinirli bir bekleyiş içinde insanların birer birer dışarı dökülmelerini seyre koyuldum. Birden onları gördüm. Kahverengi ve morlar içinde. Şapkalı. Boyunlarında fularlar, ellerinde son moda çantalar. Yüzleri açık.

Zinnur'u hiç bu kadar zayıf görmemiştim. Kolunda uzun boylu bir genç kız vardı, muhtemelen Marcelle Weissen'di. İçimde bir şeyler koptu. Kurtuluşu anlatan bu sessiz sinema oyununda

çok önemli bir şeyler, bir daha geri gelmeyecek şekilde kaybolup gitmişti. Loti'nin romanı uğruna hayatlarını veren kahramanların Avrupa'da yeniden doğuşları böyle mi olacaktı?

Tahtirevan içinde gelmiş bir görgüsüz, sempatisini anlatan bir tavırla eldivenli elini kaçaklara uzattı. Bando çalmaya devam etti. Genç beyler gülümseyerek ileri atıldılar. Yanımda bir kadının şikâyet ettiğini duydum. "Ah, ne kadar hayal kırıcı. Aynen bizim gibi giyinmişler!"

"Hiç de Türk kadınlarına benzemiyorlar," dedi bir başkası. "Doğrusu bunu hiç beklemiyordum."

"Dedeleri Fransızmış."

Daha fazla hiddete kapılmadan kalabalığın arasından sıyrıldım. Zannederim bir an Nuriye ile göz göze geldik, ama o başını çevirdi. Bunu kasten mi yapmıştı? Yoksa bana mı öyle gelmişti? Belki de beni görmemişti. Belki de o an, artık aynı dünyaya ait olmadığımızın tasdiklenmesiydi. Kızlar yeniden doğmuş olabildiler ama, Leyla ebediyen ölmüştü.

Marcelle'in Günlüğü

Nihayet! Paris'teyiz! Gelir gelmez Matmazel Vivien'in bir arkadaşı bizi Rue Galil  e'de özel bir evde misafir etti. Sarı ipek d   emelikle yeni tefriş edilmif , resmi havall Ampir stili salonu, kristal avizeleri, bibloları,  ark'tan duvar halıları, par  m  if eleri, altın yaldızlı kahve fincanlarıyla çok  ık bir yer. Tıpkı saray gibi.

Zinnur'un rengi hafifçe yerine geliyor ama daha uzun m  det dinlenmesi lazım. Nuriye Paris sosyetesinin kayma ıyla eğlenirken, Zinnur'un ba ını beklemek gene bana d    . Bu hal sinirime dokunuyor. Zinnur'u çok sevmeme rağmen, Paris'in göbeğinde de olsa süslü püslü bir yere tıklıp ona bakıcılık yapmak için buralara gelmedim. Sanki mezara g   lm    gibiyim. Oysa ben bu şehri, abideleri, müzeleri görmek istiyorum. Sanat okuluna ba lamak için yanıp tutu uyorum ama daha Louvre'a adım bile atamadım.

Ailemin vermiş olduğu paranın tamamı tükendi. Paris'te yaşamakta olan vaftiz anam tam biz geldiğimizde manastıra çekilmiş olduğu için bana kalacak yer konusunda yardımı olamadı. Gidecek hiçbir yerim yok. Neden onlarla geldim, bilmem ki? Büyük bir hata. Ailemi   zl yorum.

Saray hayatının sonu geldi. Bakımsız bir avluya bakan iki daracık odadan meydana gelen küçük bir daireye taşındık. Ama hiç değilse Invalides yakınlarında, derli toplu bir semt-

teyiz. Üçümüz aynı odada yatıyor, öbüründe de oturuyoruz. Haremdeymişiz gibi.

Kızların bir akrabalarını, dedeleri Casimir de Châteauneuf'ün bir başka torununu ziyaret için şehir dışına gittiğimizde aramızdaki ihtilaf iyice su yüzüne çıktı. Söz konusu Barones'le aramda ilginç bir olay geçti. Zinnur ve Nuriye yürüyüşe çıkmışlardı. Barones bana tahsilim hakkında sorular sordu. Ben de ona okula gitmemin mümkün olmadığını, Zinnur'un bakıma ihtiyacı olduğunu söyledim.

"Dostlarınızın hayatınızı çalmaya hakları yok," dedi. "Kendinizi de düşünmelisiniz."

Nuriye beni Barones'le konuşurken görünce deliye döndü.

"Ona ne anlatıyordun?" diye sordu daha sonra.

"Paris'te ne yaptığımı sordu, ben de masraflarımı karşılamak için çalışıp hayatımı kazanmak arzusunda olduğumu anlattım."

Nuriye bir an varlığını unutmuş gibi davrandı, sonra aniden sert bir çıkış yaptı:

"Anlamıyor musun Marcelle, burası senin evin değil, senin burada yerin yok. Nezaketimiz sayesinde bu şatodasın. Hangi hakla bizi tenkit ediyorsun?" Sesi buz gibi oldu. "Paris'te senden ben sorumluyum, bilmiyor musun?"

Zinnur ağzını açmadı, mendilini dişleyip duruyordu.

"Ama okula gitmek için iş bulup çalışabilirim!"

"Ne iş yapacaksın? Ressamlara modellik mi edeceksin? Kendine evde meşgaleler bulsan daha uygun olacak. Başka yardımımız yok."

Böylece gene Zinnur'la meşgul olmaya başladım. Nuriye ise salon salon gezerek firarilerin haremde nasıl kaçtıklarını, o içler acısı hayatı, çektikleri büyük ıstırapı anlatıyor. Haremdeki kadın hakları savunucularının sözcüsü olmuş durumda.

Nuriye'nin Günlüğü

Loti'nin romanı, sözde, şubatta *Revue des Deux Mondes*'da tefrika edilecek ama hâlâ tatmin edici bir son bulabilmiş değil. Mektuplarından telaş içinde olduğu anlaşılıyor. Kitabın basımından vazgeçebileceğini bile yazdı. Kalbim duruyordu. Ama sonunda iyi bir çözüm buldum.

“Romanı Leyla'nın son mektubuyla bitirseniz nasıl olur? Hikâyeye öyle müthiş bir zarafet kazandırır ki. Leyla da böyle bit-sin istemez miydi?” dedim ona bir mektubumda. “Mükemmel bir son.”

“Evet, Leyla da aynen bunu isterdi,” diye cevap yazdı Loti. “Ama o acıyı yeni baştan yaşamaya nasıl dayanırım ben? Onu nasıl iki defa öldürebilirim?”

Bize Leyla'nın son mektubunu İstanbul'dan getirdiği altın yaldızlı bir kesede sakladığını, etrafını hep taze çiçeklerle süslediğini anlattı. Evinde Leyla için mukaddes bir köşe yapmıştı.

“Bir gün beni Rochefort'da ziyarete geldiğinizde siz de görürsünüz.”

Ey büyük Allahım! Bir Aziyade daha yaratmayı başarmıştık. Loti, Leyla'dan bir azize yaratmıştı. Planımız işliyordu. Şimdi onu kitabı bitirmeye zorlamalıydık.

Masméjean'ın Notları

Nisan, Cap Ferrat

Dreyfus meselesi nihayet bugün neticelendi, vatandaşlarımız zihinlerini meşgul edecek yeni konular aramaktalar. Gazeteciler sinsi sinsi dolanmakta. Loti'nin yeni romanının *Revue des Deux Mondes*'da yazı serisi olarak yayınlanan bölümleri büyük sükse yaptı. Eser Calmann-Levy'den kitap olarak çıkınca, daha da büyük başarı kazandı. Bütün bu çalkantı sona erdiğinde dört yüz bin adet de yurt dışında dağıtılmış olacak. Kitabı her yerde bulmak mümkün. Her gazete bayiinde, her tren istasyonunda var. İnsanlar her köşe başında ıslıkla sözlerini Tailhade'ın yazdığı o şarkıyı çalıyorlar:

*Bourget, Maupassant ve Loti
Her istasyonda var hepsi
Yanında kızarmış tavuk eti
Bourget, Maupassant ve Loti*

Eleştirmenler esere bayağı yüklendiler. "Loti ve Barrès mesleki yaşamlarına *Rarahu* ve *Bérénice* ile başlamamış olsalardı..." diye yazdı Robert de Montesquieu, "belki de bu kadar parlamayacaklardı... *Mutsuz Kadınlar*, Loti'nin ilk kitabı olsa durum ne olurdu? Gerçeklerle tatlı tatlı dalga geçtiği dikkate alındığında, *Mutsuz Kadınlar* başarılı bir sabun köpüğünden başka bir şey değil."

Mutsuz Kadınlar hayal mahsulüydü, Avrupa'nın çağdaş harem romanlarındaki eğilimleri içinde barındırmıyordu. Ayrıca yazarla, dile getirdiği fikir arasında bir uyumsuzluk var gibiydi. Neden Loti birdenbire tamamen farklı üslupta bir eser ortaya koymuş-

tu? Neden durduk yerde feminist bir bakış açısı savunuyordu? Kadınlarla ilgili fikirlerindeki bu radikal değişikliğe yol açan neydi? Kitap neden alışılmışın aksine kendine yönelik suçlamalarla doluydu?

Ben şahsen üç hayaletle Konstantinopl'daki gizli buluşmalarımızın yeniden canlandırılmasından belli bir keyif aldım. O mahrem anların dekorları tekrar zihnimde hayat buldu. Loti ve hayaletler arasındaki mektuplaşma neredeyse harfi harfine verilmişti.

Loti'nin çalışması, hikâyenin, gerçek bir olayın üstü hafifçe örtülü sunumu olduğu imasını taşıyordu, doğrusu da buydu zaten. İyi ama, kendini temize çıkarmaya çalışan, feragatçi yazara ne demeli?

Bu tamamen hayali bir hikâyedir. Cenân, Zeynep, Melek ya da André'nin gerçek kimliklerini bulma yolundaki her teşebbüs zaman kaybı olacaktır, çünkü bu kişiler gerçek değildirler.

Buradaki tek gerçek, şimdi haremelerde hâkim olan yüksek kültür seviyesi ve bunun getirdiği acılardır.

Benim yabancı gözlerime belki olduğundan daha koyu görünen bu ıstırap, sevgili Türk dostlarım açısından da endişe kaynağı olup, onlar da bu meselenin teskininden yanadırlar.

Bu belaya bir çare bulabildiğim iddiasında değilim. Doğru'nun en büyük fikir adamları konu üstünde hararetle çalışmaktadırlar. Onlar çözüm arayadursun, ben bir şifa olduğuna ve sonunda mutlaka bulunacağına eminim. Çünkü, her şeyden önce aydın ve hayırsever olan İslâm'ın o muhteşem Peygamberi, kendi zamanında buyurduklarının bir gün ıstırap kaynağı haline gelmesini arzulamış olamaz.

Pierre Loti

Bayanların kimliklerini gizlemeye çalıştığı gün gibi ortada. Her şey bir yana, Abdülhamid hâlâ iktidarda, dolayısıyla Loti, *persona grata*, makbul kişi itibarını asla tehlikeye atmak istemeyecektir.

Mutsuz Kadınlar, Konstantinopl'da farklı bir skandal kopardı. Korsan baskılar sınırdan içeri sızıp karaborsada inanılmaz fiyatlarla satıldı. Jurnalciler bulabildiklerine el koyuyor, son-

ra da bunları yakıyorlardı. Birkaç firar teşebbüsü daha oldu. Zavallı Müslüman kız kardeşlerini haremlerden kurtarmak üzere İngiltere ve İskandinavya'dan bir grup kadın hakları savunucusu Konstantinopl'a gitti. Birçok zengin hanım bu işin hamisi kesilerek, harem kaçakları için sığınma evleri ve eğitim bursları için bağış toplamaya koyuldu. Amerikalı misyonerler küçük kasabalarda kız okulları açmaya başladı.

Cenan'ın (Leyla) ölmediği yolunda rivayetler aldı yürüdü. Ölümünün sadece bir edebiyat hilesi olduğu dedikodusu yayıldı. Cenani oldukları iddiasıyla Loti'ye yazıp para isteyen kadınlar ortaya çıktı. Bazıları kitaptaki Cenani'nin Türk olamayacağını öne sürüyorlardı. Ancak Avrupalı bir kadın bu kadar ileri kafalı olabilirdi. Kafkasya'nın taşrasından çıkma bir kızın Gluck ve Wagner'in müziğini tartışabilmesi, *Böyle Buyurdu Zerdüş*'ten alıntılar yapması akıl alacak şey değildi!

Romanın gayesinin, kendine hayran kahramanını (Lhery-Loti) yüceltmek olduğu aşikârdı. Eser, hüsnükuruntu kabilinden tahriflerle dolu bir korsaj.

O kozmopolit panayır! Aman Yarabbi! Küçük Levanten hanımlar şıklık yaparak, Paris bulvarlarındaki hemcinslerini taklide çalışıyorlar. Ah, Batı'nın Zehirleri!

Loti önceleri kendisinden talepte bulunan kadınlara inandı; Leyla'nın hayatta olmasını o kadar arzuluyordu ki. Kız kardeşlere itimad kalmamıştı; Leyla'nın öldüğü yalansa hiç şaşırmayacaktı. Ya bu ölümü Zinnur ve Nuriye uydurmuşlarsa? Ya Leyla romanın tesirli bir sonu olsun diye o mektubu yazmışsa? Ya o sadece bir fedakârlık örneğiye? Ya Leyla yaşıyorsa? Bu uzak ümit hayaline rahatça yuvalanmıştı.

Leyla'nın hiçbir zaman var olmadığı aklının ucundan bile geçmiyordu.

Marie Lera'nın Günlüğü

Hem şaşarak, hem de biraz eğlenerek kitabı döne döne okudum. Bir oturuşta bitirmiştım. İsimlerimiz değişmişti. Yazarın adı André Lhery idi. Zinnur ve Nuriye, Zeynep ve Melek adlarını almışlardı. Leyla yani ben, Cenani olmuştum. Olay şuralarda geçiyor: Tarabya'da bir kahve, Göksu, Eyüp Camii, Ölüler Diyarı ve Sultanahmet'te bir ev. Anlaşılacağı gibi, bizim buluşma yerlerimiz.

Kitapta anlattığı, Lhery (kendisi) ve Cenani arasındaki sevgi bambaşka, öbür eserlerindeki aşklardan çok farklı. Şimdiye kadar kadın kahramanlarına duyduğu ilgi hep şehvet içermekteydi. Oysa bu kitapta, fiziksel temasın olmayışı, hislerini daha da çok kamçılıyor.

Mektupları ve günlük kayıtlarını kendiminkilerle karşılaştırdım. Üstünde çok hafif oynamalar yaparak mektuplarımızı aynen kullanmış. Sözlerim, karşımda basılı duruyordu. *Mutsuz Kadınlar* sadece romantik bir kitap değil, Müslüman kadınların kurtuluşu için gerçek bir dilekçeydi. Kitabım Loti imzasıyla çıktığına göre, acaba amacımı gerçekleştirmiş miydim?

Nuriye'nin Günlüğü

Mutsuz Kadınlar'ın basımı için Loti, Rochefort'dan Paris'e geldi. Madam Chérie diye hitap ettiği akıl hocası Madam Adam, kitap şerefine bir davet verdi. Meşhur harem kaçaklarının aynı zamanda kitabın gerçek hayat-taki kahramanları olduğunu kimse bilmediğinden, davetliler arasında biz yoktuk. Bütün alkış Loti'ye gitti.

Kitap hakkında yazılan her şeyi takip etmekteyiz. *Mutsuz Kadınlar* hakkında söylenenlerin hepsi çok şahsi ifadeler. Övdüler mi, hoşumuza gidiyor. Saldıran yazılar çıkınca küple-re biniyoruz. Sürgünde yaşayan Sefer adında bir Türk gazete-cisi, kadın kahramanları Türk değil, Loti'ye karşı dolap çeviren Avrupalılar olmakla itham etti. Bizi "fesat ve günahkâr" diye nite-ledi. Loti ile alay eden üç vicdansız Levanten. Gerçeğe epeyce yak-laşmış. Ondan nefret ettim.

Yarın Loti bizi ziyarete geliyor. İstanbul'dan bu yana ilk kar-şılaşmamız olacak. Konuşacak o kadar çok şeyimiz var ki. Ayrıca yardımına da muhtacız.

11 Haziran 1906

Zavallı *Mutsuz Kadınlar*. Onları burada Paris'te Rue de Grenelle, 75 numaradaki küçücük dairelerinde yeniden görmek o kadar tuhaf bir olay ki.

Çarşafsları olmadan öyle korunmasız görünüyorlardı ki, ka-buklarını kaybetmiş kaplumbağalar gibi. Bu nasıl bir Avrupalı-leşme parodisidir! Türkiye'ye dair bildiğim ve sevdiğim her şey

parça parça oluyor. Ben galiba artık mevcut olmayan bir şeye tutunmaya çalışıyorum. Ama Mutsuz Kadınlar ile öyle kaynaşmışız, o kadar ayrılmaz bir parçam olmuşlar ki, kesip atmam imkânsız.

Ne yazık, çay kıyafetleri içinde bu hanımlar romandakilerden, Konstantinopl'da tanıdığım hakiki Mutsuz Kadınlar'dan o kadar farklılar ki. Belki de bizi birbirimize bağlayan, Leyla'ydı. O artık aramızda değil, bizler toplu olarak nafile gayretlerle onu yeniden canlandırmaya çalışıyoruz. Sevgili, sevgili Leyla. Herkes beni rivayetlerin asılsız olduğuna inandırды. O aziz sevgili, Müslümanların tabiriyle cennete gitti.

P.L.

Nuriye'nin Günlüğü

Bu sabah hava sakin ve huzur dolu. Marcelle ve Zinnur Madam Monchany'ye ziyarete gidince ben de yokluklarını fırsat bilip, acaba Loti'yi görür müyüm diye şansımı bir denemek istedim.

Loti laf arasında, gerçekten de Paris'in en iyi edebiyat gazetesi olan *La Nouvelle Revue*'nün yayıncısı Madam Adam'ı ziyaret için pazar günü Gife gideceğini söylemişti. Aslında birlikte gitmemizi teklif edebilirdi. Sanatsal elitin bu efsanevi çark edişleri beni şaşırtıyor.

Rue de Grenelle'den Lüksemburg parkına doğru yürüdüm. Böyle pırıl pırıl bir günde çiçekler, heykeller arasında gezintiye çıkmış olmam çok tabiiydi.

Patikalar şimdiden güneşi sindirmeye çalışanlarla dolmuştu. *Barbe à papa* denen pamuk helva ve elma şekeri satan adamın etrafını, kukla gösterisine giden çocuklarsarmışlardı. Dayanamayıp ben de bir tane aldım. Bu ne coşkulu bir kaçış duygusuydu, sokakta pamuk helva yiyerek tek başına yürüyebilmek! Kimse bana garip garip bakmıyordu. Hatta gülümseyenler, kibarca şapkalarını çıkarıp selam verenler bile oldu. Caddenin ihlamurları tomurcuklanmış, ortalığa tatlı, bayıltıcı bir rayiha yayılmıştı. Her yana yaz mevsiminin zaferi hâkimdi. Ama son ayların çalkantısı yüzünden, henüz hürriyetin tadına varamıyordum.

İşte oradaydı, bilet kulübesinin önünde. Beni fark edince bir tuhaf oldu, bu hali bana Tarabya'da hakkında edindiğim ilk intibayı hatırlattı: çekingen ve ölçülü.

“Şu tesadüfe bakın. Çok hoş görünüyorsunuz Nuriye Hanım, hür ve de mesut.”

Çevresinde onu tanıyarak bakan onca insan varken Loti ile sokak ortasında konuşmak, bizi süzenlerden kaçmamak, İstanbul’daki o gizli buluşmalarla nasıl da tezat meydana getiriyordu. Demek görülmek, göze çarpmak buydu. Hür olmak. Ama bu hürriyetin sınırları yok muydu?

Loti bana Zinnur’u sordu, ben de akraba ziyaretine gittiğini söyledim, tamamen de yalan söylemiş sayılmam. Ayrılığımıza ilk defa şahit olmak onu biraz huzursuz etmişti. Belli ki bizi, Nur-el-Nisa artığı, o ayrılmaz abla kardeşi tek bir varlık olarak görmeye alışmıştı. İkimizin ayrı ayrı var olabilmesi, sanki bir nevi ihanete maruz kalmış gibi, onu rahatsız etmişti.

“Bazen farklı farklı şeylerle meşgul oluyoruz Loti,” diye cevap verdim. “Ablam ve ben pek benzemeyiz. Hem sonra, Siyamlı İlizler değiliz ki.”

Loti daha önce sözünü ettiğini unutmuş gibi, Gife gideceğinden dem vurdu. O kadar çok kişiyle karşılaşılıyor ki, kime ne dediğini unuttuyormuş gibi. Bazen aynı şeyi tekrar tekrar anlatıyor, o zaman da sıkıcı oluyor. Şaşırmış gibi davrandım.

“Acaba bana katılmak ister miydiniz?” diye sordu. “Tabii başka bir sözünüz yoksa. Gif bugün çok güzeldir mutlaka.”

“Çok nazıksınız, Loti, ama Madam Adam’a davetsiz olarak gitmem ayıp olur.”

“Benim davetlimsiniz. Madam Chérie beni asla reddetmez.”

“Teşekkür ederim ama ablam merak eder. Biliyorsunuz, onu uzun müddet yalnız bırakamıyorum.”

“Akşam olmadan eve dönmenizi sağlarım. Ben de zaten akşam Neuilly’ye, Kont Montesquieu’nün yemeğine davetliyim.”

“Kont kitabımıza büyük haksızlık etmiş. ‘Başarılı bir sabun köpüğü’ diye yazmış.”

“Öyle demiş, doğrusu ne demek istediğini çok merak ediyorum. Bunu kendisine soracağım. Bu arada, gelmekte tereddüt etmeyiniz, Nuriye Hanım. Birçok misafir akşam Paris’e dönecek zaten. Madam Adam, size evinize kadar refakat edecek birini bulur.”

Trende oturacak yer aranırken, karşı bölümde heybetli bir adam gözüme takıldı. August Rodin. Loti'yle selamlaştılar.

"Babamda bir Rodin fotoğrafı vardı, hep piyanonun üstünde dururdu," diye anlattım Loti'ye alçak sesle. "Ah, canlısını gördüğüme öyle sevindim ki."

Tren yol alırken, Rodin'in hızla akıp giden banliyö manzarasıyla örtüşen camdaki yansımasını seyrettim. Belli etmeden onu inceliyordum. Bir yandan da Türkiye'dekinden çok daha mesafeli davranan Loti'ye bakıyordum. Başım dönüyordu. İşte beraberdik, Loti ile yan yana oturuyorduk, peçesizdim. Bir an o geri gelmeyecek İstanbul günlerini düşünüp hüznlendim. Şimdi başka türlü bir sevinç duyuyordum. Hayretler içindeydim, şaşkındım, tren bizi almış Gif-sur-Yvette'e götürürken, günümüzün en büyük heykeltıraşıyla en büyük yazarı arasında oturmuş, tekerleklerin sesine dalmıştım.

Tren istasyonundan çıkıp dar bir kır yolunda yürümeye başladık. Yol boyu meyve bahçeleri, boru çiçekli sarmaşıklar, biriyle sarmaş dolaş olmuş yaban gülleri ve böğürtlenler arasında ilerledik. Tavuklar toprağı gagalayıp yem arıyor, tavşanlar koşuşup duruyordu. Paris'e çok yakın olmasına karşın çok huzur verici bir yerd.

Madam Adam bizi kapıda karşıladı. Loti eğilip kulağına bir şey fısıldadı. Kadının gözleri büyüdü, şaşırarak eliyle ağzını kapattı.

"C'est vrai? Sahi mi?" Bana bir daha baktı ve gülümsedi, elimden tuttu, bizi terasa götürdü.

Loti'ye ona ne söylediğini sordum.

"Onunla bir sır paylaştım, sizin *Mutsuz Kadınlar*'ın Melek'i olduğunuzu söyledim."

"Ama hani bundan hiç kimseye bahsetmeyecektik?"

"Ben Madam Chérie'ye her şeyimi anlatırım." dedi. "O benim ruh annem."

"Ama bizim kimseye anlatmamızı istemiyorsunuz."

Loti karşılık vermedi. Öğle yemeğinde yanında oturan ince yüzlü kadınla meşgul görünüp benimle hiç ilgilenmedi. Zannederim, nankörlük ettiğimi düşünüyordu. Rodin'le, ülkem-

de bulunan o enfes *Knidos Afroditi*'ni yaratan Praksiteles'ten ko-nuştuk.

Harem firarilerinden biri olduğum dedikodusu ortalığa ya-yılmıştı bile. Misafirlerin çoğu hakkımızda yazılanları okumuştı. Beni bir alay saçma, ahmakça soruya boğdular.

“Sahiden Türkiye’de içine iki kişinin sığabileceği dev ağaçlar var mı?”

“Jön Türkler’in Sultan’ı devirmeye hazırlandıkları doğru mu?”

Kadının biri yüzüne yapıştırdığı kibirli tebessümle, “Babanızın kaç karısı var?” diye sordu.

“Kocanızınki kadar Madam,” diye cevap verdim yılmaz bir edayla. Tahminimce Türk hareminden çıkma vahşi, ilkel bir ör-nekten bu kadarını beklemiyordu. Bazıları bizim o yağlıboya tab-lolarda gördükleri odalıklar gibi basit ve aptal olduğumuzu sanı-yor. Diğer konuklar verdiğim karşılıktan hoşlanmış olmalılar ki, merakla, hatta biraz da aşırı bir merakla, benimle sohbet yarışına girdiler. Acaba Fransızların o pek değer verdiği nüktedanlığa hak-kını verebilmiş miydim?

Sessiz sinema oyununa karar verildi. Daha önce özellikle er-keklerle birlikte hiç böyle oyunlar oynamamış olduğumdan ne yapacağımı bilemedim. Gerçek olmayan bir şey vardı, sanki bir roman sahnesine adım attığım hissini veren uzak, tiyatrovari bir şey. Günün güzelliği ve büyüyle yalnızlık duygusu arasında bit-kin düşmüş bir halde, tek başıma bahçeye süzüldüm. Bu bahçe-de düzene sokulmamış, vahşi bir hava vardı. Diğer Fransız bah-çelerindeki o şaşmaz simetriden, tabiata aykırı şekilli şimşirler-den eser yoktu.

Bu insanlar bizimkinden o kadar farklı bir dünyada yaşıyor-lardı ki. Ben bu dünyayı görmek, onun bir parçası olmak istiyor-dum. O sırada öğle yemeğinde Madam Adam’ın sağında otu-ran ufak tefek utangaç adamın bana doğru geldiğini fark ettim. “Müsaadenizle,” diyerek benimkinin yanına bir bahçe sandalye-si çekip oturdu.

Madam Adam pencereden seslendi: “Mösyö’ye iyi davranınız, evladım,” ve gülümseyerek kayboldu.

Huzursuzluğumu bir yabancıyla paylaşmaya niyetim yoktu, bu sebeple nezaketen bir sohbet başlattım.

“Siz de mi edebiyatçısınız, Mösyö?”

“Sizce ne olabilirim, Matmazel?”

“Şair misiniz? Buradaki herkes ya şair ya da yazar.”

“Evet, Matmazel. Ara sıra yazıp çiziyorum,” dedi başını sallayarak.

“Yazdıklarınızı okumam mümkün olabilir mi acaba?”

“Olabilir. Siz yazar mısınız?”

“Pek sayılmaz,” diye güldüm. Ona *Figaro*’da çıkan yazımı anlattım. “Ben daha çok okuyucuyum.”

“En sevdiğiniz yazarlar kimler?”

“Ah, o kadar çok var ki. Çağdaşlardan Loti’yi tabii ki seviyorum ama, en beğendiğim Maurice Barrès’dir.”

“Zevkinize hayran kaldım. Lütfen bana adınızı ve adresinizi verir misiniz, Matmazel, size kendi yazılarımdan göndermek istiyorum. Düşüncelerinizi merak ettim.”

Loti, Montesquieu’nün yemek daveti için Neuilly’ye gideceğinden, Paris’e misafirlerden birileriyle döndüm. Geçirdiğim günü Zinnur’le derhal paylaşmak istiyordum ama ne yazık ki Marcelle’le ikisi erkenden yatmışlardı.

Ertesi sabah Zinnur beni telaşla uyandırdı.

“Bu kitaplar az önce sana geldi. *Sparta’ya Yolculuk, Bérénice*, falan. Académie Française’den Maurice Barrès’nin kitapları.”

“Kim göndermiş?”

Pakete bir not iliştilmişti:

Yazdıklarımıdan bazılarını okumak istediğinizi söylemişsiniz, Matmazel. Ben de size kitaplarımdan birkaçını gönderiyorum. Umarım hoşlanırsınız...

MB

“Bahçedeki o adam Maurice Barrès’miş! Yazıp yazmadığını sormakla ne aptallık etmişim. Ne utanç verici. Ve ne harika!”

“Sen neden bahsediyorsun, Allah’a?” diye sordu Zinnur merakla. Ona Madam Adam’ın evinde onca meşhur insanın arasında geçirdiğim günü anlattım.

“Mösyö Rodin beni atölyesine davet etti. Buradan fazla uzak değil. Gitmeliyiz Zinnur.”

Tabii, Türkiye ve Türklerle ilgili tahammül etmek zorunda kaldığım, “Ülkenizde elle mi yemek yiyorsunuz?” türünden bir-takım soruları naklettim. Zinnur çok rahatsız oldu ama, bu reaksiyonu belki de Loti’yle bu buluşmaya kendisinin dahil edilmemiş oluşundandı.

“Sanki bütün derdin, zengin ve meşhur kişilerle bir arada olmakmış gibi davranıyorsun,” diye tersledi beni. “Unutma ki kitabı yazan sadece sen değilsin.”

“Kitap bitti, Zinnur.”

Bana bir daha kendisine danışmadan böyle saçma sapan hareketler yapmamamı söyledi. Ben de ona kendi istediklerimi kendim yapabilecek yaşta olduğumu, her yaptığıma onu dahil etmek zorunda olmadığımı belirttim. Bana kötü bir kardeş olduğumu, evimizden onca uzakken birbirimize daha düşkün olmamız lazım geldiğini söyledi. Onunla daha uzun tartışırdım ama, birden gözlerinde kızgınlık değil korku gördüğümü fark ettim. İnsanlar korkunca, kaçacak yerde saldırırlar.

Gerçek kimliklerimizin açıklanmasının zamanı gelmişti. Bu bizi bir müddet daha geçindirirdi. Acele Madam Lera’yı bulmalıydım, çünkü onun itiraz edeceğinden emindim. O her zaman bu işin saklı kalmasında ısrarcı olmuştu. Onun izni olmadan bunu yapamazdık.

Marie Lera'nın Günlüğü

Paris'e geldiklerinden beri Zinnur ve Nuriye'yi hiç görmemiştim. Sadece benim hiç yüz yüze gelmediğim araçlar eliyle birkaç kısa mektup alışverişi oldu aramızda. Hayali birine yazılmış hissini veren, formalite icabı kaleme alınmış, sığ mektuplardı. Yabancı bir ülkede olmanın şokundan söz edecek yerde Nuriye mekânlar ve olaylardan bahsediyor, Zinnur ise Osmanlı imparatorluğu ile Avrupa mukayeseleri yapıyordu. Loti'yle olan bağımızdan hiç bahis yoktu.

"Mavi Çoraplar" başlıklı bir haber için gittiğim Londra'dan dönüşte Antoine Redier beni La Coupole'de öğle yemeğine davet etti.

"Harika bir gün. Dışarıda bir masada oturalım."

Bir süre havadan bahsettik. Havaıyla ilgili konuşmak öbür günahları siler derler.

"Hafta sonu şehir dışındaydım, annemi ziyarete gittim," dedi Antoine.

"Kendisi nasıl?"

"Gayet iyi, ayakta ölmeye kararlı. Fevkalade. Ama beni ilgilen-diren şey, trende gördüğüm bazı şahıslar."

"Kim?"

"Mösyö Pierre Loti ile Konstantinoplı firarilerinden biri. Genç olanı hani. *Le Figaro*'da çıkan fotoğraflarından onu hemen tanıdım.

"Çok enteresan."

"Evet, bence de. Nasıl olup da bir araya geldiklerini düşün-

düm. Loti'nin Türklere olan merakı yüzünden mi? Sonra yavaş yavaş taşlar yerine oturdu. Harem firarileriyle *Mutsuz Kadınlar* arasında bir alaka olduğuna dair içimde gizli bir şüphe uyan-
dı. Hatta Loti'nin yanındaki o saf bebek, sizin fotoğraflarınızdaki Türk kızlarından birini hatırlattı. O elma suratlı, iri gözlü olanı var ya hani.”

Sonra soru yağdırmaya başladı.

“Konstantinopl'dayken bu kızları tanımış mıydın? Orada Loti'yi görmüş müydün? Bana hiç bahsetmedin.”

“Sadece uzaktan.”

“Romanın perde arkasındaki asıl hikâye ne? Sahiden Cenân diye biri var mı? İntihar ettiği doğru mu? Kulağına birtakım dedikodular çalınmıştır mutlaka. Senin böyle bir olayın peşine düşmemiş olman imkânsız. Hadi, anlat bana.”

“Hayatları boyunca haremden çıkmamış iki kadında bu kadar cesaret ve hayal gücü olması mümkün mü, Antoine?”

“Bence asıl onlardan şüphelenmek lazım. Mesele, neticeye varmak. Osmanlı ve Bizans'tan, entrikanın yuvasından geliyorlar, ataları ayartma sanatının ustaları. Oturup şirin görünmekten başkaca meşgaleleri yok muhakkak ki. Sıkıntıdan patladıkları için hayal güçleri çılgın arabesk masallar yaratmış.”

Şaşkına dönmüştüm. Antoine tahmin etmişti. Acaba ağzımı mı arıyordu?

“Harem kadınları entrika çevirmede, erkek idare etmede ve sekste ustadırlar,” diye devam etti. “Evlerin dışında bir hayatları olmadığından, bundan doğan boşluğu doldurmak için özel erotik teknikler geliştirmişlerdir. Seks sanatı, büyük aşk kitapları *İtırılı Bahçe*'de öğretildiği gibi ruhani bir şey değil midir?”

“O kitap Cezayirli bir Arap olan Şeyh Nefzavi'nindir.”

“Her neyse. Hepsi Müslüman değil mi? Hepsi Allah'ın çocukları. Şark Şarktır.”

“Klişeler ve yanlış mitolojiler... Sana hiç yakışmıyor Antoi Sahiden bir skandal arıyorsun gibi.”

“Bu konuda Mösyö Farrère ve Mösyö Loti'ye minnettarım elbette.”

“İkisini aynı kefeye koymamalısn. Farrère'in natüralist bir

yaklaşımı var; onun kadın kahramanlarının dertleri Loti'nin masum kızlarının sorunlarından çok farklı.”

“Doğrusu bu durumda, *Mutsuz Kadınlar*'daki kadın kahramanların mesela bir Aziyade'den, bir Rarahu'dan bu kadar farklı olmalarını şüpheyile karşılarım. *Mutsuz Kadınlar* Batılı ahlak anlayışının çürüttüğü kişiler, bu da mutsuzluklarının kaynağı oluyor. Loti'nin bu yeni bakış açısını birdenbire nereden edindiğini şahsen çok merak ettim.”

“İnsan olayın bir parçası olunca her şeyi başka türlü görüyor. Benim gibi Loti de bu zıtlığı fark etmiş olmalı.”

İçimden bir ses Antoine'a her şeyi itiraf etmemi söylüyordu, böylece hissiyatımı anlayabilecek biriyle paylaşabilirdim. Ama Antoine her şeyden önce gazeteciydi ve hikâyemi habere dökmek için bir saniye bile beklemezdi.

“Bu konuda ısrarla dilsiz davranman nedense bana pek inandırıcı gelmiyor, Marie. Ama belli ki bazı şeyleri kendine saklamak istiyorsun. Buna saygı duyarım. Sadece şunu bilmeni isterim ki, eğer bir gün fikrini değiştirecek olursan, ilk önce gelip benimle konuş. Başkaları hikâyeyi batırıp berbat etmeden önce, benim elime geçmesi isabet olur.”

Ertesi gün Varennes damgalı bir mektup alım. Yazıyı hemen tanımıştım.

Nuriye'nin Mektubu

Sevgili Madam Lera,
Geldiğimizden beri, sizi görmek için nasıl deli olduğumuzu imkânı yok tahmin edemezsiniz. Ama önce güvenliğimizi garantiye almamız lazımdı, tıpkı Konstantinopl'da Loti ile buluşmalarımızı ayarladığımız gibi. Aramızda bir alaka olduğunun keşfedilmesini istemedik. Size anlatacağımız o kadar çok şey var ki. Ama çok dikkatli davranmak mecburiyetindeyiz, çünkü nereye gitsek meraklılar peşimizde. Bazen sokakta bizi tanıyıp birbirlerine gösteriyor ve 'işte harem kaçakları' diyorlar. Halbuki giyimimiz, çevremizdeki kadınlarınkinden farksız.

Sizinle buluşmak istiyoruz ama bizimle alakanızı ve kimliğinizi gizli tutmaya itina ettiğiniz için nasıl, ne zaman ve nerede olacağını siz belirleyiniz.

Selamlar,
Nuriye ve Zinnur

Zinnur'un Günüğü

Rodin'in atölyesi nemli boşluğuyla âdeta hamam gibi çın çın öten, ıslak alçı kokulu bir yerdi. Modelin biri batmaniyeye sarınmış dinleniyordu. Bir seferinde Rodin'in, yazar Pierre Louÿs'un sevgilisini çaldığını duymuştum, ama şair onun capcanlı ve her zamankinden çok daha güzel bir halde, kil çamurundan boy gösterdiğini görünce kızgınlığı geçmişti.

Nuriye ona refakat etmem için ısrar etmiş, ben gönülsüzce razı olmuştum; çünkü bazen üstüme bir halsizlik çöküyor, hiçbir şey yapmak istemiyorum. Bir iki teknisyen sanatçı, üstadın eski çalışmaları üstünde keski işi yaparken, usta öğrencileriyle mermerden yonttuğu Maria Magdalena'sını tartışıyor. Onun tövbe-kâr olup ıstıraplar içinde İsa'nın ayaklarına kapanmış haline baktım. İsa'nın, heybetinden umulmadık bir şefkatle, sanki parmaklarından özel bir güç dökülmüş gibi, genç kadının kollarına ve yüz hatlarına dokunuşunu seyrettim.

"Sizi yaratırken görebildikleri için öğrencileriniz çok talihli," dedim Rodin'e.

"Hayatta hiçbir şey kolay elde edilmez, Madam. Keşke onlara devamlı çalışmanın ve acı çekmenin değerini aktarabilsek. Hayatın her dönüm noktasında yeni bir mücadelenin başladığını, ama hüznün asla sonu olmadığını anlatabilsek. Ama susuyoruz ve onlar da bizim yaşadığımızı yaşamadan olup bitenin farkına varamıyorlar. Bu yüzden tıpkı Sisifos gibi aynı zahmete tekrar tekrar katlanıp duruyoruz."

Harcanmış hayatının nafile pişmanlığı içinde ellerini ka-

vuşturmuş “Savurgan Evlat”ın önündeydik. Çıplak bir kadın el ve ayaklarını bükerek poz veriyordu, kemikleri birbirine geçmiş, teni gerilmişti. Gözlerindeki bitkin bakış dikkatimi çekti. Battaniyeye sarılı oturmakta olan modeli hemen tanıdım. Magdalena. Dokunaklı bir yalvarış hareketiyle ânı o kadar mükemmel sabitliyordu ki, Nuriye’yle ben de kendimizi tutamayıp duruşunu taklit ettik.

“Gördünüz mü, hareket bu işte! Camille sadece mükemmel bir model değil, aynı zamanda yetenekli bir heykeltıraştır.”

Model de bizi fark etti. Mahcup bir tavırla gülümseyip çıplaklığını örtmek ister gibi battaniyeyi düzeltti. Daha sonra Camille’in şair Paul Claudel’in kız kardeşi olduğunu öğrendik.

“Bizim memleketimizde böyle sizinki gibi mermer bedenler görülmez, Allah’ın yarattığı yüz ve vücut, kulları tarafından taklit edilemez,” diye açıkladım Rodin’e.

“Mesela Menderes Vadisi’nde mezarların üstündeki heykel kafalar beddualıdır,” diye devam etti Nuriye. “Efes’te yöre halkı mermerden oyulmuş yüz gördü mü dehşete kapılır.”

“Peygamberin damadı Osman’ın hikâyesini biliyor musunuz? Osman boş bir kiliseye girer, bütün kutsal heykelleri kırıp döker, bir tanesi hariç. Baltayı o heykelin ayağının dibine bırakır. Ertesi gün inananlar, bu din düşmanlığı karşısında utanç duyarak suçluyu aramaya koyulurlar. Açık sözlü ve dürüst olduğu için Osman’dan şüphelenirler.

“Ama Osman bu gaddarlıkla ilgisi olmadığını iddia eder. ‘Belli ki bunun sorumlusu sizin kendi ilahi varlığınız,’ der son heykeli işaret ederek. ‘Balta nerede duruyor, görmüyor musunuz?’ ‘Ama mabut hareket edemez ki. O bir heykel.’ ‘Peki madem ilahınız cansız, o halde nasıl oluyor da taştan bir tanrıya dua ediyorsunuz?’”

“Çok kurnazca ama bu hikâye ne demek istiyor, Matmazel?”

“İki inancın uzlaşması imkânsız.”

“Osman sanattan anlamıyor. Sanatı yok etmenin suçunu kavramaktan aciz. Ruh âlemini algılayabilmesi asla mümkün değil.”

“Sanat bir hırsızdır, Mösyö.”

“Artık başka bir ülkeye geçiş yaptığınıza ve yeni bir kim-

lik edindiðinize göre, hâlâ Allah'tan başkası şeklinizi kopya ettiði takdirde ruhunuzun çalınacağına dair inancınızı koruyor musunuz?”

“Tabii ki. Ama artık kaybedeceğimiz pek fazla bir şey kalmadı.”

“O zaman biraz hürmetsizlik etmeme izin verir misiniz?”

Böylece ertesi gün de atölyeye dönüp Rodin'e poz verdik. Biri bizi mermer ya da bronzla kopya etmek istemişti. Tuhaftı, insana sonsuzluk gibi gelen bir zaman müddetince kıpırtısız oturmak; ama bize tanıdık gelen bir haldi bu. Nuriye, Rodin'in çizdiği o resimlerin bir gün karnımızı doyurabileceğini söylüyor. Acaba ona poz vermeye razı oluşundaki asıl gaye bu muydu? Burada bu büyük ustayla birlikte olmaktan, bir sanat eserine nakşedilmekten dolayı hâlâ şaşkınım. O, yıllar önce babamın eve getirmiş olduğu fotoğraftaki ilâhtı bizim için. Heykeltıraşın, eseri *Düşünen Adam*'la birlikte çekilmiş bir fotoğrafıydı bu. İşte şimdi kanlı canlı karşımızda duruyor Rodin ve bizi yeniden yaratıyor.

Dışarı çıkınca elimizde heykeltıraşın bize verdiği eskizlerle, Rue de Varrenne'den Invalides'e doğru döndük. Paris'te etrafımızı saran bütün abideler tarafından yutulmuşum gibi bir hisse kapılmışım. Gördüğümüz onca ilgiye rağmen ufacak kiralık dairemize dönerken yapayalnızdık.

Marcelle evde kalmıştı; bütün gün çamaşır yıkamış. Başını kaldırıp bana selam bile vermedi. Çok mutsuz görünüyor. Her şey o kadar karanlık ki bu evde, insana kasvet basıyor. Nis'in ılık fısıltısını özledim.

Marie Lera'nın Günlüğü

O nları beklerken tedirgindim. Dağınık olduğumu düşünmesinler diye kâğıtlarımı ve kitaplarımı düzene koydum. Rue de Lévis'deki sokak pazarından taze şakayıklar, köşedeki pastaneden de birkaç çeşit acıbadem kurabiyesi aldım. Hatta Konstantinopl'da edindiğim bir alışkanlıkla üç beş gri teli saklamak için saçıma kına bile yaktım.

Saat üçte, her katta durup dinlenen ayak seslerinin yankılandığını duydum. Onları kapımın eşiğinde, devekuşu tüyleriyle süslü şapkalarıyla görmek ne tuhaftı.

"Demek burada yaşıyorsunuz. Ne harika!" diye çılgık attı Nuriye odayı dört dönererek.

"Küçücük," dedim özür diler gibi. "Ortalık pek düzenli değil."

"Bizim daireyle mukayese edince saray gibi!" diye iç geçirdi Zinnur. "Birkaç ay önce bir mezbelelikte yaşayacağımız kimin aklına gelirdi?"

Değişmişlerdi. Zinnur daha da incelmışti ama yanaklarına renk gelmiş, bakışları berraklaşmıştı. Etrafı incelerken, ikisi de biraz huzursuz görünüyordu. Kızım Marguerite'in resimlerine, seyahatlerim sırasında aldığım hatıra eşyalara, müsveddelerime baktılar. Raflarda gelişigüzel sıralanmış duran kitaplarımın sırtlarını okudular.

Çay ikram ettim. Havadan sudan, semtlerindeki en iyi kasap ve sütçü dükkânından, sabahın erken saatlerinde itfaiyecilerin parklardaki yangın talimlerinden, Nuriye'nin Nis'teyken katıldığı da-

vetlerden, resitallerden, Rodin'in atölyesine yaptıkları ziyaretten bahsettik. Zinnur'un hastalığını çok merak ediyordum ama kendimi tuttum, konu açılırsa belki canı sıkılırdı. Sık sık pencereye gidip perdeleri aralaması ve dışarıyı seyretmesi dikkatimi çekti.

"Ne oldu? Yoksa *jurnalciler* hâlâ peşinizde mi?" diye şaka yaptım.

"Varsa da farkında değiliz. Birini bekliyoruz. Bir misafire daha itirazınız yoktur ümit ederim."

"Kim bu?"

"Sürpriz."

Huzursuz oldum; ya üçüncü kadının kimliğini açıklama kararıyla Loti'yi davet etmişlerse? *Leyla, Lazarus gibi, ölümlerin arasında doğrulup kalkar. Bütün bunlar kocaman bir kandırmacaydı.* Hayır, onunla yüzleşmem ve sahtekârın biri olduğumu itiraf etmem mümkün değildi.

Zil çaldı. Eşikte, ellili yaşlarını sürmekte olan, kısa boylu, tıknaz bir kadın duruyordu, kollarında beyaz dantelle kundaklanmış bir bebek vardı.

"Ümit ederim adres bulmakta zorlanmamışsınızdır Madam Monchany," dedi Zinnur bebeği kadından alırken.

"Kolay buldum. Ama bu merdivenler beni öldürdü."

Bebeği daha yakından görmek için eğildim, henüz rengini bulmamış, dumanlı gözler şekilsiz bir nesneye odaklanmaya çalışıyor, gül tomurcuğunu andıran dudakların kenarında küçük tükürük baloncukları şişiyordu.

"Bu minik melek de kim?"

"O, küçük Leyla. Adaşınız. Benim dahili nevraljim," dedi Zinnur bebeği kucağında sallamaya başlayarak. "*Dandini, dandini, danalı bebek...*"

"Ama bana Sefa Bey'le aranızda karı koca ilişkisinin sona ermiş olduğunu söylemiştiniz."

"Kocamın bu bebekle yakından uzaktan hiçbir ilgisi yok Madam Lera. Ben bunu kendim yaptım." Sahiden de bebeğin ilişki olmadan ana rahmine düştüğüne inanmış gibi bakıyordu.

Cevabı takip eden sessizlik içinde onlara sorular yağdırmak istedim ama kendimi tuttum. Peki bebek kimdendi? Kons-

tantinopl'u neden öyle apar topar terk ettikleri şimdi anlaşılıyor. Tabii ya. Zavallı kızlar. Ama Zinnur hamileliğini bunca zaman nasıl gizleyebilmişti? Üstlerinde onca göz varken, bebeğin varlığını saklamayı nasıl başarmıştı?

“Leyla buraya gelişimizin hemen ardından Nis'te bir sanatoryumda dünyaya geldi,” dedi sanki aklından geçenleri okumuş gibi. “Zinnur'un doğum sancıları tuttuğunda yardım edecek kimsemiz yoktu ama, neyse ki elimizde bir doktor adı vardı.”

Zinnur bebekle oynuyordu, “*Mon petit bébé. Mon petit chou.* Benim küçük lahanam. Gül bakayım. Hu-huu.”

“Ne yazık ki onu dilediğimiz kadar sık göremiyoruz,” dedi Nuriye. “Madam Monchany bebeğe evinde bakıyor.”

Madam Monchany bebeği bize bırakıp ufak tefek işlerini görmek üzere dışarı çıktı. Sıra ziyaretlerinin sebebine gelmişti. Nuriye hemen hemen bütün öğle sonrasını beni *Mutsuz Kadınlar*'daki rolümü etrafa açıklamam için iknaya çalışarak geçirdi. Bütün alkışı sadece Loti'nin alması haksızlıktı. Kendilerini geçindirecek bir yol bulmaları lazımdı. Başkalarının merhametine sığınarak yaşamak alçaltıcıydı.

“Hakikati açıklamak, amacımıza daha çok katılım sağlayabilir.”

Merak ettim, acaba hangi amaçtan bahsediyordu? Şimdi amaçları “kendileriydi”.

“Böylece siz de şöhretli bir yazar olursunuz, Madam Lera, biz de sizin sayenizde kadınların özgürlüğü konusunda daha sıkı mücadele edebiliriz.”

Bir zamanlar sırrı açıklamaktan şiddetle kaçınmışlardı. Şimdiyse kötü şöhretlerinin müptelası olaya başlıyorlardı. Batı onları nasıl da çabucak yutuvermişti.

“İlgi odağı olmak beni artık hiç rahatsız etmiyor,” dedi Nuriye. “Yıllarca tahammül ettiğimiz baskının karşılığı bu. Yaşamak için o ilgiye ihtiyacımız var. Öylesine rezil olduk ki, rezillik duygusunu bile unuttuk.”

“Bu *Mutsuz Kadınlar*'ın gerçek hikâyesini öğrenmek kamuoyunun hakkı. Bunu üçümüz yazmalıyız, Leyla. Bizimki Loti'ninkinden çok daha tahrir edici olacaktır.”

Afişe olmanın sonuçlarını kaldıramazdım. “Üzgünüm,” dedim, “ben yapamam.”

İki yıllık bir çifte hayatın ardından, daha fazla skandalı kaldıracak halim yoktu.

“İlham perisinin masum bir Türk kızı değil de, o rolü oynayan olgun bir Fransız kadını olduğunu öğrenince, Loti’nin ne kadar küçük düşeceğini bir düşünün. Kadın intihar etmiş gibi yapıyor. Bu haberin Loti’yi ne kadar üzüp aşağılayacağını farkında mısınız? Hele de kadının bir gazeteci, bir yazar olduğunu öğrenince... Herkes ona enayi diyecek. Edebi dünyası yerle bir olacak. İtibar kaybedecek. Ayrıca etraf, bizi üç ahlaksız kadın olarak görüp lanetleyecek. Tıpkı bazı eleştirmenlerin *Mutsuz Kadınlar*’ın kahramanlarına yaptığı gibi. Bunu ona yapamam. Katiyen!”

Kızların ikisi de ağızlarını açmadılar.

“İtiraf edersem aramızdaki bütün bağın bir yalan, bir çeşit hile, sansasyonel sebeplerle yaratılmış bir oyun olduğu düşünülecek. Kitap gayesinden uzaklaşıp bir reklâm olayı durumuna düşecek, harem firarilerinin hayatına da skandal dolu yeni bir bölüm eklenmiş olacak. Dünyanın gözünde sıfır olacağız.”

“Aynı fikirde değilim. Bence durumumuza mümkün olduğunca dikkat çekmeliyiz.”

Derin bir nefes aldım. “Loti’yi o inançtan mahrum edemem.”

Bu zalimlik olurdu. Loti zaafılarını bizden gizlememişti. Karşılaşmamızın hayatında yepyeni bir dönemin başlangıcı olduğuna, bu dönemin onu hoşluk ve hüzne taşıyacağına ve yaşlanmanın aczini hafifleteceğine dair hafiften bir ümide kapıldığını belli etmişti.

“Dostlar arasındaki en ulvi iletişim, susmaktır.”

Onun yaşlanma korkusuna da, ölümün eşiğinde beliren ihtiras ışığına da şahit olmuştuk. Leyla onun ömrünün çöküş dönemini ışığa boğmuştu! Hayatın üstüne bir perde çeken ve hül-yaların özülle beslenen bir adamdan çalmak canavarlık olurdu. Hem sonra o mektuplar vardı. Onları Leyla yazmıştı. Leyla gerçektir.

Zamanın akıp gidişine hiç aldırmayan o hüznü ve leziz sarhoşluğun gölgesinde oyalanıp duran, insanın o en temel rüyası olan mazi.....

Zinnur ve Nuriye'ye hâlâ Loti'nin desteğine muhtaç olduklarını hatırlattım. Leyla'nın hatırası onlarla Loti arasında koparılmaz bir bağ meydana getirmişti. Onu kızdırmayı göze alamazlardı. Benim ihtiyatlı davranışım, Leyla'nın hatırasını yüceltmelerini sağlayacaktı.

Akşamüstü Zinnur ve Nuriye yeniden görüşmek istediklerine dair hiçbir imada bulunmadan kibarca veda edip ayrıldılar. Kucaklarında bebekle çıkıp gitmelerini seyrederken derin bir yalnızlık hissine kapıldım. Bebek, sanki aramızda bütün o söylenmemiş olanları anlatırcasına ağlıyordu. Binadan çıktıklarını gördüm. Zinnur bebeği kendilerini beklemekte olan Madam Monchany'e teslim etti.

Üç kadın Courcelles bulvarında ayrıldılar. Zinnur ve Nuriye, Monceau Parkı yönünde köşeyi döndüler. Çalışma masama geçip hiddetle yazmaya koyuldum. Gururumu sonuna kadar korumalıyım. O benim tek dayanağım.

Marcelle'in Günlüğü

Halkın modern kesimi temmuz ve ağustosta şehri terk eder. Paris turistlere kalır. Umuma açık yerlerin bir kısmı ve bazı dükkânlar kapalıdır. Nuriye daima alıştığı gibi yazı şehir dışında geçirmeye kararlı. Fontainebleau'da, ormana yakın şirin bir villası olan cömert bir hami bulmayı ve yazı geçirmek üzere kendilerini davet ettirmeyi başardı. Bana fikrimi bile sormadı.

"Ben Paris'te kalıp eğitimime devam etmek istiyorum," dedim ona.

"Ama hayatım, bizi böyle bırakamazsın. Zinnur'un sana ne kadar ihtiyacı var biliyorsun!"

"Ben sizin hizmetçiniz değilim."

"Git o zaman, hadi git. Devamlı şikâyet etmenden bıktım."

Tir tir titreyerek kendimi dışarı attım. Zinnur peşimden koştu.

"Nuriye'ye aldırma, tatlım. Bugünlerde çok vesveseli. Geçer."

"Hayır, Zinnur. Ben kararımı verdim."

"İyi ama nerede kalacaksın? Neyle geçineceksin?"

"Vaftiz annem yakında manastırdan çıkacak. Onun yanında kalabilirim."

"Sana yardım edebilecek bir hanım tanıyorum Marcelle. İyi biridir. Sana yardımcı olmak isteyeceğine eminim." Kadının adresini bir kâğıda karaladı. Kollarını uzattı, kucaklaştık. "Kız kardeşim yakında beni de başından atacak."

"Asla. Bütün bunları senin için yapıyor."

“Bunca değişiklik beni çok yordu, bitirdi. Hiç huzur yok böyle bir hayatta.” Sonra tuhaf bir sesle devam etti. “Bunlar gerçek göz-yaşı değil Marcelle. Onları çoktan tükettim.”

Ertesi sabah onlardan ayrıldım.

Zinnur’un küçük kâğıt parçasına karaladığı notta *Madam Marie Lera, Rue de Tocqueville, 40 numara, dördüncü kat* yazıyordu.

Caddede birkaç defa bir aşağı bir yukarı gidip geldikten sonra, binaya ufak tefek bir kadının girdiğini görüp ben de arkasından daldım. Dördüncü kata çıkıp kapıyı çaldım.

Kadın dışarıdayken beni fark etmişti. Kibarlık etmiş olmak için ona “Bonjur Madam” demiştim ama o yürüyüp geçmişti. Şimdi onun kapısındaaydım. Oturduğu daire o kadar küçüktü ki, iki kişi burada nasıl yaşar diye düşünmeden edemedim.

“Adresinizi arkadaşım Zinnur verdi. Sizinle kalabileceğimi söyledi. Masraflarımı karşılamak için müzik dersi verebilirim.”

“Matmazel, söylediklerinizden hiçbir şey anlamadım. Bu Zinnur dediğiniz kişiyi tanımıyorum.”

“Siz Madam Lera değil misiniz?”

“Hayır. Madam Lera dün İngiltere’ye gitti. Yokluğunda evini ben kiraladım.”

“Ne zaman dönecek?”

“Birkaç ay kalır.”

“Ama arkadaşım onun kesinlikle burada...”

“Korkarım sizi kandırmışlar küçük hanım. Bu haksızlık, öyle değil mi? Şimdi artık dünyanın haksızlıklarla dolu bir yer olduğunu anlamışsınızdır.”

“Affedersiniz Madam, sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim, bilseydim emin olun kapınızı çalmazdım.”

Gitmeye yeltendim. Bir yastığın püskülüyle oynamakta olan kadın arkamdan geldi. Bana sarıldı, sonra da bıraktı, hafifçe pişman olmuş gibiydi.

“Beş parasız bir kızın Paris sokaklarında bir başına kaldığını görmek hoşuma gitmiyor.”

“Bu sizi üzmesin Madam. Ben kalacak bir yer bulurum. Vaktinizi aldığım için özür dilerim. Hoşça kalın.”

Kapıyı çekip çıktım. İşte yine sokaktaydım. Nerede olduğumu ve adımlarımın beni nereye götürdüğünü bilemeden yürümeye devam ettim. Caddeler, çekirge misali sesleri bedenlerinden kopmuş bir halde, gevezelik eden insanoğlunun istilasına uğramış gibiydi.

Bulvarın sonunda L'Etoile göründü, ben de o tarafa doğru yürümeye başladım. Ama fazla gidemeden düştüm.

Masméjean'ın Notları

Bu sabah *Le Figaro*'nun birinci sayfasında “Mutsuz Kadınlar'ın Gerçek Kimlikleri” başlıklı bir haber yayınlandı. Habere ek olarak, üçlünün yarı şeffaf beyaz pamuk helva peçeler içinde çekilmiş bir fotoğrafı konmuştu. Ayrıca Zinnur'la Nuriye'nin Eyfel Kulesi önünde Avrupalı kıyafetli bir başka fotoğrafı daha vardı.

İki kardeş önce Türkler hakkında hiçbir fikri olmayan, Türkiye'yi hiç görmemiş kimselerden gelen saldırıları göğüslediler. Sonra Zinnur hem “Harem kaçakları”ndan biri, hem de Loti'nin *Mutsuz Kadınlar*'ındaki Zeynep olduğunu itiraf etti. Kız kardeşi Nuriye'nin de kitaptaki Melek olduğunu açıkladı.

Hedeflediklerinin ve yaptıklarının gerekçelerini sıraladıktan sonra Nuriye romandaki rollerini savunmaya geçti. “Her sayfa Loti'nin ve bizim hayatımızdan yaşanmış anlar, ortak maceralarımız ve bunu takip eden tartışmalardır,” dedi. “İçerdikleri cüretin gücü bunun ispatıdır.”

“O zamanlar çoğu Türk kadını gibi peçe arkasında yaşıyorduk. Babamın mevkîinden dolayı kimliklerimizi gizlemek mecburiyetindeydik. Hayatta kalabilmek için meçhul kişiler olmalıydık. Tanınmamak için bazı gerçekleri perdeledik. Hemen hemen tıpkı kitaptaki gibi.”

Loti onları hiçbir şekilde yalanlamadı. Onların itiraflarını kabul etmiş göründü. Bu da Zinnur ve Nuriye'ye hiç de hak etme-

dikleri ölçüde puan kazandırdı. Şimdi onlar *moda*. Parisliler çok memnunlar ve cemiyet, kızları ağırlamaktan hoşnut. Davetler, bağış toplantıları, geceler düzenlendi. Mutsuz Kadınlar'la ilgili yazılmadık şey kalmadı, basın kızların müptelası oldu. Fotoğrafları, popüler dergi ve gazetelerin birinci sayfalarında yayınlandı.

Dün Zinnur Hanım, Père Lachaise Mezarlığı'nı ziyaret etti. Alfred de Musset'nin mezarının üstündeki söğüt ağacından bir yaprak çalarak büyük bir teessürle göğsüne bastırdı.

Ama yazık ki kısa bir müddet sonra ilgi azaldı, Parisliler açıklarını doyuracak yeni eğlencelerin peşine düştüler. Bütün bu gibi haberlerde olduğu gibi, gün geldi, kimse onların da adını anmaz oldu.

Zinnur ve Nuriye kendilerini teşhir etmelerinden dolayı Batı'nın onlara borçlu olduğu inancındaydılar. Büyükbabalarının ailesiyle temas kurdular. Aile, varlıkları üzerine hak talep edilmesi ihtimaline veya talep sahiplerine şefkatli davranacak cinsten değildi. Üstelik bu Türk kuzinler bağ kurulamayacak kadar eskiye, mazideki Fransa'ya ait olup dikkate alınamayacak "yan" unsurlar, kanlarının iyice sulandırılmış haliydi. *Bottin Mondain*'de, Fransız yüksek sosyetesinin bütün isimlerinin yer aldığı rehberde ismi olmayan, sayılmazdı.

Yaz sonu Zinnur ve Nuriye Nis'e döndüler. Ara sıra Riviera'da, şurada burada gözüme iliştikleri oluyordu. Yeni kavuştukları hürriyetin sınırlarını yoklamakla meşguldüler. Nuriye Melekler Körfezi kıyısında üstü açık otomobillerde gezmek, dans etmek, Monte Carlo'da kumar oynamak gibi taşkınlıklara bayılıyordu.

Loti'ye bir mektup yazıp onun bu aşırı davranışlarını anlattım. Geçimlerini sağlamakta onlara en büyük desteği veren kimse olarak, durumu pek de hoş karşılamadı. Loti, Nis'ten, turistlerden, Cook's seyahat şirketinden, bütün o "cici" insanlardan ve cahil turist tavırlarından nefret ederdi. Benden gözleri olmamı rica etti.

Nuriye'nin Günlüğü

Nice

Zinnur bu ülkeden duyduğu mutsuzluğu gitgide daha çok belli etmeye başladı, yabancılaşmanın değişik şekillerine ait işaretler veriyor. Hem kendini idare etmekten aciz, hem de benden başka hiç kimseden yardım istemiyor. Kaldığımız pansiyona kapanmış yaşıyor, ara sıra piyanoya sığınarak Debussy'nin harap katedralleriyle minör ağıtlar arasında gezindiği oluyor. Neredeyse harem hayatının yalnızlığına dönmüş gibi. Gerginliği arttı. Annelikle hiç ilgisi yok. Madam Monchany bebeği her hafta getiriyor ama, Zinnur mikrop saçma korkusuyla minik Leyla'ya dokunamıyor. Zavallı bebeğe çok acıyorum.

Bunlar nasıl oldu? Yabancı bir ülkede kronik depresyon içinde bir abla ve annesiz büyüyen bir çocuğun sorumluluğunu sırtlanmış durumdayım. Zinnur'un dertlerine, değişen ruh hallerine, deliliğine daha ne kadar tahammül edebilirim bilmiyorum.

Dün gece bir konser dönüşü onu yere uzanmış, gözlerini sönen ateşe dikmiş olarak buldum. O kadar hareketsizdi ki önce bayıldığını düşündüm ama sonra afyon yutmuş olduğunu anladım. Bunu nereden bulmuştu? Ona afyonu veren, kendisi gibi çevresindekileri de mahveden Vivien'den başkası olamazdı. Aylardır Zinnur'u tedaviye çalışmama karşılık, o iptilasına geri dönmüştü.

Kavga ettik. Daha doğrusu ben ona bağırıp çağırdım, o ise bugünlü gözlerle öylece yatıp hiç ağzını açmadı. Sonra öne doğru eğilip kustu. Kapıyı çarpıp ağlayarak evden çıktım. Hâlâ insan kaynayan Promenade des Anglais'de nereye gittiğimi bilmeden hızlı

hızlı yürüdüm. Etrafa bir beyazlık hâkimdi, sadece insanların üstü başı değil, hava da beyazdı: beyaz elbiseli, beyaz şemsiyeli kadınlar, panama şapkalı, keten takım elbiseli erkekler, gölgelikli arabalarında bebekler, beyaz süs köpekleri, faytonları andıran, tüy takılı beyaz atların çektiği arabalar...

Çiçek Savaşları'nın olduğu akşamdı. Herkes serpentinlere dolanmış, üstlerine konfeti yağmıştı. Aralarına karışmış yürüyordum. Hayatımda ilk defa yalnızdım. Hasır şapkalı çiftler kol kola yürüyor, iki kişilik bisikletlerin pedallarına asılıyorlardı. Çocuklar rengârenk dondurma külahlarını yalayarak ortalıkta koşuşup duruyorlardı. Bağcıklı çizmelerim çok sıkılmıştı, bana İzmir'i hatırlatan palmyelerin altında, kumsala bakan bir banka oturdum.

Çok geçmeden genç bir adam gelip bankın öbür ucuna oturdu. Bana laf atmaya kalkarsa ölürüm diye düşündüm. *Dragueur* dedikleri cinsten, kadın avına çıkmış park farelerinden biri olmasındı? Aslında pek öyle birine benzemiyordu, elbiseleri iyi dikilmişti, terbiyeli bir hali vardı. Onu daha önce gördüğümü hatırlamıştım, insan herkese tepeden bakacak kadar uzun bir adamı kolay unutur muydu? Öyle zayıftı, bacakları o kadar inceydi ki, elbiseler üstünden dökülüyordu, tıpkı Paris'te tanıştığımız Picasso adındaki o genç İspanyol ressamın fırçasından çıkan sıska palyaçolar gibi. Kalktım, eve doğru yürümeye başladım.

"Birlikte yürüyebilir miyiz?" diye sordu kürdan adam.

Sinirlendim, onun gibi bir fasulye sırtığının yanında horozibiği otu halimle kim bilir ne kadar komik dururdum. "Tabii ki hayır," diye güldüm.

"Benimle alay mı ediyorsunuz?"

"Evet."

Sonsuzluk gibi gelen bir zaman müddetince, vücutlarımız arasındaki mesafeyi koruyarak ama birbirimizin varlığının farkında olarak kalabalığın içinde yürüdük.

"İsmim Ladislas Rohozinski."

"Benimki Şehrazad."

Kahkahadan kırıldı. Tatlı bir gülüşü vardı. Konuşmamız ilerledikçe onun da bir vatansız olduğunu keşfettim, Fransa'ya sığınmış Polonyalı bir aristokrat! Konstantinopl'u görmüştü. Ostroroglar'ı

tanıyordu. Sonunda gitmeye davrandım, çünkü sonrasında nasıl davranmam gerektiğini bilmiyordum. Pansiyonumuza kadar benimle birlikte yürüme teklifini gene reddettim.

Ladisa Rohozinski ertesi gün beni ziyarete geldi, ama çıkmadım. Zinnur'un hali hiç iyi değildi, ben de ona dertli bir abla göstermek istemiyordum. Ayrıca itiraf edeyim ki boylarımız arasındaki uyumsuzluk beni rahatsız etmişti. Nis'te alay konusu olmak ve ortalıkta bir çift palyaço gibi dolaşmak düşüncesi hiç hoşuma gitmiyordu.

Rohozinski inat etti. Her gün buket buket çiçek gönderdi. Kitaplar ve bonbonlar yolladı. Neticede birlikte yürüyüşlere başladık, ama ona buna rastlama ihtimali daha az olduğundan gece yarısından sonra çıkıyorduk. Böylece, evlerine çekilen kalabalığın ardından, birlikte geceyi ve karanlık yerleri öğrenmeye koyulduk.

Şubat 1908

Küçük kız kardeşimizden mektup:

Firarınızdan sonra sevgili beybabamızın maruz kaldığı baskı, onu vakitsiz mezara yolladı. Ağır bir kalp krizi geçirdi. Henüz elli yaşındaydı!

Sakın geri dönmeyiniz. Annemiz sizi bir daha görmek istemiyor. Ne o, ne de başkaları.

Mihrinur

Hiçbir tepki veremeden donup kaldım. Babamın hayatını altüst ettiğimiz doğrudur, davranışımız Sultan'ın ona olan güvenini elbette sarsmıştı. Ama biliyorum ki, babamı öldüren asıl sebep o batan geminin hayali, boğulmak üzere olan göçmenlerin feriatlarıydı.

Babamdan kalan mal mülk üzerinde hak talep etmek için İstanbul'da olmamız şart. Bu, para sıkıntımızı hallederdi. Ama bizim bir daha Türkiye'ye dönmemiz imkânsız. Başımıza bin bir bela gelir.

Masméjean'ın Notları

(Konstantinopl, 1909)

Konstantinopl'a döndüm, çünkü yakında dünyayı sarsacak olayların vuku bulacağını tahmin ediyorum. Bir uçta her tür ilerlemeye karşı çıkan, dini otorite ve eski düzeni temsil eden Abdülhamid var. Osmanlı İmparatorluğunu İslam İmparatorluğuna dönüştürmeyi arzuluyor. Diğer uçta ise her ırktan, milletten ve dinden insanı birleştirmek, laik bir düzen kurmak, basına serbestlik ve kadınlara eşit haklar sağlamak gibi radikal fikirlere sahip, Batı eğitimi almış Jön Türkler var. Bu kutuplaşma yakında çatırdayıp kopacak.

Osmanlılar rasyonel aydınlanmaya karşı direniyorlar. Şeriat yasalarına uy ve Peygamber'in sözünden çıkma, yeter. Ama bu sözleri söyleyen gerçekten Peygamberleri mi, yoksasadece kendi kudretlerini düşünen ve dünyayı karamsarlığa boğup nefretle idare etmek isteyen din adamları mı? Ülkeye göçmen akını sürüyor, yabancı düşmanlar ve ayrılıkçı hareketler imparatorluğu tehdit ediyor. Siyasi sürgünler yeni reform ve Batılılaşma fikirleriyle Konstantinopl'a dönüyorlar. Ayaklanmalar gitgide yayılıyor, muhalifler anayasasının ıslahını emrediyorlar. Sultan Abdülhamid'den ses yok. Ben yerel takvimle 29 Mart'ta döndüm. 31 Mart'ta dinci fanatiklerin kıskırtmasıyla askerler arasında isyan çıktı. Jön Türkler'in Hareket Ordusu isyanı bastırmak için ta Makedonya'dan geldi. Liderleri, Selanik ve Manastır'daki askeri huzursuzlukları bastırmayı başaramamıştı, hatta isyanı teşvik eden bizzat kendileriydi.

Sultan Abdülhamid tahttan indirildi ve muhtemel bir suikast korkusuyla gözde karılarından on yedisıyla birlikte Selanik'teki Alatini Köşkü'ne sürgüne gönderildi. Onun yerine neredeyse yet-

mişine gelmiş yumuşak başlı, tok sesli kardeşi Reşad, Sultan V. Mehmet adıyla tahta çıktı. Tabii sadece şeklen. Şu anda dizginler Jön Türklerin başındaki Enver, Talat ve Cemal triyumvirasının elinde. Aralarındaki ideolojik farklılıklar şimdiden su yüzüne çıkmaya başladı. Enver bir Alman âşığı, Cemal ise Fransız olan her şeyin hayranı. Talat Ermenilerden nefret ediyor ve onları tamamiyle silmek istiyor. Bu temayüller her üç genç adamın da iktidarı kullanma biçiminde kendini gösteriyor. Enver, donuk ifadeli, esmer, ufak tefek bir adam. Zekâsı orta seviyede, duraklayarak konuşuyor. Halkın karşısında ne yapacağını şaşıyor, kızarıyor, önüne bakıyor. Muhafazakâr. İçki ve sigara kullanmıyor. Hareket tarzı, silah namlusu gibi. Dar kafasına çok fazla fikir girmiyor ama bir defa girdi mi de orada yapışıp kalıyor. Dışarı fıskırdığı nadir zamanlarda ise şimşek gibi, iyi sıkılmış bir kurşun sertliğiyle hedefi buluyor. Cesareti ve dürüstlüğü en büyük düşmanlarınca bile tartışılmıyor, ki bir hayli düşmanı olduğu bir gerçek.

Yirmi bin jurnalci dağıtıldı. Yoklukları tuhaf bir boşluk yarattı. Siyasi sürgünlere genel af çıktı, Mutsuz Kadınlar artık eve dönebilirler. Saray haremindeki odalıklar ve hadımlar azad edildiler. Eski Sultanların uzaklaştırılmış kadınlarının kaldığı Eski Saray oluk oluk boşalıyor. Altı yüz yıl kimi zaman iki bin kadını barındırmış Mutluluk Kapısı artık kapanıyor.

Haremde en dokunaklı sahnelerden birine şahit oldum. Orada yaşamakta olan hanımların aileleri gelip kızlarını, hemşirelerini teslim almak üzere çağırılmışlardı. Akın akın gelen Çerkez dağlılar, çiftçiler, köylüler o rengârenk kıyafetleri içinde Harem dairesinin avlularından birine resmen kabul edilip, burada eski Sultan'ın cariyeleri ve hizmetkârlarıyla buluşturuldular.

Sarayın zarif giyimli seçkin hanımlarıyla bakımsız köylüler arasındaki tezat hayret vericiydi. Gelenler, ebediyen kaybettiklerini zannettikleri sevdiklerini, hıçkırarak bağırlarına bastılar. Ama bence en yürek parçalayıcı sahne kimsenin almaya gelmediği kadınlardı. Onların kısmetine ölü bir müessesenin boş yankıları düşmüş, hürken bile kaçamamışlardı. Kendi kurtuluşlarının tuzağında, geçmişin yadigârları olarak eski sarayda kaldılar.

Nuriye'nin Günlüğü

Zinnur, anlaşılması güç bir memleket hasreti çekiyor. Bir zamanlar sevmediği yiyecekleri, kokuları çılgınca arzulu-
yor, hatta kapalı harem hayatını bile.

“Çarşafımı bile özledim,” dedi.

“Saçmalama.”

“Ben kararımı verdim Nuriye. Kızıl Sultan gitti, biz de genel aften yararlanabildiğimize göre gelecek ay döneriz. Tam Büyükdere’de menekşe zamanı.”

“Bizi orada artık kimse görmek istemiyor, Zinnur.”

“Sen onlara bakma. Fikirlerini çabuk değiştirirler.”

“Ben dönmüyorum Zinnur.”

Nihayet ağzımdan çıkıvermişti. O ablaydı, sanki hep ona tâbi olmam gerekiyordu, ben de onu daima böyle olacağına inandırmıştım. Kardeş hiyerarşisi çoktan kalkmış olduğu halde o bu rolü asla terk etmek istememişti. Ama doğrusu firarımızdan bu yana geçim yükünü tamamen ben omuzlamıştım. “Niye dönmemi-
zi istemediğini anlatırsan memnun olurum,” dedi.

“...çünkü Ladislas Rohozinski’ye çılgınca âşığım ve onunla evleneceğim! Ayrıca Katolik olmaya hazırlanıyorum,” diye patladım.

“Katolik mi olacaksın?”

“Evet. Müslümanlığa hiçbir zaman inanmadım zaten.”

Zinnur gülmeye başladı, aynı anda da hıçkırıyordu. Ama küçük kardeşi tarafından terk edilişine mi yoksa ifşaatıma mı ağladığı belli değildi.

“Her zaman insanı öyle dehşete düşüren itirafların vardır ki,” diye tersledi beni. “Ama bu çok zalimce. Dine hürmetsizlik. Allah seni affetsin.”

Zinnur bu dine hürmetsizlik meselesine, *günah*’a aklını fena takmıştı. Mazisini düşününce pişmanlık duyuyordu, evliliği, kocası, babası, Loti macerası, küçük Leyla, hepsi onun günahlarını simgeliyordu. Şimdi de tutmuş bana çamur atıyordu.

Ben dönüp odayı terk ederken, “Senden nefret ediyorum!” diye haykırdı.

Ladislav’la sessizce evlendik ve balayı için Rusya’ya gittik. Ailesinin St. Petersburg’un banliyösünde çok güzel bir kır evi var. Belki bir gün oraya yerleşip çoluk çocuğa karışırız.

Küçük kardeşim Mihrinur gönderdiği bir mektupta, evlendiğimi ve din değiştirdiğimi duyunca annemin beni evlatlıktan reddettiğini bildirdi. Annemin o olup bitenin farkında olmayan halini bildiğimden doğrusu pek şaşırdım. Aileme karşı olan hislerim ciddi ölçüde dumura uğradıysa da nihayetinde o benim annem. Artık asla Konstantinopl’a dönüp oradan ayrılmama sebep olan şeylerle tekrar yüzleşmem.

Biz yokken Zinnur annemin ölüm haberini alıp perişan olmuş. Loti ona mektup yazıp teselliye çalışmış. Zinnur da karşılık vermiş ve bu dünyada onu hâlâ düşünen biri olduğunu bilmekten duyduğu minneti ifade etmiş. Kız kardeşinin bile kendisini terk ettiğini söylemiş. Kendisinin artık Mutsuz Kadınlar’dan biri değil, Terk Edilen Kadın olduğunu yazmış.

Türkiye’ye dönemem. Siz de bilirsiniz Loti, bu dünyada birbirine kız kardeşimle benim kadar yakın hiçbir canlı yoktur. Beraber olabilmek için karşılıklı ne fedakârlıklar yaptığımızı gördünüz. Ben onunla birlikte yaşamak zorundayım. Aksi halde hayatıma son vermem gerekecek.

Döndüğümde Zinnur’u feci bir halde buldum. Günlerdir ağzına tek lokma koymamış, banyo yapmamıştı. Tırnaklarının derileri yenmekten sıyrılmıştı. Yorgun ve perişandı, odası çöplük gibi kokuyordu. Pansiyon sahibesi Zinnur’un gece yarısı uyanıp,

“Fransa zalim bir memleket. Fransa’dan da Fransızlardan da nefret ediyorum,” diye feryat ettiğini anlattı.

Ladislav çok hoşgörölü bir insandı ama, onun da sabrının taş-tığını hissediyordum. Zinnur’un aramıza girmesine izin vermiyecektim. Loti’dan yardım istedim:

Zinnur yemeden içmeden kesildi. Pansiyon sahibesi bizi haftaya tahliye ettirmekle tehdit ediyor. Zinnur size yazıp halini anlatmamam için bana yalvardı. Ama başka çarem yok. Hatıralarınıza, kalbinize, hayatınızın o unutulmaz sayfasının hatırına, size sesleniyorum. Zinnur’a yardım etmelisiniz, sevgili Loti. Bu dünyada bir başına kaldı.

Ablamla yollarımızı ayırma vakti. Ladislav’la önümüzde yeni bir hayat var. Çoluk çocuğa karışmak istiyoruz. Kalp atışlarımızın temposuna, Evrensel Kalbin o ulu işleyişine uymak arzusundayız.

Nuriye

Masméjean'ın Notları

Bu Loti'yi evinde ilk ziyaret edişim. La Rochelle yakınlarında, gemicilikle geçinen Rochefort adındaki küçük kasabanın sessiz sakin bir sokağında yan yana iki evi birleştirmiş. Burası onun doğduğu ev.

Loti'yi yansıtan mükemmel bir unsur daha. Giriş ve birbirine geçme iki salon, on dokuzuncu yüzyıl burjuva anlayışının özeti. İçerisi loş ve sade, duvarlarda aile fertlerinin asık yüzlü portreleri, bir piyano, porselen dolu bir etajer. Ama bir kapıyı açtığınızda, ihtişam amaçlı belli bir perspektif içinde yerleştirilmiş dev şöminesi, koyu renk ahşap duvarları ve merdiveniyle kendinizi ortaçağdan kalma bir şölen salonunda buluyorsunuz. Üst katta Loti'nin Şark dünyası yer alıyor; Fas, Mısır, Türkiye, İsfahan, kırsacası bütün yolculuklarının bulamacı. Konstantinopl'dan gelme, içinde mihrabı da olan bir cami var. İki sütun arasında kimliği meçhul beş kişinin lahdi ve Aziyade'in mezar taşı duruyor.

Karısı Blanche odalar arasında ruh gibi dolaşiyor. Evde başka akrabalar var, hizmetkârlar, satıcılar, komşular girip çıkıyor. İnsan Blanche'ın evdeki varlığını hiç hissetmiyor bile, ama o, mükemmel bir burjuva kadını olarak bütün evi sessizce çekip çeviriyor. Loti vaktinin çoğunu çalışma odasında Henri Rousseau gibi çeşitli ressamların elinden çıkma portreleri arasında geçiriyor. Resimlerde kâh bir kostüm kalabalığı içinde, kâh bahçede kedileriyle birlikte poz vermiş. Evde halen beş altı kedi yaşıyor. Çalıların arkasında bir kedi mezarlığı var, Minette, Matou, Grisou, Muskat, İndigo, Paprika, Mefisto, Belkis.

Yatak odasının Binbir Gece Masalları'na layık bir yer olacağını sanmıştım. Ama Loti manastırı hatırlatan, beyaz duvarlı, küçük, sade bir odada uyuyor, bir gemi kamarasının neredeyse birebir kopyası. Odada süs unsuru olarak sadece, uçsuz bucaksız çölde yalnız bir devenin resmedildiği yağlıboya tablo ve *Vautour*'dan hatırladığım kavanoz içindeki el var.

Konstantinoplı günlerinden, Farrère'den, Constans'dan, Ostroroglar'dan ve elbette Mutsuz Kadınlar'dan konuşuyoruz. Bana Zinnur'un en son mektubunu gösteriyor.

Dostum,

Kıramı ödeyemiyorum. Böyle devam edemem, Loti. 2000 franga ihtiyacım var.

Zinnur

“Neden zengin kayınbiraderinden yardım istemiyor?” diye soruyorum.

“Kardeşini Rohozinski yüzünden kaybettiğini düşünüyor.”

“Onlara daha ne kadar bakacaksın Kaptan?”

Loti bir tüy kalem seçip Zinnur'a sadece kirasını ödemekle kalmayacak, apandisit ameliyatı olmasına, sağlık kürü yapmasına ve Vichy'e şifalı sulara gitmesine yetecek miktarda bir çek yazıyor. Ama bana öyle geldi ki o da artık Mutsuz Kadınlar'dan mutsuzluk duyuyor.

Zinnur'un Günlüğü

(Territet, Aralık 1908)

Bu İsviçre köyünde dinlenmemi doktorum tavsiye etti. Dağ havasının bana iyi geleceğine inanıyorum. Genellikle göle bakan patikada yürüyüş yapıyorum ama yüz adım gitmeden yaşlı kadınlar gibi nefes nefese kalıyorum. Benden asla iyi Alpinist olmaz.

Bir türlü alışamadığım şeylerden biri de, durmadan başımdan düşürdüğüm şapkalar. Ve ne tuhaf bir âdet, insan şapka içinde öğle yemeği yer mi? Tahmin et bakalım, kaç şapkam var? Otuz. Nereye koyacağımı bilemediğim model model şapkalar. Kime teşekkür edeceğimi de bilmiyorum, hepsi isimsiz gönderiler, hikâyemizi duyan birçok kadın bize şapka yollama arzusuna kapılmış. Şapka gelmeyen gün yok gibi.

Acaba bizi kendi şapkamızı alamayacak kadar utangaç mı zannediyorlar, yoksa Avrupa'da hâlâ çarşafı mı dolaştığımızı düşünüyorlar?

Şezlonga uzanıp tertemiz dağ havasını ciğerlerime doldururken minik bir hikâyeye yazdım:

Bir zamanlar Küçük Asya denen ülkede kızın biri tıpkı bu Alpler gibi mavi sıradağlar görmüş.

"Sahiden bu renkteler mi?" diye sormuş.

"Evet," demiş herkes ona. "Bu onların gerçek rengi."

Kız da maviliği yakından görmek için dağlara gitmeye karar vermiş. Yürümüş de yürümüş, ama zirveye ulaştığında her yanın yemyeşil otlarla kaplı olduğunu görmüş.

“Peki ama mavi dağlar nerede?” diye sormuş bir çobana. Çoban uzakta mavi mavi duran sıradağları göstermiş.

Kız hayatı boyunca aynı ümitler ve aynı boş hayallerle yaşamış. Ancak yaşamının akşamına vardığında dağlara o rengi verenin aradaki mesafe olduğunu anlayabilmiş. Ama artık geri dönmek için çok geçmiş, buz gibi, ısırın karlar arasında kaybolup gitmiş.

Masméjean'ın Notları

Yakınlarda çok enteresan iki kitap bitirdim. Birinin adı *Le Jardin Fermé*, Kapalı Bahçe. Marie Lera, Marc Helys takma adıyla yazmış. Konstatinopl'da günümüzdeki harem hayatını anlatıyor. *Mutsuz Kadınlar*'la uzaktan yakından alakası yok. Mesela şöyle demiş:

Avrupa'dan yanımda İran Mektupları'ndan Aziyade'ye kadar içlerinde Şark'a dair bütün fantezilerimizin edebi ve romantik anlamda billurlaştığı hoş kitaplar getirmiştin. Mesela "harem" kelimesi. Batılı kulaklar için bundan daha baştan çıkarıcı, daha esraren-giz bir söz olabilir mi? Asya'nın bütün şiiri o iki hecenin şarkısında cınlıyor.

"Odalık" kelimesi de aynı ölçüde kışkırtıcı değil mi? İpekler ve inciler içinde divanlara uzanıp hülyalara dalmış, tembel tavırlı, hafiften can alıcı, güzel kadınlar... Bilseler ki aslında odalık dedikleri sadece bir femme de chambre, yani efendilerin sık sık metrese dönüştürdüğü oda hizmetçisinden başka bir şey değil... Aslında bunun da tamamen Şark'a has bir âdet olduğu iddia edilemez. Hareme gelince, burası çılgın seks âlemlerinin yapıldığı bir yer olmayıp, evdeki kadınların, annenin, eşin, kız kardeşlerin, halaların, teyzelerin, evlenmemiş genç kızların, hizmetçilerin yaşadığı bir bölüm.

Madam Lera Nuriye ve Zinnur'la olan alakasını hiç konu etmemişti. Buna karşılık Loti'nin *Mutsuz Kadınlar*'da yer vermediği, yazarın da katıldığı bir buluşmayı en küçük detayına kadar

anlatmıştı. İsimleri değiştirmişti. Kesin olan bir şey vardı. Marie olayla olan ilgisini saklı tutmaya kararlıydı. Zinnur'la Nuriye'nin *Figaro*'da çıkan hikâyeleri onun hikâyeye dahil olmasını imkân-sız kılıyordu.

Yine sadakat konusunda müşküle düşmüştüm. Acaba art-tık Loti'ye açılsa mıydım? Acaba Cenân'ı hayata döndürmek Loti'nin derin melankolisini hafifletir miydi? Yoksa Leyla'nın hiçbir zaman var olmadığını öğrenmek, bunun tamamen bir Fransız kadının kandırmacası olduğunu anlamak onu büsbütün yıkar mıydı?

İkinci kitap, Marcelle Weissen'in kaleme aldığı *Hors du Ha-rem*'di, Haremin Dışında. İsimler biraz değiştirilmişti ve olay bir roman şeklinde maskelenmişti ama Nuriye ve Zinnur'la birlikte Konstantinopl'dan kaçışı, Belgrad'da Şark Ekspresi'nde yakalan-maları ve nihayet onlardan kopuşu bire bir anlatılmıştı.

Konstantinopl'da Marcelle'in ailesini tanıma fırsatım olmuş-tu, kendisi de bana hep samimi ve inatçı bir kız gibi görünmüş-tü. Kardeşlerden ayrılıp ayrı bir hayat kurduğunu duyduğumda memnun olmuşum.

İlginçtir, bir gün ben Saint Maurice'ten geçerken yollarımız gene kesişti. Marcelle oraya yerleşmişti. Beni evine davet etti, her taraf seyahatlerinde topladığı hatıra eşyayla doluydu; bir mum-ya lahdi, maskeler, çanak çömlek, egzotik hayvan iskeletleri, il-kel heykeller ve ender kitaplardan meydana gelen eklektik bir kü-tüphane.

Paris'te kendini biraz toparlayınca şan dersleri vermeye baş-lamıştı, bazı cemiyet toplantılarında arp çalıp şarkı söylüyordu. Boylu poslu ve gösterişli olduğu için bir Rus heykeltıraşa mo-dellik yaptı. Hastanede çalışıp Louvre'da kursa gitti, Collège de France'da ve Şark Dilleri Enstitüsü'nde okudu.

Konstantinopl'da ise Weissen ailesi iki Türk kadınının firarı-na acılık ettiler diye misillemelere ve kötü muameleye maruz kal-mışlar, sürgünde yaşar hale gelmişlerdi.

Marcelle savaştan sonra nihayet Mısır'a kapağı atmayı başa-ran ailesiyle buluştu. Hemen hemen bütün Afrika'yı gezip dolaştı. Madagaskar'da bir koloni idarecisiyle evlenip göçmen olarak zor

yıllar geçirdi. Üç çocuk doğurdu. Arkeolojiye ve antik çağlar tarihine meraklıydı, Afrika'nın eski mezarları alanında uzmanlaşarak arşivci oldu. En sonunda, Descartes'ın rasyonel bilimselliğini, ihtiras ve cesaretle peşinden gittiği sıradışı gelenekler ve antik çağ efsaneleriyle uzlaştırmayı başarmıştı.

Zinnur'un Günlüğü

(Venedik, 5 Mart 1912)

Sonbahar, tek başıma Venedik'teyim. Büyük Kanal bana nasıl da Boğaziçi'ni hatırlattı. *Palazzolar* da yalılara benziyor. Konstantinopol nasıl Doğu-Batı ise, Venedik de Batı-Doğu. İkisi birbirinin karşısı denebilir.

Kaşmir şallara sarınmış halde, *Aida* ve *Tosca*'dan arylar söyleyerek gondollara kurulup aylak aylak geziyorum. Bu şehre âşık oldum. Hayatımın geri alanını burada geçirebilirim, ama bu *dolce far niente* ülkesini terk etmek mecburiyetindeyim, çünkü İtalya'nın Osmanlılara karşı tavrı sertleşiyor. Trablus'u, Rodos'u ve Ege'de On İki Adalar'ı işgal etti.

İstanbul'a dönüyorum. Gerçek zannettiğim o fanteziyi zihnimden defetme yükünü de hesaba katacak olursak, Avrupa'da geçirdiğim altı yılı çift saymak lazım. Kanaatimce, Şark insanını cezbetmeye çalışmak, onları, Batı'nın boş edebiyatla beslenen, alkolle zehirlenen, uğruna ruhlarını tereddütsüz satacakları bir hırs belasına kurban, zavallı dejenere insanların seviyesine indirmek olacaktır ki bu hainlik olur.

Kaderin cilvesine bakın ki, ben ülkemin kıymetini ancak uzaktayken anlayabildim. Batı şüphesiz güzel ama, medeniyet onu berbat etmiş. Ama şükür ki, yıktığını bire bir kopyalamak için sanatı yaratmış. Müzikte armoniyi icat etmiş, Beethoven'e, Wagner'e ve Verdi'ye hayat vermiş.

Kitaplara gelince, Doğu'da da aynı sayıda edebi şaheser var, Rumi'nin şiirleri, Nizami'nin efsaneleri mesela, ama Batı bunları merak etmiyor. Batı, medeniyeti kendi icadı zannediyor. Bizi

kendilerinden aşığı ve cahil görüyor. Gerçekçi bilginin erdemine öylesine inanmış ki, gerçek hikâyeciliğı, fablları, peri masallarını takdir edemiyor. Sadece milli servetimizi değıl, ruhumuzu da sö-mürgeleştirmeyi arzuluyor.

Eşyamı topladım, gitmeye hazırım. Artık şapka kutum yok. Bu tuhaf icat artık pek umurumda değıl. Şapkalar, hürriyetin terk etmekte olduğum sathi sembolleri. İlerleme için savaş verdim ama hayat hep sorgulamaktan ibaret değıl, başkalarını alt ederek yükselmeye çabalamak yerine iddiasız bir hayat sürmek de mut-luluk verebilir.

Dışarıdan gazeteci çocuğun sesi geliyor: “Trablus’ta bir İtalyan zaferi daha. Türklerin kaybı büyük. Türkler kayıpta.”

Verdiğimiz bunca savaşın manası nedir? Kader bana nasıl bir mesaj iletmeye çalışıyor? İstanbul’dan Mutsuz Kadın olarak ay-rıldım, Avrupa’yı gene Mutsuz Kadın olarak terk diyorum.

Masméjean'ın Notları

Zinnur Konstantinopl'a döndü. Kızı minik Leyla'ya gelince; Zinnur'un kocası Sefa Bey kanunen sorumlu olmasına rağmen küçük Leyla'nın babası olmayı reddetmişti. Sonuçta Zinnur, küçük Leyla'yı Avrupa'da bıraktı. Zaten, sanki hevesini aldığı eski bir oyuncak bebekmiş gibi ondan çoktan uzaklaşmıştı. Nuriye kendi çocuklarıyla birlikte Leyla'yı da yetiştirme sorumluluğunu üstlendi.

Birkaç yıl sonra Loti ile tekrar Konstantinopl'a gittik. Zinnur'la bir defa daha görüştük. Loti bunu daha sonra *Doğu'nun Son Görüntüleri* adlı eserinde şöyle anlatacaktı: *Zinnur iki kadımla –biri, büyüüp çok hoş bir genç hanım olan en küçükleri Mihrinur'du– birlikte geldi. Artık kapanması gerekmediği halde tepeden tırnağa çarşafıydı, ayrıca hadımlara azatlık verilmiş olmasına rağmen kendisine iki hadım refakat ediyordu. En son Fransa'da son moda kıyafetler ve şapkalar içinde görmüş olduğum o Parizyen hanımın, ülkesindeki kadınlar ilerleme kaydederken maziye döndüğünü görmek beni çok üzmüştü.*

Zinnur, 1912 Balkan Savaşı sırasında, Konstantinopl'un güneyinde Marmara'ya yakın bir kasaba olan Adapazarı'nda hemşire olarak çalıştı. Herkesle olan irtibatının kesilmesi o günlere rastlıyor. İptilasının gereğini ona sağlayan bir doktorla evlendiği yolunda rivayet edildi. Adapazarı'nda aşırı dozdan öldüğünde henüz otuzunda bile yoktu. Nasıl öldüğü hâlâ esrarını koruyor. Etrafta intihar ettiği dedikoduları dolaştı, kimi bunu şairane bir adalet saydı ve *Mutsuz Kadınlar*'ın sonuna atıfta bulundu. Hayat, sanatı taklit etmişti.

Marie Lera'nın Günlüğü

(Paris)

Victor Segalen'in dul eşi Yvonne'u ziyarete gittim. Niyetim, Paul Claudel, Segalen, Loti, Farrère gibi Şarkiyatçı gezginler ve yazarlarla ilgili bir röportaj yapmaktı.

"O halde siz Farrère'in *Katil Kim?* adlı eserindeki bazı kişileri şahsen tanımış olmalısınız."

"Tabii ki. Oradaki Narcisse Boucher karakterine sefirimiz Ernest Constans'ın ilham verdiği ortada."

"Ya güzel Leydi Falkland?"

Bana bir kitap uzattı, kitap Stratonice'ye ithaf edilmişti. "Stratonice kim, tahmin edebilir misiniz?" diye sordu.

Tereddüt ettim. Aklıma Kontes'in Tünel son durakta Plütark'ın *Stratonice ve Antiochus*'unu satın alışı geldi. "Kırmızı Yalı'nın hanımefendisi olmasın?" dedim.

"Zavalcılıklar. Aralarındaki ilişkiyi ne kadar saklamaya çalışırlarsa çalışanlar aşklarının ateşi onları ele verdi.

Kalktı, çalışma masasının çekmecesinden bir mektup çıkardı, yüksek sesle okumaya koyuldu.

O bana âşıkty, bense ona tapıyordum. Sonra o trajik randevuyu yaşadık. Konstantinopl'dan ayrılmış, denizde huzura ermiştim ki, o felaket mektubunu aldım. (Ne olduğunu imkânı yok hayal bile edemezsiniz!) Kasımdan şubatı kadar cennette yaşamış gibiydik. Bütün her şeyi terk edip bana gelmeye karar vermişti. Sevinçten sarhoştum. Ama o son mektupta, verdiği sözden vazgeçtiğini yazıyordu; bütün bunların çok aptalca olduğunu farkına varmıştı. Ölü gi-

biydim, vazgeçilmez bir parçam haline gelen sevdiğimden koparılmıştım. Hiç kimse bizim sevmiş olduğumuz kadar sevmezdi oysa.”

Claude Farrère

267

O gece Farrère’in kitabına göz attım:

Henüz başlarda, ormanda, dere kenarında gezindiğimiz o günü hatırlıyor musun? Bir hayal ülkesindeydik... sonsuz sükûnet içinde bir Ekim akşamı... sen yorgundun; bir çayır kenarında oturmuştuk. Köyden birlikte ayrılabilmek için ortalığın kararmasını bekliyorduk. Bir çoban keçilerini görüp görmediğimizi sordu. Orada söylenemez şeylerin hayalini kurduk ve daha da imkânsız olanlardan söz açtık.

Hayaletlerle o sonuçsuz randevuya gittiğimiz gün, Anadolu yakasında Göksu’da gözüme ilişen şemsiyeli kadınla denizci üniforması giymiş erkeği hatırladım. Yanılıp Farrère’i Loti zannemiştim. Farrère eğilip Kontes’in elini öpmüş, o da hemen kıyıya yürüyüp kırmızı kayığına binmişti. Yaşadıkları ateşli maceranın içinde erimiş, nasıl da dünyayı unutmuş görünüyorlardı. Ne dokunaklı.

Yanınızda oturan, sesinizi duyan, tebessüm ettiğinizi gören bir erkek, tanrılar kadar kutsal olmalı. Sizi her görüşümde konuşamaz oluyorum, dilim tutuluyor, içimden ince bir alev akıp geçiyor, gözlerim körleşiyor, kulaklarım çınlıyor, soğuk bir ter boşanıyor, bütün vücudumu bir titremedir alıyor, rengim soluyor, öleceğim hissi- ne kapılıyorum.

Masméjean'ın Notları

Savaş ve Bolşevik ihtilali Rohozinski ailesini mahvetti. Bütün servetlerini kaybettiler. Ladislas müzisyendi ama nevrastenisi olduğundan ancak içinden gelirse çalışıyordu. Hiç ticaret kafası yoktu. Londra'ya yerleştiler. Nuriye burada bir defa daha cemiyet hayatında hünerli olduğunu gösterdi. Bir Yunanlı tüccara rüşvet vererek kendisinin Drecol modaevinde işe girmesine aracılık etmesini sağladı. Burada sadece terzi olarak değil aynı zamanda iş dünyasına adım atan ilk Türk kadını olarak da isim yaptı. Bir zamanlar hayalini kurduğu modaevi rüyası gerçek olmuştu.

Karısının azmi sayesinde Ladislas sonunda bir sinema orkestrasının şefi olmayı başardı. Dört çocuk büyüttüler, bunlardan biri de küçük Leyla'ydı. Annesi gibi Leyla da sanata istidatlıydı, bu da Ballet Russes ile temasına vesile oldu. Sonunda Diaghilev'in tasarımcısı Leon Bakst'ın oğlu André Bakst ile evlendi.

Marie Lera hayatının son günlerini Lyon'da, şehrin tepelerinden birine kurulu Fourvière mahallesinde bir huzurevinde geçirdi. Marguerite onu affetmişti ve sık sık annesini ziyarete geliyordu. Ama kendisi hiçbir zaman çocuk sahibi olmadı. Marie yüz yaşına kadar yaşadı.

Marie Lera'nın Günlüğü

Seyahatlerimde yazdığım mektupların kopyalarını sakladığım bir defterim vardır. Mektupları tek taraflı okumak insanı üzer çünkü. Ne yazık ki Zinnur'la Nuriye'nin Loti'ye yazmış oldukları mektupların çoğu kayıp. Kimileri bunları aile fertlerinin ortadan kaldırdığını söylüyor, kimileri de Clignancourt'daki bit pazarında meçhul birine satılmış olduklarını iddia ediyor. Loti ve kızlarla ilgili bende mevcut belgelerin (toplam 126 mektup) hepsini, Paris'teki *Bibliothèque Française*'in kıymetli dokümanların saklandığı eski Richelieu şubesine teslim ettim. Loti'nin evinde de bazı notlar ve mektuplar var. O günlerin olaylarıyla yazılanlar arasında tuhaf kesişmeler mevcut, mektuplar sanki aynı bulmacanın parçaları gibi.

Loti artık aramızda olmadığına göre, bu hikâyeyi anlatma vaktidir diye düşünüyorum. Zaman hızla akıp gidiyor, ben de daha ne kadar yaşarım bilmiyorum. Benim orada bulunduğum günlerden bugüne, Türkiye'de büyük değişiklikler oldu. Kadınlar eşit haklar elde etmekle kalmadı, Avrupalı kadından önce oy kullanma hakkına kavuştu. Artık istedikleriyle evlenebiliyorlar. Okula gidebiliyorlar. Cemiyetin faal bir kesimini meydana getirmiş durumdalar. Artık Zinnur'la Nuriye'yi korumak adına, susmak gibi bir mecburiyetim yok. Biri bir Avrupalıyla evlenip bir daha Türkiye'ye dönmedi, diğeryse dönüp trajik bir sonla hayatını ülkesinde noktaladı.

Pierre Loti ise kırk ölümsüzle bir arada mabede konmuş bulunuyor.

Mutsuz Kadınlar'ın yazılmasına katkıda bulunduğum için kendimi talihli addediyorum. Kitap bir roman olmaktan çok daha öte manalar taşıyor. Bizler hepimiz bir gün hayata veda ettiğimizde, o, eşsiz bir belge olarak kalacak. Benim mektuplarım ve günlüklerim Batılı işi, ama o günbatımı, rüyalar ve şimdi pek hoşuma giden o huzur dolu saadet, bir Şark kadınından bana miras.

Bizler tarihin kritik bir döneminde kadının özgürleşme hareketinin oyuncularıydık, bunun için gerçekten şükran duyuyorum. Bu gizli işbirliğinde oynadığım rolü ve şahsi hatıralarımı anlatmaya karar verdim. Bunu, dehası tartışılmaz olan ve çağdaşlarının hepsinden daha çok hayran olduğum parlak bir yazarın kabiliyetini küçümsemek gayesiyle yapmıyorum. Aksine, kitabımın gelecekte yazılacak biyografiler ve tenkitler için o zamanın gerçek şartlarının daha iyi anlaşılması bakımından faydalı olacağı düşüncesindeyim.

Kitabımı okuduktan sonra bir eleştirmenin “Büyü bozuldu. Ya Aziyade de bir kandırmacaysa?” diye yazmasını haksızlık addediyorum.

Olaya karışmış olmam, romanın değerini asla azaltmamalı. *Mutsuz Kadınlar* hâlâ Loti'nin edebi tavrının, gerçeğe bezenmiş unsurları değiştirip onlara olağanüstü bir şiir şırınga ettiği o ince ve hoş sanatın mükemmel bir örneği. Yabancı şekiller, renkler, sesler ve kokular tarafından uyanık duyularına iletilen izlenimleri yeniden üretmedeki o hassas kusursuzluğu rakipsiz. Bu büyük bir romantik icat sayılmamalı; her zaman kendisiyle meşgul, utangaç tabiatlı biri olan Loti, daima romanın kendisine gelmesini bekliyor. Ama onu öyle bir karşılıyor ki! O ne büyüleyici misafirperverlik! Duygu ve düşüncelerinin anlaşılıp yorumlandığını gören gönüllü kahramanları ve mütevazı ilham perileri için ne büyük mutluluk ve şeref.

Masméjean'ın Notları

Türk Konsolosluğundan bir dostum dün akşam beni Sorbonne'da bir konferansa davet etti. Dinleyiciler arasında son derece tanındık gelen bir kadın gözüme takıldı. Kime benzediğini hasta zihnimin derinlerinden çekip çıkarmak bir iki dakikamı aldı. Daha kilolu ve biraz daha yaşlı görünmesine rağmen kadın Madam Lera'ya şaşılacak kadar benziyordu. Leyla'nın gözlerini unutabilir miydim hiç?

“Şu kadın kim?” diye sordum arkadaşuma.

“İngiliz. Gazeteci. Bizim kadınlarımız hakkında önemli bir iki kitabı var.”

“Fransız değil İngiliz olduğuna emin misin?”

“Kesinlikle eminim.”

“İsmi nedir?”

“Grace Ellison. Şu kepaze Mutsuz Kadınlar'ın da ahbabıymış. Yirmi sene önceki Loti'yle ilgili o olayı hatırlıyor musun?”

Zihnim bulmacaya fena halde takıldığından dikkatimi konferansa veremedim. Bütün bunların bir şifresi olmalıydı. Marie Lera, *Grand Revue*'de imzasını Héliia olarak atmıştı. La Grande Dame Héliia. Héliard. Helys. Ellison. Birinin bıraktığı yerden öbürü başlıyor. Marc Helys kayboluyor, hiçliğe karışıyor ve Grace Ellison doğuyor. Kardeşlerle Fontainbleau'da buluşuyor, onların yeni sırdaşı oluyor, hatta *Bir Türk Kadınının Avrupa İzlenimleri* adlı kitap için Zinnur'la birlikte çalışıyor. Çok garip. Bu da mı bir kimlik değiştirmeydi yoksa? Yani Marie Lera'nın asıl işi kimlik değiştirmek miydi? Kaç tane kimlik yaratmıştı? Bu

durum kocasını terk ettikten sonra neden izine rastlanmadığını açıklayabilirdi.

İhtimaller muhtelifi. Bir an onunla yüz yüze gelme arzusuyla tutuştum. Ama düşüncesi bile beni yordu. Mutsuz Kadınlar olayında kâfi derecede hafiyelik yapmış ve bu işin sonu olmadığı kararına varmıştım. Olayı daha fazla deşmek, sonsuz bir aynalar denizine dalmaktan farksız olacaktı.

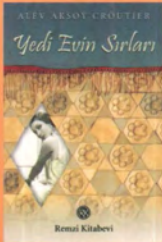
İSTANBUL, 1904... Paris'te Belle Epoch yaşanırken, İstanbul Meşrutiyet'e hazırlanıyor... Hem Avrupa hem Osmanlı İmparatorluğu, büyük bir değişimin ve çatışmanın eşiğinde...

Zinnur ve Nuriye, Babıâli'de görev yapan yüksek derecede bir memurun, iyi eğitim görmüş ve tutucu anlayışa karşı koyan kızları... Onlara katılan üçüncü kadın olan Madam Lera ise cesur yazılarıyla erkeklerin dünyasında varolma savaşı veren bir Fransız gazeteci... Bu üç akıllı kadının gizemli bir ilişkiye girdikleri kişi ise, İstanbul'a bir deniz subayı olarak gelen ve Doğu hakkında yazdıklarıyla ün kazanmış olan Pierre Loti...

Bu kitap, kafes arkasındaki tutsak yaşama başkaldırıta ulus, din, eğilim farkı tanımayan bir kadın dayanışmasının hikâyesidir. Avrupa devletleri "Hasta Adam" için çeşitli planlar yaparken, bu üç kadın da, özgürlük özlemlerini dile getirmek için bir plan yapmışlardır. Bu amaçla kurdukları tuzaga düşürecekleri kişi de Loti'den başkası değildir...

ALEV AKSOY CROUTIER, yapıtları 21 dile çevrilmiş olan bir Türk kadın yazar. *Harem: The World Behind the Veil* (Harem: Peçenin Ardındaki Dünya), *Taking the Waters ve The Palace of Tears* (Gözyaşı Sarayı) adlı romanlarıyla ünlenen Croutier, sinema ve edebiyat alanında birçok ödül sahibi.

Ortadoğu kadınları, Türk kültürü ve oryantalizm üzerine çeşitli konferanslar sürdüren Croutier, San Francisco'da yaşıyor.

www.remzi.com.tr

ISBN 13: 978-975-14-1160-0

ISBN 10: 975-14-1160-2

9 789751 411600

12,50 YTL